

BUTTYKAY P. ANTAL
O. F. M.

BESZÉDEK ÉS ÍRÁSOK

III. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BUTTYKAY P. ANTAL
O. F. M.

AZ EUCHARISTIA DOGМАTIKÁJÁBÓL

LITURGIKUS MEGBESZÉLESEK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BURKA P. KELEMEN dr.
O. F. M.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Nihil obstat. Fr. Pelbartus Szalóczki, censor dep. Imprimi potest. 225/1942.
Budapest, die 19. Április 1942. Fr. Victor Hársligethy-Vinkovits, Min. Pro-
vincialis.

Nihil obstat. P. Pelbartus Szalóczki O. F. M., censor dioecesanus ad hoc. Nr.
3140/1942. Imprimatur. Strigonii, die 25. Április 1942. Dr. Joannes Drahos,
vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28.
Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

P. Buttykay szónoki anyaga négy évtizedet meg-haladó igeHIRDETÉSE során rendkívül színes, gazdag és fölöttébb változatos volt. Témái között mégis egészen különleges helyet foglalnak el — pedig vajmi sűrűn ötlenek! — azok, amelyek az Eucharisztíával kapcsolatosak. Következik ez tisztánlátó és helyes értékelésből, melynél fogva meggyőződéssel vallotta és hirdette, hogy szent keresztenységünk centrumában a legméltóságosabb Oltáriszentség áll. Úgyis mint áldozat, úgyis mint lelke eledel, úgyis mint az oltár szentsége, Emmanuel, velünk az Isten.

Kifogy hatatlanul tárgyalta ezt a témakört. Nem hagya ki, rendesen sorra következett népmisszióiban is. Egész papi tevékenysége az Eucharisztíát szolgálta. Beszédeiben sokoldalúan' tárgyalta és a lehetőségig felfokozott megvilágításban. Úgy kezelte, mint művész a zenei tételeit. Mindig csak egy-egy gondolatot ragadott meg és emelt ki, s a köré fűzte beszédenek minden egyes mondatát. S miként a zenei alapgondolat téteszerűen újra és újra felbukkan a művész darab során, úgy sugárzott beszédeiből a vezetőgondolat szólama. Hol felső, hol alsó fekvésben, hol szordinóval, hol plenoval pergett a szó, s a végén kigyulladt a felvett alapgondolat fénykévéje...

E kötet nagyobbik fele is csaknem negyven beszédből álló Eucharisztikus-sorozat, mely a belvárosi ferencesek szószékéről hangzott el 1936 október 11 és 1937 december 25 között, s így alkalmas eszmei és lelke előkészítésül szolgált az 1938-ban nálunk végbement budapesti eucharisztikus világkongresszusra. A benne tárgyalt tételek azonban minden időszerűek, s így tartalmi értékük sohasem devalválódhat. Egységes cél-

irányosság vonalvezetése és logikus, fokozatos felépítést mutató tárgyalásmód jellemzi e beszédeket.

A kötet másik felét egy liturgikus megbeszélés-füzér alkotja, s mint ilyen nem kevésbé időszerű. Hiszen ha az Eucharisztia az Egyház és a keresztenység központja, tartóoszlopa, tengelye, gerince, veleje, magja, erőtelepe, motora, lendítő kereke, lelke, minden, akkor a liturgia a színes beállítást, az ízléses keretet, a hangsulatot, az atmoszférát teremti meg hozzá. Az egyházi év bemutatása ezeknek a liturgikus konferenciáknak fonalán bizonnyal jó szolgálatokat fog tenni, akik akár vezetők, akár vezetettek, de átérzik a jelentőségét annak, amit az «együtt az Egyházzal»-mozgalom képvisel. E megvilágítások elmélyítenek, mert tisztáznak elhomályosult ismereteket, de öntudatosan felfigyeltetnek is megszokott dolgokra, s ezáltal az értésnek, az élvezésnek szellemi örömével kecsegtetnek éppen olyan téren, ahol az nagyon, de nagyon kívánatos.

Esztergomban, 1942 április 7-én.

Burka P. Kelemen dr.

ELSŐ RÉSZ:

AZ EUCHARISTIA DOGMATIKÁJÁBÓL.

I.

Az áldozat fogalma, jelensége.

A felolvasott evangéliumi szakasz¹ legfontosabb mozzanata ez a mondat: «Barátom, miként jöttél be, holott nincs menyegzői ruhád?» Ennek az értelme a szentírásmagyarázók szerint az, hogy az isteni kegyelemnek köntösét, tehát a megszentelő malaszt állapotát nélkülöző léleknek nincs helye Isten színe előtt. Ezeknek a szavaknak azonban egy másodlagos értelmet is tulajdoníthatunk. Mikor ezennel egy megbeszélés-sorozatba kezdünk, amelyik hivatva van arra, hogy a legszentebb áldozatot, tehát a szentmise áldozatot megvilágítsa, az eddig szerzett ismereteinknek és fogalmainknak felfrissítését és elmélyülését előmozdítса. Amikor Isten kegyelmével ezt a sorozatos előadást megkezdjük, jogosan alkalmazhatjuk magunkra másodlagos értelemben ezeket a szavakat: «Barátom, hogy kerültél ide, mikor nincs menyegzői ruhád?» (Mt. 22, 12.)

Tí összejöttek az Isten templomába vasárnapi istentiszteletre; jóakarattal ugyan, melyet nem vonok kétségbé, de töredezett, félszeg, torz, ormótlan, eléggé ki nem fejlett fogalmakkal arról a fönséges és egyetlen áldozatról, amelyik centruma, központja az egész kereszteny katolikus vallásnak. Ne tagadjuk, be kell ismernünk, hogy a katekizmusban tanult és utólag talán bizonyos mértékig kiegészített fogalmakra, sőt a fogalmak gyakorlati kivitelében is eltorzult szentmise hallgatására nagyon is rászorulnak valamelyes felújítások, felfrissítések. Az áldozatról, a szentmiséről való ismereteink felfrissítését akarom Isten kegyelmével a mai vasárnapall megkezdeni és folytatni a többi vasárnapokon, egymásután a szentbeszéd keretében, a magam részéről jóakarattal és — nem kétlem — a ti résztekéről tanulási vággal és készséggel. Ezek a szent

leckék kizárolag oktató jellegűek lesznek. Tehát, aki nem szónoki ékességre, aki nem szónoki szépségekre számít, de tanulni akar, el akar mélyülni az ő hitének ismeretébe, aki azt a bizonyos felszínes vallásosságot, amelyben kevés a lelki elmélyülés, ki akarja egészíteni, mondanám, menyegzői ruhát akar lelkének, a legjobb gúnyát szánja és szabatja magának, ám jöjjön, szívesen látom, kötelességszerűen foglalkozom vele és amit tudok, a magam lelki szegénységében, nyújtom neki.

Az áldozat minden idők, minden lelek vallásos mozgalmának, vallásos életének, vallásos élete megnyilvánulásának szükséges, elmellőzhetetlen, a vallásos érzésből kikívánkozó, mondanám így: kivirágzó velejára.

Az embernek szükségképen rá kell arra jönnie, hogy amikor Isten és maga közt kapcsolatot teremteni óhajt, hogy amikor az elé az Isten elé akarok járulni, akinek én függvénye vagyok, akinek a szempillantásától függ az én létem, az én életem kiindulásában, létezésében és felszabadulásában és — reméljük — harmonikus befejezésében, ahoz az Úristenhez, a Teremtőhöz, Alkotóhoz, Fenntartóhoz, Megszentelőhöz nekem megfelelő formában illik és kell közelednem. Nem közeledhetem eléje a magam groteszk, félszeg — mondhatnám így: neveletlen — módján, mert ha létezik a társadalomnak, a világnak, az életnek a maga legkisebb körében is forma, amit úgy nevezek, hogy illedelem, amire azt mondomb, hogy a léleknek finomabb tapinthatá, amire azt mondomb, hogy a léleknek megérzése, hát akkor az Úristen színe elé éppen úgy kell és illik az embernek ilyen formailag is szép, elfogadható és szokásos hódolati megnyilvánulással közelítenie. Ha én a hozzáam hasonló emberhez is az őt megillető, magamat pedig jellemző udvariassági megnyilvánulással és formában jövök, sőt a külsőségeken túl, a szónak háncsain és kérgén túl is az őt megillető megbecsüléssel, érzéssel, tisztelettel közeledem hozzá és lépek eléje, elkezdve a merőben emberi, banális «Jó reggelt!», «Jó napot!», «Adj on Isten!» stb. kívánsággal, folytatólagosan a

kalapleemelésig, a kézszorításig, a kézcsókig, ama bizo-nyos pukedlikig, amelyek társadalmilag bevezetett ille-delmi formák, — ha ezekkel megtisztelem egy kórházban, szanatóriumban fekvő, ismerősömet, hozzátar-tozómat mint az én figyelmemnek, az én udvarias-ságomnak, az egymáshoz tartozás bensőségének, lelki-ségének és érzelmességének a külső jelével, akkor hát mennyivel inkább, mennyivel sokszorozottabb, mennyi-vel hatványozottabb mértékben kell és illik nekem a teremtő Isten függvényének, porszemének az én Iste-nemhez a hódolat és tiszteletadás jelével, és mert ember vagyok, a hódolaton és tiszteletadáson túl a kérés, könyörgés és kiengesztelés embert jellemző hangjával, kifejezésével, az *áldozattal*, mint olyannal közelednem.

Méltóztatnak érteni, hogy miért kell az ember vallásos megnyilatkozásába áldozat! Mert ahoz, aki-nek az ember szent vallásossággal, kifejezéssel, érzelmi-seggel a maga benső világát tárja fel, ahoz csak a hódolat, az imádás, a hálaadás, könyörgés és főképen az emberi nyomorúságunkban a vezeklés és az elégtétel kényszerű adójával lehet közelíteni. Ez a kényszerűség nem onnan felülről diktált abszolutizmus megnyilat-kozása, ez a kényszerűségérzet *magamból, belőlem* indul ki.

A bocsánatot kérő szó szépen meg van fogalmazva az Úr imádságában: «Bocsád meg nekünk a mi vét-keinket!» Ezek a szavak: pardon, bocsánat, elnézést kérek, nem akartam stb. mélyen bele vannak fűződve az emberi létre. Hiszen nem is tudnánk meglenni egymással anélkül, hogy egymásnak hántásáért, szé-gyenéért, sértéséért, mega]ázásáért bocsánatot ne kér-nénk. Hát akkor nem lenne szüksége az embernek a fönséges teremtő Úristennel szemben, a Vele való kap-csolatban arra, hogy ezt a bocsánatkérő, elnézést szor-galmazó megnyilatkozást a maga részére formába öntse? De mennyire! De mennyire!

Aki egy kis jóakarattal fellapozza a történelmet és elmélyül azokban az azóta elfelejtett időkben, melyek-

ről azt mondják, torz és primitív, elsődleges megnyilatkozásai az emberiségnek, az meg fogja találni éppen úgy, mint a mai kultúrnemzeteken és nemzedékeken belül az emberi művelődéstől igen-igen messze járó népeknél is, bár torz formák közt, az áldozat, az engesztelés, a hódolat, a könyörülés valamiféle formáját, valamiféle megnyilatkozását.

Tehát helyesen különböztetve meg ennek a szónak értelmét: áldozat, magunkban helyesen felépítve ennek a szónak a fogalmát, rövidesen tisztába jövünk azzal, hogy *az áldozat egy bizonyos kulcs*, amelyikkel én megnyitom azt a csarnokot, melynek ívei alatt, azt az ajtót, amelyik mögött a fölöttem uralkodó — minden szót aláhúzok — *fölöttem uralkodó, de szeretettel és türelmemmel uralkodó, rám gondoló, rám ügyet vető Uram, szent istenség, örök Isten, a világ ura, az én parancsolóm, az én uralkodóm van*.

Ezt jelenti a mi számunkra az áldozat a legmagasztosabb és legtökéletesebb formájában és jelentőségében. Áldozat nélkül két ember sem értheti meg egymást a világon. Ha kettő, csak kettő ember lenne is a világon és nem több, e kettőnek is az egymással kapcsolatos és egymáshoz fűződő társas élet adottságai közt feltétlenül kell, hogy az áldozat szellemében, az áldozat lelkületével közelítsen egymáshoz és éljen egymás mellett addig, ameddig az ő életfonala tart. Nincs lét, nincs emberi lét, sőt tovább megyek: nincs szenzitív élet, állati élet sem áldozat nélkül. Hiszen az emlős szoptatja az ő kicsinyét, a madár hordja a tojásból kiköltött apróságának a legyeket és szúnyogokat, fészket épít. Micsoda mindez a táplálás és fészekrakás, ha nem áldozat?

Az emberek egymás mellett való megférésének és közreműködésének, tehát kooperatív és koordinált, összeműködő és egymásmellé rendelt életének törvénye az áldozat. Áldozat, amely szeretetből nőtt ki, amelyiknek törvénye a szeretet és amelynek célja a szeretet kitelítődése. Szeretet, mely nem csókoló, nem jajgató, nem becésző formák közt telítődik ki, mert ez mind csak

függvény, csak cafrang, hanem szeretet, melynek lényege a két embernek egymás mellett folytatott életében az egymásért hozott áldozat. Dolgozik a másikért, tűri az ő egyéni tulajdonságait, segít rajta, könyörül rajta, óvja őt, visszatartja őt a megbolnás, a tönkremenés esélyeitől és lehetőségeitől; *figyel reá*. Ebben a szóban, hogy «figyelek reá», benne van az áldozat fogalma, benne van az áldozat kiújulása. Ez az első taktus, amely két embernek az életében az alaptonust megadja.

Kijelenthetjük, hogy merőben két eszes teremtmény, két ember sem lehet meg egymás mellett áldozatos lelkület nélkül, az áldozat formái és megnyilatkozásai nélkül. Hát akkor kérdem: odaállhat-e az ember az ő kapcsolatában Istenhez, a végső okhoz, az ő kiindulásához, létének forrásához, az ő fenntartó jóságos Urához, az őt ebből az életből elszólítóhoz más-képen, mint ebben a menyegzős ruhában, amelyik a léleknek az embernek a hódolata, áldozata Istenhez.

Az áldozat a léleknek dallama. Dallamos azért, hogy az Úristen megismerje azt a lelket; meglássa, hogy az feléje törekzik. Dallamos azért, hogy a lélek megfelelő hangon szólaljon meg; hogy ne dadogjon, hogy ne öklendezzék, ne sóhajtozzék, hanem az áldozat tökéletességében és bevezetettségével lépjen oda az ő Ura elé és mondhassa: «Eece, hie sum!» — íme, itt vagyok! Hogy olyan felkészültséggel, olyan — mit mondok no? — méltósággal, az egyéniségre ráöntött és reászabott lelki minőséggel, melyre az Úristen azt mondhatja: Vadé, mehetsz, nyitva van az út előtted!

Szabad a lélek útja!

Mi viszi őt oda? ... Az áldozat! . . . Mi ruházza fel? ... Az áldozat!

Az áldozat tehát alapvető fogalom, amelyet be kell illesztenünk agyunkba, és amelyet meg kell szitálnunk emberi szívünk érző rostjain kereszttül.

Áldozatra való invitálással, annak további megmagyarázásával búcsúzom most tőletek, mához egy hétre! Amen.

II.

Az áldozat jelentősége, összetevői.

Ma egy hete általánosságban elkészült magunk előtt az áldozatnak mint ilyenek nagy, szinte felnérhetetlen, beláthatatlan történelmi képe. Megállapítottuk, hogy az áldozat egy szinte határokat nem ismerő, az idők sodrában és korában egyre hullámzó, nagy áramlat; és mint ilyen ért ide egészen mihozzánk. Mint ilyenben sodródunk mi is a hullámvölgyek tetején, hol esünk, hol emelkedünk, mint ilyenben, hol az emberiség egészben az idők végéig keresi és találja külső megnyilatkozását ama benső és legbensőbb lelkiségének, az ő gondolatmenetének és lelki világának, amelyik mindig lesz, ameddig ember él.

Ma egy lépéssel szervesen és logikusan tovább kell mennünk. És amikor ezt a lépést meg akarjuk tenni, akkor elsőbbet is tisztázni kell magunk előtt, csillogóvá, átlátszóvá kell tenni az áldozatnak, mint ilyenek fogalmát. A múltkor a *jelenséggel* foglalkoztunk, ma a *jelentőségről* lesz szó. Azt mondottuk, hogy tanulni akarunk, következésképen a fogalmak tisztázása, érzékeltetése elsőrendű kötelességünk. Értsük meg, mi az az áldozat! Ne dobálódzunk pusztán ezzel a szóval, hanem éljen a fogalom jelentősége mibennünk, érzés-világunkban és cselekedeteinkben.

— Mi az áldozat?

— Érzékelhető dolog! Érzékelhető, amelyet Istennek ajánlunk föl; följánlja pedig az arra hivatott törvényes közvetítő, akinek a ténykedéséből ki kell hogy derüljön, hogy az áldozatot bemutató az isteni erőket teljesen, tökéletesen átgondolja és magát Istennek tökéletesen aláveti.

Mi nem játszhatunk ilyen nagy fogalommal, hanem be kell ezt magunkba építenünk, mint ahogyan be építik a folyó medrébe a caisson-okon keresztül a pilléreket, melyekre rákerül a híd ívezete, s mikor megvan az ilyen módon elkészült alkotmány, akkor az emberek

elkezdenek rajta biztonságérzettel akár gyorsan, akár vágatva keresztüljárni. Tanulni, tanulni kell, Kedves Testvéreim!

Tehát az áldozat érzékelhető és Isten számára felajánlott dolog, amelyet egy törvényes közvetítő — nem akárki! — úgy valósít meg, úgy visz véghez, hogy az ő cselekményéből megbizonyuljon az áldozatbemutatónak Isten előtt való tökéletes meghódolása és — minden szót be kell szívnunk magunkba! — teljes, tökéletes, fenntartásnélküli önáradása.

Igen nagy szó ez, igen súlyos meghatározás, amelyet ha kimondunk, magunk előtt természetesenleg feltűnnek azok az egyes mozzanatok is, amelyek nélkül az áldozatot elképzelni nem lehet és amely mozzanatok, amely részletek, amely összetevők tulajdonképen az áldozat fogalmát adják. Több ilyen részlet, több ilyen összetevő, több ilyen mozzanat van az áldozatban. Nekünk ezeket mind meg kell forgatnunk elménkben; nekünk ezekkel mind tisztába kell jönnünk; ezeket nekünk sorjában meg kell ízelnünk; ezeket egyenként ki kell keresnünk sajátmagunk énjében, egyéniségeben, mert csak akkor leszünk mi is szerves résztvevői, csatlakozói, összetevői a nagy áldozati mozgalomnak, amelyik a kereszteny katolikus anyaszentegyházban a szentmiseáldozat formájában él, dolgozik, tarxja és emeli ezt az egész nagy, lelki világot, amelyben mi, emberek vagyunk.

— Melyek lesznek ezek a mozzanatok az áldozatban?

— Az első minden esetre az, amiből és ahonnan az áldozat, mint ilyen kiindul, tehát az áldozati szándék, mondánám így: az áldozati *lelkület*, amely az embert arra indítja, hogy azt a bizonyos cselekményt, azt a bizonyos érzékelhető felajánlást az Istennek megtegye.

A második, minthogy a világon az első isteni aktustól kezdve egészen mindvégig semmi sem történt cél nélkül, világos, hogy az áldozatban szereplő második szempont az áldozati cél, amiért az ember és ami miatt és amire törekvőleg és irányulólag az ember áldozatot hoz.

Mi a harmadik mozzanat? — Azt mondottuk meg-

határozásunkban, hogy az áldozat érzékelhető dolog, amelyet az ember följánl; világos tehát, hogy az *áldozatnak tárgya* is kell, hogy legyen. Ez maga az áldozati adomány vagy ajándék, amelyet az áldozatot hozó az Istennek felajánl.

Minthogy a történés, az akció, a ténykedés folyamatos cselekményt jelent, világos, hogy a *további mozzanat* az áldozat fogalmában az áldozati cselekmény, mondhatnám így: az *áldozat etikettje*, az áldozat megnyilatkozása, az áldozat külső formája, tehát a *szer-tartás*, tehát a *liturgia*.

Végül, ha van cselekmény, akkor kell cselekvőnek is lennie; ez az *áldozatot bemutató egyen*.

Íme az öt fogalom, az öt mozzanat, az öt részlet, az öt összetevő, amelyek egyikének hiánya az áldozatot már nemlétezővé teszi és amelyik tökéletes ismerete nélkül a mi fogalmunk az áldozatról, mint ilyenről már csonka, már nem létező, már elmosódott, valami olyan, mint — sajnos, be kell ismernünk! — a mi fogalmaink is az áldozatról. A legszentebb áldozatról, a szentmise-áldozatról is többé-kevésbé ilyen zavaros, ilyen konfúzus, ilyen elmosódott fogalmaink vannak, valami halvány, valami a lelkületünkben egészen ki nem mondott, ki nem bontakozott, sötétes emlékezet, amelyhez az ember inkább nevelésből, oktatásból, tradícióból ragaszkodik, semmint abból a belső lelki kényszerből, sőt inkább attól a benső szabad ténytől fogva, hogy ő az Úristennék juttat ajándékot, felajánl valamit. Mi máma megelégszünk, Kedves Testvéreim, azzal, hogy ennek az öt mozzanatnak az elsejét vesszük a mi boncasztalunkra, a mi műhelyasztalunkra: az áldozati lelkületet, szándékot; hogy azután megkeresse kiki sajátmagában ennek az áldozati szándéknak jelenlétét, vagy megállapítsa ennek a hiányát, vagy pedig megállapítsa, hogy ez az áldozati szándék és lelkület benne is olyan, mint amilyennek az örökösi restaurálás alatt álló koronázási templom vagy parlament gótikus kőrózsái, melyeket a magyar éghajlat viszontagságai újból és újból elporlasztanak.

Hát *mi az az áldozati lelkület vagy szándék?* Jól vigyázzunk! Az áldozati szándék vagy lelkület abban áll, hogy az ember külön-külön valamit felajánl, megad, megad tökéletesen. (Ez a beteljesülés!) — Kinek ad meg? — Istennek. Abból az indítékból kifolyólag, hogy ő ezzel az ő elhatározásával, illetőleg ennek az elhatározásnak a megvalósításával tőle telhetőleg nyomatékosan elismerje Istent Istennek.

Jól vigyázzunk, az áldozatnak ez a lelkülete! Ezt a képet mutatja egy áldozatot hozni akaró, a felett önmagában tűnődő, ebbe a lelkületbe magát beállító embernek a benső világa. Én az Isten nem bálványnak, nem egy drága jó bácsinak, Istenkének (ahogy mi a szavakkal játszani szoktunk!) képzelem, állítom össze önmagamban, hanem így ni: Isten Istennek. Az Isten *dominus: úr, creator: teremtő, conservator: fönntartó, gondviselő, iudex: a világ bírája.* íme az áldozati lelkület, az áldozati szándék az emberben egy nagyszerű, egy az embernél, magunknál sokkalta nagyobb és sokkalta fennköltebb megnyilatkozás: «Uram, Uram, Istenem!»

Ha ez a szándék nincs meg bennem, akkor én sündörgök, akkor én imbolygók, akkor én játszom, akkor én táncolok az áldozat fogalma mellett, annál inkább az áldozat fénye, az áldozat cselekménye, az áldozat magamból kiemelő, fel és felmutató, hivatott megnyilatkozása mellett és körülötte. Tehát tisztázzuk a fogalmat és húzzuk alá, de jól, hogy *az áldozatban*, amelyet felajánlunk, amelyet megadunk, *Istenet Istennek akarjuk elismerni.* És már itt előterbe jut egy kérdés (hisz nem is lehet enélkül elképzelni az embert, kit állandóan körülvesz a szkEPSZIS, a kétkedés, a kérdőjelek tömege), hogy hát mi lehetne, mi legyen az, amit én az Istennek adhatnék, hiszen már kezdettől fogva minden az övé. És mégis, mégis valamit adhatok Istennek: *az egyéni akaratot.*

Az önátadás, a szabad elhatározásból fakadó önátadás az a bizonyos csatlakozás Istenhez, amelyiknek a karakterisztikuma, jellemzője nem a vasvessző, nem

a diktatúra, nem a parancs, hogy «én pedig akarom, én követelem és kitiprom belőled, elfogom a torkodat és kiszorítom belőled, mint a lélekzetet». Nem! az ember öntudatosan az Öntudatát ajánlya fel, adja oda Istennek. íme, tisztáznunk kell azt a helyzetet és azt az igazságot is, hogy ez az önmagunkat Istennek feláldozó készség, ha megvan bennünk, akkor ez nem lesz kényszerű, nem lesz kényszertől kapott lelkület, nem lesz belénk csomagolt adottság, nem lesz predesztináltság, előre kiválasztottság. Ebből minden össze annyi van meg, hogy konvencionálisan, vehetőlegesen és kötelességszerűen, kötelességszerűen belénk van illesztve, bele van illesztve akaratunkba — *amely egyébként szabad* — egy képesség annak felismerésére, hogy meg kellene hozni és meg *kell* hozni, de nem appelláta nélkül, de nem kibúvási lehetőség nélkül, hanem szabadon és önként, emberhez méltóan azt a tributumot, amelyet meghódolásnak, magunk önátadásának és amelyet Istenhez való csatlakozásnak nevezünk. Az a bizonyos Olaszországból importált szent és kegyes ének: «Istent akarjuk atyánknak» klasszikus és szép kifejezője ennek az ember önszántából, önakaratából és öntudatosan magából kiépített akarati tények, hogy igen, én *akarom, keresem, megvalósítom* Isten és önmagam közt a nexust, a kapcsolatot és ezt meg tudom őrizni, és nem engedem magam elszakítani Tőle.

Ez az, testvéreim, amit az ószövetségi áldozat, Ábelnak az áldozata Kain áldozatának ellentéteképen olyan élesen elhatárolt vonalakkal domborít ki. Ez a rámutatás arra, hogy az ember Isten előtti hódolatában odaadja önmagát, odaadja holmiját, odaadja gondolátes érzelemlvilágát, odaadja azt a csip-csup mindenféle dolgát, ami az ember kezeügyébe esik és amit úgy neveznek, hogy az életnek berendezési tárgyai, amik között van temérdek felesleges, de van szükségszerű is . . . Non nobis Domine! Nem nekünk, hanem neked Uram, a Te nevednek legyen dicséret! Ez az, amire az ószövetségi próféták sorjában rámutattak. Vigyázzunk, nehogy az Úr is így szóljon: nem telik kedvem benne-

tek! Erre mutatnak Szent Máté evangélista szerint az Üdvözítőnek szavai, aki tanítványainak azt mondta: «Menjetek és tanuljátok meg, hogy mit tesz az, amikor azt mondjam, irgalmasságot akarok és nem áldozatot». (Mt. 9» 13.) És ha ez még mindig kevés lenne, akkor nyissuk ki kissé tágabbrá a szemünket, álljunk oda az Üdvözítőnek keresztfája alá és eszméljünk rá, hogy az Üdvözítő a maga keresztáldozatát is az *engedelmesség*, az istenszeretet szemszögében állította fel, ahogyan arra Pál apostol nem emberi szóval, hanem Istenről sugalmazott szóval a filippiekhez írt levelében arra emlékeztet, hogy Krisztus keresztáldozatának fötényezője az Ó engedelmessége, haláligvaló engedelmessége. (Filipp. 2, 8.)

Micsoda ez az Istenember részéről? A názáreti Jézus részéről, amikor alkalmazkodik az Atya akaratához és megadja és felajánlja magát és nem lép vissza, hanem kitart mindvégig, ön- és céltudatosan? *Ez az áldozat lelkülete!* Szent Ágoston szerint minden áldozatnak a lényege, a lelke, a veleje az, hogy én, öntudatos és szabad akarattal bíró lény létemre önelhatározásomból felajánlom, lekötöm magamat.

«Ember — úgymond — r ne keress te áldozati állatot, leölni valót kívül, találsz te belül, magadban leölni valót.» Benn a lélekben, magadban, saját lelkedben. Leölni valót! Mit jelent ez a megölés? A sacrificiumot, az áldozatot. Jelenti azt a betöltést, jelenti azt az ítéletet, jelenti azt az ítéletbeteljesülést, amelyet érzek, mikor felkiáltok: «Domine et Deus». Úr és Isten, nem Úr és Isten, hanem Úristen. Minthogy a lét és okozat benne egy, az ő léte és szuverén urasága a világ fölött, az emberek fölött, én fölötttem, az egyén fölött beismérésre és hódolatra késztem engem, rávisz arra a nagy kiirthatlan igazságra, hogy akármennnyire söprik is ki az életből az áldozat fogalmát, minél jobban kivesz az emberből emberi kapcsolatokban és vonatkozásokban az áldozat, annál jobban magasztosodik föl, áll, él, világít fölöttünk az Istennek köteles áldozat fogalma.

Váljunk el azzal a mégegyszer ismétlődő szent-ágostoni szóval: Ember ne keress áldozatot künn, találd meg az áldozatot benn, magadban akkor, amikor tégedet, a magad lényét, gondolataidat, szívedet, érzelmeidet odaajánlottad fönntartás nélkül az Istennek. Amen.

III. Az áldozat célja.

Istent szeretni teljes szívből, teljes értelemből, teljes lélekből, minden erőből többet ér, mondja az Üdvözítő, mint minden égő és nem égő áldozat. (Mk. 12. 33.) Úgy látszik tehát az első látásra, az első tekintetre, mintha az Üdvözítő száműzte volna a világból az áldozat fogalmát, hiszen azt mondta, minden égő és egyéb áldozat nem ér annyit, mint Istent szeretni. Ha az áldozat tökéletlen, ha az áldozat selejtes, ha az áldozat üres és tartalmatlan, ha az áldozatot nem telíti ki az áldozat szelleme, lelke, ha az áldozat üres ténykedés, cifraság, paródia, játék, komédia, ha az áldozattal mint olyan-nal az ember pusztán az ő kedvtelésein üzi, vagy pedig az áldozat a pusztta megszokás üres ténykedése csupán, ám akkor szó nélkül, vakon el lehet fogadni azt a leg-magasabb helyről jött kijelentést, hogy az áldozatok halmaza, az áldozatok sorozata, égő és nem égő, meg-kezdett és abbamaradt vagy befejezett áldozatok mind nem érnek fel az egyetlen és kizárolagos Úristen szerete-tével, Aki iránt minden elme, minden szívbeli érzése, mozzanata, az embernek minden lelki röpte és minden erőlködése teszi tulajdonképen az igazi áldozatot. Γ Ι« De, de ... — és ezen az ellentétes szócskán fordul meg az áldozatnak az egész értelme és jelentősége a mi életünkben!, — az Üdvözítő nem az érdemleges áldo-zatra mutatott rá, mint haszontalanra, *hanem össze-függésben azzal a megállapítással*, hogy majd elkövetkezik az idő, midőn Istennek, a seregek urának napkelet-től napnyugatig *tiszta* áldozatot fognak bemutatni. (Maiak. 1. 11.) Az áldozatnak, mint olyannak, igenis

a mi lelkiéletünkben is, a mi vallásos életünkben is van jelentősége, nem is kicsiny, hanem nagy, nem is nagy, hanem mindenél nagyobb, fönségesebb, egyetlen, páratlan, egeken átható, az egek kárpitjait hasogató erejű.

Minekutána tehát a Szent Márkból merített jelige tiszta zárása körül elvégeztük a mi munkánkat, módunkban áll most már abba a barázdába, amelyet a múlt vasárnapi szentbeszéd nyitott előttünk, beleállítanunk és belemélyítenünk a magunk fürkésző tekintetét, értelmét és ama múltkor említett öt mozzanat közül kiválasztani a másodikat: *az áldozat célját*. Mert hiszen, ha az áldozat csak puszta cselekvés is, ha az áldozat csak érzellem is, ha az áldozat csak lelkiség is, annak az érzelmi megmozdulásnak, annak az érzelmi mozzanatnak is kell okának, céljának lennie. Céltalanul, üresen, jelentőség nélkül egy ilyen nagy dolog, mint az ember teljes, tökéletes, szabad akaratból történő önátadása, önfenajánlása Istennek, nem törtéhetik, végbe nem lehet, el nem gondolható.

Mi tehát az áldozat célja? Mi minden áldozat célja?

Egy nálunknál sokkal tökéletesebb valakinek, Aquinói Szent Tamásnak a megállapítása szerint az áldozatban a lélek felajánlja magát Istennek, mint az ő léte, tehát az ember léte, az én létezésem, tehát valamennyiünk létezése okozójának és — mondja tovább Aquinói Szent Tamás — *vágyai céljának*. Itt van tehát az a két szélső pont, az a két szélső határ, melyek között az áldozat árama, folyama egyre leng, egyre hullámzik, a hullámhegy ormával magasodik, aztán omlik lefelé, hőgy újra felmagasodjék. Az én céлом az, hogy valami-, képen felismerjem önátadások, lelki áldozások, feláldozások árán az Úristent az én létezésem okozójának, akinek én a függvénye vagyok és akihez engem az én olthatatlan szomjam, lelkemnek vágyai vezérelnek.

Mi tehát tulajdonképen — hogy megint kapcsoljuk a mai fogalmat a múlt vasárnapéhoz! — az embernek önátadó csatlakozása Istenhez? — Mindennek, amije az embernek van, az ő egész értelmi és érzelmi

világával és erejével, minden adottságával és minden adottságok révén megszerzendő értékeivel (nemcsak ami ma vagyok, hanem ami holnap lehetek és aminek holnap lennem is kellene), mindennek, ami «én»-t jelent, ennek' a felkínálása; a vallásos élet alaptevékenysége olyan megnyilatkozása, amely teljes értékű, amely eldisputálhatatlan és amely minden megnyilatkozásával, minden jelenségevel csókolja, — ha szabad így mondanom —: a hullámzáshoz hasonlóan nyaldossa a végtelen Istennek lábahegyét — ha szabad Istenet emberi formában magunk elé állítanunk. Egy alázatos hömpölygése mindennek, ami én vagyok, ami én lehetek Isten előtt, hogy megbizonyítsam Neki, hogy én igenis valami homályos értelmi aktussal megközelíttem Őt már itt a földi élet folyamán gondolat- és érzelémvilágomnak a szökellésével, mint Azt, Akitől és ahonnan jöttem és mint Azt, akihez és ahová megyek.

Azt kérdezem: ebben a nagy lélekmozgásban, ebben az Istenet létezésem okának és vágyaim céljául elismerő lelki és értelmi tevékenységben miféle jelenségek, miféle mozzanatok mutatkoznak, így mondanám ki, miféle hangok jelentkeznek a mi részünkről?

Hát az első, minden kételyt kizárálag, akkor, amikor én odaadom magamat Istennek, nem lehet más, mint a *hódolatnak a kifejezése*. Imádás = hódolat. Imádás az ember leglelkibb megnyilatkozása övele szemben és Ő előtte, aki én előttem volt, aki a másik ember előtt volt, aki mindenjunk előtt volt és aki mindenjunk földi existenciája után lesz és akinek, mi emberek, az Ő akaratának függvénye, az Ő szeme játékának kisugárzása vagyunk.

Hódolat, igen hódolat! Akármennyire próbálkozzék is az önérzet dagályában nagyra puffasztott emberiség ezt a fogalmat az «égalité», az egyenlőség alapján az emberi életből kiseprűzni, és bármennyire igyekezzék nagy demokrata, népuralmi és népegyenlőségi jelzavakkal mindenkit letorkolni, egy mégis megmarad, akire akarva — nem akarva a kivirágzás vagy összeomlás, a végleges porcikáira való szétomlás, megsemmi-

sülés helyzeteiben is *hódolva kell feltekintenem* akkor, amikor elismerem, hogy nagyobb volt és erősebb volt, és erősebb marad nálamnál. Az áldozat első jelenítésében annak a hódolatos imádásnak a kifejezése, amellyel az ember a teremtő és világokkal játszó, örök akaratú Isten előtt porszemként megjelenik.

Hódolat és imádás! minden áldozatban, amelyik eddig a világon volt, az ősi, a múlt ködébe vesző, áldozatban épügy, mint a ma csodálatos fehérségű, tökéletes és tiszta áldozatában, sőt a ma pogányainak áldozati eltévelvédéseiben is van egy mélyes megadás és megsemmisülés érzése a nálamnál nagyobb és hatalmasabb erővel szemben, hódolat, imádás a teremtő Atyával szemben. Tehát *voltak, vannak és lesznek áldozatok!* Az embernek be *kell* ismernie, hogy ő véges, az embernek el kell fogadnia, hogy ő egy megosztódásra és széthullásra megérett teremtmény.

De az áldozat fogalmának van egy második mozzanata is és ez a köszönet, ez a hála, ez az elismerés, — így is mondanám: nyugtázás, amellyel minden természetes, minden természetfölötti kinyilatkoztatás révén nyert jóért az ember meghajlik Isten előtt.

Természetes kinyilatkoztatás nincs?

Hogyne volna! Látok, észlelek, szemlélek, a szemmemmel reflektálok mindenre, ami körülöttem van, a hozzámhasonló embertől kezdve a természet minden tényezőjén keresztül a nagyszerű, kinyilatkozást Iehellő minden ségig. Ez a természetes kinyilatkoztatás. Viszont a teremtmények nagy tömegén túl ott van, amit természetfölötti kinyilatkoztatásnak nevezek: az Isten időközönkénti megszólalását az emberhez; azokat a csodálatos bonitásokat; azokat az emberi ésszel föl nem fogható és alig megközelíthető jóságokat, amelyekkel Isten az idők jártával, az ó- és újszövetségben a próféták által először az egyes emberekhez szólt; innen egészen az általános, mindenjunknak szóló nagy kinyilatkoztatás-konstrukcióig, amelyet úgy nevezünk, hogy Evangelium; ezeken keresztül azt a temérdek nekünk szánt, hozzánk küldött jót.

Ezeket a jókat az ember köteles érzettől hajtva siet megköszönni. Siet? Hát ez olyan viszonylagos fogalom. Az egyik ösztönösen, az egyik a maga lelki adott-ságában, a másik a meghatottsnak, a sugalmazásnak, a kegyelemtől telítettségek különfélé pillanatai és értékei szerint előbb vagy utóbb (némelyik nagyon is utóbb!), némelyik csak lassú, vonzoló lépésekkel, de valamikor mégis ráeszmél arra a szóra, amely a legszebb emberi megnyilatkozás, akár a mellettem járó és hozzám hasonló emberrel, akár a mindenjunk fölött álló Istenrel szemben. Ez a szó, ez a fogalom, ez a megnyilatkozás a «köszönöm».

Ez a második mozzanata az áldozatnak főképen a második isteni személyre, az Üdvözítőnké szegődött, a mi javunkra, miközénk szegődött Úr Jézus Krisztusnak tevékenységére vonatkozik.

Az áldozat fogalmának felépítéséből a harmadik mozzanat (amely annyira emberi, annyira emberi képességeinkről sugárzó vonás) adja az áldozat köszönő, de egyben kérő, könyörgő jellegét, amellyel az ember megköszöni mindenzt a jót, amit eddig kapott és mindenzt a jót, amit még remél, amelyet az áldozatban kitelítődött istenközösséggel, tehát az Isten létevel való minél bensőségesebb egyesülése révén óhajt magának biztosítani. Ezt az ember voltaképen és tulajdonképen a harmadik isteni személyre, a Szentlélek Uristenre irányítja, Aki az a nagy, minden betöltő, az emberi mélyiségeket jósággal, szeretettel, bölcsességgel és erősséggel, szóval az ő égi ajándékával betöltő, kiépítő hatalmasság. Az áldozathozatalnak a két első mozzanata a hódolat, illetőleg imádás és a hálaadás a létet, világot, emberiséget létesítő első okra, az Istenre, a Teremtőre, az Atyára vonatkozik, a harmadik pedig a végcélunkat jelentő isteni jóságra, a mi áhitott, várva-várt, vágyott jutalmázonkra.

No és? És akkor hol marad a negyedik, az úgynevezett másodlagos (mert az előbbi három elsődleges-nek nevezhető), hol marad a másodlagos célja az áldozatnak, amit úgy neveznék, hogy az emberi lélekben

az emberi életben a rendetlenségek, a hiányok, a bajok, a vétkek, az undokságok kiengesztelője? Hol marad a *kiengesztelés*? Mert mindenütt, ahol emberek vannak, vegyük magamat, vegyünk téged, vegyük valamennyiüket, akár az emberek egymásközti, akár az egyes embernek Istenkel való kapcsolatában nélkülözhetetlen eset, nélkülözhetetlen szükséglet a javítás, a kapcsolat kiigazítása, a megromlott emberi természet folytán bekövetkezett összeütközések elsimításának a végrehajtása. Ez az, amit úgy nevezek, hogy *kiengesztelés*. Az elbukott emberi természetet, Isten és ember viszonyát, már az előttünk létezett ó- és újszövetségi üdvyszakában sem lehetett és nem lehet elképzelni *kiengesztelődés* nélkül. A *kiengesztelés* szava az a szó, amely az emberi vonatkozásokban szinte elmellőzhetetlenül él itt közöttünk és kell is, hogy éljen bennünk. Ez az annyiszor használt jelentéktelen és jelentesteién, elköptatott ((bocsánat)). Az a bocsánatkérés, amelyet az Üdvözítő szükségesnek tartott a mi minden napí és Általa megtanított imádságformába is beiktatni, amikor azt mondatta velünk: «bocsásd meg a mi vétkeinket». A bocsánatkérés *kiengesztelés* a bünért, mondanám így: a rosszért, ami Istennek visszatetsző és ami kell, hogy magunknak is visszatetsző legyen, amikor magunkat nézzük, szemléljük. Elmellőzhetetlen, hogy így ne kiáltsunk fel: Uram, Uram, felejts el! Uram, bocsáss meg! Uram, ne láss! Uram, ne nézz, amikor nézed, amikor látod, amikor tekinteteddel végigméred az én életemet és annak minden megnyilatkozását! Atya! Atya! Örök Atya! Mindenek előtt létező én Atyám! Uram! Istenem, felejts el! — Mit? — Sokat! Alig marad az emberi életben valami csekély érték; valami, amire azt lehetne mondani, hogy hadd kísérjen el engemet az én életem bukdácsolásain keresztül, el az örökkévalóságig. De sokat, nagyon sokat, a borzalmakat, a szörnyűségeket, a szemetet, a piszkot, az undokságot, a tévedéseket és a tévelygéseket, a kisiklásokat, a megtorpanásokat, a bátortalanságokat és minden, minden, ami rossz egy ember életében volt, van és lesz, minden felejtsen el

az Isten! Ez egy embernek minden nap, — mondanám így: — menetrendszerű kérése: rövidre fogott imádság, bővebbre mért hálaadás, még bővebbre tágított könyörgés. Engesztelés és bocsánatkérés az, ami benünköt a mi áldozatainkban állandóan visz és vezet Istenhez — és kell is, hogy vezessen.

De Testvéreim, mit ér minden engesztelés, ha a kiengesztelés áldozata, a bocsánatkérés mellé oda nem áll egy másik kettős ikertestvér-mozzanat, a bűn adottságaként és a büntetés adottságáért eleget tevő vezető, vagy mondjuk így: legalább is a vezetés.

Eleget tenni a bűnnék és eleget tenni a büntetésért: ez áldozat. Eleget tenni a bűnért is, meg a büntetésért is, ami a bűn miatt vár rám: — nem könnyű dolog! Vegyünk csak egy nagyobb bünt. Ilyen akár a magánosnak, akár a köznek a megsalása, a sikkasztás, az elkezelés. Az árvától, a gyámolttól szükségszerű kiadások ürügye alatt akár árvaszéki szankciókkal is kieszközölt és magamnak szerzett összegeket, elkezelt összegeket visszatéríteni, nemcsak összetákolni valamiképen azt a megszakított folytonosságot, de azt is eltüntetni, hogy annak nyoma se legyen: ugye, milyen nagy dolog? Ugye, hogy áldozat? Ugye, hogy önmegtagadás ez részemről? Ugye, hogy ez verejtékembe, ügye, hogy ez vérembe kerül? A magamnak — ahogy mondani szokták: «szerencse révén» szerzett anyagi javak visszaadása, a helyreigazítás olyképen, hogy én magamtól és az enyéimtől elveszem az eddig szerzett többletet és vissza- juttassam oda, ahonnan én vettetem: ugye, ez áldozat?

És nézzétek! Ilyen engesztelő elégtételekkel tartozik az ember ezeken az általa eszközölt és végrehajtott bűnözéseken túl még lelki vonatkozásokban is Istennek. A restitúció fogalma az embertől kezdve föl Istenig és Istantől kezdve le az emberig a bűnért és a büntetésért, amely az örökkévalóságban ezekért a tényeimért reám vár, áldozatot kíván, áldozatot jelent.

És utolsóul, az áldozat mint engesztelés mellé járul még egy inkább személyes jellegű és minden az észt érintő mozzanat. Ez a bűn okozta lelki sebek gyógyí-

tásáért való odakúszás Isten elé. Mert hiszen meg is engedem, hogy te, megengesztelésre vágyó ember, amint az elégtételadás vágányára önmagadat odaállítottad, te, embertársaiddal és Istennel szemben eleget tenni akaró lélek, magad téped, rontod elszakadt, elormótlanodott, elcsúnyult lelki köntösödet, mert látod a magad lelkét a maga ütött-kopottságában és imádsággal, jócselekedetekkel, önfegyelmezéssel és egyébbel hódolsz Istennek. Ha önmagam rongyos, magam által összevissza tépett, szakított, kificamított egyénisége, ha a létnek, amelyet Isten belémlehellt, az eltorzult képe mered reám, vicsorít előtem, úgyhogy én kínlodom: ugye, áldozat kell ide, az áldozatban megnyilvánuló kérő, könyörgő megnyilatkozás, hogy: *Uram, gyógyítsd meg az én sebeimet, tüntesd el ezeket a kelevényeket, és ha maradnak valamelyes hegei, amikor eléd járulok, Te azokat eltünteted és nem fog belőlem a rothadásnak bűze, — értem a lelki rothadást! — áramlani és a Te minden szépet és jót teremtő isteni bölcsességed és feliségedet nem fogja bántani, hogy én is vagyok. Hogy én visszaminősülök a penitencia révén az elégtételadás és a lelki gyógyulás révén a Teremtőhöz.*

íme ezért kell áldozat, ez a célja az áldozatnak. Ezért van a világon áldozat, amelyre a Teremtő Úristen az ő engedélyező szankciójának bélyegét rányomja. Az elbukott embernek szüksége van engesztelestre akkor, amikor előzőleg hálalkodott és minden megelőzően imádkozott és hódolt. De minden egyszerűsíteni lehet. Hogy lehet, hogy kell, hogy szükséges, éppen ezért beszélgetünk mi itt vasárnaponként egymással, hogy megvigasztaljuk ezt a mi temérdek sok kérdőjellel körülvett lelkiismeretünket és értelmünket és a hitünk világánál idővel felcseperedő lelki énünket. Mindezekre az égető, nagy, merész, szívet-lelket tépő kérdésekre meg fogjuk találni a választ. Amen.

IV.

Az áldozat tárgya.

Mint mondottam, az áldozatban öt mozzanat van: az áldozati szándék, az áldozati cél, az áldozati tárgy, az áldozati cselekmény és az áldozat-bemutató. Kettővel, az áldozati szándékkal és céllal az eddigi kifejtések alapján tisztában kell lennünk. Ha közülünk valaki nem jegyezte meg magának, ám lássa ő a kárát. Ma egy lépéssel tovább kell mennünk, éspedig az áldozati tárgy körül szükséges hittani ismereteket kell magunknak megszereznünk, ha pedig megvolnának, felfrissíteni, ha netán elhalványultak.

Az áldozat lényege, meghatározó mozzanata, vagyis az áldozat célja, az öt szolgáló áldozati lelkület a szó igazi és valódi értelmében csak akkor válhat és válik áldozattá, ha az érzékelhető, megfogható megnyilvánulásban valamiféle, ilyen vagy olyan áldozati ajándék fölajánlása, bemutatása, föláldozása tényleg bekövetkezik. Ismétlem, mert ezt jól meg kell jegyeznünk: bennem lehet szándék, bennem lehet cél, hogy én áldozatot hozok, ez a cél és szándék azonban, amelyek egymást támogatják és egymásba kapcsolódnak effektív, valóságos áldozattá előttem, ember előtt, az én számonra, és annak, akinek az áldozatot hozom, nem lesznek, ha foghatóan, személhetően, tapinthatóan ez a bennem levő szándék, ez a bennem levő áldozati lelkület és a cél, melyet ez a lelkület szolgál, meg nem nyilvánul. Ezt magyarul így fejezem ki: «adj!». Ne szólj, ne gondolj, ne sápítozz, ne költs, ne légy költő, ne poézissel foglalkozzál a te vallási életeddel; ha a te Uraddal, Isteneddel leszel, ha előtte hódolsz; ha te tudod, hogy Neki sok minden meg kell köszönnöd; ha te tudod, hogy Tőle egyet-mást kérned kell, ó, sokat kell kérned, a legnagyobbat, a legszükségesebbet kell kérned a te életed számára; ha te tudod, és érzed, hogy neked Istenet engesztelned kell, hogy neked fizetned kell a tegnapért, a tegnapelőttért, talán a mostani pillanatért is,

akkor . . . akkor neked az Úristen elé valami áldozati adománnyal kell járulnod, mondanám így: adót kell fizetned.

Az áldozati tárgy, amit feláldozok, az áldozat anyaga.

A lelkület, a szándék, amely engem motivál arra, hogy én az Isten elé lépjek áldozatra kész lelkülettel: ez az áldozat belső formája. *A cselekmény*, mondjuk így: a szó, mondjuk így: a térdhajtás, mondjuk így: az áldozati tányérnak a misében való felemelése és a hozzá-kötött szándék, az, amit mondok és az, amit cselekszem és amit adok: ez az áldozatnak külső formája. És ezt a külső formát épügy, mint az áldozatnak anyagát szükségesse teszi egy roppant fontos körülmény, nem is körülmény: valóság Í

— Miféle valóság?

Az, hogy az ember nem szenvédő, nem pusztán és merőben lelki való, hanem testtel, Istantól testtel elláttott szellemi lény; az, hogy az emberben egy dualizmus, egy kettősség van; az, hogy az ember testből és lékekből áll.

Ha én merőben lelki, alaki volnék, ha én nem ember volnék, hanem angyal, aki csak lélek és akinek minden léte, ténye lelkiséget lehel, lelkiségből él, lelkiséget mutat, akkor minden esetre elégséges volna az Istenhez járuló énnek, a lelki énnek önfeláldozó hódolati szándékban tükröződő megnyilatkozása. De az ember — Szent Ferenc nyelvén szólva — a szamártestvér hordozza magában, sőt az isteni lélek is ebbe a halandó, porlandó külsőségekhez fonódó testi létbe van beleágazva, következésképen az én benső emberi mivoltom igényli azt, hogy a benső lelki szándéknak, mely bennem él, és annak a benső célnak, mely engem Istenhez kapcsol, legyen tárgya, hogy én azt meg is foghassam, hogy az én lelkemből lelkedzett és benső erőmből fakadó áldozat vigyen engem, emeljen engem Isten felé.

Mi tehát az áldozatnak a tárgya? — Nem azt mondjam, hogy valami több, nem azt mondjam, hogy valami értékesebb, hanem azt mondjam, hogy valami más, va-

lami egyéb, mint az ember lelki áldozata, más, mint az ember sóhaja, mint a felszivárgás, lelki [elszivárgás Isten elé; valami egyéb és más, mint ami bennem merőben szenvedő. Mi hát az a minden egyéb, minden más, ami a teremtett világnak a felszínén van, és aminek ugyan elsődlegesen és végérvényesen Isten az ura, következésképen, szigorúan véve és boncolva a fogalmakat, amit nem is adhatok én Neki és nem is ajándékozhatom meg vele őt, hiszen ő az úr, akitől minden kiindul és akihez minden visszamegy? Hát mit akarhatok közbe én, és lépek fel egy magas színpadra és valami mesterkélt és valami öntudatos, túlzottan öntudatos taglejtéssel és hanggal és kifejezésbeli formációkkal mondjam Neki: «Vedd Uram! Fogadd el Uram!» Ha minden az Úristen feltétlen, abszolút tulajdona, hát akkor mit akar az áldozat, akkor mit akar az áldozatot hozó ember?

Megtudhatjuk, ha veszünk magunknak egy kis fáradságot. Sajnos, kevés katolikus ember van, aki veszi magának a fáradságot, hogy felüsse az ószövetségi Szentírásban Mózes könyvének a genezis tanát, ahol meg van írva, hogy minden, amit a teremtő Isten a semmiből létrehozott, minden, ami az Ő szent pillantásától függ, Tőle, általa lett, minden, amit Ő lényével fenntart, az az embernek rendelkezésére van bocsátva. Mondanám így: az embernek hatalma alá bocsátotta az Isten. Elvégre Ő, aki a legnagyobb, Ő, akitől van minden, egy másodrendűnek odaadhatott minden: «Legyen a tiéd!»

Nos tehát ebből az ember rendelkezésére bocsátott, az ő tulajdonába jutott nagy, hatalmas, fönséges, beláthatatlan természetből, mindenből, ami a föld színén magamtól kezdve (föltéve, hogy kezeim elérnek hozzájuk, föltéve, hogy én azt az elméleti hatalmat gyakorolhatom is) ebből van nekem módomban az Istenek áldozatot hozni, ajándékot adni.

Megpróbálom ezt egy kicsit szemléltetni. Egy nagyon frivol és közönséges mondással jövök elő, melyet utcahosszat hall az ember, de amely plasztikusan rámutat arra az igazságra, melyet most próbálok szemléltetni.

A feketébe öltözött fiatalembert bemegy X. Y. virágkereskedésébe, vesz két vagy három piros rózsát, aztán odabokázik szíve hölgye elé és azt mondja: «Helyettem, kis virág, tégy vallomást!» Ez a virág, épügy, mint az a díványpárna, amelyet sok öltéssel készítesz, azért, hogy egy névnap vagy születésnap alkalmával édesanyádat, nagybátyádat, orvosodat, vagy nem tudom melyik ismerősödet vele meglepjen; hogy kedveskedj vele; az a nipp, az a vitrinbe való dísz, amelyet veszesz akkor, amikor jót kívánsz az illető személynek; az a néhány sor, amelyet papírra vetsz és elküldesz N. N.-nek ünnepi vagy névnapi emlékezésül, ez minden közvetítő. Ezek az ajándékok, vagy emlékeztető dolgok semmi egyebek, mint a szent áldozatnak, az emlékezés áldozatának, a ragaszkodás áldozatának, a hálá áldozatának, amely az emberben valamiképen formát keres magának, ennek az áldozatnak a megnyilatkozása.

Tegyük félre most az emberi vonatkozásokat és álljunk Isten színe elő. Az elő az Isten elő, akinek mi azt mondjuk, hogy «mi Atyánk», tehát atya, tehát van közünk Hozzá, vonzódunk hozzá, szeretjük őt, csatlakozunk Hozzá — mint az előző beszédekből megállapítottuk. Következésképpen a merőben emberi érzelmek kifejezésére szolgáló formákon kívül lelki mivoltunkban igenis szükség van bizonyos megnyilatkozási forma anyagát képező áldozati vagy emlékezési tárgyra.

A vallástörténet azt mutatja, hogy az emberiség primitív, kezdetleges formáiban, miként az ószövetségebbe¹¹ — (mely az üdvösségeinket tárgyaló újszövetségnek előkészítője!) — is írva van, lehetőleg minden olyan áldozati tárgyakat választott ki a természetadta, az Isten által rendelkezésére bocsátott javakból, melyek közel voltak az emberhez, melyek tehát ránézve értéket jelentettek. Értéket! Vagy effektív értéket, tehát iogható értéket, mely rendelkezésére állt, amelyet ő nagyon jól tudott használni a maga javára, melyet ő kikánnázott, mondanám így: belőle élt. (Lásd az ószövetségi hálááldozatokat, akár az imádó áldozatot, akár

a hódoló áldozatot, akár az újszülött megváltásáért Istennek felajánlott, templomon keresztül felajánlott áldozatot, ezüst ciprust, a szegények gerlicét és a többet!) íme, mindig valamit, amihez az ember ragaszkodik, amihez az embernek köze van, ami neki drága.

De, de az Üdvözítő megemlíti az evangéliumban a szegényasszony két fillérjét is, amelyet bedobott a perselybe. És az újszövetséggel kapcsolatban meg kell emlékezniünk arról a nagy, hatalmas testületről, amelyet az Egyház szerzetességeknek nevez, amelyet én a koldusok seregének neveznék, akiknek semmijük sincs egyénileg és akik a hármas fogadalommal magukat Istennek felajánlották, akik tehát nem effektív, meglevő értékeket, hanem remélhető, vagy elérhető javakat áldoznak.

Íme, az áldozat mindig olyan valami, az áldozat mindig olyan — mondanám idézőjelek között — «cikk», amihez az ember lelke valamiképen ragaszkodnék, vagy ragaszkodik. És mikor ezt lefejtem magamról, mikor adok a sokból sokat, a kevésből keveset ugyan, de viszonyaimhoz képest minden, akkor rájutok arra az alapvető igazságra, hogy az ember a szándék mellett, amellyel Istennek áldozatot akar hozni, előtérbe jut az akarat, hogy a harmonikaszerűen nagyra kiterjeszthető vagy összetolható igénytelen kis áldozatával adjon valamit: «Adok neked Uram, Istenem! Fogadd el Uram, hozom, adom neked áldozatul 1» Krisztus is áldozott: a saját vérével áldozott. A Fiú a Szentlélek által áldozatul ajánlotta fel magát szeplőtelenül Istennek.

Ha az Istennek hozandó és áldozandó ajándékról van szó, akkor az ember ne futkosson másfelé, ne kotorásszon a nadrágzsebében, ne illegessen összevirágokat, ne kössön bokrétákat, ne legyen képzőművésszé, hanem legyen kereszteny. És legyen katolikus, aki előtt tisztán kell, hogy álljon a hittani ismeretei alapján, hogy áldozatot hozott Jézus Krisztus is, a második isteni személy, hozzá hasonló emberi természetet véve fel, emberi, szenvedésre képes természetet, mint származásilag a legtisztább (szeplőtelen) és erkölcsileg legtökéletesebb lény. Igen, erkölcsileg a leg-

tökéletesebb attól kezdve, hogy belépett a világba addig, amíg elment innen. Rá méltán mondhatnók és alkalmazhatnák az Üdvözítő szájában a megkövezésre ítélt asszonynak mondott szavakat: «Aki közületek gáncs nélkül való, az vessen először követ reája». Nem akad, aki Krisztusra követ vetne. Azok is, akik észbeli elgondolások alapján benne pusztán egy embert látnak; azok is leveszik a kalapot előtte és azzal a minősítéssel adóznak Neki, hogy «próféta», hogy «kiváló», hogy «nagy», «tiszteletreméltó» és az ő pogány szokásaiak szerint is fokozni kívánván a hódolat adóját, azt mondják, «szent». — Nos *ez a Krisztus*, a származásilag és erkölcsileg is tökéletes ember, az Istenember *feláldozta magát a maga szeplőtelen emberi mivoltában Istennek engesztelő áldozatul az emberiségré*t. S amikor ezt tette, egy mandátumot adott, egy megbízatást adott az összes utána következőknek, akik az Ő nevében járnak ezen a világon: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre, (Lk. 22, 19.) Olyan legyen az én emlékezetem, hogy ne vesszen ki soha közületek, és egyre mutassátok be napkelettől napnyugatig azt a tiszta, azt a szeplőtelen áldozatot, amelyben kedve telik Istennek és amelyiket mindenki, a legszegényebb ember is meghozhat, mert nem megy zsebére, nem megy spájzára, kamrájára, nem megy ruhatárára, melyből nem tud egy elköptatott kabátot kivenni és a szegénynek odaadni, semmiré sem megy, csak egyszerűen arra a lelki felemelkedésre, ami a szentmiseáldozatban viszi az ő áldozatot hozni akaró lelkének adóját a fölséges Úristen nevének.

Testvéreim! Éntőlem több nem telik. Én szerény tehetséggel iparkodtam megmagyarázni az áldozat tárgyát, hogy mi az az áldozat, amit az embernek hoznia kell, hogy azt meghozni igenis Istenrel szemben kötelesség, hogy azt a vasárnapi szentmiseáldozatot odahaza, rádión meghallgatni nem lehet, hogy nekem személyes áldozatot is kell hoznom, felöltem a ruhámat, tarkómra vágnom kalapot és el kell jönnöm e szent helyre, ahol az Istennek adandó áldozat szüntelen folyamatossággal áll, ahogy Krisztus Istennek az első

áldozatot bemutatta. — Az áldozat anyagát nem kell a zsebemből előkotorászni, nem kell az én otthonomban, az íróasztalíkból elővenni az áldozatot bemutatni akaró szándokot, hanem a szívekből kell azt kicsiholni. Az áldozat célját, az áldozat célját pedig megtalálom itt; most, rögtön,² az oltáron. Amen.

V. Az áldozati cselekmény.

Miről beszélünk ma?

Az áldozati cselekményről!

Mi, akik eddig itt együtt beszélgettünk vasárnaponként, tudjuk, hogy az áldozat lényegmeghatározó mozzanata, vagyis az áldozat céljául szolgáló áldozati lelkület bennünk azáltal válik áldozattá, hogy bizonyos érzékelhető formában, áldozati ajándék képében megbizonyítja magát Isten előtt. Ismétlem —, mert ezt be kell «raktároznunk» a fejbe! —, az áldozati szándék, amely bizonyos céllal virágzik ki bennem, foghatólag, érzékelhetőleg, kitapinthatólag *megbizonyítja önmagát valaminek* a feláldozásában, valaminek a följánlásában *Istennek*. Az áldozati ténykedés tehát, amelyről ma a fogalmainkat tisztázni akarjuk, *ki*lső cselekmény, amelyiknek indítéka az, hogy én az én legbensőbb szándékomat, amelyik az Istennek való áldozásban keres magának kiutat, tény szerűleg, mondanám: aktaszerűleg, intézményesen, cselekményekben megvalósítom.

Beszéljek arról, döngessek nyílt ajtókat, hogy Istennek, aki mindennt tud, aki mindennt lát, aki mindennt néz (következésképen látja és nézi az én szándékomat is), hogy *Istennek van-e szüksége arra, hogy én áldozati cselekményekkel, ténykedésekkel bizonyítsam az én szándékomat?*

Istennek egyáltalán semmire sincs szüksége! Értsük meg: Isten feltétlen, abszolút, szuverén, önmagától fogva és önmagáért létező legtökéletesebb lény, semmire sincs szüksége, következésképen se az én alapzatomra,

se a tiédre, se senkiére; egyetlenegy mukkanásunkra, egyetlenegy megnyilvánulásunkra sincs szüksége.

Sziiksége van erre az embernek! Szükségem van nekem arra, hogy én az én legbensőbb önátadásomat, az én szabad akaratomból fakadó csatlakozásomat Istenhez kifejezhessem, hogy megnyugtassam magamat arranézve, hogy az Istennek áldozatot hozni akáró szándék bennem nem egy fölvillanás volt, nem a pillanatnak egy kivetítődése volt, nem egy — mondanám — ájatos szósz, hanem valami abból, amit az ember tényleg, önmagával is elhihetőleg megbizonyít Isten előtt.

Minthogy tehát ez a legbensőbb önátadás és csatlakozás, ez a beleáramlása a léleknek Istenbe, ez az áldozat lényege és én ennek keresek külső megnyilatkozást, világos, hogy a benső önátadást külső átadási tényivel, mondjam így: gesztusokkal kell megbizonyítani. Ez az áldozati ténykedésnek a fogalma.

Mármost nézzük meg ezt az áldozati ténykedést az emberiség történetének távlatában, emberi fogalmak szerint. Az első és talán a legelterjedtebb, mert a primitív embernek, a kezdetleges embernek, és tegyük hozzá, a mai embernek (mert ma, Krisztus után 1936-ban kultúra ide, kultúra oda, és műveltség ide és találmányok oda, szörnyen primitívek, kezdetlegesek vagyunk, mikor arról van szó, hogy szemünk elé és kezeink ügyébe, a magunk megnyugtatására valamit tennünk kell vagy tegyünk), mondomb, az általános felfogás szerint az áldozatnak, az áldozati ténykedésnek a legelterjedtebb fogalma az, hogy én úgy adok oda valamit annak, aki-nek oda akarom adni, hogy tőle azt soha, semmiféle formában többet vissza nem veszem, vissza nem igénylem, nemhogy követelem, de vissza se sóhajtom, vissza se áhítom, én azután többet magamban vágyat nem érzek. Hogy ez a fogalom a kezdetleges, kulturáltságban is mindig ősemberben megmaradt, ezt meg tudja bizonyítani azzal, hogy az Istennek fölajánlott ajándékot, az ősök mintájára siet összetörni. Ez a hittan fogalmai szerint az úgynevezett destrukciója, szét-

rombolása, megsemmisítése annak a szívemheznnőtt, lelkemből fakadt adománynak, ajándéknak, amelyet én odaadok Istennek.

Hát mondhatom, hogy igen szép, szerfölött esztétikus jelenség egy emberi léleknek a rombolásban tobzódni, gázolni, túrni, törni, megsemmisíteni, széthasítani! — Ez mind csak a mi lelki kezdetlegességünknek lelki kivétödése. Ha én úgy pusztítottam el, ha én magamtól úgy választottam el a hozzám nött kedves és értékes dolgot, hogy én ahoz soha semmiféle szállal ne kapcsolódhassak, akkor én mit csinálok? Akkor én gázolok, akkor én széttépek, akkor én megsemmisítök, akkor én egy ájtatos, vagy megdühödött hangulatban azt mondom: ne! — Úgy, mintha valamit Molochnak dobtak volna oda áldozatul, az ösebberi hajlamokban magukat kiélő népek, sőt a fejlődés fokán tovább emelkedő emberek is, ebben a szétromboló destruktíban találták meg azt a fellebízhetetlen és minden kétésséget kizáró bizonyítékot, hogy ők áldoznak. Áldoztak, mert úgy odaadták, hogy többet vissza nem kérhetik. Volt — nincs.

Hát ez elég kezdetleges, hittani szempontból nem is szükséges és nem is tökéletes formája az áldozatnak. Bizonyítom! Bölcsebb könyve: «Isten nem a halál szerzője. Isten nem szerette a halált, Istennek nem telik kedve és gyönyörűsége az ember és az élő pusztulásában». (Bölcs. 1, 13.) — Nem telik kedve Í Tehát, tehát Istenhez nem kell az embernek szükségeképen kiforgatva, megsemmisüléssel, pusztulással, rombolással közelednie akkor, amikor áldozik. De sem az ószövetségi próféták, sem pedig Krisztus Urunk, maga sem sokra értékelték a véráldozatokat a tulajdonképeni áldozatot hozni akaró benső szándék nélkül. — Sőt egy harmadik bizonyíték az, hogy az ószövetségi áldozatok szertartásmenetében ama bizonyos öt mozzanat közül, amely az úgynevezett véráldozatot jellemzte (az első mozzanat: az áldozati állatot elővezetik, a második mozzanat: az áldozatot hozó ráteszi a kezét, harmadik mozzanat: az áldozati állatot leölök és vérét

széthintik, ötödik mozzanat: magát az áldozatot megégetik), ezek közül a tulajdonképeni destrukció, a rombolás, tehát az élőnek elpusztítása nem volt lényeges cselekmény. Ez bizonyítható abból, hogy ezt az öldökést nem az áldozatot bemutató pap végezte.

Hiszen, hiszen, ha a rombolás, a pusztítás, a gyilkolás volna az áldozat lényege, akkor nagyszerű áldozatot mutattak be Istennek a farizeusok, az ő poroszlóik, az a bizonyos katona, aki az Üdvözítő oldalán keresztül döfte kardját, merthi minden ezek destruáltak, ezek romboltak, ezek pusztítottak, ezek gyilkolták meg az élő Krisztust, holott ezeknek Istennek tetsző áldozatot bemutatni ugyancsak nem volt szándékukban. Legjobban kifejezi ezeknek a szándékát ez a zsidó felkiáltás: ««Jobb, ha egy ember pusztul el, mintha egy egész nép megy tönkre». Ez a gyűlölködésnek, a bölcselkedésnek, a politikának a gondolkodása, szándéka volt, legkevésbé pedig Istennek tetsző áldozatot bemutatni hivatott akció, vallási, hitbeli áldozati ténykedés. — No és azután, ha nézzük az ószövetségi áldozatot, például az életáldozatokat, az oltárra helyezett kenyér- vagy italáldozatot vagy az újszövetségi szentmiseáldozatban a lényegi részt, akkor ugyancsak nem bizonyíthatjuk be, hogy a rombolásban, a pusztításban, az emberi megdühödésben, a féktelenségen rejlik az áldozati ténykedésnek a lényege. Nem! Ezek a különféle, nevezzük őket összefoglaló szóval: pusztítások, ezek előkészítő tények, valamik abból az áldozati ténykedésből, valamik, de nem a lényeg!

Most menjünk egy lépéssel tovább: az úgynevezett áldozati következményekre, a következményekben áldozati ténykedésnek nevezhető jelenségekre, amelyeknek jelentőségét egyesek szépen, feltétlenül esztétikussabban mint az előző felfogások, akarják magyarázni. Ezek az úgynevezett felmagasztalok, akik nem rombolnak, nem pusztítanak, nem zúznak, nem semmisítének meg hanem azt mondják, hogy az áldozat lényege Például a tömjén meggyújtásával a füst formájában emelkedik felfelé. Ennek a magasbaemelkedő, meggyűj-

tott vágynak, elégetett vágynak terméke jellemzi, mutatja az áldozati ténykedésben a felmagasztaló gondolatot.

Poézis van benne, tagadhatatlan. Lehet benne némi valóság is — egy bizonyos tekintetben, de nem a lényeg. Avagy igazuk van-e azoknak, akik azt mondják, hogy az emberi test sejtjeivé átváltozott eledel, amelyet elfogyasztok, vagy más elfogyaszt és aki Isten iránt való szeretetből és gondolatból azt az eledelt áldozatul adja, ez az, amit az áldozati cselekmény legmagasabbrendű lényegének lehetne nevezni.

Hát erre is azt kell mondnom, hogy amennyire szép, annyira nem találja el a tulajdonképeni értelmet, amelyet az Anyaszentegyház fejez ki a Szentírás és Szent Ágoston nyelvén, mikor azt mondja, hogy az áldozati cselekményben az áldozati szándék valami külső érzékelhető szertartás-megnyilatkozást nyer minden egyes áldozatnak sajátos külön formája, értéke, lényege szerint; más és más a szerint, ki mit hoz áldozatul.

Ha idejössz egy cserép virággal és odateszed Isten oltárára a lelked mellé, helyesebben a lelked tányérjába és úgy ajánlod Istennek, akkor, akkor az a virág és a Te lelki ténykedésed a felajánlásod, a benső szándékod ki-fejezése személyes formában, úgy amint te azt elgondoltad, úgy amint azt te egy felmagasztosult gesztussal oda-adod ...

És így mehetnék végig és folytathatnám ezeket a jelenítéseket, helyesebben ráutalásokat, hivatkozással arra, hogy Szent Ágoston szerint és a Szentírás szerint mindig egy külső jelenítése van a belső szándéknak. Az áldozati cselekmény nem tör a destrukció, a rombolás, a pusztítás és nem a tömjénfüst szerteszálló, elillanó, felmagasztaló gondolatára. Valami belőlem, a legtöbb belőlem, minden belőlem, amit tudok, amit bírok és amit akarok; lásd a szegény asszony két fillérjét, lásd Krisztust, aki önmagát ajánlotta fel szeplőtelenül Istennek ... A mérsékelten, de mindig találónan beszélő Szent Tamás ezt így fejezi ki: «Az áldozati cselekményben mindig történik valami az áldozattal». Valami történik az

áldozati tárggyal, és ha én teszem magam eme áldozattá, azt, ami bennem a legtöbbet kóstál, ami nekem a legtöbb kerül, hát igen, az a bizonyos történés, ami velem és bennem végbemegy, ez az áldozati cselekmény, amelyet kandi szemmel néz bárki, hogy: «ez sem tett semmit Istennek».

Mit tudod te, hogy mit teszek én Istennek! Mit tudták a zsidók, hogy mit tett a Krisztus az Istennek az emberekért, amikor a Szentlélek által önmagát ajánlotta fel áldozatul szeplőtelenül. Értsük meg végre: szeplőtelenül Istennek! Amen.

VI. Az áldozat bemutatója.

Ma is abból a tételeből kell kiindulnunk, amit nem győzök eléggyé ismételni, hogy az áldozat lényegmeghatározó mozzanata, vagy mondjuk, az áldozati célt szolgáló áldozati lelkület tulajdonképen azáltal válik áldozattá, hogy érzékelhető kifejezést nyer valamely áldozati adomány felajánlása, bemutatása révén.

Maradjunk meg ennél a szónál: *bemutatás*. Mit jelent ez?

Jelent egy külső ténykedést; jelent egy bizonyos mozdulatot; jelent, éppen mert Isten és ember közti viszony kifejezésére szolgál, jelent szolgálatot. Ez a bemutatás, az áldozati bemutatás, tehát áldozati szolgálat, tehát istentiszteleti ténykedés elvezet bennünket» a mi elmélkedéseink, megbeszéléseink során az Ötödik áldozati mozzanathoz, az áldozatot bemutatóhoz; mert a bemutató ténykedés, szolgálat nem létezik bemutató; ténykedő, szolgálattevő személy nélkül. Ha tehát mi itt beszélünk egymásután áldozatról, áldozati célról, áldozati lelkületről, áldozati tárgyról, áldozati ténykedésről, akkor ezeknek a megfontolásoknak sorozatán következésképen el kell jutnunk az áldozati ténykedést végrehajtó személyhez.

Keressük meg, ki lehet ez az áldozati ténykedést végrehajtó személy, egyén?

Ha visszatekintünk a történelem során, akár a pogány világot, akár az emberiség üdvözítését jelentő isteni ígéretet hordozó zsidó népet nézzük, akárcsak azokat, akik a természeti törvény orsóján forgó istenítő gondolatot, tehát istentiszteleti kötelezettséget viselnek magukban, minden megjelenik előttük az istentiszteleti tényt, az áldozatot véghezvivő törvényszerű személynek, a papnak az alakja.

Törvényszerű áldozatot csak törvényes képviselő, csak törvényes intézkedő, *csak törvényes megbízott van hivatva eszközölni és bemutatni*. És hogy ne csak az én igénytelen beszédem bizonyítsa meg ezt a tételel, hivatkozom valakire, aki az ószövetségből nőtt ki és nőtt bele az Evangélium világába és aki tanító volt Izrael határán túlról, arról a határvonalról, amelyet Krisztus egyéni-sége húzott meg a régi és az új világ, az ó- és újszövetség közt: értem a Saulból Pállá tértől hatalmas, nagy apostoli lelket, akinek minden szava erő és minden megnyilatkozása igazság. Nos hát, a zsidókhöz írt levelében Szent Pál így nyomatékozza meg a törvényszerű papságot: és senki sem veszi magának ezt a tisztséget, csak az, aki Isten által hivatott. (Zsid. 5, 4.)

Íme a rámutatás arra, hogy az Istennek tetsző törvényes áldozat oltárára nem lehet önkényesen odaperdülni. Nem lehet odalejteni valami kóklernek, valami táncművésznek a készségével. Nem is nevezheti ki magát senki ember fia az áldozat szolgájává és nem üzhet Istennek tetsző áldozati cselekményeket senki, hacsak nem hivatott arra Istenről. Mímelni lehet, játszani lehet, parádézni lehet, komédiázni lehet, a világnak a szemét bekötni lehet, csepürágóskodni lehet, áldozatot Isten oltárára, Istennek tetszőt törvényszerűt bemutatni, ebben a tisztségen eljárni belülről jövő elhivatás, ki-jelölés, megbízás, felhatalmazás nélkül nem lehet.

Kétségen felül áll, hogy a tökéletes istentisztelet, amelyik egészen méltó Istenhez és kifogástalan az áldozatot meghozó ember, az istentiszteletet gyakorló ember részéről az az áldozat, amelyikre az Úr ráütötte a maga törvényes elismerésének a pecsétjét. Mármost megbizo-

nyosodtunk arról, hogy melyik legyen az az istentiszteleti mód, amelyik az Úrnak kell, amelyiketől elfogad, amely-lyel ő magát megtisztelnek látja. Ez vitán felül csak az lehet, amelyikre Ő az ő szuverén, feltétlen, egyetlen és kizárálagos törvényhozói ítéletével ráüti az ő approbációjának a pecsétjét. És innen van, — és nagyon helyesen! — hogy a kereszteny gondolkodás az áldozatnak a gyakorlatát isteni kinyilatkoztatásból származónak tekinti. A kereszteny felfogás nem elégszik és nem elégedhetik meg bármiféle áldozattal, az áldozatnak ilyen vagy amolyan változatával. Amikor istentisztelet-ről van szó, akkor a kereszteny gondolat keresi a legitim, a törvényszerű áldozatot, amelyiken rajta legyen az Úr helybenhagyása, amelyiken tehát rajta legyen a kinyilatkoztatásszerűségnek a bizonyssága. És valamikor, az ószövetség ködéből Malachiás próféta ajkán megszólalt az Úr, hogy ez az áldozat sem az, amelyikben kedve telik, mert napkelettől napnyugatig más, tiszta áldozatot fognak bemutatni. (Maiak. 1,11.) Mint ahogyan a kereszteny gondolkodás az isteni kinyilatkoztatásban keresi az áldozatnak, a mi áldozatunknak az eredetét, a megokolását, épügy isteni rendelésben kell keresni az áldozat meghozatalának a módját, azt, amiről a mai beszéd során gondolatainkat felépítjük és kicseréljük, tehát azt a bizonyos ténykedést, amelyikről azt mondottam, hogy igényli a benyújtót, igényli a szolgálatot tevőt, igényli a cselekvőt, nem azt, aki úgy sôhajtja «Uram, Istenem, áldozattal akarlak megközelíteni Téged», hanem azt a megbízottat, akinek joga van előlépni, aki kiválik a többi közül, akinek a karjaira, a lelkére rárákják, ráépítik a többiek, a sokak, a tömérdekek az áldozatot hozni, Isten tisztni akaró hajlamot, készséget, örömet, bút, keservet, kérést, minden, amit az emberi lelkek magukban kitermelnek.

Íme tehát, és ez nekünk nagy erősségünk, ez nekünk nagy biztonságérzetünk: nem kell kipkednünk-kapkodtunk áldozat után, nem kell keresnünk magunknak Diogenes lámpájával embereket, akiknek azt mondjuk, talán te, talán a másik, talán a harmadik, talán a tizedik,

nem kell keresni sem az áldozatot, sem az áldozathozót, az áldozat megtevőjét, kieszközlőjét, végrehajtóját. Miként az isteni kinyilatkoztatáson keresztül megjelennek előttünk az emberiség képviselői, az áldozathozatalra megérett, önmagukat rádiszponált emberiségnek a szószólói, akiknek mandátumuk van felülről, épügy él az emberek lelkében az áldozathozatal kötelessége, mint istentiszteleti forma, mint az istentiszteletnek az a módja, amelyikhez én szívvel-lélekkel, ésszel, gondolattal, érzéssel, készséggel, ha kell vérrel csatlakozom.

Ezt a szót «csatlakozom», mi már jól ismerjük. Az eddigiekből kialakult bennünk az a tudás, hogy az embernek szabad akarata van, hogy az áldozat teljes öntudást jelent.

Nos hát csatlakozom. Hogyan? Mi módon? Vezet engem valaki? Csak csetlek-botlok vagy habozok vagy álmodok vagy sejtek vagy fantáziálok vagy jövendölök?

Az ember érzi a maga lelkében ennek a csatlakozásnak, az Istenhez tiszteletadás formájában, áldozatban való közeledésnek a kötelezettségét, ugyanakkor megállapítja magában azt, hogy nini, hiszen én egy magán-személy vagyok, én egy valaki vagyok, akiben felcsendülnek hangok, én egy porszem vagyok, akiben dúlnak érzések, akiből kiutat keresnek maguknak a vágyak, kívánságok, tüzek, de amelyeknek a meggyújtására, de amelyeknek a fel szítására hiányzik az elhivatottság, a törvényszerű küldetés, amely felől nem szabad kétélynek lennie. Mert amint kétély van a felől, hogy ez a törvényes, hivatalos megbízott, küldött, fölkent, abban a pillanatban ledül már az áldozatom vára, és töprengő embereknek sokasága keres valakit, aki talán mégis, mégiscsak hivatott, mégiscsak kiválasztott. Bizonyosság kell ide!

Az emberiség érzi, hogy akár köz-, akár magánérdeket, akár szíve fájdalmát, érzését, örömet, búját, baját, bánatát, halottai lelkiüdvéért való aggódását kell kiöntenie Isten előtt, akkor olyan, mint az a bizonyos Sámuel próféta, aki amikor az Úristen szolt hozzá, így kiáltott fel: «Á, á, gyermek vagyok Úristen, nem tudok szólni». Hiányzik, mondanám így: a rutinom, az ügyes-

ségem, de hiányzik talán még a hitem is, és abban is, ami van, több a salak, mint a színarany. Nem! Nem I Nem! Nem! Küldj valakit, aki helyettem, mellettem, velem, érettem megszólal az áldozat oltárán. Az emberiség érzi, hogy nem ő az elhivatott, nem ő a kiválasztott, nem ő a megbízott, nem ő az, akit az Úristen az áldozathozatal fenséges ködében vár, hogy lépj ki onnan eléje a világosság színterére és mondja ki a nagy szót: «Uram, itt vagyok!»

De az emberiségnek, azt mondhatnám legőszintében mutatkozó nemes indulata is megszólal itt az áldozathozatal mikéntjének, végrehajtásának, bemutatásának nagy gondja mellett és az emberiség végignéz magán, nem úgy ugyan, miként ama bizonyos evangéliumi menyegzős asztalnál utcai ruhában megjelent ember, aki kiutasítatott a vendéglátó gazda méltatlan-kodása nyomán, mert öltözékével nem tisztelte meg a házat. Amikor az ember arra gondol, hogy Istennek tetsző áldozatot kell hoznia, hogy neki az Úr előtt meg kell szólalnia, akkor feltűnik előtte az ő saját maga, mondanám így: profán, minden nap gondolatokkal telített élete, az amit úgy neveznék, hogy létéről való küzdelemben letarolt, megfogyott, elkopott egyénisége, feltűnik előtte az ő szíve, amely kivérzett, feltűnik előtte az ő agya, amely beszáradt. Látja a sajátmaga értelmi-, érzelmi- és morális szükségét, amelyikből kitermel valamit az Isten számára, úgy, hogy az neki tessék; valami értéket akar revelálni az Úristen előtt és ő erre magát szegénynek érzi.

Így mondottam az előbb: profán életű ember. Igen, az ember tudatában van annak, hogy azon az áldozaton, hogy azon a szentélyt elválasztó rácson túl valami más módon, másképen kiformált, egyébként kiforrott egyéniségekkel kell megjelenni. Valami koncentrált lelkiséget, egy megtisztult szellemiséget kell odavinni (amelyikkel a pap ugyan, sajnos, emberi mi-voltánál fogva nem mindig rendelkezik), amint azt Szent Pál szavai mondják. Valamint a népért, úgy önmagáért is áldozatot kell bemutatnia, hiszen minden-

egyikünk, amikor az oltárhoz lép, így mondja a felajánló imát: «Felajánlom, Uram, neked ezt az áldozatot sajátmagam megszámlálhatatlan bűneiért, gyarlóságáért». Felajánlja magát az élőkért és holtakért, a valamit tudókért és teljesen tehetetlenekért. Itt az ember érzi azt, hogy ide kell valami, amit úgy nevezek: az Isten kegyelméből való, az isteni akarathóból leszüremkedtetett hivatás, amit az ószövetség nyelvén így fejez ki az Úr: «ime az én szolgám, akit kiválasztottam és akire rátettem az én súlyos, minden agyondobó, isteni legszentségesebb kezemet».

Nyilvánvaló, hogy annak, aki Feléje közelít és aki Feléje viszi az emberiségnak ezerféle baját és gondját és az istentiszteletben felszabadult és felmagasztolt emberi lényeknek a hódolatát és imádságát és imádását, annak ki kell térnie a profán világból. Ki kell lépnie és én kívánom és kényszerítem és akarom, hogy tűnjenek ki a többi közül, mikor ő az általam igényelt áldozati adományt fölajánlja alázatosan, kicsinyesen és miként az én társam az Úr előtt megjelenik.

Értsük meg, testvéreim, Isten az Úr (és azt hiszem, ebben nem vitatkozhatunk), és ha Isten az ő uraságánál fogva a szolgálatot, áldozatot, tiszteletet konkrét, meghatározott formában, módon követeli magának, hát tisztelet és becsület mindenféle, minden rendű és rangú önkéntes ajánlkozónak, az áldozat, melyet Isten magának követel, kizárolagosan arra hivatott, törvényszerű bemutatókat kíván. És ez a magyarázata annak, Testvéreim, hogy ti (ez most egy gyakorlati alkalmazás akar lenni) az áldozatbemutatás kapcsán, mikor a szentmisére adatik jel, a csengő jele, és amikor a pap megjelenik a szemetek előtt, felemelkedtek, felálltok.

Mit jelent ez? Egy kényszerű tisztelegést?

Nem! Jelenti az egynek a tiszteletadását a pap személyén keresztül Istennek. Nem az én személyemnek szól, hanem az Istennek szól, akit én szolgálok, és aki iránt és akivel szemben a pap személyének juttatott külső tiszteletadás egy külső megnyilatkozása annak a hódolatnak, amellyel az ember az Isten iránt viselte-

tik. Ez a gondolat veteti le rólam a kalapot a templom előtt, mert ez a hely azért is tiszteletet érdemlő, mivel itt istenszolgáói ténykedéseket végeznek, áldozatot mutatnak be az Úrnak. És mindenegyes, mondjuk, nevezzük így: megkülönböztetés, amely a mi romlandó, porrá és hamuvá széteső emberi mivoltunknak szól, voltaképen mind egy közvetett tiszteletadás Istennek. Semmi más, mint elismerése annak, hogy amikor meg-süvegelsz, akkor illendőképen beszélsz velem, amikor tiszteledő atyának szólítasz engem, akkor te Isten tiszteled rajtam keresztül, akinek én temiattad, teéretted, a te javadért, a te érdekedben, a te megbízottad-ként, hódolatot kifejező és áldozatot bemutató szolgája vagyok.

Kellett ezt a kérdést tisztába hoznunk magunkkal, mert ne tagadjuk, hogy van bennünk egy bizonyos nehézkedés, van bennünk egy bizonyos elfogultság az áldozatot bemutató pappal szemben, a papi osztállyal szemben, a papi kaszttal szemben, amelyet valami nebántságirának néztek és amelyikkel szemben egyesek és mindenjáunk gyarlóságai miatt holmi idegenkedés jelentkezik bennetek.

A múltkor elém bokázott egy kisasszony és ezt mondta: «Tiszteledő atyám, ön nagyon is öntudatos kimértséget mutat». Íme egy megnyilatkozás az áldozatot rajtam keresztül bemutató emberek részéről! A kisasszony az ő egyéni elgondolása, mondjuk ízlése szerint valami pörgettyű módjára mozgó, röpködő valakit igényelt volna az oltárnál. Egyenesen a szemembe mondotta, hogy ő velem nincs megelégedve, mert igen szögletesen, akkurátusan végzem dolgomat.

Ezt csak például hoztam fel (ez nem akar szemre-hányás lenni, mert ahoz sokkal emelkedettebb kopolyám van!), például hoztam fel azért, hogy rávilágításak arra, hogy a pappal szemben, aki pedig effektuálója az Isten tisztelető áldozatnak, az én áldozatomnak a véghez-yívője, közvetítője az Úristenhez, vannak ilyen emberi idegenkedések.

Hát még ha egyéb dolgok miatt idegenkednek a pap-

tói! Ezt akarom valamiképen elsimítani, mint a vihar-felhőt valami viharágyúval szétlőni és mindenjáunk figyelmét arra irányítani, hogy mikor arról van szó, hogy az áldozatot legitim, törvényszerű áldozatot, amellyel én az Istennek adózom, mutatja be a pap, akkor el kell az én szemeim előtt tűnni mindennek, az egyiknél a lassúságnak, a másiknál a gyorsaságnak, ennél a nyelvhibának, amannál mit tudom én minden más gyarolóságnak és arra kell gondolnom, amit Szent Pál apostol mondott: «Senki sem veszi magának ezt a tisztséget, hanem csak Isten által». (Zsid. 5. 4.)

Hogy-hogy? Senki? Hát aki választja magának ezt a pályát? Ezt a pályát, a papi pályát, ami elvégre mégis csak kenyérkereset. Vigyázzunk! Mi a szentírás alapján és az emberi lélekben megnyilvánuló és bele-nyúló isteni beavatkozás alapján abban, azt, aki az oltár elé lép és elfogadja a többi ember részéről az áldozatbemutatásnak a küldetését, felkentnek tartjuk. — Megengedem, hogy vannak könnyelműek; megengedem, hogy vannak piszkos stréberek; hogy vannak, vannak olyan minden rácson és kerítésen becsúszó aljas stréberek; megengedem, de e kivételek a szabályt megerősítik. Ezek a kivételek, ezek a stréberek, ezek a pályaválasztók le is hullanak, el is férgesednek, el is penészednek az Úristen oltára előtt. Ezek a kivételek, isméttem, csak a szabályt erősítik, amelyik azt mondja szentpáli fogalmazásban, hogy nem veheti magának senki e tisztséget, vagyis az áldozatbemutató hivatást, hanem csak az, akit az Isten arra felszólított, lásd ószövetség, amit idéztem: «íme, az én szolgám, fölemelem öt; az én választottam, lelkemnek kedve telik benne, az én lelkemet adtam rája». (Iz. 42. 1.)

Miért? Azért talán, hogy nagyra nőjjön, hogy pöf-feszkedhessek, hogy levítának érezze magát, hogy az emberek részéről valami tisztelgő hódolatot várjon? Nem, hanem azért, hogy rátegye az Úristen azt a lel-ket, amelyik úgy nyom bennünket és olyan teher raj-tunk.

Íme, az áldozat fogalma, az áldozat eleje-veleje,

az áldozatnak az az óriási nagy folyama, amelyikben mi valamennyien úszkálunk, amely bennünket valamennyiünket sodor és odaállítja a többi mellé azokat a hivatottakat, azokat a kiküldötteket, megbízottakat, az áldozatot bemutató embereket. Embereket, olyanokat, mint én. Embereket, akiknek mandátumuk van, olyanok mellé, akiknek nincs.

Ebben a tudatban, ebben a fogalmi megtisztulásban zárjuk ezt a mai megbeszélést, mint akik megértettük, hogy az áldozat ötödik mozzanata az áldozat bemutató személy, egyén. Ha az Isten őt meghívta, neki is kegyelem, ha az Isten őt megerősítette, nekünk is ajándék. Ajándék, hogy vannak. Ajándék, hogy rajtuk keresztül megközelíthetjük, megtalálhatjuk az Istant. Amen.

VII.

A keresztáldozat és a szentmise kapcsolata.

Öt egymásután következő alkalommal felépítettük magunkban azoknak a lényeges ismereteknek a vázát, értem az áldozatot érintő ismereteknek vázát, amelyik nélkül érdemlegesen tovább egy lépést sem tehetnénk azoknak a tanulmányoknak a megtételében, amelyekre rászántuk magunkat akkor, amikor a legszentebb áldozatról a múltban szerzett ismereteink felfrissítését, a jelenben, illetőleg jövőben való elmélyítését tüztük ki magunk elé. Tudjuk, hogy ahoz, hogy áldozat lehessen, áldozati célt szolgáló áldozati lelkület, áldozati tárgy, áldozati cselekmény és áldozatot bemutató személyiségek kell. Mindezeknek az alapos átrágása után mostmár az következnék, hogy a legszentebb áldozatot, tehát a szentmiseáldozatot annak benső tartalma és lényege szerint ismerjük meg. Hogy ezt megtehessük, tisztába kell hozni magunkkal azt az igazságot, hogy a keresztáldozat és a szentmiseáldozat közt igen szoros, igen bensőséges, megbonthatatlan kapcsolat van.

Miről van szó? Arról, hogy Krisztus Urunk keresztáldozata és a szentmiseáldozat közt, tehát a Kálvárián

valamikor régen lefolyt véres áldozat és az oltárainkon a világban szerte-széjjel minden templomban bemutatott szentmiseáldozat, azaz vérontás nélküli áldozat közt eszmei és lényegi kapcsolat van. Ezt így formulázhattam, a tételt így jelenthetném ki: *a szentmiseáldozat Krisztus Urunk keresztáldozatából gondolatban és lényegben, felfogásban és tényleges valóságban el nem választható*. Ezen az állítmányon van a hangsúly: «el nem választható». Az összes szentmiseáldozatoknak szavakban ki-fejezhetetlen értéke, fönsége, nagysága, szépsége minden ezen alapul, minden ezen épül föl; ez a kulcsa, ez a nyitja minden áldozatnak. Ha Krisztus Urunk nem vérzik, ha Krisztus Urunk nem szenned, ha Krisztus Urunk nem hal meg a kereszten, akkor nincs, nem lehet, elképzelhetetlen az utánajövő kornak, századoknak, évezredeknek a szentmiseáldozata. A katolikus Anyaszentegyház nagy és hivatott tanítója, aki a mi hitünk tanait újból rendezte, a tanítások épületét újjáalakította, restaurálta, nem úgy, hogy a régit ledöntötte volna, nem is úgy, hogy a régiből valamit kiszítt, kiemelt volna, hanem úgy, hogy a fogalmakat, az ismereteket, a valóságot szóval, kifejezéssel teljesebben eszünkhoz, szívünkhoz közelebb hozta, ezt a tételt így fejezte ki: *négy és kizárolagos az újszövetség örökö áldozata*).

Jól megérteni: egy és kizárolagos az újszövetség örökö áldozatában: a keresztáldozat! Ez az egyetlen, ez a kizárolagos 1

A szentmiseáldozat teljesen azonos a keresztáldozattal. — Miért? Mert a kettőnek, tehát Krisztus véres keresztáldozatának és a szentmiseáldozatnak egy és *ugyanaz az áldozati tárgya*, egy és *ugyanaz az áldozatot bemutató törvényes személyisége*: Krisztus, az ember, a szennedésképes ember, az emberi természetben megszenvedett, magát feláldozott istenember, emberi természete szerint vérző, szennedő Krisztus. A tridenti szent zsinat döntéseiben ez így nyer kifejezést: egy és ugyanaz az áldozat, annak a tárgya, ugyanaz annak a bemutató személye, — most a papság, — amely magát feláldozta volt, csak az áldozat módja más.

Hogy ezt a súlyos és nagy kijelentést megérthessük, hogy az újszövetségben nem lehet, nem szabad, képtelenség, abszurdum egyéb áldozatok után szaladgálni, egyéb áldozatok után szimatolni, egyéb áldozatokat kitálni próbálni, ennek a téTELNEk a megvilágítása céljából szükséges mégegyeszer valamennyiünknek az eszébe, értelmébe, emlékezetébe beleverni, belekalapálni, pörölyverésekkel beleütni, beleszorítani, hogy nincs más áldozat az újszövetségben, csak Krisztus keresztáldozata, amely egyetlen, páratlan és nagyszerű imádása az örök Istennek, amely egyetlen és páratlan megváltási tény a Krisztus részéről az ó embertestvéreiért, amely egyetlen és páratlan, felülmúlhatatlan és meghaladhatatlan, abszolút tökéletes és teljes áldozat.

Még mindig nem értjük?

Nézzetek meg minden egyes oltárt, amelyen szentmisét bemutatnak. Felmagasodik rajta a keresztnak a jele, a feszületnek a jele. Miért? Figyelmeztetőül, oktatónak, emlékezetetőül, magyarázóul, hogy nincs más áldozat az újszövetségben, mint a Krisztus áldozata. Ami utána következik: a szentmiseáldozat, a sok, a tömérdek, ezzel az eggyel (így mondanám): kapcsolatban, — ha szabad ezt a kifejezést használnom —, mint annak az uszálya, az csak a gyümölcsé ennek, mert ha nem ment volna sorrendben előzetesen a keresztáldozat, nem következhetnék utána sorrendileg a temérdek, sok, idők végéig bemutatott szentmiseáldozat. A *szentmiseáldozat gyümölcsé a keresztáldozatnak*, amely keresztáldozat a bemutató kiontott véréből sarjad és serked, mint az a sok, utóbb következő áldozat, amelyikhez mi hozzákötjük a lelkünket, a szívünket, az eszünket és azt hisszük, hogy Krisztussal én is, te is, valamennyien áldozatot mutatunk be Istennek. De ha a keresztáldozat nem törí meg az utat Istenhez, ha a keresztáldozat nem szakítja szét az egek kárpitját, az embernek nincs érdelemleges áldozata egy se, aminthogy az ószövetségi áldozatoknak is csak annyiban volt imádó, hódolati jellegük, a bünért, bocsánatért bemutatott áldozatoknak engesztelő jellegük, ha elkövetkezett időrendben utóbb, ami

elkövetkezendő volt, az az egyetlen áldozat, amelynek ezek csak úttörői, típusai, rámutatói voltak. És a szentmiseáldozat — mondja a tridenti szent zsinat — azonos ezzel.

Miért? — Mert a szentmiseáldozat tárgya ugyanaz az ember, Krisztus Jézus, aki a kereszten magát felajánlotta.

Ezt nekem tehát bizonyítanom kell. Nincs jogom hozzá, hogy innen a szószékről nagyhangú kijelentéseket tegyek, amelyeket nektek tényként el kell fogadnotok; de a bizonyítás nagyon egyszerű.

Én beszélek itt a szentmiseáldozatról. Beszélek tehát a szentmiseáldozat első bemutatásáról, az utolsó vacsoráról, arról a szentségszerzési aktusról, amelyet Krisztus Urunk végrehajtott és amelyiket Ő bevezetett a világba, a létbe, a mi életünkbe is ezzel a kijelentéssel, ezzel a parancsszóval, ezzel a hatalmat adó utasítással: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!» (Lk. 22. 19.) fgv Ezen az utolsó vacsorán Jézus odaadta a testét és a vérét, amely testről azt mondja: ezt pedig meg fogják törni, és amely vérről azt mondja: ki fogják ontani érettetek. — *És ez a megtört test és ez a kiontott vér kizárával az egyetlen áldozat az újszövetségben.*

Nekünk szükségképen keresünk kell, hol törték meg ezt a testet, hol ontották ki ezt a vér?

Előazzal a memóriával, az emlékezetünkkel, a tudományunkkal, amelyet mi Krisztusról szereztünk! Mit tudunk?

Azt tudjuk, hogy egyszer, minden össze egyetlen egyszer, az utolsó vacsorát követő napon törték meg ezt a testet és ontották ki ezt a vér!

Hol? Mikor?

A Kálvárián Krisztus Urunk keresztáldozatában!

Van tehát gondolkodástani és történelmi kapcsolat az utolsó vacsorán történt rendelkezés, utalás, rámutatás, kijelentés, igazmondás, Krisztus igazmondása és a Kálváriának vérontástól párolgó, az Úr testét megtörő és szent vérét elpárologtató történelmi tény között?

Nem kell tovább magyaráznom, hogy van!

Krisztus megmondja magáról, hogy neki van emberi teste a kenyér és bor színe alatt is. Ezt a testet, amelyet Ő most itt visel, azonosítja azzal a testtel, amellyel Ő a tanítványoknak újszövetségi áldozat címén hatalmat adott, a következő napon — miként Ő maga mondotta — megtörök és ezt a vért kiontják.

Azt hiszem logikailag a bizonyítás teljesen világos, áttörhetetlen, megközelíthetetlen. A két áldozat azonosítását a tridenti szent zsinat is hangoztatja és előtte Krisztus Urunk halála óta az összkatolicizmus, helyesebben az összkereszténység mindig és mindenkor hirdette, vallotta, érezte, hogy a két áldozat teljesen azonos, mondanám, hogy egy.

Mi következik most ebből? — Ebből az következik, hogy az oltárainkon a felajánláskor felmutatott, az Úrnak felajánlott kenyér és a bor a tárgyai a szentmise-áldozatnak. A följánlásban másodlagosnak szánt áldozati adományok a kenyér és a bor, azért, hogy ezekben elsődlegesen adva legyen Krisztus teste és vére, ahogyan Ő azt akarja, ahogyan Ő azt rendelte, ahogyan annak a törvényszerűséget Ő megállapította.

Nekünk tehát keresünk kell az áldozatot bemutató személyt is. Nyilvánvaló, hogy az áldozatbemutatáshoz áldozatbemutatóra is szükség van. — *Ki a keresztáldozat bemutatója?* — Azt hiszem, hogy sem Pilátus uraimék, sem Annások, sem Kaifások, sem hóhérok, sem lándzsások, sem az ácsok, sem a szegelő, kalapáló emberek, hanem az, aki, miként a bárány, úgy ment a vesztőhelyre, aki önmagát adta oda, minek előtte előző estén hangoztatta volt, hogy elégséges volna egy akarati tény, elégséges volna egy szempillantása a mennyei Atyanak és 12 légió angyal szállna le védelmére; az isteni hatalomnak egy szikrája, egy parányi szilánkja elég volna, hogy ezt az egész tobzódó, gyilkoló, verekedő és gyűlölköző társaságot térdrekénszerítse és megsemmisítse bennük a nagy lendületet. Krisztus maga mutatja be áldozatul magái, szabad akaratából, önként, félreállítva minden egyén látszólagos emberi hatalmat. Ő feláldozta magát azzal a csodálatos alázatossággal, azzal a hűséggel

és szeretettel, amellyel az isteni örök akaratnak engedelmeskedett.

Nos, meg kell keresnünk a szentmiseáldozatban is ulyanezett az áldozatbemutatót! Ha megvan, jöjjön az áldozat; ha nincs meg, kárbaveszett minden erőnk. — Keressük hát meg!

Krisztus a szentmiseáldozatban szereplő kenyéről azt mondta: ez az én testem és ez az én vérem, ezt én értetek, nektek ételül, italul adom a bűnök bocsánatára ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. — Az áldozati cselekmény benső lényege az, hogy nekem hatalmam, nekem akaratom van és én cselekszem. És amikor az a temérdek pap, az apostoluktól kezdve mindezideig a világtörténelem útján ulyanezket cselekszi, mint amiket Krisztus tett az utolsó vacsorán, amikor áldozatbemutatónak odaült az utolsó vacsora asztalához, az a sok ember hajtoghathatná e szavakat: «Ez az én testem, ez az én vérem», permutálhatná, kombinálhatná, variálhatná, harsoghatná, susoghatná őket, szellemeskedve fölöttük, poézissel írhatna rólok; ha nem nyilatkozik meg bennük a Krisztus akarata és hatalma, az áldozatot bemutató Krisztusnak cselekvése, hát a mi hókusz-pókuszaink során nagyra nőhetnénk, magasra tornászhatnánk föl magunkat, de nincs szentmiseáldozat. Nincs szentmiseáldozat annak a Krisztusnak a ténykedése nélkül, akinek mi mind csak a szolgái vagyunk, akinek mi csak — ahogy a tridenti zsinat kifejezi — csak közvetítői vagyunk, kisugárzói, kilövelli vagyunk.

Szentmisét csinálni, Testvéreim, Krisztus nélkül, az ő akarata nélkül, az ő hatalma nélkül, az ő ténykedése nélkül nem lehet. Következésképen a szentmiseáldozatban ulyanaz a Krisztus működik, cselekszik, tevékenykedik, aki a kereszt oltárán magát vére ontásával Istenek áldozatul felajánlotta.

És ebben az utolsó kijelentésben, tényben van megadva a cáfolat azokra az okvetetlenkedésekre, amelyekkel, Szent Pálnak a zsidókhoz írt levelére való hivatkozással szeretnék a mi szentmiseáldozatunkra, az eucharisztikus áldozatra ráütni a bélyeget, hogy az

voltaképen retroaktív valami, egy visszanyúló cselekménysorozat (mert hiszen Szent Pál az efezusbeliekhez írt levelében annyira kihangsúlyozta azt, hogy egy és kizárolagos áldozat a keresztáldozat), mondom: meg akarják bélyegezni a szentmisét azzal, hogy már az ószövetségben voltak azok az előképes áldozatok, amelyeket Szent Pál annyira kitörölt, kisemmirétezett a zsidóknak lelkében, és ilyen lenne szerintük a szentmiseáldozat is, amely megint homályt, árnyékot borítana a Krisztus egyetlen és örök áldozatára.

Nem, nem! Nem, nem! Ha az a szentmiseáldozat azonos a keresztáldozattal és ha a keresztáldozatnak a tárgya ugyanaz, mint a szentmiseáldozaté, és a bemutatója ennek az áldozatnak ugyanaz, mint a keresztáldozat bemutatója, akkor a szentmiseáldozat nem hogy árnyékot borít a Krisztus örök és egyetlen és kizárolagos áldozatára, a keresztáldozatra, hanem rámutat, ráutal egy istentiszteleti tényként és szertartástanilag, ábrázolólag is és effektíve is tényleg, valóban, kifej ezőleg arra a keresztáldozatra, amely olyan messze van tőlünk, de amelynek hatásait érezzük magunkon, létünkön, lényünkön; annak a visszaidézése, annak a rögzítése, annak a meghirdetett örök formának az állandósítása az a szentmiseáldozat, amelyhez mi éppen azért jövünk és járunk akkora tisztelettel és akkora bizalommal, akkora hálával és akkora szeretettel, mert a szentmiseáldozatban kiemelkedik a feszület, az a kereszt, amelyen a világnak a megváltása történt.

Íme, elmondtam, amit el akartam mondani. Szeretném hinni, hogy jól megértették. Adja Isten, hogy úgy legyen. Amen.

VIII.

Krisztus öntudatú szándéka a szentmisében.

Megbeszéléseink során eljutottunk addig, hogy a keresztáldozat és a szentmiseáldozat azonosak, mégpedig az áldozati tárgy, Jézus Krisztus, és az áldozati bemutató, ugyancsak Jézus Krisztus révén. Ezt leszögeztük, ezt mint igazságot magunkba kell vésnünk.

Egy következő lépés ezen azonosság ellenére is az a megállapítás, hogy a szentmiseáldozat fajilag különböző és viszonylagosan független a keresztáldozattól. De mint ilyen sem értéktelel és nem is fölösleges valami. A triénti szent zsinatra való hivatkozásból emlékezünk, hogy a két áldozatban azonos az áldozati tárgy és azonos az áldozati személy; azonban az áldozás módjára nézve mégis fönnáll a kettő között egy különbség. Ebben a különböző áldozási módban megkülönböztetünk elsődleges és másodlagos fogalmakat. A rend kedvéért természetes, hogy mi az elsődlegeseket tárgyaljuk előbb.

Jézus Krisztus, aki a keresztfán magát vérét ontva föláldozta Istennek, a szentmisében ugyanezt cselekszi, anélkül azonban, hogy vérét ontaná.

Minden szón hangsúly van, minden egyes kijelentést meg kell figyelni, mert különben zavar támad bennünk!

A szentmiseáldozat épügy nincsen vér híján, mint ahogyan véres áldozat a keresztáldozat is.

Mit jelent ez, hogy nincs vérnélküli áldozat?

Azt jelenti, hogy a szentmisében ugyanaz az áldozat tárgya, vagyis aki magát föláldozza, az Emberkrisztus, az egész ember, tehát a teste és vére is. Következik ebből, hogy a szentmiseáldozat nem vérnélküli áldozat, mint azt tökéletlenül és ügyetlenül sokan mondják, megírják imakönyvekben és elhangzik még sebtibensíctében szószéken is. Vigyázni jól! A szentmise nem vérnélküli áldozat, hanem vérontás *nélküli* áldozat, tudnillik ugyanaz a Krisztus, aki magát a szentmisében föláldozza, nem azonos módon áldozta fel magát a kereszten. A kereszten kiontotta vérét, a szentmisében a szentségnak titokzatos módján műveli ugyanazt, vagyis nem ismétlődik meg a szentmisében a zsidók, a papi fejedelmek és pribékek istentelen gonosztette. A szentmisében Krisztus nem hal meg újra. A kereszten fizikailag meghalt, kiszenvedett, a szentmisében viszont titokzatos módon ismétli meg az ő feláldozását. Nem fizikai halál ez, nem elpusztulás ez, hanem szentségi titokzatos föláldozás, amellyel magát Istennek odaadja.

De a lényegesebb különbség az áldozatok azonossága ellenére is nem ebben van, hanem abban, hogy Krisztus a szentmisében egy egészen különleges áldozati szándéknak a hangját úti meg.

Egy egészen különleges áldozati szándék valósul meg, lép ki, vetítődik ki a szentmiseáldozatból. Értsük meg jól, amit mondok. — Nem tartalmilag más ez az áldozati szándék, mert hiszen az egyikben is, a másikban is ugyanaz a Krisztus áldozza fel önmagát. De a keresztáldozatban Krisztus közvetlen ajánlotta föl és adta oda magát áldozatul az ő mennyei Atyának — minden szón hangsúly van — a világ váltságáért közvetlen megváltásul az egész emberiségért, a szentmiseáldozatban pedig odaadja magát az Egyháznak.

Vajjon miért? Miben csúcsosodik ki ez az önátadó szándék? Vajjon miért?

Azért, hogy az Egyház ne üres kézzel jelenjék meg Isten színe előtt, midőn a hívek — az áldozatról már előzetesen kialakult ismeretünk szerint — az áldozati önátadás kötelezettségével akarnak Isten elé járulni. Nos hát, hogy az Egyház, amikor odavezeti az ő gyermekit, ne üres kézzel álljon oda és merő följánló szándékkal, hanem az önátadó készség mellé legyen még valamije, sőt nem valamije, hanem sokja és nagyja és gazdagja és értékese és mindenél értékesebbje. Hogy az emberiség, az Egyház, az önmagukat átadni óhajtó emberek közössége az ő vezérüknek, az ő fejüknek tökéletes önátadásával egészíték ki a maguk tökéletlen önátadását; vagyis ahol én törpe vagyok minden nagy szándékom mellett is és ahol én senki vagyok és süket vagyok, és hangtalan vagyok és néma vagyok és rongyos vagyok és koldus vagyok, akarok, de nem tudok . . . tehát amikor az ember néma, hangtalan, amikor tökéletlen, ügyefogyott, akkor ez az ember, aki az Egyháznak a közösségebe, egységébe tartozik, ennek a Krisztusnak az önátadó tökéletes szándékával egészítse meg, fokozza föl, merítse ki a maga semmitmondóságát és ennek a mi vezérünknek a tökéletes önátadásában egyetlen nagy áldozati lánggá nőj je ki magát mindaz a

szándék, és minden a készség, ami, bennünk az öntudásból megvan, amit mi szeretnénk, de nem tudunk, amire mi egymagunkban képtelenek vagyunk.

Krisztus Urunk, amint ezt Izaiás prófétának idevonatkozó szavaiból olvassuk (a szavak így hangzanak: «A sajtót egyedül tapostam és a nemzetekből — értd: emberekből — senki sem volt velem» (iz. 63, 2), Krisztus Urunk a maga nagy áldozatát a szentáldozatot, solo, egymaga végezte; senki nem volt mellette. Akik mellette álltak, körülötte álltak, akár bámoskodtak, akár valami rokonszenvvel viseltettek iránta, akár ellenségei voltak, mindezek Tőle elvonatkozott és Tőle hihetetlen messzeségen hátramaradt igénytelen emberek voltak. Krisztus Urunk egymaga hajtotta végre e nagyszerű, e fönséges áldozatot. A szentmisében az Egyház papjainak a kezébe adja magát, hogy az ő közvetítésükkel — az Egyház Krisztussal megfejelve — az emberek, lelkek, hívek, az Egyházhöz muszájból csatlakozottak az Istenek tökéletes, hibanélküli, hiánytalan áldozatot tudjanak bemutatni.

A kereszten Krisztusnak az egész szent emberisége, csodálatos, általunk elköpzelhetetlen lelke mint egyetlen láng lobogott föl az Isten trónja elé; a szentmise-áldozatban a mellé az egyetlen láng mellé sorakozik föl a többi, ebbe az egy lángtengerbe beleveti magát a többi, és a szentmise-áldozatban Krisztus egyedül, de mégis közvetítőkkel szólal meg az öntudás hódolatával Isten előtt. Egyedül, mert az ő hangja dominál, mert a vezérszólam az övé, de a többi mind csatlakozik hozzá.

Ezt a csodálatos és nagyszerű, érthetetlenül fönséges gyöngédséget és egyben épolyan fönséges istentiszteleti áldozati tényt az Atya iránt Krisztus Urunk az utolsó vacsorán, annak alkalmával fejezte ki, juttatta érvényre a mi számunkra érthető és fölfogható módon, amikor azt mondotta: Ez az én testem, amely érettetek adatik áldozatul, ez az én vérem, amely érettetek ki-ontatik (v. ö. 1. Kor. 11, 24. és Mt. 26, 28), hozzájött egy rendkívül fontos, ki nem radírozható és soha el

nem felejthető mondatot: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». (1. Kor. 11, 24.)

Mi történt ebben a mondatban, amelynek előzményei szent testére való uralás, szent vérére való uralás, áldozatként? Mi történik ezzel a mondattal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre?»

Megtörténik, végbemegy, a kezdetét veszi az, hogy Krisztus Urunk nemcsak az eucharisztikus szentség megalapításakor lehellte bele az ő lelkét, az áldozatnak a lelkét, az utolsó vacsorán, az Ő utolsó vacsoráján és a mi első vacsoránkon az első szentmisének a tényébe, hanem attól kezdve, az «ezt cselekedjétek az én emlékezetemre» szavakkal bevezetett, megindított nagy áramlásban minden egyes szentmisébe belekeveri ezt az ő áldozati szándékát, amely bennünket ragad és visz Isten felé. Belekeveri minden, ami által minden egyes szentmise Krisztus és a lelek együttes nagy önátadó feláldozásának a tényévé, valóságává válik.

Testvéreim! Így kell a szentmisére nézni; nem úgy, hogy abba engem beleneveltek; nem úgy, hogy ezt egy katechisztikus formában belémszajkóztatták; nem úgy, hogy ez tradíció városban, faluban, községen; nem úgy, hogy ez nekem szokásommá vált, és ha én nem hallgatok szentmisét, akkor üresek a hétköznapaim; nem úgy, hogy az ünnepemből hiányzik a hangulat, ha nem hallgatok szentmisét; nem úgy, nem úgy! Hanem úgy, hogy a szentmise tesz engemet Krisztusnak kereszttáldozati szándéka révén abba az önátadó hódolatba, amellyel én, függvény, Istennek, az én Uramnak tartozom; úgy, hogy a szentmise tesz engem megnyilatkozóképessé, tesz engem olyanná, aki az Istennek oda tudom adni magamat akkor, amikor gondolom, hogy odaadom magamat. Az én önátadó szándékomat, amely többlet, amely szükségérzet, amely hangulat, amely törvény él bennem az én lelkem mélyén. Mindez összefüggőleg, megnyilatkozásképen. Ezt, ezt kovácsolja össze egy valósággá – mondanám, hogy valamiféle hasonlattal tudjam ezt magyarázni.

A krisztusi szándék, az a különös áldozati szándék,

amely a szentmise nyomán kicsattan az Üdvözítőnek a lelkéből, az a bizonyos cement, az a habarcs, az az összetartó erő, azok a sarokvasak, keretek, amelyek nélkül az embernek az Isten imádó és hódoló, önátadó szándéka egyébként szertehullana. Hogy egy hasonlattal éljek: egy hadsereg, amelyben vannak egyének, amelyben vannak csapattestek, kommandó nélkül, terv nélkül, stratégiai szándék nélkül, haditerv nélkül és azt a haditervet megvalósítani akaró és képes lelkes eszmei szándék nélkül, — semmit sem ér. Jelent egy sakktáblát, amelyen feketére és fehérre mázolt különféle kis bábuk egy-egy sort foglaló keretbe vannak föllállítva. Jelent egy sokaságot, vagy keveset, jelent bizonyos ötleteket erő nélkül, kifejezés nélkül, valóságot vér és erő nélkül.

Mi tehát tudjuk a szentmiséről, hogy azonos Krisztus Urunknak a keresztáldozatával, mert azonos benne az áldozati tárgy: Krisztus embertestével és vérével; azonos benne az áldozatbemutató: Krisztus Jézus, az Istenember testével és vérével. Mégis ebben a szentmisében nekem embernek, azon a szentmisén jelenlevőnek, abban résztkérőnek és résztvevőnek és abban résztadónak, sajátmagam önátadását beleömlesztőnek, hát nekem tudnom kell, hogy mozog egy nagyszerű, egy fölséges, egy utolérhetetlen külön áldozati szándék.

Krisztus lehetővé teszi nekem a szentmiseáldozatban, hogy az én Istennek hódoló, Isten imádó, Istenről kérő és könyörgő, önátadó szándékomban kitelítődjék; hogy az ne maradjon egy szilánk, ne maradjon egy morzsa, ne maradjon egy parány, mégha az Anyaszentegyház keretein belül nyilvános is, ez az én önátadó szándékomban. Az Egyház is semmi Krisztus nélkül! Az Egyház nagy, Isten imádó akarata is semmi volna a nélkül az önátadó Krisztus nélkül, aki jön és ráönt egy csöpp vért az ő szentséges véréből az én önátadó, Istennek hódoló szándékomban és ezáltal lesz abból egy hatalmas, felhök kárpitjain áthatoló hang, amelyre az Úristen azt mondja: Kedvem telik benne, öröömöm telik bennetek, az áldozatot elfogadom!

A lecke nem könnyű: gondolkozó fejbe kell fogadni, gondolkozó emlékezetbe kell zájni! Azt hiszem, hogy akik az igét hallgatták, így fogadják, így zárfák értelmességükbe és így értékelik tovább, ezért sokkalta jobban a szentmisét, mint értékelték eddig, mert érzik a Krisztus nagyszerű áldozatával a maguk cseppségét, a maguk igénytelenségét, a maguk semmiségét Istennek tetszővé felolvasztó lehelletet. Amen.

IX. A szentmise megváltó áldozat.

A múlt alkalommal egy, a keresztáldozat és a szentmiseáldozat közötti különbségről, egy viszonylagos függetlenségről volt szó. Megállapítottuk, hogy ez a különbség, ez a viszonylagos függetlenség lehet (és van is) elsődleges és lehet (és van is) másodlagos. Az elsődleges különbségeket öt csoportba osztottuk. Az egyik megalapozó különbség az volt, hogy a keresztáldozat véráldozat, a szentmiseáldozat, bár vele azonos, mégis vérontás nélküli áldozat. További elsődleges különbség gyanánt állapítottuk meg azt, hogy a szentmiseáldozatban Krisztusnak egy különleges áldozati szándéka is érvényesül, éspedig — azt hiszem, kellőképen megfigyeltétek! —, hogy mikor az Anyaszentegyház, tehát a hívek összessége az önátadás kötelezettségből, tehát az imádás kötelezettségből Istenhez járul, ne üres kézzel menjen. Ezért Krisztus a maga tökéletes Önátadó készségébe, a maga tökéletes önátadó szándékába öleli bele az emberiséget, annak mindenegyes hívő tagját és így a fej, Krisztus, és így a tagok, az emberek egy közös föllángolásban adják magukat áldozatul Istennek.

Ennyit eddig! — Ma meg kell néznünk, hogy ez a különbség — faji különbség — a szentmise és keresztáldozat között, a szentmiseáldozatnak ez a viszonylagos függetlensége a keresztáldozattól (jóllehet vele teljesen azonos — aláhúztam!) vajon további eltéréseket

mutat-e a kettő között. És itt akarom az én hallgatóim figyelmét és értelmét, nemcsak a hallószerveit, ráirányítani arra, hogy igenis van egy másodlagos különbség is a keresztáldozat és a szentmiseáldozat között. Ez pedig az, hogy a szentmiseáldozat a megváltás áldozata, tehát megváltó áldozat; áldozat, amelyik eredményezi, amelyik végrehajta, amelyik a mi számunkra biztosítja a megváltást, tehát a megváltás effektív áldozata, a szentmiseáldozat a Krisztus véres áldozata révén eszközölt megváltás gyümölcseinek, aláhúzom: a megváltás gyümölcseinek reánk való alkalmazása. Tehát az egyik áldozatban végbemegy a megváltás mint ilyen, a másik a megváltást mint befejezett tényt a mi javunkra, a mi részünkre gyümölcsözteti. Fontos ezt tudni, hogy tisztán álljon előttünk minden különbség dacára is a szentmiseáldozatnak a keresztáldozattal való azonossága.

Egy további másodlagos különbség, amely fennforog Krisztus keresztáldozata és a szentmiseáldozat közt az, hogy a keresztáldozat az egész világon csak egyszer történt meg. Krisztus Urunk minden embert akart üdvözíteni, minden emberért, minden halhatatlan lélekért Isten trónja elé dobta, vetette, ajánlotta az ő egyedül való, egyetlen, nem ismétlődő áldozatát. Nincs rá szükség, hogy másodszor is megtörténjék a keresztáldozat. A szentmiseáldozat ellentétben ezzel, vagy párhuzamosan mellette, a megváltás gyümölcseit alkalmazó áldozat az Anyaszentegyház részére, mindenek részére, akik az Anyaszentegyház misztikus testéhez tartoznak, akár formailag, mint keresztény katolikus, mint tagadásba, eltévelkedésbe, szakadásba nem esett, tényleges, formailag az Egyház testének tagjai, akár az Anyaszentegyház testéhez anyagilag nem tartozó egyedek, egyéb halhatatlan lelkek, mondjuk így: egyéb keresztények, akikre az Egyháznak hatalma, Krisztus Urunk rendelése és a keresztség szentsége révén, amelyben ők részesültek, még akkor is kiterjed, ha ők ez alól a lelki hatalom alól magukat formailag ki is vonják. Gondolj mindenekre a keresztény felekezetekre, melyek az

Anyaszentegyház testéről az idők jártával, külön utakon való sétálgatás címén leváltak, melyek magukat — mint ők mondják — az Anyaszentegyháztól lelkileg függetlenítették. — Hát függetlenítették magukat formailag, de nem függetlenítették magukat anyagi értelemben, vagyis ők is az Anyaszentegyházhhoz tartoznak, nem mondom ugyan, hogy olyanok ők, akik az Anyaszentegyháznak különösebb örömet okoznak, de a lényeg nem ez, hanem az, hogy hozzátartoznak Krisztus titokzatos testéhez, ha csak anyagilag is.

A harmadik különbség a keresztáldozat és a szentmiseáldozat közt az, hogy *a szentmiseáldozat*, mondhatnám így: *par excellence*, lényegileg gyakorlás által, vagyis nemcsak a hódolatban, amelyet Istennek bemutatok az imádásban, hanem étel és ital minősége révén *Isten közelségét eszközlő és művelő áldozat*. Hiszen még a mi nyelvünkön szólva is, amit megeszünk, megisunk, abból él az ember. Azt szokták mondani: «ha nem eszem, nem iszom, elhagy a lelkem»; hát el, mert fizikailag elpusztulok. Ez a létezés és ez a hit, tehát az evés-ivás formája mutatja, ráutal arra, szemlélteti, magyarázza, megérteti, hogy az *az eucharisztikus, tehát szentségi áldozat*, amelyben én, eszem az Úr testét és iszom vérét, *a benne való részesedés révén létrehozza bennem* azt *az istenközelséget*, amelyik után az emberi lélek vágyik. Nos hát ismétlem, hogy a szentségáldozat, *a szentmise kifejezetten és lényegileg gyakorlási áldozat*.

Mármost, ha ezeket a különbségeket figyelembe vesszük, világossá válik előttünk, hogy *a szentmiseáldozatnak* az előbb említett különbözőségénél és viszonylagos függetlenségénél fogva *cselekményileg, szertartási-lag is bizonyos, a keresztáldozattól elütő külső liturgikus ténykedés jelel meg*. Keresztrefeszítés és áldozat! A kettő azonos, mégis vannak köztük különbségek, külső, szem-mellátható, szertartásbeli, cselekményben különbségek.

Egészen természetes, Testvéreim, hogy amikor kihangsúlyozom mint végső szempontot ezt a különbséget, az ember azt kérdezi, vajon ezzel megint távolodik-e egymástól a keresztáldozat és a szentmise? Megint

egy nagyobb átívelésre van-e szükségünk, hogy össze-, hogy közelhuzzuk őket egymáshoz? — Nem! — A tridenti szent zsinat, amely minden idők és korok keresztenyeinek a helyes és egészséges hittani ismeretek megszerezhetősége céljából aprólékosan és részletesen kidolgozott minden, és megvilágított minden, amit nekünk a hitbeli tudomány és hitbeli ismeretek szempontjából tisztába kell hoznunk magunkkal, a tridenti szent zsinat azt mondja, — jól vigyázzunk! — «Az utolsó vacsorán a mi Üdvözítőnk hagyott egy áldozatot, amely az egyszer végbeviendő keresztáldozatot előttünk megjeleníti, amely ezt a megjelenített keresztáldozatot az idők végéig emlékezetünkben tartja és amely annak áldásos erejét a mi különféle vétkeinkre alkalmazza.»

Ez rávilágít arra, hogy bár a keresztfá, a rajtafüggő Krisztus, a pusztulás, összeomlás, rablás, halál és az oltáron végbemenő szentmiseáldozat külsőleg különböző, a kettő mégis azonos, Krisztus véres keresztáldozata és a szentmiseáldozat szoros vonatkozásban áll egymással.

A tridenti szent zsinat azt mondja: a keresztáldozat a szentmisében megjelenül. Nem úgy — próbáljuk ezt most a kizáras útján és módján bizonyítani — nem úgy, mint teszem azt, egy valamilyen ország fővárosában lejátszódó királyi koronázás szertartásának minden egyes jelenetét pontosan egymásután valahol a vidéken drámai utánzásban előadják. Nem úgy, mint talán sokan közülünk, akik a múlt évben kinniártak Budaörsön, megszemlélték, vagy végignézték azokat a bizonyos passiójátékokat, vagy azok, kik szerencsésebb anyagi helyzetükben kimehettek Oberammergauba, ahol szintén passiójáték adatik időnkint elő. — A legkevésbő sem így jelenik meg Krisztus keresztáldozata a szentmisében; nem képes és jelenetes ábrázolásban. — Hát akkor minek a révén? — Annak a révén, hogy titokzatos módon ugyanaz a Krisztus, ugyanaz a dicsőséges és mennybenlakó Krisztus, az, aki a szentmisében az átlényegülés, a kenyérnek és bornak az ő testévé és vérévé való átváltozása által és útján helyet foglal, megjelenik itt köztünk; annak az áldozati szándéknak

révén, amelyet mindenegyes szentmisébe esetről-esetre beleheli, annak az áldozati szándéknak fölújítása révén, amellyel önmagát a mennyei Atyának odaadta. Ennek az önáradásnak révén a szentmisében itt van közöttünk ugyanazzal a szándékkal, amellyel eleget akart volt tenni e világ bűneiért. Következésképen a szentmise itt, a szentmise egyebütt, egy szentmise ezen a helyen, egy másik szentmise azon a helyen, valamennyi szentmise az egész földkerekségen, minden egy-egy jelenítése a Krisztus egyetlen keresztáldozatának.

Én nem bírom elég erővel hangsúlyozni mindenből, amit mondok. Szeretném, hogy minden szó belevésődjék az én hallgatóimnak az emlékezetébe, és hogy az ő értelmes eszükkel magukat alaposan belerágva, belekapcsolva ezekbe a dogmatikus igazságokba, úgy éljék át és úgy érezzék át a szentmisének, Krisztus keresztáldozatának a jelenítését, mint amennyire, mint ahogyan az Üdvözítő azt maga cselekményileg végrehajtani, örökre fixírozni akarta.

De boncolom tovább a tridenti szent zsinat nyilatkozatát: «... és ezt az áldozatot, helyesebben ennek az áldozatnak az emlékét az az áldozat, amelyet Krisztus az utolsó vacsorával vezetett be, a szentmise a világ végezetéig fönntartja». Tehát Krisztus nemcsak belerögzítette az emberiség, a hívő lelkek készségének megnyilatkozásába a keresztáldozatnak fönségesen nagyszerű és egyetlen értékét, de azt a szentmisében, amelybe az utolsó vacsora által és révén vezette be, mint emlékezetet állandósítani akarta. Világos, hogy ezek a szavak: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», vagy talán, de csak talán a mi értelmünk számára, a mi bizalmatlan-kodó, kételkedő, bizonytalankodó értelmünk számára, Szent Pál apostolnak erre vonatkozó szavai: Valahányszor eszíték ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet, az Úr halálát hirdetitek mindenkor. (I. Kor. 11, 26.)

Mit mond? Mit hirdet? Az Úr halálát? — Hol halt meg Krisztus? Hogy an halt meg Krisztus? Melyik az Úr halálának az a szembeszökő, az a mindenkit megfogó, mindenkit hatalmába ejtő kényszerűsége, és tényle-

ges volta, amelyik az ő kereszthalála alkalmával beteljesedett?

Nos hát ez: az Úr halála hirdettetik mindenyszor, valahányszor eszíték ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet és: «Ezt cselekedjétek az én emlékeztemre».

Egy emlékezés tehát, amely azonban (és ezen az «azonban» szócskán igen nagy a hangsúly, egy dogmatikai, egy hittani hangsúly, amely engem, titokat egyéb felekezeti testvéreinktől lényegesen megkülönböztet, mert azt, hogy emlékezés Krisztus halálára, ezt akceptálják, ebben — mondják ők — egyek vagyunk), igen, csakhogy ez az emlékezés nem a hívő lélek egyes jelentekre való visszaemlékezése, amelyeket tudása révén, ismeretszerzés révén szerez magának Krisztus egykor lefolyt halálküzdelmeiről, hanem emlékezés a jelenülés ténye révén, tehát, hogy Krisztus itt áll előttem, és én Reá nézek, ilyen emlékeztetés révén bennem föléledt, bennem kivilágosult, bennem teljes öntudatra, hívő öntudatra ébredt emlékeztetés az, ami a szentmisében Krisztus Urunk keresztáldozatára vonatkozólag robog, dübörög megsemmisítő erővel elő, megkap és fogvatart bennünket.

Próbálom magyarázni egy hasonlattal. Igaz, hogy minden hasonlat sántikál, de talán közelebb hoz bennünket ehhez az úgynevezett jelenüléshez, jelenítéshez.

Magyarországon ma még, 1936-ban sokan vannak frontharcosok. Sokan vannak ennek a gyalogezrednek, annak az ágyútarackezrednek, amannak a huszárezrednek még élő, a nagy világháborút végigküzdött hősei. Ezek úgynevezett ezrednapot szoktak tartani. Ez az ezrednap abból áll, hogy eljönnek, hogy itt vannak, itt van a Fekete János, Piros Péter, Sárka Mihály és mit tudom én még ki mindenki. Itt vagyunk, együtt vagyunk azok, akik ott voltunk ennél a felvonulásnál, ebben a harcban, ebben a Rückzugban; akik ott voltak: itt vagyunk. Mindenesetre többet fejez ki lényegesebben az emlékezés az ő közös tényeikre, tetteikre, harcaikra, szenvédéseikre, mint akármilyen szépen megírt

cikk valamelyik újságlapnak a hasábján, hogy: «Limanova, ezerkilencszázennyi és ennyi...»

Méltóztatnak engem megérteni, hogy a jelenlét mennyivel tökéletesíti, mennyivel igazabbá teszi az embert? — Te is emlékszel apádra, anyádra, testvéredre. De az a testvér, aki X esztendővel ezelőtt kalandos szenvédélyétől úzve kiment Ausztráliába és most meg-tollasodva, vagy megkopaszodva hazajön Magyarországba és elédáll, akkor ez az emlékezés egész más, mintha tőle egy levelet kaptál volna.

Próbáltam megmagyarázni, mit jelent a szentmisében a krisztusi jelenlés a mi számunkra. A tridenti szent zsinat ezt úgy fejezi ki, hogy *annak a végtelet értékű egyszer bemutatott véres áldozatnak minden időre való emlékeztetői, ez a szentmiseáldozat*.

És végül a szentmiseáldozat közvetíti a keresztáldozat gyümölcseit.

Gyümölcseit!

Minden áldozatnak, így a keresztáldozatnak hatása is elvi és közvetlen. Vagyis az üdvözülés és megváltódás mindegyikünkön külön-külön annyiban teljesül, annyiban valósul meg, amennyiben mi Krisztus önnáradó áldozatába beleadjuk, belekapcsoljuk magunkat. Tehát Krisztus megváltó áldozatától bizonyos mértékben, kisebb vagy nagyobb fokban eltávolodva, Ő megvált, én majd megváltatom, Ő üdvözít, én majd üdvözíttem, gondolatokban sem lehet közömbös, hogy én a megváltás áramába mennyire illesztem bele magamat, hogy én az én áldozatomban, Istennek felajánló készségeiben milyen irámmal, vagy milyen lanyhasággal, egy-egy olyan[^] Petőfi által plasztikusan megénekelt alföldi érnek a lomhaságával húzódok el valamennyire e nagyszerű, csodálatos, természetfölötti életáramot jelentő krisztusi keresztáldozat felé.[^]

Igen! Ebben a keresztáldozatot köztünk rögzítő, köztünk valósító és jelenítő és reáemlékeztető szentmisében van a természetfölötti életnek az árama, egyrészt a mi ösztönös, nem kegyelmi istenkeresésünkben, másrészt az Úristen malasztos lehajlásában hozzánk abban a kész-

ségben és atyai szeretetben, amellyel Ő felemelni akar bennünket és magához szorítja ezeket a mi fertőzött szíveinket.

Testvéreim, íme a szentmiseáldozat, amelyikre mi olyan nagyon könnyen kimondanék azt, hogy valami különböző attól a krisztusi keresztáldozattól. Látjuk, hogy bár liturgikus, szertartásbeli, külsőséges választó-falak látszanak is a szentmiseáldozat és a keresztáldozat közt, de szorosabb oksági, logikai kapcsolatok, igen szoros vonatkozások is vannak köztük.

Végezetül mégegyszer idézem a tridenti szent zsinatnak ezt a szöveget, hogy jobban megbecsüljétek a szentmisét, mint minden egyéb mást, mint, ahogy azt valaki így nevezte: a világ legnagyobb csodáját: «... *Mert az utolsó vacsorán az Üdvözítő szerzett egy áldozatot, hogy megjelenítse előttünk ama egyetlen egyszer bemutatandó véres keresztáldozatot, hogy annak az emlékezetét mindvégig fönntartsa a mi lelkünkben és . . . és, hogy annak áldásos erejével a mi különféle eltévelkedéseink, vétkeink engeszteleseül, bocsánatául, vezekléseül mellénk állj-om.* Amen.

X.

A szentmise cselekményének lényege az átváltozás.

A mi megbeszéléseink folyamán elértünk ma egy kérdéshez. Erre a kérdésre iparkodunk röviden, nyomatékosan és lehetőleg érthetően, mindenki számára felfoghatóan, kertelés nélkül való feleletet adni. A hit-tani dolgokban, lényegbevágó kérdésekben u. i. szóvirágok nélkül, cicoma nélkül, pontnyi jelentőséggel szükséges, hogy megnyilatkozzunk.

A kérdés, amelyikre ma feleletet kell adnunk, így hangzik: *miben van a szentmise áldozati cselekményének a lényege?* — minden szót aláhúzok — *a szentmise áldozati cselekményének a lényege.* Mondhatnám így: vetkőzessük le a szentmiseáldozatot úgy, amint az előttünk, az oltár lépcsőjén való papi megjelenéstől egészen az utolsó evangéliumi térdhajtásig lezajlik. Fejt-

sünk le róla minden egyebet, ami nem a lényeg lényege, szóval az, amiről nekünk a mi kereszteny katolikus hitünk alapján beidegződött értelmes megállapításunk szerint el kell döntenünk, s magunkkal el kell fogadtatnunk a szentmiseáldozat áldozati cselekményének a lényegét.

Es rögtön előttünk a felelet: *a szentmise áldozati cselekményének a lényege az átváltoztatás*, tehát a kenyérnek és bornak a szentmise följánlásán, offertóriumán kívül Krisztus testévé és vérévé történő átváltoztatása. A lényeg tehát maga ez az átváltoztatás, mint tény. Kiegészítője a szentmise áldozati cselekményének a pap-áldozás, a kommuníó, vonatkozásban azzal a szintúgy elvitázhatatlan történelmi tényel, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsorán lakomás áldozatot alapított, következésképen ez a lakomás jellege a szentmisének valami járulék, de kiegészítő járuléka a szentmise áldozati cselekményének.

Ezzel megállapítást nyert, hogy abban a szentmisében, amelyben én résztveszek, annak elindításától kezdve egészen a végéig, az áldozati lényeg Krisztusnak a munkája, teljesítménye. Ez azt jelenti, hogy Ö a kenyér és bor színe alatt, az ő már előttünk ismeretes áldozati szándékával jelenül. Amit úgy szoktunk egyébként a mi festői nyelvünkön, nyelvfestés, szófestés révén kifejezni, hogy a valóságos Krisztus, az örök Krisztus, a mennyei Krisztus leereszkedik a mi oltárunkra, leszáll és a kenyér és bor színe alatt, valóságos jelenlétével jelenül az emberek előtt. Mondanám így: az örök Krisztus, a megdicsöölt Krisztus jeleníti magát. Leköti magát a mi oltárunkon az ő szándékának, az ő isteni önátadó szándékának a megnyilvánulásáért.

Ezt most szeretném valamennyire magunkhoz közelebb hozni. S mivel eddigi kijelentésünk megbizonyításra szorul, a mi értelmes eszünkhoz szólok most.

Először is «per viam exclusionis», a kizárást útján mondhatjuk, hogy a szentmise áldozati lényege nem lehet az, ami megelőzi, sem az, ami követi az átváltozást, illetőleg kommuníót. Miért nem lehet lényege

a szentmise áldozati cselekményének a fölajánlás, az első csönetésig végbemenő ténykedés, holott úgy tanultuk, ha szentmisét akartunk hallgatni érvényesen, hogy a kötelezettségnek eleget tegyünk, akkor a szentmise offertóriumán már jelen kell lennünk, mert ez a szentmisének igen fő, tehát lényeges része?

Vigyázzunk jól! *Nem* azt mondom, hogy *az áldozati cselekménynek lényeges része a fölajánlás, hanem a szentmisének a lényeges része!* A fölajánlás hozzátartozik a szentmiséhez. Miért? — Mert fölajánlás nélkül, offertórium nélkül nincs átváltozás! — Miért nincs átváltozás? Mert a fölajánlásban Isten elé teszem azt a keveneret és azt a bort, amelyeknek színe alá Krisztus jelenül. A fölajánlás tehát előfeltétel, mondanám: előkészület, bevezetés a szentmiseáldozat áldozati cselekményének lényeges bekövetkezésébe. — Ismétlem: az offertórium, a fölajánlás lényeges része a szentmisének, de *nem lényege* a szentmise áldozati cselekményének.

Nem tudom jobban megmagyarázni! Aki ezt fel nem fogja, ezt nem érti, nem különböztet, és a megkülönböztetett részeket nem abroncsolja egymáshoz egy egésszé, az előtt a szentmiseáldozat csak a nevelésnek, a tradícionak, megsokásnak, mondjuk egy bizonyos lelki, benső hangulatnak, istentiszteletre való hajlamoságnak, Istenet szeretni, neki szolgálni akaró készségeknek valamiféle megnyilatkozása, de nem válik a beidegzett, a meggyökeresedett, az öntudatos keresztény katolikus hívőnek lelki meggyőződésévé. — Márpedig *ez* kell! Különben, különben akármilyen szép az a szentmise, akármilyen magasztosnak mondják, akármilyen gyönyörűséggel van körítve, hát lesz valamiféle ténykedés, lesz egy jövésmenés, a papnak artisztikus cselekvése az oltár előtt, a hívők csodálkozó, bámoskodó, gyönyörködő, okoskodó, botránkozó, vagy mit tudom én miféle észbeli egymásutánja, de nem lesz az áldozati lényegnek a megnyilvánulása. Miért nem? Mert az offertóriumban kenyér van és bor van, a szentmise áldozati cselekményének a lényegében pedig Krisztus teste és vére van.

Nincs áldozat áldozati tárgy nélkül. A szentmise

áldozati tárgya nem kenyér és nem bor — értsük meg jól egymást! —, hanem egy szuperált doleg. A kenyeret és a bort színezetéből, külső megjelenése szerint látom, de annak benső lényege, az átváltoztatás, a szavak erejénél fogva Krisztus testévé és vérévé való átváltozás, és amint és amikor ez bekövetkezik, akkor valósul meg az áldozati cselekmény annak lényege szerint, nem pedig járuléki szerint.

Azt mondottam az előbb, hogy a papáldozás, a komunió sem lényege a szentmiseáldozat áldozati cselekményének. — Hát nem az! Akármennyire furesán hangzik is az első hallásra, hogy a papáldozás, mikor Krisztusnak a teste és a vére, amely eddig az oltáron volt, megszűnik ott lenni, tehát mondanám így: rágás, evés és ivás útján erőszakosan eltávolítatik, megszűnik ott lenni és létezni. Hát ez nem lényeges része a szentmiseáldozat áldozati cselekményének? Az áldozatnak, ahol megsemmisítés, ahol megtörés, ahol megalázás, ahol elpusztítás ténye következik be? — Nem! Nem egyenrangú, ismétlem *nem egyenrangú tényező és cselekmény a szentmisében a papáldozás*, tehát, az eledel jellegével bíró, Krisztus testének és vérének erőszakos megszüntetése, rágás, evés-ivás, táplálkozás formájában való megszüntetése nem egyenrangú *az átváltoztatással*.

Miért nem egyenrangú? Miért csak kiegészítő?

Voltaképen naivan hangzik a kérdés, csak a felelet el van kissé rejtve, mint ahogyan az ibolya meghúzódik egy-egy bozótnak az árnyékában, vagy más egyéb növénynek a lombsátorá alatt.

Az utolsó vacsorán Krisztus Urunk nyilvánvalóan lakomás áldozatot rendelt. Ezt a lakomás áldozatot kenyér és bor alakjában rendelte el. Ezt a lakomás áldozatot, amely kenyér és bor formájában alapítatott, nyilvánvalóan a kenyér és bor elfogyasztása, eledel-jellegének a megszüntetése példázza. De maga Krisztus Urunk is ezt emelte ki akkor, amikor ezt a lakomás áldozatot az ő tanítványainak egyenként, egymásután odanyújtotta, mondván: «Vegyétek és egyétek» (Mt. 26, 26), de ugyanakkor szavainak jelentésénél fogva

szövetséget is létesített, amelyben a Krisztus közel-ségét és közösséget akarta az ő apostolain keresztül a hívő lelkek számára megközelíthetővé tenni. Ez a megközelíthetőség pedig, az eledelek elfogyasztása, maga-mévá tevése — ha szabad így kifejezni magam, nem dogmatikus, nem hittani értelemben, hanem csak magyarázólag! — a Krisztus elfogyasztása és magamba fölvevése révén, kapcsolatot létesít Isten, Krisztus és az emberek között. És amikor Krisztus Urunk ezt maga elnevezte újszövetségnek, akkor ennek valami effektuálási, megvalósíthatósági módját akarta ételben és italban. Nyilvánvaló tehát, hogy ez járulék; ez a másodlagos szempont, ez a kiegészítés nem képezheti a szentmiseáldozat áldozati cselekményének a lényegét. — Mi képezi, mi adja tehát? Adja az átváltoztatási mimika!

Megpróbálom ezt a magam gyöngé tehetségével megmagyarázni. Az áldozati cselekménynek, mint ilyenek az a mozzanata, az az érzékelhető, foghatóan, meg-tapinthatóan kibizonyosodó szertartástan cselekménye adja az áldozat tulajdonképeni értékét, amelyikben az áldozati szándék, Krisztus áldozati szándéka megmutatja magát.

Mi Krisztusnak az áldozati szándéka? Erről már hallottunk! Krisztusnak az áldozati szándéka a kereszt halálból bebizonyosodott: önmagát a kereszteny Anya-szentegyház kezébe adni, hogy az Anyaszentegyház, tehát az ő hívői is, amikor áldozathozatalt akarnak egyénileg teljesíteni, a maguk önátadását akarják Isten előtt megbizonyítani — hogy is mondtam a múltkor? — ne üres kézzel álljanak az Isten elé, hanem a kereszthalált szenvédett Krisztusnak, kereszthalált engedel-mességen és szeretetben (engedelmességen Isten iránt, szeretetben az emberek iránt) szenvédett Krisztusnak azt az egyszeri, nagy és páratlan önátadását mutat-hassák Istennek. — Hogyan is mondta a múltkor? — Hogy mint tagok a főhöz csatlakozhassanak, és mint uszály vitessék magukat ama krisztusi önátadó szán-dékkal Isten elé, hogy így részesülhessenek Krisztus

kereszthalálának a gyümölcseiben és részei legyenek az eucharisztikus áldozat Krisztus utolsó vacsorája által elővételezett isteni közösségeknek.

No most, teljesül-e az a krisztusi szándék a szent-miseáldozat áldozati cselekményében? Úgy teljesül, hogy Krisztus, aki az utolsó vacsorán ezekkel a szavakkal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», egyfelől hatalmat is, másfelől mandátumot is, parancsot is adott az ő tanítványainak és rajta keresztül az Anyaszentegyház papjainak, annak a törvényszerű közvetítőnek bekapcsolásával, a cselekvésével, ténykedésével jelenül azon az oltáron, megbizonyítására az ő szándékának, az ő készségének. Jön, itt van azért, hogy bebizonyítsa az ő örök szándékát, amely szándékát *Ő* megörökítette azzal, hogy azt mondotta apostolainak: «Ez az én testem, ez az én vérem, vegyétek és egyétek ... ti, mindenjában és ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!» Miért cselekedjétek az én emlékezetemre? — «Csak!» — felelnék az emberek. «Csak!» miként az emberek szoktak beszélni. — Te miért teszed ezt és miért teszed amazt? Csak! — Miért nem teszed? — Csak! — Miért teszed? Juszt is! — Miért nem teszed? — Juszt se! — Ah nem, Krisztust nem ez a «csak!», nem ez a mindenáron való megnyilatkozás, vagy meg nem nyilatkozás vezette ténykedésében. *Krisztusnak szándéka mikor jelenülni akar kenyér és bor színe alatt az volt, hogy az embereknek legyen módjuk mivel és hogyan megjelenni Isten előtt.* Ez a két-szín alatt való rögzítése saját magának az oltáron, ez jelképezi *hittanilag* Krisztusnak valóságos jelenlétét a kenyér és bor színe alatt. Ugyanakkor szertartástanilag, tehát külső tárgyi, szertartásos cselekményekben rámutat, — mire? —rámutat Krisztus Urunknak a keresztáldozatára, amelyiken teste és vére elkülönülése által bekövetkezett az ő fizikai föláldozása, amellyel magát az Úr istennek adta.

Íme, így látom, és így kell látnia minden hívő, kereszteny és katolikus hívő léleknek a szentmisében az előttünk megjelenő Krisztust. — Mikor? — Az átváltozáskor, Amikor egy bizalmas félpillantással — fontos,

amit most mondok! — egy bizalmas felpillantással, nem pedig a szügyemre vágott és lekonyított fejimmel vallom, elismerem, hiszem, hogy itt van a Krisztus az oltáron a kenyér és bor színe alatt, érettem, itt előtünk! És amikor ezt észleled, és amikor ebben a lelked felolvad, amikor ezt hiszed, akkorád neked a Krisztus maga is egy nagyszerű, egy mindenekfölött való ajándékot annak a folytonosságnak a tudatában — jól jegyezzétek meg, amit mondok! —, hogy egyetlen és páratlan és egyszer nekünk adott kereszttáldozat megismétlődik az Ó akaratából, itt a szentmiseáldozat áldozati cselekményében; és hogy az az eucharisztikus áldozat, az a szentségi lakomás áldozat az voltaképen a te lelkednek az istenközelséget, a krisztusközelséget munkáló, létesítő és valósító módja és lehetősége.

Íme, mégegyszer és végül amit ebből okvetlenül le kell szűrni magunk számára hitbeli tisztánlátás és a jó keresztenyek és katolikusnak a magát, a szentmisét és a vasárnap kötelezettségét megbecsülése céljából. — *Mi a szentmiseáldozati cselekmény lényege? — Az átvátozás! — Lényeges része-e a szentmiseáldozatnak a fölajánlás? — Igen;* mert előkészítője, mert bevezetője a kenyér és bor fölajánlása révén annak, hogy az áldozat lényegi cselekményében a Krisztus, a kenyér és bor színében az oltáron megjelenhessék.

Testvéreim, forgassátok ezt elmétekben, dolgozzátok tovább magatokban, iparkodjatok ezt saját lelki kincsetekké tenni, hogy amikor a templomajtón beléptek és megindul az a nagyszerű és páratlan és egyetlen cselekmény, amely a katolicizmuson kívül sehol sincs és nem is lehet, akkor te magadat boldog öntudattal vallj ad Krisztus Urunk áldozati cselekménye istenáldotta részesének. Amen.

XI

A szentmise áldozati cselekményének kiegészítő része az áldozás.

Immár harmadik hónapja vasárnaponkint visszatérőleg a legszentebb áldozatról törekszünk és iparkodunk felújítani, felfrissíteni a mi ismereteinket, hogy a szentmisét, amely Egyházunk legnagyobb kincse és az egész keresztény katolikus istentiszteletnek a centruma, központja, hovatovább minden jobban megismerjük, hogy amit róla a múltban tanultunk, azt ismét beleillesszük emlékezetünkbe, azzal a célzattal, hogy a szentmise-hallgatás hovatovább a szentmisében való résztvevés legyen. Hogy az ember nincs betelepedjék a templomba, nincs elhelyezkedjék, nincs egynémely áhítatos hangulatú érzelmet keltsen és ébresszen fel magában, hanem ésszel és szívvel, tudással és akarattal egyaránt belekapcsolódjék annak a cselekménynek az áramába, abba a folyamatosságba, amely mindenegyes szentmiseáldozattal, mint az Úr Jézus Krisztusnak Isten, az örök Isten, az Atyát tisztelő és Neki hódoló áldozatával az embereket is — mint sokszor mondottam már! — egy nagy, tartalmas, beszédes, érzelmes, értelmes, dolgozó uszállyként ragadja magával, viszi magával az örök Istenek a színe elé.

Ezeknek a megbeszéléseknek a során, amelyek tagadhatatlanul nem gyönyörködtető, hanem tanító jellegűek, a legutóbb elérkeztünk annak a rendkívül fontos és nagy horderejű megállapításnak a leszögezéséhez, hogy a szentmiseáldozat áldozati cselekményének nem lényege a papáldozás. Tehát az egész szentmisének, mint olyannak a tulajdonképeni része, az igazi cselekménye az a cselekedet, amelyet Krisztus végez el a szentmisében: — az átváltoztatás. A szentmiseáldozat lényege tehát az, amit mi Úrfelmutatásnak nevezünk és az azt megelőző, az oltáron végbemenő fordulat, akció, amelynek eredményét, az áldozat beteljesülését ismerteti és mutatja meg nekünk az Egyház, amikor a szentmisében

ténykedő papja által az oltárról immár eltűnt kenyeret és bort, láthatólag a mi számunkra még mindig kenyeret és bort de láthatatlanul már Krisztus testét és vérét fölmutatja azért és azzal a célzattal, hogy mi is fölismerjük, hogy mi is átléljük és átérezzük az immár beteljesedett áldozati cselekménynek a végbemenetét.

Minden szavamnak méltóztassanak súlyt adni, úgy, amint iparkodom én is súlyt adni annak. Ti azért adjatok súlyt annak, hogy eszetekbe, szívetekbe elsüllyeszszétek, — nem! —, beleállítsátok, beleépítétek ezeket a gondolatokat, kijelentéseket, amelyek igazságok. Ügy mint a technika a folyónak a medrébe beleépíti a pilléreket, amelyeken nyugszanak a híd ívei, amely átívelések révén alakult menető felületen keresztül az emberek százai, ezrei, százezrei, milliói, tízmilliói száraz lábbal, nyugodt lélekkel, biztonságérzettel menetelnek. Miért menetelnek oly biztosan? Mert a pillér szilárdan áll a mederben, elmoshatatlanul és kidönthetetlenül. És ha az a pillér nem áll szilárdan, ha azt a pillért a víznek a sodra felfordíthatja, ha annak az alapját a mederben kimoshatja, összedül az egész építmény és velepusztulnak az emberek ezrei és ezrei.

Nos hát mi már tudjuk, hogy *a szentmise áldozati cselekményének az átváltoztatásban van minden ereje, minden súlya*. Ennek az átváltoztatásnak a következménye az átlényegülés. Egy történés, amelynek az eredményére rámutattam, de rámutatók újból és ismétlem számtalanszor, az, hogy már nincs kenyér és már nincs bor, habár én kenyeret látok és bort látok, de előttem megjelenik az oltáron kenyér és bor helyett test és vér, tehát a maga teljes valóságában Krisztus. Amire a lélek érthetőleg és természeteszerűleg olyan nagyon hajlamos (a másodízben való hármas csengetéskor végbemenő papáldozásnak a saját maga egyéniségéhez lehetőleg közeihozására), hogy az a lelki hangulat, amelyben fölforr, amelyben kiemelkedik a szentmiséáldozat során a kommiúnának, az áldozásnak a jelenete, az áldozás, bár szent, tiszteletreméltó, boldog és áldott és elégé nem áldható történés, minden szépsége, minden nagysága,

minden mélysége mellett sem lényeges része a *szentmise cselekményének*, hanem *csak kiegészítő része*.

A magyarázat erre az, hogy Krisztus Urunk szentiségi áldozatát kenyér és bor, tehát étel és ital, tehát eledel színében alapította. A kenyérnek és bornak, egy közös kifejezéssel: az eledelnek, ami elfogyasztani való, szükségképen és természeteszerűleg a vételezésben, abban, hogy — magyarán mondva — megeszem és megiszom, abban van a tulajdonképeni jelentősége.

Az eledel, az étel és ital az áldozati oltáron a szentiségi áldozatban nem arra való, mint amire valók a csemegeüzletek és bodegák kirakataiban a különféle ételek és italok. Nem arra valók, hogy gusztáltassanak, és ízt és ízlésmegnyilvánulást, ingert váltsanak ki belölünk. A szentségi áldozásban nekünk adott eledel, kenyér és bor, étel és ital nyilvánvalóan a szentségvételezésre mint ilyenre, tehát a lélek számára kegyelmet, isteni malasztot közvetítő vételezésre való.

Ez az egyik szempont, hogy t. i. az áldozás kiegészítő része a szentmisének.

De van egy másik szempont is és ez az, hogy Krisztus Urunk nem cél nélkül, nem hiába és nem fölöslegesen törte meg a kenyeret és adta az ő tanítványainak, mondván: «Egyétek». Nem fölöslegesen és cél-talanul kínálta nekik az eledelt, amely immár más, mint a húsvéti bárány és pászka, mert ez már szentségi eledel; ez már az alapító és átváltoztató szavak erejénél fogva Krisztus teste és vére, tehát jobb, tehát tökéletesebb, tehát nemcsak testi erőt és képességet, nemcsak testnek lendületet nyújtó és adó eledel, hanem a lélek számára, a lélek hizlalására való ital és étel, amire vonatkozthatnánk a Szentírás szavait, Krisztus kijelentését, hogy életünk legyen, és ez az élet ne csak az a rendes, minden-napi keretek között lefolyó élet legyen, hanem egy gazdagabb, egy kiterjedtebb, egy tökéletesebb élet. Hozzáteszem még, hogy a szentségi áldozat étele és itala formájában Krisztus Urunk a régi törvények helyett új-szövetséget akart alapítani, Krisztus közössége törvényét, úgy, amint azt Szent Pál apostol fejezi ki a korin-

thusiakhoz intézett első levelében: egy kenyér, egy test vaevunk sokan, mindenki, akik egy kenyérben részesültek. (1. Kor. 10, 17.) Ennek a krisztusközösségnak a záloga, az effektív kifejezője, a valósítója ez az eledel, ez az étel és ital, amely nyilvánvalóan, az ember természeténél fogva hasonlóan vételezésre, elfogyasztásra, a magamévátételére rendeltetett és alapítatott.

Ha tehát a szentáldozás, a papáldozás, a kommuniós csak kiegészítő része a szentmisének, legyünk annyira kíváncsiak és lessük ki ezután az állító mondat után egy kérdéssel, hogy hát *miért nem lényegi része*, miért nem az áldozati cselekmény lényegéhez tartozó része a szentmisének a papáldozás?

Erre is van, erre is található felelet és pedig egy egészen plauzibilis, teljesen megfogható és az ember elméjében legteljesebb világosságot gyújtó felelet. A kommuniós ugyanis, a papáldozás, tehát az eledel, a kenyér és bor színe alatt jelenlevő krisztustest és -vér elfogyasztása nem az áldozat. Mert hiszen az újszövetségi áldozat beteljesedett és kitelítődött azzal, hogy Krisztus *jelenül* az oltáron az ő készségével, amellyel mintha ezt mondaná: «Atyám itt vagyok, hogy ez az Anyaszentegyház az ő kezei által fölajánljon engemet Neked, a te hódolatodra, hogy Téged örök Istennék, Atyának elismerjelek, fölajánl engem a kenyér és bor színe alatt». — Krisztus tehát, a pap átváltoztató szavai által itt van; és azzal, hogy jelen van, hogy közénk áll, hogy mellettünk van, hogy fejünk, hogy vezérünk és mi valamennyien utána mehetünk, és megyünk, rajta csünghetünk, ezzel az az áldozat beteljesedett.

Minden történésnek a világon vannak folytatásai, mondanám így: utángyűrűzései. — Amikor a hajó végigszánt a vizén, nemde maga után hatalmas barázdát hagy. Minél óriásibb, 30, 40, 50.000 tonnás óceánjáró, annál nagyobb barázdát, annál szélesebb hullámfodrot hagy maga után. Nos hát, a krisztusáldozásnak a beteljesedése után is megjelenik valami, ami eddig az oltáron a kenyér és bor állaga, lényege volt: Krisztus betoppan erre a világra szó nélkül, kiáltás nélkül, figyelemkeltés

nélkül. Nem megjelenik, hanem itt van a maga befejezettségével, tökéletességével, teljességével, testével és vérével, istenségevel és emberségevel maga a Krisztus.

Ilyen valaminek képzelem mintegy kiegészítő részét, ilyennek *látom*, ilyennek *hiszem* értelmes megvilágosodott eszemmel, ilyennek *tudom* a kommuniót; azt hogy az ember, egy ember a Krisztussal összenő, vele összeforr azáltal, hogy veszi, magához veszi testét és vérét.

Folytatom az érvelést tovább.

Nem lényeges a kommuniós ahhoz, hogy az áldozat teljessé legyen. Mert ha az lett volna, akkor Krisztusnak magának is áldozáshoz kellett volna járulnia. Az önnön maga testévé és vérévé átváltoztatott kenyeret és bort, vételeznie kellett volna. — Forgatták az Evangéliumot? Máté, Márk, Lukács, János evangéliumát, akik az utolsó eseményeket fölírták? Megtalálták ott rögzítve, leírva ezt a főbenjáró történet és eseményt? — Ha szükséges lett volna, meg kellene lennie, hogy Krisztus, minekutána a kenyeret és bort átváltoztatta a saját testévé és vérévé, Ő maga is vételezte volna, magához vette volna önnön testét és vérét. — Ez abszurdum! Az ember nem eszi saját testét és vérét. Az Isten Fia annál kevésbbé, akinek a szándéka itt jelent meg az oltárunkon kenyér és bor színe alatt, hogy bemutassa az örök Isten színe előtt, aki hódolatot és imádást igényel, a maga készségét: «íme jövök, íme jöttem, íme itt vagyok!»

De tovább megyek! Ha az *áldozat eszmei fogalmához* hozzáartoznák a fogyasztás, a lakkomázs, az eledel jellegből és lényegből való részesülés, mint az áldozatnak, minden áldozatnak elengedhetetlen kelléke, akkor a keresztáldozatot, a Krisztus kegyetlen, véres keresztáldozatát nem lehetne függetleníteni az utolsó vacsárától. Márpedig ez független attól. Még ha az utolsó vacsora hátterében áll is a kereszt, vagy a kereszt előterében az utolsó vacsora, Krisztus keresztáldozata mint ilyen, az egyetlen véres engesztelő áldozat nem függ az ő létrejöttében, az δ kihatásában, az ő történelmi

valóságában az utolsó vacsora eseményétől. Ha az áldozás a szentmisében, a kommuniós, a papáldozás, amelyhez csatlakozik a hívők áldozása, lényeges részét képezné a szentmisének, akkor, akkor a keresztáldozat mint ilyen, el kell hogy veszítse az egyetlen, pótolhatatlan — ismétlem és kihangsúlyozom! — pótolhatatlan és egyedülálló jelentőségét, amit soha sem gondolat, sem eszme, sem poézis, sem költőiesség, sem érzés, sem hangulat nem tud megközelíteni.

Tehát a papáldozás még kevésbbé a hívek áldozása nem lényeges része a szentmise áldozati cselekményének.

Ugyan mit forgatja minden ezt a kereket, ezt a témát? — kérdezhetitek.

Kell? Kell! Okvetlenül kell! Ezt meg kell érteni, ezt fel kell szíjni, ezt mindenjunknak, a legkisebb embernek is olyan jól kell tudnia, mint a legelső és legnagyobb teológusnak! Itt nincs különbség pápa, püspök, pap és a legutolsó hívő közt, aki a keresztény katolikus Egyháznak a tagja. Ezt mindenjunknak egyformán, egy szívvel, egy lélekkel át kell élnünk. De hogy élje át az ember azt, amit nem tud? Ez a tudás, a mi erőteljes [^]hitünk; észben és értelemben előkészítéssel és utánpótlással és kiegészítéssel és felfrissítéssel, mindenekfelett pedig Isten kegyelmével válik teljessé, egésszé. Teljessé és egésszé csak úgy válhat, ha foglalkozom vele, nem pedig, ha elbújok előle, ha valamiféle blázírt unalommal, vagy föltételezett teljes tudással és hozzáértéssel elsiklok fölötté.

Tehát a szentmiseáldozatnak, mint áldozati cselekménynek lényege az átváltozás, amely Krisztus Urunknak azt a készségét jelenti, hogy a kenyér és a bor színe alatt jelenül az oltáron, hogy az Egyháznak módja legyen áldozatot bemutatni Istennek, hogy az Egyház ne üres kézzel, bár sok jóakarattal és jószívvvel és isten-imádó készséggel sundörögjön ott az Isten előtt. Jön a Krisztus és megy előttünk, hogy menjünk vele: — ez történik az átváltozáskor, amikor Ő kenyér és bor színe alatt jelenül az oltáron.

Ha ezt tudjuk, mert kiépült értelmünk előtt, akkor

nem ödöngünk itt a templomban egy-egy szentmise alatt és nem váltogatjuk a lábunkat jobbról-balra, és nem nézelődünk hol ide, hol oda, hogy valaki olvasóját forgatja-e, vagy imakönyvét olvassa, hanem nézünk oda az oltárra, ahol történik, ahol végbemegy valami, ahol, ahol csodálatosképen, a Krisztus akaratából és áldozati szándékából kifolyólag eltűnik a kenyér és a bor, bár kenyeret és bort látok, nem az van ott, hanem Krisztus teste és vére. Mikor ez egészen belém rögződött, mikor én ebbe teljesen beleálltam, mint a folyónak a medrébe a pillér, akkor még két következtetés és még két szükséges igazság folyik ebből, amelyet a jól megnevelt kereszteny katolikus szívnek és elmének tudnia kell, és amit alaposan el kell magával fogadtatnia, átrágván magát ezen a két következtetésen.

Az egyik következmény az, hogy a kenyér és bor, tehát a két szín alatt való átváltoztatás elengedhetetlen feltétele annak, hogy Krisztus a mi oltárainkon megjelenjék, hogy ha, százszer és ezerszer megkaptam is a papi fölszentelést, egy szín alatt («Ez az én testem») és másik szín alatt («Ez az én vérem») külön-külön nem változtathatom át a kenyeret vagy a bort Krisztus testévé, illetve vérévé. Először azért, mert nyilvánvaló a történelmi okmány, tehát az Evangélium közlése alapján, hogy Krisztus a kenyeret testévé, a bort vérévé változtatta át *egymással összefüggőleg*, tehát én sem hívhatom le Krisztust az oltárra *csak* a kenyér, *csak* a bor színe alatt; és tekintettel a történtekre Krisztus sem jelenik meg az oltáron az ő szándéka és akarata szerint vagy a kenyér, vagy a bor színe alatt.

Értsük meg, testvérek, mert hittani igazság, amivel tisztaiban kell lennünk, hogy a két szín alatt történő átváltoztatás az a bizonyos áldozati cselekmény lényege, amelyik eredményezi azt, hogy az oltáron, az Úr Jézus Krisztus jelenül; nemcsak mert Ő így cselekedte ezt, hanem azért is, mert így és ezáltal félreérthetetlenül és kizárolagosan, minden kétélyt kizárolag valósítja meg áldozati szándékát, amint ő maga mondotta: «Ez az én testem és vérem, ezt cselekedje-

tek . . .!» *Nem* azt mondotta: «*Ez az én testem . . . ezt cselekedjétek . . .*» és *nem* azt mondotta: «*Ez az én vérem, ezt cselekedjétek . . .!*», hanem azt mondotta: «*Ez az én testem és ez az én vérem, ezt cselekedjétek!*». Van tehát egy akarati kapocs, egy «*Klammer des Willens*», amellyel Krisztus Urunk ezt a kettős kijelentést, kettős akarati tényt az Eucharisztia, az Oltáriszentség valóságával kovácsolja össze az ő szándéka által. Következésképen sem én, sem te, sem a tizedik, sem a századik, sem az ezredik, sem a milliomodik a sok közül, egy, egyetlenegy invenciózus lélek, olyan találékony valaki, vagy egy borzasztó erős akaratú valaki sem, akinek az akarata kész volna hadakozni az isteni akarattal, sem képes eredményezni azt, hogy test és vér egymástól külön jelenüljön meg.

De van egy második következmény, és ezt is meg kell tudnunk. Tudnunk kell annyival is inkább, mert a mögött a zászló mögött, ott az oltáron most az úrfelmutatóban, abban az aranysugarakkal körülrajzolt szertartási eszközben kinn trónol az ostya, à szent ostya színe alatt az Üdvözítő. Abban, ami előbb volt látható itt ezen az oltáron, s amit az áldozati kehelyből osztottunk széjjel azoknak, akik kérték, akik — egy kenyér, egy test! — elfogyasztották az Úr testét.

Vigyázzunk jól! Ez nem áldozat, ez nem áldozat! Ez szentség, ez az Üdvözítőnek a szentségi áldozatból folyó, következő, szentségi, eucharisztikus életmód az emberek számára. Osztogattatja magát, függetlenül attól, hogy vajon most ebben a pillanatban történik-e áldozat. Az ő jelenlése itt a földön, az ő megjelenése az Egyházban, az Egyház számára, az ő áldozati szándékának megjelenítése Isten előtt a mi javunkra, *de nem áldozat*. Mert az Üdvözítő nem így hajtotta végre az áldozatot, hanem úgy, hogy azt mondotta: «*Ez az én testem, és ez az én vérem, ezt cselekedjétek!*» Következésképen, minthogy az áldozat lényege az áldozati szándék kiteljesülésből következik be, ez a kiteljesülés, *ez az áldozat*, nem pedig a kiteljesülésnek az eredménye éppen a mi részünkre. Az Ő istenemberi, üdvözítői,

megváltói jószándékból nekünk adott, nekünk szánt költekezési lehetőség, az az eucharisztikus szentségi lakoma, amelyhez járulni az embernek boldogság és megváltódási lehetőség, szentesülési lehetőség, minden jobban Krisztus lelkébe való fölszívódási lehetőség. Nos, jó egynéhány nehéz gondolatot, mázsás igazságot és nélkülözhetetlenül szükséges hittani tudnivalót közöltem veletek, Testvéreim. Adná az Isten, hogy mindegyikünk annyi felszívó szándékkal és készséggel vette be légyen az ő elméjébe, szívébe és akaratába ezeket a mondatokat, mint amilyen készséggel, szándékkal iparkodtam én azt közölni veletek! És ha mához egy hétre, Isten jóvoltából, találkozunk, és bennetek van érdeklődés aziránt, hogy mit is kell még tudni a mi kereszteny katolikus hitünk alapvető igazságainak legszentebbjéről, és hogyan domborítsuk ki magunkban minden jobban a hívő katolikus jelleget, akkor mához egy hétre folytatom!

XII. A szentmiseáldozat megígérése.

Olyanformán érzem és tudom magamat, magunkat, édes mindenjáunkat, mint a feltámadt Krisztust agnoszkáló apostolok, akiknek fogható, érdemleges bizonyság kellett az ő hitük alátámasztására, hogy teljes tudattal, teljes készséggel vallják az Üdvözítőnek élet és halál fölött való hatalmát. Nekünk is, akik a szentmiseáldozatban Krisztus valóságos jelenülését tudjuk és valljuk a szentmise áldozati cselekménye lényegének, nekünk is úgy kell beleereszkednünk abba a katolikus igazságba, hogy a kenyér és bor színe alatt Krisztus istenségevel és emberségevel, testével és vérével valósággal jelenül, jelen van.

Ennyire jutottunk már. Ezt a következtetést már levontuk a magunk számára. Mi sem természetesebb, hogy miként ideiglenes jelentőségű, mondanám minden nap dolgait, a maga kicsiny vagyonát iparkodik

az ember minél jobban biztosítani, minél jobban körül-bástyázni, annak veszendőségét megakadályozni, annál inkább, százszer inkább, ezerszer inkább érdeke a hívő embernek, aki az ő egész ideiglenes és örökkétartó létét, tehát boldogulását, tehát üdvözülését a keresztény katolikus hitigazságoknak erős és megdönthetlen várába és bástyái közé akarja beleágyazni, hogy minden gondolata, minden ismerete, minden tudása, hitének egész komplexuma olyan szilárd alapokon nyugodjék, hogy sem az ember lelkébe írott szkepszis, a mindenkit megkörnyékező kételkedés, sem a frivol szójátekok, sem a körülöttünk járó, hitükben megrokkant, vagy a priori hitetlen szójátekai, bölcselkedései, persifflage-ai ki ne mozdíthassák, hogy amit az ember így fejez ki: «credo», «hiszek», hit legyen ne csak most, nemsak ebben a pillanatban, hanem holnap és holnapután, töretlenül és megmásíthatatlanul egészen az utolsó lehelletig.

Az előzőben megállapítva azt, hogy Krisztus Urunk a kenyér és bor színe alatt az oltáron a szent-misében jelenül; és hogy mi lelki, vallási meggyőződésünkben és ismereteinkben még erőteljesebben állunk, továbbmegyünk egy lépéssel és megkeressük, vajon ennek az egész oltáriszentségi megnyilatkozásnak, vajon ennek az egész szentírási alapításnak és krisztusi rendelkezésnek van-e valami előzménye? Vagy az Üdvözítő ezt az utolsó vacsorán lejátszódott cselekményt, melynek a hajtása, amelynek a nyomatéka ide nyúlik át egészen hozzánk és rajtunk keresztül, rajtunk túl el fog nyúlni még az idők végezetéig, vajon ezt az Üdvözítő csak úgy — mondanám magyar szólás szerint — kapásból, egyszerűen ötletszerűleg, egy el-határozásból kifolyólag cselekedte meg, vagy pedig beiktatódott ez az ő szándéka és akarata már előzetesen az újszövetség történetébe? Vajon gyökérszálait már előre beleeresztette-e az Üdvözítőnek ez az akarata mindenkorba a tanításokba, amelyeket mi egy szóval «evangélium» néven ismerünk? Másképen kifejezve: céltudatosan művelte-e meg Krisztus az emberiségnek a lelkét és készítette-e azt az eljövendő egyetlen és

páratlan elhelyezkedésre, amelyet mi szentmiseáldozatnak, Krisztus áldozati cselekménye lényegének, Eucharisztának nevezünk?

Tessék velem jönni és Szent János evangéliumának 6. fejezetét felütni és megkeresni benne, hogy jóval az ő kereszthalálát közvetlenül megelőző utolsó vacsorának, tehát a szentmise megalapításának cselekményét megelőzőleg beszélt el, szólt el Krisztus valamit arról, hogy mi fog az Ő testével és mi fog az Ő vérével történni.

Hát igenis szólt! Szent János evangéliumának 6. fejezetében van az ú. n. eucharisztikus beszéd, Krisztus megnyilatkozásának egyik része, amely arra vonatkozik, hogy ő az élet kenyere, amely a következő mondatban és mondatokban még plasztikusabban kifejti azt, hogy ez az életkenyér az Ő teste és vére, amelyet Ő eledelül nyújt az embereknek, hogy örök életük legyen, tehát, hogy üdvözülhessenek.

Tesék jól figyelni, iparkodom értelmesen és tagoltan ezt a szentírási idézetcsoporthat elétek idézni.

Szent János evangéliista így írja le Krisztus szavait: «*Én vagyok az élet kenyere; aki hozzám jön, nem éhezik, és aki bennem hisz, nem szomjaszik*». — Ez az első, amit Krisztus mond: én, Krisztus, személyem szerint, én vagyok az élet kenyere mindenek számára, akik hozzám jöttök. Én vagyok az élet itala mindenek számára, akik bennem hisznek. Majd így folytatja plasztikusabban, mostmár az ő testére és vérére utalva, mint emberek, lelkek számára szánt eleddre utalva: «*Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él, és a kenyér, amelyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért*». — Ez pozitív, dologi, minden egyes szó pörölycsapás erejével ható kijelentés! Pozitív, tevőleges állítás; ismétlem: állítás! — Most fordít egyet az emberek elméje számára és ú. n. kizárasos, nemleges alapon érvel tovább. Halljuk! — «*Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az Ő vérét, nem lesz élet tibennetek*». — íme, nemleges oldalról bemutatva, hogy

ugyanaz az étel, amelyről az előző kijelentés azt mondja, hogy élő kenyér, amelyből aki eszik, örökké él, az az teste. Miért? — A világ életéért! Aztán jön a második pont: ha nem eszitek az Emberfia testét és ha nem isszátok az ő vérét, ha gondolkoztok, ha kételkedtek, ha haboztok: együnk — ne együnk, kinyújtjátok utána a kezeteket, majd visszahúzzátok, tehát nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az Ő vérét, nem lesz életetek. — Aztán tovább folytatja: «*Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örökké élete vagyon és én öt feltámasztom az utolsó napon*» s hozzáfüzi az érvet újabb pörölyesapásként: «*mert az én testem bizonnyal étel és az én vérem bizonnyal ital*. — Még mindig nem látjátok? Még mindig nem értitek, halljátok? Megnyomatékozza: «*Aki pedig eszi az én testemet és issza az én véremet, az énben nem él és én őbenne*».

Szórói-szóra idéztem Krisztus Urunk szavait, melyek egy jövőben beteljesítendő igéretet tartalmaznak. Az igéret arra vonatkozik, hogy a kenyér és a bor az ő testévé és vérévé változik át. Bár megmarad látszatra kenyérnek és bornak, de lényege, állaga szerint már nem kenyér és nem bor, hanem: «Az én testem és az én vérem az örökké életre» — mondja az Úr. — Ha tehát mondja, ha tehát igéri, akkor ennek a mondásnak, ennek az igéretnek be is kell teljesülnie. Ennek a beteljesedésnek a kivizsgálása a jövő vasárnap tárgya lesz. Ma csak megmaradunk még annak a firtatásánál, vajon ezek az ő szavai nem metaforikus, metonimikus kifejezések-e, nem képletek szavak-e, nem szójátékok-e, nem egy kifejezések mögött megbújt és megbújatott szemléltetés-e. Vajon szószerinti értelemben kell-e azokat venni? Vagy mint sokan mondják, akik okoskodni szeretnek, akiknek ez úgy kényelmesebb; aláhúzom: *kényelmesebb*, mert az emberi tendencia minden volt és minden marad: «Csak kényelmesen, csak úgy, ahogy nekem jólesik; minden, ami mondott; minden, ami parancs; minden ami rendelet; minden ami igéret, úgy venni, ahogy az nekem jól esik». Mert az ember végétlenül

önző, egoista lény, aki sohasem azt keresi, hogy a másikat milyen motívumok, milyen szándékok mozgatják, mi az ő szavaiban az igazság és realitás, hanem azt keresi, ami neki jó, kényelmes és kellemes.

Lássuk tehát, hogy krisztus megnyilatkozása mögött szójáték rejlik-e, vagy pedig tárgyilagos igazság?

Hogy mondta az Üdvözítő? — Kinek lesz örök élete? — Akinek kellett, aki akart az ő testéből és véréből enni és inni! A szentírási kifejezés használata szerint, amint azt a 13. zsoltárban, sőt az újszövetségi Jelenések könyve egyik helyén is olvassuk, valakinek a testét enni és vérét inni annyit jelent, mint öt ádázul halálba üldözni. Mikor Krisztus azt mondja: «Aki nem eszi az én testemet és nem issza az én véremet, nem lesz örök élete». — Mikor ezt mondja: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete leszen», feltehető-e Krisztusról (nemcsak azért, mert a hitünk szerint Krisztus Isten fia, hanem mert józan ember, mert nem részeg bolond, vagy olyan ember, aki szójátékokkal és ékekkel imponál, hanem Krisztus, az Isten fia, Krisztus, akitől azt mondják, rabbi, aki jára tanít, aki jót cselekszik), hogy azt mondja, hogy aki az ő testét eszi és az ő vérét issza, annak örök élete lesz. Az idézett szentírási szólásmód szerint ez a kifejezés: tehát képtelenség, hogy annak legyen örök élete, aki Krisztust ádázul halálba üldözi. — Nem világos? Nem érthető? — A zsidó szólásmód szerint ez a kifejezés: «enni valakinek a testét és inni valakinek a vérét» annyit tesz, mint valakit ádázul halálba üldözni. Ha ezt én átvitt értelemben magyarázom és nem a szó reális értelmében mondom, hogy igen, te eszed az én testemet és iszod az én véremet és én e cselekvések révén biztosítom neked az üdvösséget, akkor Krisztus botorul cselekedett volna, akkor a szavakkal játszott volna tanításra, okoskodásra beinvált hallgatói előtt. De tovább megyek. Tudjuk az írásból, Hogy pontosan ennek az eucharisztikus beszédnek a kapcsán a zsidók vetélkednek egymás közt mondván: hogy a csudába tudja nekünk ez az ember az ő testét ételül és

eledelül adni? Hát hiszen nem vagyunk kannibálok, nem vagyunk emberevők, nem trancsírozzuk Őt darabokra, és ő mondja, kijelenti magáról, hogy a testét ételül, hogy a vérét italul adja nekünk! Hogyan törtenhetik ez?

Normálisan mi erre a felelet, vagy mi erre a mód? — Én legalább, ha valaki engem meg nem ért, akkor szoktam mondani neki: «Gyere pajtásom, üljünk le, és beszéljünk okosan egymás fejéhez!» Megmagyarázom, hogy átvitt értelemben, azon, amit mondottam, mit értettem. Krisztus nem magyaráz semmit! (Figyeljétek a szentjánosi idézeteket!) — Többször egymásután megismétli, megnyomatékozza ugyanazt a kifejezést, ugyanazt a mondatot: «Az én testem bizonnal étel és az én vérem bizonnal ital: aki eszik belőlem, örökké él, mert az én testem étel a világ életéért». Nem magyaráz a gyengébbek kedvéért, a nehézkes fölfogásúak kedvéért, ismétli újból és újból és újból, mint aki valamit valaki fejébe akar verni: «Ez az én testem ...»

«Kemény beszéd ez!» — mondják a tanítványok, azok, akik az Ő környezetében éltek. Kemény beszéd, súlyos beszéd, fölfoghatatlan megnyilatkozás, ki hallgathatja ezt meg, ki fog ilyen furcsaságokat hallgatni!

Mit szoktak tenni azok az emberek, akiket azok, akik nekik kedvesek voltak, elhagyni készülnek, s pakolnak, szedik sátorfájukat? Mit szoktak tenni? No, no, no! Várunk egy kicsit! Visszatartják őket, magyarázzák a kifejezéseiket, mondásaiknak, rendelkezéseiuknak azt a bizonyos élet iparkodnak elvenni, amelyre azok az előbb azt mondották, hogy kemény beszéd.

Krisztus hagyja az értelmetlen, az akarástan, a bedeszkázott fejű, konok embereket, a mindenél keményebb és megközelíthetetlenebb felfogású és akaratú egyéneket, akiknek kemény beszéd. Hát menjek Isten hírével, ha nektek nem kell az örökélet záloga, az én testem és vérem! Ha ti ettől idegenek vagytok, hát menjek! Szabad az út előttetek — magatok választottatók! Aki bennem hisz, aki nálam van — mondja az Üdvözítő — az nem éhezik és nem szomjazik.

Az idő eljárt. Mához egy hétre, ha Isten éltet bennünket, találkozunk és én folytatom. A lényeg tehát, és ezt jól meg kell jegyezni, az, hogy az utolsó vacsora nagy eseményét, a szentmiseáldozat rendelését Krisztus Urunk jóval előbb beigérte; megmagyarázta azt, ami utóbb elkövetkezett. Vegyük ezt tudomásul, forgassuk meg lelkünkben és örizzük meg mint értéket, mint tudást, és mint kincset a magunk számára. Amen.

XIII. A szentmiseáldozat megvalósítása.

Azon fáradozunk immár tizenhárom kerek hete, hogy magunkban az erőteljes eucharisztikus hitet még jobban megalapozzuk. Az Úr Jézus szent testének és vérének kenyér és bor színe alatti, a szentmisében történő jelenlésén dolgoztunk, ma egy hete, akkor, amikor Szent János evangéliuma 6. részéből kiemeltük az erre vonatkozó ígéretet, az ígéretnek bizonyásait. Ugyanakkor azt mondottuk, hogy nem állunk meg az ígéret szavainak rágicsálásánál, hanem természeteszerűleg építve arra a közmondásra, hogy «ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó», arra is kíváncsiak vagyunk, vajjon az Úr Jézus ígérete megvalósult-e. Nem maradt-e, mint jó magyarosan mondani szokás, írott malaszt? Mert hiszen a legtöbbet ígérő mondás és a legplasztikussabb ígéret, amelyikre hallgat az ember, amelyik megfogja őt, amelyik lelkesedést vált ki belőle, ahogy szokás mondani műveltebb nyelven utánzó kifejezéssel: enchantírozza az embert, valamiképen szálldosóvá, röpködővé teszi őt. Az ígéretek, (amelyekre annyit szokás építeni emberi vonatkozásban!) — beteljesülés nélkül semmit sem érnek. Kutatjuk tehát, vajjon a Szent János evangéliuma 6. fejezetében lefektetett, elismételt és kiderített, kifejtett szöveg beteljesült-e? Vajjon megcselekedte-e a Krisztus azt, hogy kenyér és bor színe alatt a tulajdon testét és vérét adja, juttatja az embereknek?

Ez keresztény katolikus hitigazság! Ismétlem testvéreim: *keresztény katolikus hűigazság, hogy az üdvözítő Úr Jézus a szentmiseáldozatban a kenyér és bor színe alatt tulajdon testét és vérét adja, úgy mint adta volt tanítványainak, úgy és azonképen adja késő nemzedékeknek, nekünk is!* — Keresztény katolikus hitigazság, amelyik mellől nem lehet elkalandozni, amelyikkal nem lehet cicázni és játszani mondván, hogy «hiszem, ha tetszik; nem hiszem, ha nem tetszik; ma hiszem, holnap fejet csóválok rá!»

Ez hitigazság!

Hallom, hallom, elégé hallom! Mit ismétel? Mit kiabál? — mondhatjátok.

Ennek bele kell a lélekbe ülepednie, ezt az igazságot a léleknek fel kell szívnia magába, mert ebből élünk, mert ebből erősökünk és leszünk napról-napra keresztnyebbek és krisztsiabbak és katolikusabbak, megkülönböztetőleg másoktól, jó emberektől, tiszteességes emberektől, jeles emberektől, de mégis differenciáltan, de mégis megkülönböztetetten, mert mi az üdvözítő Úr Jézus Krisztust valósággal, ténylegesen, testével, lelkével, istenséggel, emberséggel itt magunk között tudjuk minden egyes szentmisében, valahányszor jelenül és valósul az Oltáriszentségen, amely létmódjával és létförőjával a szentmiséből jött, kilepőleg, ittmaradólag, magát rögzítőleg állandóan közöttünk tar-tózkodik.

Katolikus hitigazság, amelyet az Anyaszentegyház a tridenti szent zsinat nyelvén úgy fejez ki, hogy «testét és vérét nyújtotta». Mikor? Az utolsó vacsorán, az ő tanítványainak. «Testét és vérét nyújtotta»: befejezett tény, faktum, valóság, esemény, történés. Krisztus beszéde, az Üdvözítő ajkáról elröppent szó, az a bizonyos szó, amelyikből az ember ért, ténytel, valósággal van alátámasztva.

Hogy mi történt az utolsó vacsorán, azt az elbeszélők közül a legbeszédesben mondja el, aki a legtágabbra szabja ennek a történésnek a kifejtését, Szent Pál apostol, a következőket írja (értsétek jól meg, figyel-

jétek jól meg Szent Pál apostolnak a szavát, nem az Antal páter beszél itt, hanem Pál apostol 1): Én az Úrtól kaptam, amit nektek is átadok, hogy az Úr Jézus Krisztus azon az éjtszakán, amelyen elárultaték, vévé a kenyeret és megáldván, megszegé és monda: Ez az én testem, amely tiérettetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre)). És így folytatja tovább az apostol: «Hasonlóképen a kelyhet is vévé, miután vacsorált, megáldá mondván: Ez a kehely az újszövetség, az én vérem, ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre». (1. Kor. 11, 23-24.) Szent Pál apostol tollából így csordult ki, így rögzítődött az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak születésétől számított 1937. esztendőig, tehát egészen máig az a történés, amely fedi az Üdvözítőnek Szent János evangéliuma 6. fejezetéből ismert és az ő testének és vérének nekünk embereknek, testvéreknek, hívőknek mutatandó lelki javáról, nagy értékéről szóló bejelentését.

Ez tehát az esemény, amelyet Szent Pál apostol leír. Most nekünk három kérdésünk támad itt. Vajon hogyan bizonyosodnak, valósulnak előttünk, alakulnak ki, bokrosodnak, színesednek, válnak élő valósággá az Üdvözítőnek szavai? És a szavak nyomán keletkezett tény cselekvéssé, hogy kenyér és bor az oltáron, látszat szerint kenyér és bor, és mégse kenyér és mégse bor, hanem az élő Krisztus teste és vére? Erre vonatkozólag három bizonyítékot sorakoztatok föl.

Az első bizonyíték maga az Üdvözítő Úr Jézus beszéde: az ő szavai, amely szavak tényeket, történést kísérnek: «*Ez az én testem.*». Hasonlóképen mielőtt átnyújtotta volna a kelyhet az ő szent vérével, helyesebben az immár akarata által vérévé átváltoztatott bor színét tartalmazó kelyhet, ezt mondotta az előbbivel teljesen azonos, alaki párhuzammal: *(Ez az én vérem.)*. Melyik az a vér? Amelyik abban a kehelyben foglaltatott, amelyet ő tanítványainak átadott. Ide kapcsolom azt, amit Szent Pál apostol ír ugyanennek a történésnek, ugyanennek az eseménynek az Üdvözítő szavai nyomán beállott bemutatására, jelenítésére: «Ez a kehely az új-

szövetség, az én vérem». Szent Pál apostol szóképpel él: a tartalmazót nevezi meg a tartalmazott helyett. Annak a kehelynek mi a jelentősége? Pohár, csupor, ibrik, kehely — mindegy, ha nincs benne az újszövetségben szerzett vér. Egyedül akkor van értelme a Krisztus gesztusának, amellyel az ő apostolaihoz közeledett és amellyel felénk is nyújtja azt az edényt, ha abban benne van az ő vére épügy, mint ahogyan kijelentette a másik két evangélista leírása szerint, egyszerűen a tartalmazott vonatkozása nélkül: «Egyétek, ez az én vérem!»

Aki valamelyest ért görögül és fellapozza a Szentírást görög szövegben, az annak a szövegnek nyelvi természetéből meggyőződhetik arról, hogy ezen a területen még plasztikusabban, még felfoghatóbban, még rámutatóbban történik hivatkozás arra, hogy ez nem elgondolás, nem képzelet játéka, nem a szavakkal való játszás, hanem «το σώμα», «*tulajdon testem*». A testem maga, a vérem maga és nem egyéb és nem más, és nem kép és nem képzelet, hanem, hanem a «*tulajdon testem*», hanem a *tulajdon vérem*.

Amikor az Üdvözítő beszél a testéről és beszél a véréről, amelyet odaad és odanyújt, egy-egy fogalom-jelzővel még megterheli, ha szabad így mondnom, de inkább így mondnom, hogy megdíszíti, egy fogalom-jelzővel még jobban kidomborítja az Ő testének és vérének immár az apostolokhoz, az ő tanítványaihoz, az ő hívőihez való közét akkor, amikor azt mondja: «*test, amely érettetek adatik, vér amely érettetek kiontatik*». Vagyis az áldozati szándék, amelyről mi annyit beszélünk vasárnapokon keresztül előzően, az az áldozati jelleg, az domborodik ki, az teljesül ki, az virágzik ki, az tetszik föl, az látszik meg ezen a véren és ezen a testen, ezen a nektek adott eledelen, táplálékon, amelyen az igazi lelki, a benső életetek megtermékenyül, ami egy közösséget létesít közötttem és közöttetek.

Ha az Üdvözítőnek az volt a szándéka, — és ne kételkedjünk, hogy az volt! — amit a katolikus Anya-szentegyház kifejezésre juttat és megértet akkor, amikor

tanítja a tridenti szent zsinat szerint, hogy a test és a vér, amelyet nyújtott, a kenyér és bor, amelyet adott, az Ő teste és vére, s hogy erre vonatkozólag világos és határozott szavakat adott az Üdvözítő. Hát igaz, kereshetett volna kifejezőbb szavakat, mint amilyen lapidáris egyszerűséggel és cicoma nélkül is határozottan, kopogósan ezeket a szavakat kiejtette. Igaz, hogy ezek a szavak szokatlanok. Igaz, hogy meggondolásra és mérlegelésre indítók lennének, ha valaki másnak, jó magannak, vagy közületek bárkinek, előttünk létezetteknek, magának az Üdvözítő kortársainak valamelyike ajkáról röppent volna el. Ha jön egy Pityi Palkó és kiáll és azt mondja egy kenyérre, hogy ez az én testem és egy ászalag borra: ez az én vérem, akkor méltán lehetne ezt megkérdőjelezni. De az Úr Jézust az üdvtörténet úgy vezette be, az emberiség üdvözülésének a menetét, a folyamatát úgy indította meg, úgy díszítette föl az ő egyéniségevel, az ő működésével, az ő csodáival úgy tüzdelte meg azt a János apostol evangéliuma 6. fejezetében tartalmazott ígérettel, hogy ennek az ígéretnek a kivirágzása, a kitelítődése Krisztusra, személyiségenek realitására való tekintettel egy pillanatra sem hagy kételyt és kétértelműséget maga után.

Íme, az Üdvözítő szavai így bizonykodnak az ő teste és vére valósága szerint. De bizonykodnak e mellett az utolsó vacsora eseményeinek körülményei is.

Mi történt azon az utolsó vacsorán? — Az Üdvözítő tulajdonképen új szövetséget szerzett, mondanám így nekünk hozzáférhetőbben: — végrendelkezett. — Hogy szokás végrendelkezni? — Virágnyelven? Metaforákkal? metonímiákkal, szójátékokkal, szóképekkel? — Én nem tudom, van-e hallgatóim között jogászember, jurista, ügyvéd vagy közjegyző, vagy olyanféle hivatalnok, aki ezekben járatos, megmondhatja, fölkiálthatná nekem (ha ugyan szokás volna istentiszteleteinken a hitszónokkal vitába szállni!), hogy hiszen atyámuram bolond az, aki szójátékokkal, szóképekkel végrendelkezik. Hiszen a rendelkezésnek a célja, az egész intéz-

kedésnek a szelleme az, hogy amit akarok, az világosan, félreértek nékül, kétségek nékül álljon az előtt, aki-nek szól és az előtt is, akinek ezzel az intézkedéssel kap-csolasan valamiféle tennivalója van.

Akik az Üdvözítő végrendelkezésénél ott voltak, egyetlen kérdést sem tettek, hogy «rabbi, hogy kell ezt érteni?» — Egyetlen kérdés hangzott el. Júdás ajkáról, mikor ő személye szerint érintve érezte magát, hogy akad egy betyár és aljas és piszkos ember, aki az Üdvözítőt el fogja árulni. Ez az egyetlen kérdés: «Vajon én vagyok-e?» De mikor arról volt szó, hogy «ez az én testem és ez az én vérem», egyetlen kérdés sem hangzott el azoknak az apostoloknak a részéről, akik egyébként ugyancsak meg szokták az Urat kérdezgetni, hogy hogyan kell ezt érteni, mi ennek az értelme, mit tanítasz és mit mondasz? Ugyanazok az apostolok, akik a kérdezésben kifogyhatatlannak voltak előbb, íme, most egy szót sem szólnak. Tehát ez is rámutat arra, hogy az Üdvözítőnek a szavait az ő intézkedésének boldog részesei szószerinti értelemben vették. Régen volt — mondja a ma embere. — Azt sem tudni, igaz volt-e — mondja rá egy másik köztünkjáró. Ellenben az Üdvözítő szavai mellett «ez az én testem és vérem» ezeknek a realitása, valósága mellett egészen a hitújítás korszakaig 15 kemény századnak valamennyi hívő embere, valamennyi krisztushívő embere bizonyodik. A 15 századon keresztül hittel és örömmel adózó keresztenység egy nagyszerű bizonyíték a mellett, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztus szavát, mellyel a legméltóságosabb Oltáriszentséget alapította, amellyel a szentmisében önmagát jelenítette, szószerinti értelemben vette mindenki. Sőt vesszük ma is mi, hívő emberek, azóta is, és talán elvétve közöttünk is (nemcsak akik itt vagyunk, de akik a nagy katolikus keresztenységen élünk!) akad még néhány be nem deszkázott fejű ember, akinek a hite, akinek a hódolata, akinek a hittel kibélelt logikája, okoskodása, olvasni és értelmezni tudása, jogi érzéke, történelmi érzéke igenis bizonyíték amellett, hogy

Krisztus szavainak szószerinti értelmük van. Mert ha az a 15 század visszamenőleg mind csalókból állt volna, ha az mind bálványimádásban és téves felfogásokban élte volna ki az ő hitének életét, hát ezért a borzalmas csalásért egyedül a Jézus Krisztus felelős, hogy merte az emberiséget nekivinni a falnak, hogy merészítette az emberiséget ekkora csalásban fuldokolni; Ő, akiről a racionalisták, a tölünk igen messze eltérő szellemek azt mondják, hogy bölcs volt és akiről egyéb kereszteny felekezetek, egyéb kereszteny felekezetű hívők is azt mondják, hogy Isten.

Csaló Isten? Csaló bölcs? — Megállja ez a helyét? Elképzelhető ez? Ugye, hogy *nem!* Legalább a mi ész-járásunk szerint nem!

És hamar, sebtiben, és mielőtt rámcseneget a mésző, — a harmadik bizonysság a mellett, hogy a tridenti szent zsinat e kifejezése: «testét és vérét nyújtotta» félreérthetetlenül, határozott és világos szavakkal tanúsítja, hogy ez így van, a mellett bizonykodnak még azok az elbeszélők, azok a történetírók, akik az Üdvözítő utolsó vacsoráján történt intézkedésnek a szavai együttesének (— mert szavak és tények együtt jártak, nem úgy mint máma, külön-külön amit mondunk és nem teszünk! —) tolmacsai. Ezek a történetírók közvetlen és közvetett szem- és fültanuk hogyan viselkedtek az Üdvözítő eme tényeivel és szavaival kapcsolatban? — Természetesen! Azt hiszem, ezzel a minősítéssel és ezzel a jellemzéssel mutatok rá arra, hogy az ő viselkedésük bizonysság a Krisztus szavaiban rejlő realitás mellett. Egyszerűen, magyarázat nélkül leírják azt, ami történt, egymástól külön-külön időben, külön-külön helyen, más és más hallgatóság számára. A megnyilatkozók mások, a megnyilatkozási hely és idő más volt. A megnyilatkozók közül a nagy léleknevelő, Pál apostol egészen különlegesen kidomborítja azt, hogy ő szószerinti értelemben veszi egyénileg és közli a bizonysságot, amikor a korinthusiakhoz írt levelében ezt írja: «Aki méltatlannul eszi a kenyeret és issza ezt a kelyhet, az Úr Krisztus kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen». (1. Kor.

11, 27.) És egy figyelmezhetőség, amely nem játék a szavakkal, hogy nem lehet büntetlenül enni abból a bizonyos kenyérből és nem lehet felelősség nélkül inni abból a bizonyos vérből, mert az ember ((ítéletet eszik és iszik magának). (1. Kor. 11, 29.) Hát semmiféle olyan hússzelet, pogácsa, kenyér, sütemény nem létezik a világon, amelyik az emberek ítéletévé válnék, ha abból eszik, és nincs az az itóka, amelyet az ember torkán legörgetve ítéletévé válnék, hanem csak az, amelyikről az apostol azt mondja, hogy az az áldásnak a kelyhe (1. Kor. 10, 16), amelyről az apostol azt mondja, hogy az az Úrnak a teste.

Testvéreim, le vagyok intve, az idő eljárt, de a három érv, amellyel bizonyítani akarok előttetek, azt hiszem, világosan beszél és érthetően szól, hogy az Úr Jézus Krisztus nemcsak igért, hanem cselekedett is és minden szónál többet tett, és minden szónál több, az istenített és isteni cselekedetek között is a legnagyobb, és — talán egyéni gusztusnak és felfogásnak hangzik! — ennél a teremtett világnál nagyobb isteni cselekedet az, hogy a Krisztus itt él, itt van köztünk. Amen.

XIV.

A szentséges lakoma intézményesítése.

Azzal a bibliai idézettel kezdem a mondókámat, amellyel több előző vasárnapon bevezettem azt az anyagot, amelyet letárgyalni szándékozok: «Békesség nektek, én vagyok, ne féljetek!» — Idéztem Szent Lukács evangéliumából az Üdvözítő szavait.

Bármennyire fölemelő, bármennyire megkapó, szent és ihletés az a tudat, hogy az üdvözítő Ur Jézus az utolsó vacsoráján valóra váltotta ígéretét és valósággal odaadta ételül és italul az ő szent testét és vérét az ő tanítványainak, akiknek ezt kilátásba helyezte, mondóm, bármennyire fölemelő ennek az ígéretnek a beteljesülése, ha nincs és nem lesz ennek az eseménynek valami szerves folytatása, intézményesítése, amelyik átnyúlik egészen

ide mihozzánk, akkor ez bizony legfeljebb arra lesz alkalmas, hogy ezután a felemelő érzés után kiváltsa belőlünk a sóvárgást és megirigyeltesse velünk ennek a példátlan nagy kegynek a részeseit, akiknek nemcsak igéret jutott, hanem beteljesülés is. Minket természet-szerűleg elfog a vágy, érdekel a kérdés és aggaszt az a feltevés, vajon az Úr Jézus Krisztusnak nem volt-e szándékában ezt a beteljesített, az ő tanítványai és apostolai számára tett igéretet továbbvinni, el egészen azokba a késő nemzedékekbe, azokba a szellemi utódokba, akiknek mi is valljuk, és boldogan és lelkesen valljuk magunkat.

A tridenti szent zsinat nem hagy kétséget az iránt, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak akarata nem merült ki egy merőben jelképes lakoma elrendelésében, megtartásában. Továbbá nem hagy a tridenti szent zsinat kifejezése, megnyilatkozása az iránt egy pillanatra sem kételyt, hogy az első keresztenyek nem önkényesen és nem önállólag és nem holmi egyéb benyomások és rokoneszmék révén vittek bele az Eucharisztia ünneplésébe misztikus elemeket, vagyis azt a titokzatos-ságot, hogy a kenyér és a bor színe alatt valóban Krisztus teste és vére jelen meg. A *tridenti szent zsinat* idevonatkozó döntése kifejezetten így szól: *Ha valaki azt tanítja, hogy az Úr Jézus Krisztus az ő testével és vérével, istenségevel és emberségevel valóságban és állagában, tehát az egész Krisztus az Oltáriszentségen nincsen jelen; vagy jelen van, mint kép; jelen van mint jel; jelen van erő szerint, vagy a régi, az utolsó vacsorán ténylegesen jelenült voltából kiáradó és mára átható erő szerint, tehát valahonnan a messzeségből idehatólag, idesugározólag; aki ilyeneket tanít, — mondja a tridenti szent zsinat — az ki van az Egyház testéből közösítve, és legyen is kiközösítve!*

Vajon miért?

Mert, aki szellemileg, aki lélekben, aki az igazság körüli állásfoglalásban így elkülöníti magát az egész, idők során élt, ma is létező és a krisztusi tanításokat teljes érintetlenségében és egészében őrző Anyaszentegyháztól, aki tehát csak annyiban tartozik az Anyaszentegy-

házhoz amennyiben neki valamit méltóztatik a magáévá tenni és elfogadni, aki különvéleményt támaszt, amelyet különbnek tart, hangoztat és hirdet, — hát annak tágabb kint! Mindenesetre, aki velem szellemileg nem közös és nem azonos, aki hébe-hóba biccent egyet az én állításaimra, az én igazaimra, egyébként pedig csinál minden a sajátmaga kedve és ízlése szerint, hát arra nyugodtan kimondhatjuk, hogy az csak vendékként jár a katolikus Anyaszentegyházba. Aki, amikor olyat főznek neki, ami a gusztusa szerint való, akkor leül a terített asztalhoz, egyébként pedig a neveletlen embernek leplezetlenségével és fintorával, azzal az ostoba és leplezetlen grimasszal, fölkel és kisétál, mondván, hogy ez nem nekem való, nem az én gusztusom szerint való. — Kint tágasabb: tessék! Lebegjetek kint a világűrben, az Anyaszentegyházon kívül, amelyik eddig tanított és nevelte!

Tehát katolikus hittétel, hogy az Úr Jézus Krisztus azt akarta, hogy valahányszor az ő rendelkezése értelmében ünneplik az Eucharisztiat, mindannyiszor, tehát valamennyi szentmisében, a kenyér és bor külseje alatt jelenül az ő teste és vére. Ez katolikus hittétel, amelyet minden keresztény katolikus embernek lelki hajótörés veszélye alatt tartania, vallania kell. De nemcsak vallania, hanem gyakorolnia is abban az értelemben, hogy annak a jelenlevő Krisztusnak, aki itt köztünk a szentmisében és folytatólagosan az Oltáriszentségben jelenül, annak megadja azt a hódolatot, megadja azt az imádást, azt az istentiszteletet, amely a köztünk jelenülő és jelenlevő Krisztusnak kijár.

Bizonyítsunk!

Krisztus akarata kiviláglik először az ő kifejezett meghagyásából. — Miből? — Kifejezett meghagyásából! Idézem, amit már tudni kell. Aki nemcsak hall, hanem hallgat és mint hallgató a dolgokat felveszi magába, beraktározza magába, az már tudja, mit mond Szent Pál apostol a korinthusiakhoz írt levelében: «Én az Úrtól vettettem és át is adtam néktek (ismétlek, hogy mindenki felvegye magába!), hogy az Úr Jézus Krisztus,

amely éjjelen elárulták, vévé a kenyeret és hálát adván megszegé és monda: ez az én testem, mely értetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. (1. Kor. 11, 23-24.) Ezen a szón van a hangsúly: *ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*. — «Hasonlóképen a kelyhet is, minekutána vacsorált, mondván: ez a kehely az új szövetség az én véremben; ezt cselekedjétek valahány-szor isszátok, az én emlékezetemre.» (1. Kor. 11, 25.) Amit Szent Pál apostol így tanít, ugyanígy tanítja Máté és Márk és Lukács különféle időkben, különféle helyeken, különféle emberekhez írván; következésképen a történeti tényhez magához, mint ilyenhez kétség, szó nem férhet. — «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre?» — szóval meg valakinek a fejében a kételkedő, az örökösen furkáló gondolkodás. — Aki jelen van, aki itt van, arról nem szokás emlékezni. Krisztus azt mondotta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre» tehát, — mondja nekünk a következtetés, nincs jelen! Aki jelen van, aki itt van, arról nem szokás emlékezni! Az emberi praxis a távollevőket, az elmúltakat, avagy a közöttünk nem tartózkodókat szokta az emlékezet szárnyaira emelni. — No jó! Hát ez a megállapítás nem egészen fületlen-farkatlan! Van benne valamelyes logika, csakhogy nem száz százalékban, csak valamennyi hányadban, mert még abban a tagadásba vett emberi praxisban is előfordul bizonyos körülmények között, hogy néha jelenlevőről is szokás megemlékezni; még jelenlevőt is szokás aposztrofálni; még jelenlevőre is történik utalás. Megidézik, felhívják, az előtérbe, színtérbe léptetik az illetőt, aki ott ül köztünk a pódiumon, az asztalnál, díszes virágok, csokrok között, kiváló személyiségekkel körítve. Még ennek is meg szokás idézni tegnapról, tegnapelőtről az ő cselekedeteit, a múltját, a jótéteményeit, a dicsőségét, az emberi nagyságát. Lóbálják azokat a szellemi füstölőket előttük, jóllehet ott ül az illető és barázdás arccal és megredőzött homlokkal hallgatja az ő sajátmaga életének, tetteinek a megidézését. íme, tehát van hivatkozás, hogy jelenlevőről megszokás emlékezni. Igen, de csak bizonyos feltételek mel-

lett. Ha ezt az okoskodást, ezt a figyelmeztetést megkülönböztetem, akkor a láthatatlanul jelenlevőről, az emberi szem számára láthatatlan és csak az emberi hit számára látható és jelenlevő Krisztusról igenis minden lélektani harakiri nélkül, önmagunkat lélektanilag guzs-bakötő lelke erőszakosság nélkül meg lehet emlékezni, sőt meg kell emlékezni.

Atyám, látod az Isten? Látod? Hol? Ott? Szemeddel hol látod? Melyik markoddal fogod meg? És neked erről az Istenről mégis meg kell emlékezned a Te életednek minden napján, minden percében? — Igen! Meg kell emlékezni! Köteles vagy megemlékezni! Köteles vagy. Ehhez a megemlékezéshez méred a te cselekedeteidet, a szerint alakul ki a te erkölcsi életed, olyan mértékben, amennyire függőben vagy és függőben hagyod magad a láthatatlanul jelenlevő Istantól, akinek a törvényeit és az útjait járod. Következésképen Krisztus Urunknak az a szava, hogy: *ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*, nem vesz erőszakot sem a te értelmeden, sem pedig nem nyílt ellenmondás arra, hogy Ő, jelen levén köztünk, emlékezetre nem szorul. Nem emlékezetre, hanem valósításra szorul annak a révén, hogy, az általa törvényesen elrendelt ténykedő, működő személy a Tőle nyert hatalommal jeleníti meg itt Őt az oltáron kenyér és bor színe alatt úgy, mint ahogy az ő személyes akaratából jelenült ő akkor az utolsó vacsorán annak a szeretetlakomának az asztalánál. De megyek tovább az én bizonyításom során! *Krisztus Urunk új szövetséget is szerzett az Isten és az emberek között.* Ezt a szövetséget megpecsételte és hitelesítette az ő testének és vérének áldozatával. minden Isten és az emberek között kötött szövetség —értsük meg jól! — valami állandó, valami teherbíró, valami kitartó, nem ötlet, nem gusztus, nem divat, nem a változó körülmények szerint történő, végbemenő és kialakuló frigy és szerződés, hanem állandó valami. Az az állag, amelyik a szövetségnek a pecsétje, mindaddig valósul, végrehajtlik, szerepel, a színen van, amíg a szövetség fennáll.

Most megkérdezem: felfüggesztette, elrontotta, szétkötötte-e Krisztus azt a szövetséget, amelyet Ő Isten és az ember között valósított?

Hát nem!

Bizonyítom Szent Pállal: «. . . Valahányszor eszitek ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet, az Úr halálát hirdetitek (vigyázni!), míg nem eljő». (1. Kor. 11, 26.) Itt van a föltétel, itt van a záradék: «*míg nem el/ő*». Krisztus sem el nem jött, sem senkit el nem küldött ennek a szövetségnak a hatálytalanítására, következésképen: ahogyan áll a szövetség, az azonképen előtérben van, valósul, érvényesül a szövetséget megpecsételő áldozat, saját testének és vérének az áldozata.

A harmadik bizonyás a mellett, hogy Krisztus mit akar, Szent János evangéliuma ismert 6. fejezetének, annak a bizonyos ú. n. eucharisztikus beszédnek a tanúsága. E szerint testét és vérét eledelül adta a tanítványainak és minden hívének. «Aki eszi az én testem és issza az én vérem, az bennem van, mert az én testem bizonnal étel és az én vérem bizonnal ital.» (Ján. 6, 55-77.) Világos szavak; játszani, mókázni ezekkel a szavakkal, ide-oda tologatni az egyes kifejezésekre nem lehet.

De amit az Üdvözítő kilátásba helyezett, amit megígért, arra már régen felhívták a figyelmét az ószövetségi próféták, jövendölök is, Zakariás stb. Hogy csak egyet említsek, pl. Izaiás az ő jövendölésének 25. részében, amikor azt mondotta: *A seregek Ura kövér lakomát készít minden nemzeteknek.* (íz. 25, 6.) Tessék jól megfigyelni ezeket a szavakat, ezek jól vannak megfogalmazva, ezeket nem lehet félreérteni. — *A seregek Ura — ki volna?* Semmiesetre sem egy feltűnő nagyság, egy efemer egyéniség, amely ma van és holnap nincs. Csinál ez valamit? — *Készít!* Készít a lelkek számára az idők teljességében bekövetkező kialakuló valamit! — Mit? — *Kövér*, tehát elégséges, dús, gazdag, mindenél többet adó lakomát, amely az ember számára többet jelent, mint lakoma. — Itt van az utalás arra az asztalra, amelyik mellé letelepedett az Úr Jézus

Krisztus, amely mellé letelepedett az egész őskeresztenység és amely mellé letelepedünk mi is valamennyien alázattal, térdelve, könyörögve, kérve, várva, bizakodva ebben az ígéretben, hogy: «aki eszik az én testemből és iszik az én véremből, az énben nem van és Én öbölle». — De uralok arra az előbbi eucharisztikus lakomának a beteljesülésére, uralok az őszövetségi előképekre. Gyerünk csak azokkal a bibliai fogalmakkal, urak és hölgyek! Gyerünk csak! — Az éden kertjének az a bizonyos fája, amelyikről az ember élt, azután a pusztában vándorló zsidóság számára juttatott manna, azután a húsvéti bárány. Ez mind egy-egy előkép, uralás egy későbbi beteljesülésre, amelyik Krisztus örökö áldozatát, az eucharisztikus áldozatot jelképezi. Nem légből kapott, nem gondolom-formán, nem véletlenül elöhúzott és az ember szemei előtt olyan magnéziumfény formájában elpuccanó jelenségek ezek, hanem valóságok, amelyek gyökereiket a Krisztus *akaratából* veszik.

Végül, ha megfigyeljük Krisztus akaratának elismerését az őskeresztenységben, amely rögtön az ő kikezdésében, az utolsó vacsora lakomáját folytatolagosító szeretetlakomákba beillesztette, beékelte az Üdvözítő a testének és vérének áldozatát, mint igazi lakomát, mint létező ételt és italt, mint mindenjáunk számára adott lelki eledelt és lelki erősítőt, akkor előtünk áll tisztán Krisztusnak a szándéka, az akarata, amely nem privilegizálja, csak a 12 tanítványt, köztük az áruló Júdást, hogy csak nekik adja az ő testét ételül és vérét italul, hanem ott érzem, hiszem, vallom édes mindenjáunk között, azok között, akik számára az eucharisztikus asztalon saját testét és vérét eledelnek fölterítette, fölszolgálta mindenjáunknak.

Megint egy gondolatcsóvával több, megint egy érvvel több, megint egy ráeszméléssel több: hogy mi ezt az Oltáriszentséget, Jézust, aki itt köztünk tartózkodik, tehát főképen a szentmisében, amelyikben ez a Krisztus rabságba veri magát, érettünk jelenül, és amikor közénk beilleszkedik és az ő áldozatával fel-

szívja mindenjáunk áldozatát, hogy ezt mi hódoló, keresztenyi lélekkel becsüljük és értékeljük annak természetföltölti értéke szerint. Amen.

XV.

Az ősök bizonysáya az Eucharisztia mellett.

Sorozatos megbeszéléseink során eddig a Szentírásból hoztunk fel érveket a mellett, hogy a szentmiseáldozatban a kenyér és a bor színe alatt Krisztus Urunk valósággal jelenül. A Szentírás azonban énem egyedüli forrása a hitszabályoknak, a keresztenyi katolikus hit megdöntetlen igazságainak. Mi, katolikusok hitbeli dolgokban is úgy vagyunk, mint ahogy az ember, mondjuk, családi vonatkozásokban van.. Nem közömbös, nem lehet közömbös egy jóavaló ember előtt őseink véleménye, élete, gondolkozása, egyszóval az, amit úgy nevezünk, hogy családi hagyomány. Annál kevésbbé lehet közömbös a keresztenyi katolikus hívő előtt, hogy a megelőző nemzedékeknek, amint a történelmi idők folyamán egymás fölé és alá sorakoztak, mi volt azoknak a nézete, több: mi volt azoknak a meggyőződése, még több: mi volt azoknak és milyen volt azoknak a hite ugyanazokra a dolgokra vonatkozólag, amelyeket mi is, magunk is vallunk, amelyek mellé mi is meggyőződéssel sorakozunk, amelyek titkok, hittani igazságok, a mi hitünknek tételei, de amelyek mellett éppen azért nekünk ugyanazzal az orthodoxiával, hithűséggel kell megállunk, amely orthodoxiával és hithűséggel leszögezték magukat a messzi nemzedékek, leszögezték magukat azok a szellemőriások, a hithűségnak azok a nagy, erős bajnokai, kiknek lelke a hangulat és az események és a külső körülmények és a rájuk nehezedő erőszak hatása alatt nem tört meg. Úgy tekintsük őket, mint atyáinkat, és nem is mint közönséges atyáinkat, hanem a meggyőződés szentségének atyáit, akikre éppen azért hivatkozunk mi is és akiknek a meggyőződésébe belemerültünk, mint a keresztenyi katolikus hitszabályok

egyik forrásába, amelyet tökéletesen ismerni szükséges, illik is és hasznos is. — Egyénehány ilyen tiszteletreméltó megnyilatkozást akarok én a mai együttes során a ti emlékezetekbe belefűrni azért, hogy ezek a hagyományok is bizonykodjanak amellett, amit a Szentírás szavaiból, a Szentírásból vett idézetekből és következtetésekben megállapítottunk.

Az első tiszteletreméltó szentatya, egyéniség, kit ideidézek, a niceai zsinatot megelőző kisázsiai kereszteny hitközségek ismert alakja: *Ignatius*.

Mire tanít ő bennünket?

Abból a sok mindenből, amit ő vallott és tanított és hirdetett és írt, minden össze két röpke mondatot hozok elő, éspedig abból az ismertetésből, amellyel az akkoriban terjengő eretnekséget mutatja be, illetőleg hívja föl rájuk a figyelmet, teríti rájuk a vizes pokrócot, hogy ne ugrálhassanak, ne ficánkolhassanak azok, akik tévtanaik helyességének látszatával az őskeresztenyeket félrevezették: «*Tartózkodnak az Eucharisziától, mert nem vallják, hogy az Oltáriszentségben a mi Urunk Jézus Krisztus teste van jelen, amely test érettünk szenvédett, amely testet az Atya kegye föltámasztotta*».

Vigyázzunk! Ebben a szentírásfele kijelentésben mi az érv az Oltáriszentségben Krisztus valóságos jelenlését illetőleg?

Egy nemleges beállítás, ahogyan jellemzi a dokéta eretnekeket, akik tartózkodnak az Eucharisziától, tehát nem vallják az Oltáriszentségben Krisztus valóságos jelenlétét, és ezzel az ő tartózkodásukkal, az ő negatív, nemleges álláspontjukkal szembehelyezkednek, szembenállnak a hihű keresztenyéseknek a lelkületével, eszmemenetével, gyakorlatával, egyszóval az egész hit-tartalommal a Krisztus reális jelenlétét illetőleg.

Íme tehát egy nemleges érv Ignatius atya szavai nyomán. — De azt szokták mondani: egy ember csak egy ember, egy tanúság csak egy tanúság! Van-e másvalaki is ugyanazokból az időkből, aki épügy, mint ő, vallja, talán még erőteljesebben kifejezésre juttatván ugyanezt az igazságot? Igen! Itt van a szent

mártír, Jusztinusz, ez a hatalmas egyéniség, akit hitvédő néven ismer a keresztenység, mert megvédte az ősegyházat egy nagy aljas és piszkos támadással szemben, mikor az úgynevezett titokfegyelem, tehát a kereszteny katolikus egyház istentiszteletével szemben támasztott rágalmak visszautasítására lelkesedéssel buzdított. Jusztinusz ennek a titokfegyelemnek a félretételével igenis azt az addig katakombái homályban gyakorló keresztenységet a maga istentiszteleti mivoltában odaállította a nagy nyilvánosság elé. Ezt a vétlanút, mint az Eucharisztia védjét a legjellemzőbben ez a kijelentése mutatja: «*Nem mint közönséges ételt és nem mint közönséges italt vesszük magunkhoz azt (t. i. az Oltáriszentséget), hanem miként az Úr Jézus Krisztusnak Isten Igéje által és a mi üdvösségeinkre adott testét és vérét egy Öältala és Tőle származó, imádságával, hálaadás és könyörgések közt elfogadott imádsága által megszentelt eledelt, mely az átváltozás útján a mi testünk és lelkünk táplálására szolgál, amely Jézus Krisztusnak teste, Jézus Krisztusnak, aki a Szentlélek erejével a Boldogságos Szűz mélénben testet öltött, tehát a megtestesült Istenembernek valóságos teste és vére».*

Vegyük ki mégegyszer az értelmet belőle: «*Tanításunk van ...*» — mondja Jusztinus, tehát nem az én ötleteim, nem az én gondolatom, nem az én hangsulatom, nem az én szeszélyem, nem az én találmányom, hanem: «*Tanításunk van*». — Mire van tanításunk? — *Hogy a Krisztustól származó imádság által könyörgések és hálaadások közt megszentelt eledel, amely az átváltozás révén testünknek és lelkünknek tápláléka, azonos annak a Krisztusnak valóságos testével és vérével, aki érettünk megtestesült, vagyis emberré lett, aki itt járt-kelt, tanított, verejtékezett ezen a földön.*

Így beszélnek, így írnak császárok, római augusz tuszok színe előtt, a nyilvánosság előtt, filozófusokkal való vitatkozásban épügy, mint kétéltékű emberekkel való tárgyalások során ezek a lelkek, akikre azt mondjuk, hogy az őskeresztenységet képviselik. De kettő is csak kettő, van-e még több és valami más? Igen!

Sietek *Tertullianust* idézni, aki mikor az Úr Jézus Krisztus teste és vére aktivitását az emberi lélekre való hatását akarja nyomatékosan kiemelni, ilyen egyszerű szavakkal érvel: «*A mi testünk tápláléka az Úr Jézus Krisztusnak a teste és vére, hogy az Isten által a lélek is föléledjen*». Ez a szó akarja jelenteni a léleknek kifejlődését, erősödését ellentében azzal a lanyhasággal, amelyről azt szoktuk mondani, hogy az elefántszterűen fölépített nagytestű emberben a testnek a súlya alatt, a vérnek a követelései alatt szenvéd, alszik, szunyókál a lélek. Hát szunyókál is a keresztény emberben, aki a Krisztusnak, az élő Isten megtettesült Fiának közöttünk lakozó testével és vérével nem táplálkozik. Ezt a Tertullianust emészti, izgatja a romolhatatlan hit, a teljes egészet alkotó hit konzerválásának a láza. Mint minden időben, akkor is voltak már, a keresztény ős-időkben is akadtak már könnyelmű, félszeg, a maguk eszméit szakadatlanul hajszoló emberek, de ugyanakkor akadtak kibontakoztatlan lelkek is, akik nehezen, kínosan gubózzák ki magukat az ő gubóikból, a maguk elfogultságából. — Nos hát, egy klasszikus példa arra vonatkozólag, hogy hogyan citálta elő ezeket az embereket Tertulliánus azért, hogy másokat győzzön meg eltévelkedéseikről, így szól: «*Sajnos ...*» — ez a tipikus bevezetés minden korok képviselőit megkörnyékező veszedelemre mutat. — «*Sajnos — mondja ő —, hogy vannak keresztények, akik a bálványok mellől jönnek a templomba ...*» — Megértettük? Megértettük valamennyire? Csiklandoz egy kicsit, piszkál esetleg bennünket ez a megállapítás? Sajnos, vannak keresztények, akik a bálványok mellől, az ő bálványuk mellől, a maguk apró kis személyes bálványa mellől lépnek a templomba. — És folytatja: «... *akik ugyanezekkel a kezekkel, amelyekkel az ördögnek készítettek testet, ugyanezekkel a kezekkel veszik az Úr Jézus Krisztus testét. Istenkáromló gonoszság, — folytatja — zsidók minden össze egyetlen-egyszer mertek kezet emelni Jézus Krisztus ellen. Ezek? — Naponként! Az ilyen kezeket — mondja ő — le kellene uágnb.*

Egy kis magyarázattal tartozom erre a Tertullian-féle nyilatkozatra nézve. «Bálványok mellől jönnek a templomba» — mit akar ez jelenteni? Ez utalás arra az őskeresztény korszakra, amikor még egyik-másik újkeresztény embernek bálványcsinálás volt a mestersége a régi időkből. Ez olyan mesterség volt akkor, mint máma a keramikusoké, akik december 6-a előtt mindenféle torz alakokat, azokat a bizonyos krampuszokat, vörös ördögöket készítik. Ilyenek voltak hát ezek a bizonyos bálványcsinálók és ezekről mondja az egyháziatya, hogy az ő mesterségük mellől jönnek a templomba. Még nincs bennük elég lelkierő, hogy szakítottak volna a maguk Krisztust, Istenet gyalázó mesterségevel. Mit jelent még az, hogy «kezükkel veszik az Úr Jézus Krisztus testét»? Ma a nyelvünkre szoktuk venni Krisztus testét, az őskeresztények korában azonban mindenkinék a tenyerére tették a szent kenyeret, helyesen Krisztus testét és vérét hordozó kenyeret, legfeljebb egy kis fehér leplet tartottak a kézen. Erre vonatkozólag mondja ő, hogy ezeket a kezeket le kellene vágni. így fejezi ki magát Tertullianus, de talán még jobban a mi eszünk járásához szól, amikor így ír tovább: »*Nagy gonddal vigyázzunk, hogy a mi kelyhünk ből és a mi kenyerünk ből egy szemernyi se hulljon le a földre*». Miért kell olyan nagyon vigyázni és olyan szöges gonddal ügyelni, hogy abból a kehelyből ki ne löttenjen egy kis bor? Miért olyan nagyon ügyelni és miért kell olyan nagyon vigyázni, hogy abból a kenyérből egyetlen morzsa se hulljon le az asztalról, ha az *csak* kenyér és *csak* bor. Ha az csak bor a maga természetességében minden természetföldi átváltozás nélkül, és ha az kenyér, csak a gyomrot telíti, köznapi, minden napí koszt, akkor nyilvánvaló az érvelés: ez csak látszik kenyérnek és ez csak látszik bornak, de már nem kenyér és nem bor, hanem valósággal Krisztus teste és vére.

Halad az idő, át kell ugranom egyik-másik egyháziát és megállok a katonásan beszélő Aranyszájú Szent János előtt. így mondottam: katonásan. Mert nem játszik a szavakkal, nem kerülgéti, nem forgatja őket,

hanem egyszerűen így szólít meg minket, minekutána egy megállapítást csinált. Ez a megállapítás pedig így hangzik: *Sokan vannak manapság, akik azt mondogatják a Krisztusról, hogy szeretném látni az alakját, szeretném látni az arcát.* Aztán minden vannak kíváncsi, kandi emberek, akiknek az alak, az arc nem elég és szeretnék látni a köntösét, hogy ugyan miféle gúnyában járt, különben-e mint ők, mert hát Ő istenember. Szeretnék látni a saruját, hogyan tipeg-topog benne. Szeretnék látni Őt magát; szeretnék érinteni. *Amit látni: kenyér és kehely — teszi hozzá Szent János —, mert ezt a szem mondja nekem. Amit azonban a kehely főjavított, és fölmagasztosított, de ki nem mondott: a kenyér Krisztus teste, a kehely Krisztus vére.*

Az emberi elme nem áll meg ugye? Azt kérdezi, hogyan lehet, hogyan jelenülhet kenyérben test és hogyan tartalmazhatja a kehely a vért? — «*Más az, amit látsz, és más az, amit értesz.*» Mintha csak kiegészítének ezek a szavak azt, amit ugyancsak az utolsó vacsora kapcsán maga az Üdvözítő mond, hogy Ő saját kezében tartotta önnön testét? Hogyan? Miképen? Mi módon? — Ezzel a kijelentéssel: «*ez az én testem*» a kenyér fölött, «*ez az én vérem*» a bor fölött jelenítette önmagát és hatalmat adott arra, hogy tovább jelenüljön, tehát jelenül is az arra rendelt megbízott szavainak ki-ejtése és akarati ténye révén a mi oltárainkon a szentmisében a kenyér és a bor színe alatt.

Testvérek! Fölvonultattam a mi ősi hagyományainkból, abból a nagyszerű, csodálatos őserdőből, amely olyan, mint az oszlopoknak egymásután következő sorozata. Ezen oszlopokon áll, és ezekre támaszkodik a hatalmas ívezet, a kereszteny katolikus hitnek a boltozata. Fölvonultattam a mi szentatyáinkat. Mellettük mi, a késő nemzedékek, velük azonos megvallásban, velük azonos közösségen sírunk föl azzal az evangéliumi szózattal: *credo, hiszek Uram, sed adiuva..., de segíts az én kesergő, az én törékeny, az én nehézkes, a kétkedés zátonyán fönnakadó lelkemen!* Amen.

XVI.

Az ész bizonyósága az Eucharisztia mellett.

E megbeszélésünk során foglalkozni kívánunk azzal a kérdéssel, vajon a magárahagyott emberi elme, a magában álló emberi elme képes-e következtetni annak a téTELNEk igazságára, hogy a kenyér és bor színe alatt Krisztus a mi oltárainkon testével és vérével, istenséggel és emberséggel valóságosan jelenül.

Miért mondjuk, miért kérdezzük, hogy a magára hagyatott emberi elme képes-e erre? — Azért kérdezzük, mert az előzőkben megszólaltattuk az egyházyákat és a Szentírásból és az egyházatyák ajkán élő keresztény hagyományokból, hitszabályokból felvonultattuk az érveket arra nézve, hogy Krisztus valósággal itt van. De mert mi gondolkozó lények vagyunk, kérdést teszünk fel magunknak: ha mi sajátmagunkra hagyatva kénytelenek volnánk szembeszállni ezekkel a Szentírásból vett érvekkel és kénytelenek volnánk szembeszállni az egész keresztény múlttal, a keresztény hagyományokkal és azt mondanánk Tamás apostolként, hogy mert nem látom, mert nem tapinthatom, nem hiszek, vajon ez előtt a hitvita előtt megállhat-e a keresztény elme, az emberi elme úgy, hogy valamely természetileg megállapítható igazságot keres és talál magának, amely igazság rámutat arra, hogy igenis észszerű, igenis elmondható az, hogy a *kenyér és bor színe alatt Krisztus a mi oltárainkon jelenül?* Mert ha találunk erre vonatkozólag természetileg megállapítható igazságot, akkor a mi helyzetünk javul, akkor a mi gondolkodó eszünknek a munkája alá van támasztva, és mi nem kerülünk konfliktusba, összeütközésbe szentírási és hagyományi alapon a mi elménknek valószínűségi megállapításaival. Hálá Istennek, erre vonatkozólag az értelmes emberi elme ki tud ásni olyan természetileg megállapítható igazságot, amely alapját képezi annak, hogy mi értelmes eszünkkel is meghajoljunk Krisztusnak a

kenyér és bor színe alatt történő valóságosan végbe-
menő jelenülése előtt!

Egy tényre kívánok hivatkozni, egy tényre az emberiség történetéből. Ezt a tényt röviden így nevez-
némm, hogy az ISTENKERESÉS LÁZA.

Nézzem akár a magam körül gyűrűző életet, akár menjek vissza a múltba, akár a régmúltba, akár a leg-
ősibb időkbe, ezt a bizonyos lázas törekvést, ezt a föl-
ismerés utáni vágyat és törekvést mindenütt megtalál-
lom. Megtalálom azt a törekvést, ami bennem az Istenet
keresteti; ami engem állandó iparkodásra indít, hogy
hol az Isten; arra az állandó iparkodásra és lázas kere-
sésre serkent, hogy azt a Valakit, aki e fölött a világ
föltől regnál, valakit, aki nálam, nálad, másoknál, mindenkinél különb, azt az erősebbet, aki ezzel a teremtett
világgal játszik, megtaláljam. («Játszik», ez alatt nem azt
a frivol komédiázást, kedvtelést értem, ahogyan mi
szoktunk játszani, tréfálkozni, pimaszkodni nagy és
súlyos kérdésekkel, amelyek mellett ajakbiggyesztéssel
és fintorral siklunk el. Nem így értem az isteni játéket,
hanem abból a közvetlen abszolút uraságból és hatalom-
ból kifolyólag, amely Őt jellemzi!) Ne tagadjuk, a világ
ezt a nagyot, ezt az erősebbet, ezt a hatalmasat keresi!

Nos, hát ez az a bizonyos történelmi tény, az emberi-
ség Istenet kereső láza, amelyik ha megvan, amelyik egy
megszüntethetetlen kívánsággal gyúrja az emberiség
lelkét és eszét, akkor egy megfelelő másik lelki készség-
nek és hangulatnak is meg kell lennie, és ez az Isten
közelségének az áhitása, a vágya. Mert az ember nem
hiába szaladgál! Az embernek, ha valaminek a láza ösz-
tönzi, hát annak csillapítást is kell keresnie! Ez az, amit
úgy mondunk, hogy az érzéki embernek is van kielégülés
utáni vágya, az, ami a szellemi emberben is megvan és
meg kell hogy legyen, hogy az Ő kérdőjeleire keres felele-
tet, hogy arra a bizonyos nagy hiányjelre, amelyet az Ő
lelkében felfedezett, megtalálja a kielégülést. Nos hát az
Isten-közelség vágyára, amely az egész emberiséget haj-
szolta időtlen időkön át, megkapta az ember a normál-
feleletet, amely nem lehetett más, minthogy ez az áhitott,

keresett Isten egy lehajlásban, egy leereszkedésben eljött hozzája (lásd a második isteni személy megtestesülése, Krisztusnak a Szűz méhében testet öltő lebocsátkozása az emberiséghez, amely által és amelyben Ő az ő isteni méltóságának sérelme nélkül, az ő emberi természetének megfelelőleg beletekintett az embereknek, a kínálódó, a gyenge, a gyötrődő, összetört embereknek a szemébe, azzal az emberi tekintettel, amit úgy nevezünk, hogy a Jézus simogató, gyógyító, megvilágosító tekintete, nézése az emberek felé!).

De isteni dolgokban nem szokás játszani, nem úgy beszélgetünk, mint az emberek mesélő kedyükben, hogy: «volt egyszer». A megtestesülés, az istenkeresés lázában az istenközelség révén és tényében kielégülést kereső emberiségnek, az élettartamot nézve fölmérhetetlenül hosszú sorozatú emberiségnek a számára biztosítani, lekötni, rögzíteni kellett a megtestesülésben beváltódott isteni közelséget. Erre azonban forma, megoldás kellett! Ezt a kérdést nem lehetett függőben tartani. Nem politika az Isten munkája, amelyik azokat a bizonyos hátsó ajtókat örökösen nyitva hagyja és szeret függőben levő kérdésekkel dolgozni. Az Isten kész dolgokat közölt velünk!

Ilyen Krisztus eucharisztikus léte az Oltáriszentésgben, kenyér és bor színe alatt, mikor az akaratnak, a teremtő isteni akaratnak egy aktusával, egyetlen tényével a legelembb anyagban az Üdvözítő jelenül.

Mi a legelembb anyag emberi vonatkozásban? Nekem, neked, nekünk mi a legelembb anyag? Hát amivel élünk, amivel táplálkozunk, amit megeszünk és megiszunk! Nos hát ennek a legelembb, hozzánk legközelebb álló anyagnak a leple, a fátyola alatt jelenik meg Krisztus közöttünk, itt tartózkodik közöttünk az istenkeresés lázának és az ebből levezetett isteni közelég vágyának lecsöndesítésére, kielégítésére.

Tudjátok, mi az Oltáriszentség? — Krisztus valóságos jelenléte a kenyér és bor színe alatt. Ez az a bizonyos pont ennek a lelki folyamatnak a végére, amit így kezdtem, hogy: *istenkeresés*, amit így folytattam, hogy:

istenközelség vágya és amit így bontakoztattam ki, hogy megtestesülés, amellyel Isten akarja az emberiségnak az olthatatlan vágyát beteljesíteni. Azért ennek állandó, az emberiség léttartamáig kitartó valaminek kell lennie, tehát amíg egy utolsó földönjáró ember lesz, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az ember Istenkel tudjon konverzálni, szemtől-szembe, szívvel-szívhez, szóval-szóra, hegy a Mózes könyvének az a bizonyos, régen kiejtett és későbbi beteljesülésre célzó megállapítása valórvájlék, hogy nincs semmiféle nagyra fölfuvalkodott nép, és önmagát feddhetetlen tényezőnek nevező és képzelő náció, amellyel így közölné az Isten az emberi közelségének nagyságát, mint ahogyan mivelünk közli minden kérésünk és könyörgésünk alkalmával. (V. Móz. 4, 7.)

íme, a legmélítéságosabb Oltáriszentségen az istenközelséget effektív értékké teszi a mi részünkre az Üdvözítő a Szent János evangélista idézett megállapítása révén, amikor azt mondja Jézus: *((Minthogy szerette övéit. . .))* (Ján. 13, 1.) A szeretet, amelyről szó van, nem változó, nem elporladó, nem elfonnyadó szeretet. A szeretet radikális, gyökeretvert erkölcsi tényező. És ha ez a szeretet, az *Isten szeretete az emberekhez*, az sem lehet más, mint állandó. És ha keresett magának formát az emberek istenközelségét áhító szomja lecsillapítására ez a szeretet, az csak egy állandó megnyilatkozás lehet. Ezt kérjük és köszönjük, ezt valljuk és birtokoljuk boldogan keresztény katolikus hitünk centrumában, tűzpontjában, az Oltáriszentségen.

Ez a forma a láthatatlannak és a láthatónak, a fönsségesnek és a gyengének — (értve az Istant és az embert!) — olyan egyesülése, olyan ölelkezése, amelyik az isteni méltóság sérelme nélkül közvetíti magát az ezt a közvetlenséget követő, igénylő emberiségnek egy olyan leereszkedésben, amely leereszkedés nem válogat, nem keres, nem osztályoz. Még akkor sem, ha az ember, aki netán frivolisztán, lelki megkeményedésben, elfajzottságban, nem megfelelő lelki diszpozícióban merészül Öhöz á közelíteni. Még ez elől sem zárkózik el; még

ennek is kiosztatja magát; még ennek a szívébe is betér. Azért, mert az *Oltáriszentségben Istennek emberekhez leereszkedő szeretete állandósult*. Egy olyan önmagát rögzített, egy magát vissza nem vonó szeretetnyilvánulás ez, amely nem volt és nem lesz, hanem van, aminthogy Isten is öröktői fogva és örök időkig van, mert a léte örökös lét. Az eucharisztikus leereszkedésben az ember-ség is örökös létmódot keresett magának.

Tehát azzal, hogy az emberiség lelkében élő isten-keresés és istenközelség vágyát kímutattam, ezzel a természetünket jellemző és az ebből folyó megállapítással igenis hivatkozom értelmes eszem munkája révén arra, hogy ez a szentségi lét, a kenyér és bor színe alatt elrejtőző isteni létmódja Jézusnak nem abszurd elgondolás, nem képtelen eszme, amelyiknek a mi valóságokra be-rendezett természetünkben alapja nincs. Láttuk, hogy nagyon is van!

Igaz, hogy az emberi elmének még mindig akad nehézsége, éspedig az, amit empirikus nehézségek, tapasztalati nehézségek nevezünk, t. i. az ember minden-t az ő érzékeivel iparkodik és akar felfogni. Erre vonatkozólag természetes hajlandóság van bennünk. Nos hát, ami a köztünk lakozó Jézus Krisztusról érzékeink alá eső tapasztalás (ízlelés, tapintás, látás), az csupán a kenyér és bor. Az a bizonyos legelembibb anyag. Következésképen itt torpan meg, ez előtt a nehézség előtt áll meg, a másik oldalon a természetes megvilágítás és következtetés útján az istenkeresést és istenközelséget logikusan levezető emberi elme. Itt, a tapintás, ízlés és látás érzékei által magának levont következtetések előtt!

Csakhogy, csakhogy ... Az emberi érzések, tapasztalatok nem felülhaladhatatlan és megdönthetetlen megállapítások. Amit én a világon hangról, színről, magának a földnek alakjáról, nagyságáról tapasztalás és érzékelés révén tudok, az módosul, azt az én elmémenek munkája révén még tökéletesítem. Tegyek bár egy abszolút módon betetőzött megállapítást, arra még mindig lehet appelláta, annak még mindig lehet egy jobb

formája, egy tökéletesebb megnyilvánulása, amellyel szemben úgy állok, hogy sejtem, de nem tudom!

így van ez a minden napi életben is. Lehet annak, akit százszoros és ezerszeres érintkezés révén ismerek egy magasabb, egy nobilisabb, tökéletesebb lelkisége, amelyről én még nem tudok. Reggeltől estig lehetsz férj vagy feleség, gyerek vagy szülő és csak 20, 30, 40 év múlva jössz rá, a léleknek egy spontán megnyilatkozásakor, hogy társad lelkében még mi van. És ha a lélek egyszer megnyitja magát, akkor csodálkozol és mondod: hiszen én annyit tapasztaltam belőle és mégsem ismertem. Ilyen az a bezárt szekrény is, amely a maga szép ódonságával gyönyörködteti szemedet és amelyet vakon megvásároltál sokszáz pengőért. Ugyebár nem tudod, mi van benne, mit rejt magában, miféle titkos zárák, nem ismert fiókok vannak belül elrejtve, melyekről te nem is sejtesz és amelyekre téged csak az tud rávezetni, aki azt megalkotta.

Mit cselekedett Jézus Krisztus? Az utolsó vacsorán szerzetté teste és vére szentségét a kenyér és bor színe alatt mondván: «Ez az én testem és vérem». Aquinói Szent Tamás ehhez a krisztusi megállapításhoz ezt fűzi hozzá: *Amit az Isten örök Igéje mondott, annál semmi sem biztosabb, semmisem megnyugtatóbb; őmondja maga, aki minden tételét, minden tanítását, még az utolsót is vérével pecsételte meg. Hiszem, amit az Isten Fia mondott!* Ezzel zártuk megbeszélésünket. Mi is hisszük, mi is átéljük annak a boldogságát, amit az Isten Fia mondott, amellyel szemben a mi értelmes eszünk is, az az örökké kételkedő és állandóan himbálózó elme is meg tud állni hódolattal. Hát álljunk is meg és hulljunk térdre és várjuk boldogan annak az örök emberi vágynak a kiteljesülését: Emmanuel, velünk az Isten! Amen !

XVII.

Az átlényegülés szerepe.

Az elmúlt alkalommal kimondtuk, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben valósággal jelen van. Ezt tanítja a mi hitünk, ezt valljuk és ebben a mi hitünkben kívánunk napról-napra egyre jobban megerősödni és ezt a hitünket kívánjuk minél öntudatosabban gyakorolni. Ma újra egy lépést kívánunk tenni előre, mikor a mostani megbeszélésünk tételeit így jelentjük ki: *Krisztus az Oltáriszentségben átlényegülés útján jelenül meg.*

Ezt a keresztény katolikus hitigazságot az egész egyházi tant rendszerező tridenti szent zsinat valamennyi hívő számára a következő nyomatékos és kétésséget nem tűrő formában jelentette ki: *Ki van közösítve, vagyis nem tagja a hívők közösségenek lelkileg az, aki azt mondja, hogy az Oltáriszentségben a kenyér és bor lényege, állaga megmarad és ki van közösítve, vagyis nem tartozik lélekben és lelkileg a hívők közösségehez az, aki tagadja ezt a csodálatos és páratlan átváltozást, amely által a kenyér egész lényege, a bor állaga Krisztus testévé és vérévé változik át úgy, hogy a kenyérnek és bornak már csak a színe marad meg.* — Ezt az átváltozást az Egyház egy nagyon alkalmas szóval, kifejezéssel *átlényegülésnek* nevezi.

Ez az a bizonyos téTEL, a tridenti szent zsinat tanítása, mely — mint mondottam — keresztény katolikus hitigazság, amelyiknek föltétlen elfogadása, lelkiekben való hajótörés veszélye mellett, kötelező. Próbáljuk meg ezt a tanítást egy kicsit értelmünkhez közelebb hozni.

A tridenti szent zsinat eme tanításában az foglaltatik, hogy 1. az Oltáriszentségben *megszűnik a kenyér és bor állaga*, vagyis megszűnik a kenyérnek és bornak ősanyaga, lényegi formája és ezeknek a helyébe lép Krisztus teste és vére úgy (és ez a második pont):

2. hogy a kenyérnek az állaga és bornak a lényege átváltozik Krisztus testévé és vérévé,

3. az átváltozás után pedig a kenyérnek és bornak

csak a színe marad meg. Vagyis minekutána a kenyér és bor állaga átváltozott Krisztus testévé és vérévé, nincs már lényegileg ott a kenyér és a bor, helyükben ott vannak a kenyérnek és bornak a járuléka: tehát nem az ősanyaga, nem a lényegi formája, — hogy hittudományi nyelven szóljak —, hanem annak a járuléka, amit úgy nevezek, hogy a kenyér és bor *színe*, vagyis ami nem teszi a kenyérnek és bornak lényegét.

Mármost próbáljuk megállapítani azt, hogy a tri-denti szent zsinatnak ezzel a kijelentésével szemben, ezzel a katolikus tannal ellentében a Krisztusnak kenyér és bor színe alatt való létezésére vonatkozólag vannak-e másféle fölfogások is, hogy a kettőt egymással szembeállítva annál jobban lecövekezzük, leszögezzük a magunk hitbeli tudását, a magunk hitbeli kötelezettséget.

Az ősegyházban erre vonatkozólag nem volt egy pillanatra sem kétféle. 1070 táján tünt fel *Berengáriusz*, aki az ő tévtanításával, és követői, akik az ő tévtanításáikkal, főképen pedig *Luther* az ő megállapításával azt az elvet állították föl, hogy a kenyér és bőr állaga, lényege *mellett* (tehát ami a kenyeret és bort kenyérré és borrá teszi), azzal *együtt*, tehát *közösen* és *együttesen* ott van Krisztus teste és vére is. Ezt a felfogást nevezik általánosan bevett elnevezés szerint *kompanációs* elméletnek (*cum* latinul annyit jelent, hogy -val, -vel; *panis* = kenyér; tehát kenyérrel együtt, Krisztus a kenyérrel). Ez a Luther-féle elmélet.

A másik tévtanítás *Oziandertől* származik, aki azt állítja, hogy az Ige, tehát a második isteni személy (a megtestesülést magára vett Jézusnak tényleg létező személye), személytelenséget létesített saját maga és egy darab kenyér között. Ez a második felfogás tudományos meghatározás szerint az ú. n. *impanaciós* elmélet. (Latinul *in* = -ban-ben, *panis* = a kenyér, tehát Krisztus a kenyérben.) Eszerint Krisztus személye kenyérré lett.

Ezek azok az elméletek, amelyektől eltérőleg a kereszteny katolikus hittan azt vallja és ahhoz ragaszkodik,

hogy az átváltoztatás szavai által (amely részben Krisztus rendeletéből, részben a Krisztus által nyújtott hatalomnál fogva történik), megszűnik jelen lenni a kenyér és a bor állaga, vagyis, ami a kenyeret és a bort kenyérré és borrá teszi és nem mellette és nem vele és nem benne, hanem helyette, a kenyér és a bor állagának helyébe megjelenik a valóságos Krisztus testével és vérével.

Próbáljuk csak egy kissé a tridenti szent zsinatnak ezt a tanát, kijelentését megérvelni. Próbáljuk megkeresni, vajon van-e ennek valamiféle fogható alapja magában Krisztus szavaiban, magában az utolsó vacsorán történt Eucharisztikus rendelésben! — A feleletet erre így adom meg: az utolsó vacsorán elhangzott krisztusi kijelentésben, mely az Oltáriszentséget rendelte el, burkoltan bennefoglaltatik az átlényegülés tana.

Mi az az átlényegülés?

Megszűnik a kenyér és a bor lényege, helyébe lép Krisztus teste és vére! Az utolsó vacsorán Krisztus kezébe vette a kenyeret, kezébe vette a bort tartalmazó kelyhet és azt mondotta a kenyér fölött mindenféle hozzátervezés, hozzáfügesztés, körülírás nélkül, egyszerűen: «Ez az én testem»; a bort tartalmazó kehely fölött mindenféle minősítő kijelentések, alkalmazások kizárássával ezt mondotta: «*Ez az én vérem*». — Minthogy Krisztus nem akárki (— vagy akárki a Krisztus? — Nem!), minthogy Krisztus Isten, következésképen az ő szavainak jelentősége, isteni súlya és mindenek fölött isteni határozottsága van. Krisztus nem én, nem te, nem mi, akik játszunk, babrálunk, parádézunk a szavunkkal, akik szavalunk, akik nagyokat mondunk, akiknek a szavai puffannak. Nem! Krisztus beszél, tehát az Isten szól és ő azt mondja, hogy: ez a kenyér, amit a kezemben tartok, már nem kenyér — ez az én testem; és a bor, melyet e kehelyben tartok, nem bor, aminek ti látjátok, hanem az én vérem. Mert ha Krisztusnak szavai olyanféle értelemben hangzottak volna el, mint az előbb említett kompanációs, vagy impanációs elmélet (együtt a kenyérrrel, vagy kenyér megszemélyesített egység Krisztus testével, vagyis Krisztus megkenyere-

sedett volna, kenyérült volt, kenyérré lett volna), akkor Krisztus szavai «Ez az én testem, ez az én vérem» ezt jelentené: ez a kenyér, mellette vele együtt az én testem, kettőspont! —: az én testem; ez a bor, mellette, vele, társasági helyzetben vele az én vérem: az én vérem. — Ami azonban merő ellentét, szöges ellentét az azonosság lényegi alapelve ellen és azzal szemben.

Aki tud egy kis matematikát, vegye elő az ő elméleti tudását, melyet a múltban szerzett, mikor még diákok volt! a + b nem egyenlő a vagy b-vel. Tojás és sonka nem egyenlő tojás, vagy sonka. így azt sem mondhatom, hogy a kenyér és Krisztus teste egyenlő Krisztus testével, a bor és Krisztus vére egyenlő a Krisztus vérével!

Igaz, hogy mindenki, aki egy elvet föllállít, vagy egy elméletet hangoztat, egy kijelentést tesz, természetes, hogy nekifog és iparkodik a maga igazát bizonyítani, mert csak dobálni kijelentéseket, csak hangoztatni valamit, termelni egy eszmét és aztán a balfenéken eltűnni, mint az olasz mondja: futni, de mielőbb, mert rajtafognak, nem férfias doleg, következésképen: iparkodik bizonyítani. Azok a téves felfogások is, amelyeket ismertettem és amelyek mellett még vannak más egyéb ilyen tévtanok is, az általunk látható kenyér és borral kapcsolatban szeretnek hivatkozni az ú. n. metonymiára, vagyis rész helyett az egészre, mikor a hasonlót a hasonlóval behelyettesítik, s az elnevezést reá alkalmazzák.

Pl. egy erszényre, amelyikben 1, vagy 5, vagy 10 pengő van, mondhatom én, hogy: «Ez tíz pengő?» — Mondhatom! — Miért? Mert az a 10 pengő tényleg és valóban abban az erszényben van; tehát a tartalmazott helyett én hivatkozhatom a tartalmazóra vagy viszont. Ez az ú. n. átvitt értelemben vett kifejezés. Vagy — most az asszonyokhoz szólok! — a tejesköcsögre, melyben 2 liter tej van, mondhatom én: «ez a tej 80 fillér», «ez a tej romlott, vizes tej?» Mondhatom! Ez az átvitt értelemben vett kifejezés a tartalmazottat nevezi meg a tartalmazó helyett, jóllehet én a tartalmazóra mutatok rá: a tejesköcsögre és az erszényre.

Ahá! — mondaná az okoskodó ember — most már otthon vagyok. Tiszteletőn bácsi, maguk beszélhetnek, amit akarnak, az igazság: kenyér és Krisztus teste!

Vigyázzunk! Alapvető logikai szabály a helyes megkülönböztetés! Aki jól különböztet, helyesen különböztet, az helyes megállapításokat is tesz! — Mi az erszénynek természetes rendeltetési célja, hivatása? Az, hogy legyen? Ki a csuda látott volna olyan bőrdíszműveseket, olyan Beutelschmiedeket (mint a német mondja, olyan «retikülkovácsoló» ötvösműveseket), akik az erszényt, a táskát megcsinálják csak azért, hogy legyen? — Mindennek valami célja, természetes rendeltetése van. Az erszénynek mi a természetes rendeltetése? Az, hogy valamit tartalmazzon, hogy én abba valamit elhelyezzék. A tejeskannának mi a természetes rendeltetése? Az, hogy tejet, vagy vizet vagy akár sört (mert a fináncok elől gyakran tejeskannákban csempészik a sört), tehát valamilyen folyadékot tegyek bele, tehát természetes rendeltetése az, hogy valamit tartalmazzon. És ha én rámutatok arra az erszényre és azt mondjam: «ez a 10 pengő», vagy rámutatok a tejesköcsögre és azt mondjam: «ez a tej», mindenki tudja, minden józaneszű ember érzi, hogy én ami tartalmazó edény vagy készülék által a tartalmazott dologra értem a kifejezésemet. — Most rögtön helyben vagyunk ennek a helytelen felfogásnak a letorkolásánál, amelyik azt akarja mondani, hogy Krisztus testével és a kenyérrel is csak úgy vagyunk, mint az erszénnel és tejesbögrével voltunk . . . Hát nem úgy van, sőt egyáltalán nem úgy van! Miért? — Ez roppant egyszerű! A kenyérnek és bornak — vigyázzunk! — sohasem volt és sohasem lesz az a természetes rendeltetése, hogy hordozója, viseleje legyen egy emberi testnek. Világos? Érthető? — Egészen érthető! — Az bizonyos, hogy az erszénynek természetes célja az, hogy valami pénzt, értéket, céudulát benne elhelyezzék, és a tejesköcsögé természetes célja az, hogy bele valami folyadékot tegyek; a kenyérnek ellenben és a bornak, legyen az pohárban, kancsóban, hordóban, kehelyben, legyen az idei kiforratlan és fel-

dolgozatlan állapotában, tehát előkészítés stádiumában, vagy még mint szőlőfűrt a tőkén, olyan eszéteszett ember nem született még, aki azt mondaná, hogy a kenyérnek az a rendeltetése, hogy egy fizikailag kifejlett emberi testet viseljen, hordjon. Következésképen az Úr Jézus Krisztus szavát nem lehet észszerűen átvitt értelemben venni. Ennek egyetlen értési és értelmi lehetősége az a kijelentés, melyet Krisztus tett.

Tehát akkor, amikor Krisztus szavai nyomán eltűnik a kenyérből a kenyér állaga, az ősanya, ennek lényegi formája és megmarad a kenyérnek külső járuléka és emez állag helyébe megjelenik Krisztus, akkor ennek valami célja van. Ennek az eltűnésnek, ennek a változásnak a célja az átlényegülés, hogy ott megszünjen lenni a kenyér, mégha százszor, ezerszer is annak látom, és helyébe lépj Krisztus.

Az ember esze állandóan dolgozik, próbál valahol egy ú. n. analóg esetet találni, valami hasonló kifejezést, kijelentést, amelyik valamiképen érzékeltesse ezt, hogy hogyan is történik ez a megszűnés. Mert az fontos, hogy a kenyér és a bor lényege megszűnt. Hát hogyan, miképen lehetséges ilyen megszűnés és helyébe jele-nüíés? Van-e valami ezen a világon, amellyel én azt a bizonytalankodó és kételkedő eszemet megtámagathatnám? Hát a tapasztalati világban nem igen található ilyesmi, de azért feltehetünk valami hasonlót. Mondjuk, — katonaviselt emberek is vannak itt! — mondjuk, hogy Őfelsége, a király, vagy egy hadseregfőparancsnok kimegy a tűzvonalba. Mondhatná valaki közületek, hogy én ugyan nem igen láttam hadseregfőparancsnokot a tűzvonalban (pedig ott volna a helyük!), no de mondjuk, hogy kimegy. Kimegy és azt mondja neki egy alantaszabb parancsnok, hogy: «Felséges úr», vagy «Kegyelmes úr, ez az X. Y. hadnagy ezt és ezt a felbecsülhetetlen értékű hősi cselekedetet vitte végbe». Lehetetlen dolog volna, elképzelhetetlen volna, hogy a király azt mondja a hadnagynak: «Kapitány úr, köszönöm, hogy ezt cselekedte»!? — Lehetetlen ez? Nem! A királynak, vagy a legfelsőbb hadúrnak az előléptetés, rangado-

mányozás jogában van, rögtön, azonnal, egy kijelentéssel. Nos én látok állni egy tisztet *egy csillaggal*, aki kifelé hadnagy és mégis, a királyi vagy hadvezéri kijelentés után, amely a kimondott szó erejénél fogva az előléptetést eszközölte, — kapitány. Hadnagyot látok, de kapitányt tudok. Mi történt? A katona, mint sarzsi eltünt. Megmaradt ugyan az ember számára látható egy csillag, de a katona már nem hadnagy, hanem kapitány. Minek a hatása alatt? Egy egyszerű szónak a hatása alatt, egy kijelentés megtörténte alatt.

Ezzel a példával próbáltam illusztrálni azt, hogy igenis nem elgondolhatatlan, nem elképzelhetetlen, nem a fantáziák világába való az átváltozás. Amit a király mondhat, annál inkább teheti azt Krisztus, mondhatja Isten, és megcselekedheti azt, hogy külső látszatot jelentő járulékok megmaradása mellett egy lényegi, egy dologi, egy tárgyi változás történjék, az a bizonyos, a tridenti szent zsinat által emlegetett csodálatos és páratlan változás, amelyik eszközli azt, hogy a külsőség megmaradása mellett a belső tartalomnak egy minden erjedési folyamat (ami különben a tulajdonképeni fejlődésnek természetes menete szerint lenne!), tehát egy erjedési folyamat nélküli átváltozás következzék be akkor, amikor a kenyér helyett megjelenik Krisztus. Ezt a meggyőződést látjuk az egész őskeresztenyek századok hagyományán keresztül. Az őskeresztenyek nem áhítottak teológiaileg szabatos kifejezésre, mert az első századok mély áhítatában senki sem gázolt bele az Oltáriszentségen rejző Krisztus valóságos jelenlétébe. És ha mégis ezek az ősatyák egyszer-egyszer az Oltáriszentséget védve felemelik szavukat, olyan hangot ütnek meg, amely nagyon különbözik *Berengáriusz* hangjától, és megfelel a tridenti zsinat által kikopogott, rögzített átlényegülés tanának. Pl. mikor a III. században így szól *Irenaeus* egyháziatya: «*Kenyérből és borból Krisztus teste és vére lesz*». Lesz! vagy *Tertullianus*, aki még közelebb hozza a fogalmakat: «*Az Üdvözítő a kenyeret saját testévé tette, amikor azt mondotta: Ez az én testem!-»* Vagy amikor látja az ember, aki az egyháztör-

ténelem lapjait forgatja, hogy micsoda felzúdulás, micsoda mozgalom támadt, amikor Berengáriuszt 1079-ben a lateráni zsinat elé állították és megkérdezték tőle: «Ember, hiszed-e az átlényegülés tanát, hogy nincs kenyér és bor, hanem Krisztus teste és vére?» Ekkor egy emberként állott fel az Egyház és zúgott és kiáltotta: Hiszem amit Isten Fia tanít; hiszem, amit Isten Fia mondott magáról; hiszem, amit a szent zsinat tanít!

Mondjuk ki most, annyi századok után mi, hogy az Oltáriszentségben Krisztus az átlényegülés útján jelenüÜ Ezt nekünk vallanunk kell, ebben nekünk élnünk kell, és ha százzor énekeljük, hogy szent kenyér, ha százzor mondjuk, hogy mennyei kenyér, és ha százzor halljuk a szószékről is: angyali kenyér, ez nem a kenyér minőségét jelenti, hanem jelenti annak a kenyérnek, amelyet én látok, az elkülönzését, eltávolodását, elvonatkozását, minél messzebbre való fölemelését attól a közönséges kenyértől, amelyikre a szegény, nyomorult földi embernek szeme rátapad és amelyiken eltéved. Mi az oltáron látjuk a Krisztust; látjuk, látjuk a kenyér és bor színe alatt az Üdvözítő testévé átlényegült valóságot és erre mondjuk mi azt hogy «imádlak nagy szentség». Amen.

XVIII.

Értelmünk és az átlényegülés.

Emlékezünk, hogy ma egy hete egy kérdéssel búcsúztam el, melyre Szent Pál apostolnak a Korinthus-belihez írt első leveléből feleltem: «A kenyér, amelyet megszegünk, nem az ő testével való egyesülés-e?» És mi a kérdésre hitünkkel, értelmünkkel egyaránt igenlőleg feleltünk. Megállapítottuk azt, hogy a kenyér és bor lényege helyébe Krisztus teste és vére lép az átlényegülés révén. Tekintélyi érveket vonultattunk fel e mellett az igazság mellett, megalapoztuk ezt a Szentírásból vett és az őskereszteny századok hagyományából

kiemelt megnyilatkozásokkal. Azt ígértem és azzal zártam a múltkor a mondókámat, hogy ezt az anyagot még ki kell mélyítenünk. Még nem vagyunk készen az átlényegülesről szóló keresztény katolikus hitigazságokkal.

Az eddigiekhez csatlakozóan be akarjuk még mutatni a hívő emberi elmének az állásfoglalását is. Megkérdezzük magunktól, vajon a hívő emberi elme, mint elme szintén odaáll-e őrnek, felesküdött őrnek az átlényegülesről szóló keresztény katolikus hitigazság mellé? Vajon a hívő elme meg tudja-e állapítani az átlényegülés tanának a tartalmát és vonatkozását?

Erre így felelünk: *igen*. Lássuk, hogyan, miképen?

Mi az az átlényegülés? — Eltűnik a kenyérnek és a bornak az állaga és megmarad a kenyérnek és a bornak a járuléka úgy, hogy a kenyér és bor ősanyaga, lényegi formája helyébe lép Krisztus teste és vére. Ez az átlényegülés tana.

A hívő emberi elme megállapítja azt, hogy ez az átlényegülés Krisztus oltáriszentségi jelenlésének, jele-nülségének az egyetlen és kizárolagos módja! — Az átlényegülés, amelyre az előbb céloztam, ismétlem: Krisztus oltáriszentségi jelen ülésének, tehát annak, hogy Krisztus a kenyér és bor színe alatt jelen lehet, egyetlen és kizárolagos módja. Lássuk, hogyan jelenülhet oltáriszentségileg, vagyis kenyér és bor színe alatt Krisztus teste és vére? Ha az egyikről állítjuk, hogy csak így jelenülhet, akkor a másikat — hogy így nem lehet — ki kell zárni. Lássuk tehát, melyek azok a formák, elgondolások, amelyeket az átlényegülés tana megenged.

Az első az, hogy Krisztus az oltáriszentségen nem jelenülhet helyzetváltoztatás által. Mi az a helyzet-változtatás? — Hát meg kell keresni Krisztust, hogy hol, milyen helyzetben van és meg kell néznünk, vajon azt a helyzetet, amelyben van, elhagyja-e, hogy az Oltáriszentségen köztünk megjelenjen. Mi az a helyzet, amelyikben Krisztus most van, melyik az a helyzet, amelyikben halála, iletőleg feltámadása után van? Az

a helyzet a megdicsőültség, vagyis Krisztus menny-országi megdicsőülésében létezik. «Elhagyom a földet és az én Atyámhoz megyek» (Ján. 16, 28) — ez az ő szabályos, saját ajkairól elhangzott kijelentése; mint mikor te vagy én azt mondjuk: «... én most innen elmegek és amoda megyek». Minthogy sem te, sem én, Krisztus annál kevésbbé játszik a szavaival, ez a kijelentés, hogy «innen oda», «az én elhelyezkedésem és helyzetváltoztatásom arra fel» jelenti azt, amit mi keresünk. — Az adott esetben mit jelent Krisztusra nézve az ő tartózkodási helye? — Jelenti megdicsöült, föltámadt állapotában a mennyek országát, amelyet érettünk hagyott ott. Jelenti az Atya örök, megzavarhatatlan dicsőségét, akihez saját kijelentése szerint ö elment, 'aki mellett Ő helyet foglal.

Ha tehát Krisztus a megdicsőültség helyzetében van, világos, hogy ezt a helyzetet az oltáriszentségi létmód magára öltése céljából már el nem hagyja. Annyival kevésbbé sem hagyja el, mert hiszen a kenyér színe fölött és a bor színe fölött kijelentette: «ez az én testem, ez az én vérem». Lehet Krisztus részéről helyzetváltoztatás, mondanám így egy kissé triviális, köznapi kifejezéssel élve: utazgatás, sétfikálás? — Nem! Krisztus szól, Krisztus cselekszik, és amit mond és amit cselekszik, az tény. Következésképen *Krisztus oltári-szentségi létmódja, jelenülése nem helyzetváltoztatás által történik*.

De nem történik teremtési ténykedés által sem! Krisztus, aki Isten, kenyér és bor színe alatt nem teremti önmagát azért, hogy itt létezhessen. — Miért nem teremtés által jelenül az Oltáriszentségben? Miért? No, no miért? Ki tudna rá felelni? — A felelet rá nagyon egyszerű! Azért, mert *van*. Értsük meg jól: *Krisztus van*, következésképen nem alanya a teremtés tényének, amely teremtés mit jelent? — Kiindulást a nemlétezőből, a nemlevőből, létrehozást abból, ami nincs! Tanultuk magunk is gyerekkorunkban a katekizmusból, hogy teremteni annyi, mint semmiből valamit létrehozni, semmiből valamit életrehívni. Krisztus nem semmi; Krisz-

tus van, létezik, tehát önmagát az oltáriszentségi létezés keretei, formái közé teremti. *Krisztus* tehát *nem jelenül az oltáriszentségi teremtés útján és módján sem*.

De Krisztus nem jelenül az oltáriszentségen kompanaciós módon sem. Tehát nem jelenül az egymás mellett levő létezési mód kenyérrel való együttlét szerint sem. Miért nem? — Csak kijelentjük, hogy nem? Ezt nekünk meg is kell hitbölcseletileg alapoznunk. Ne ijedjünk meg, a megalapozás két egyszerű bővítet mondataból áll. Ha Krisztus az együttes jelenülés módja szerint volna jelen, akkor egy létező, egy való, értsd: *a* kenyér, *egy*, *a* kenyér, amit szemlélek, amit érzékelek, amit ízlelek, az a kenyér az *egy* való kettő volna: a kenyér és (ezen az és kötőszón van a főhangsúly) Krisztus, ami nyilvánvalóan ellentmond az azonosság logikai alapelvének.

De tovább megyek! Ha a kenyér mellett, a kenyérrel, a kenyér társaságában van jelen Krisztus teste és vére, akkor az Oltáriszentség mint ilyen, egy állandó csalási procedúra az ember számára, egy állandó csalási folyamat. Miért? Kenyeret látok, kenyerset tapintok, kenyerset ízlelek; nemcsak érzékeim, de a gondolkodó eszem is azt mondja, hogy kenyér, sőt bizonyos fokig az értelem is azt mondja, hogy kenyér, mert én érzékelem és látom; a pajtásom és a pajtásném is azt mondja, hogy kenyér, én is annak hiszem, hogy kenyér. Három forrásból következtet tehát az ember arra, hogy itt kenyér van . . . pedig . . . pedig nem! Nem kenyér — mondja a kompanaciós elmélet, hanem kenyér és Krisztus.

Ki van zárva az a lényegi változás, amelyik szerint az a kenyér átmenne Krisztus testebe és vérébe úgy mint az emésztési folyamatban keresztül a táplálék a szervezetnek alkotó elemévé, összetevőjévé válik. Miért van ez kizárva? Mert hiszen akkor Krisztus teste állandó változásnak volna kitéve és alávetve, ami a megdicsőültségének állapotával, mineműségével homlok-egyenest ellenkezik.

Marad tehát ennek a négy szempontnak mérlege-

lése elemzése után a mi számunkra az oltáriszentségi jelenülésre vonatkozólag egyetlen lehetőség, és ez az átlényegülés. Nincs más elköpzelhető mód! Elképzelhető ebben az értelemben, hogy a fantázia játszik, abban az értelemben, hogy «valami oknál fogva ez a való helyzet jobban megfelel», spekulálok valamit, hogy tetszetős érvek és látszatok csoportosítása alapján kivétiltsek valami gondolatot, elgondolást az emberek elő, ilyen értelemben — nem mondomb! Mert hiszen ebben az értelemben keletkezett az Oziander-féle fel-fogás és Berengárius felfogása is ezen az úton indult el a hitújítás kompanaciós elmélete is. (Kenyér plusz Krisztus.) Tény az, hogy a kenyér ilyenkor már nem kenyér, kenyérnek látszik ugyan, de valóságos istenemberi megdicsöölt test. — Miért mondottam, hogy megdicsöölt? — Kizárom vele azokat az elméleteket, amelyek azt mondják, hogy Krisztus helyzetváltoztatás, hogy Krisztus teremtés és más egyéb elgondolások módján jelenül az Oltáriszentségen. — A keresztény katolikus hit tehát mit tanít és mit követel a mi részünkről, és mit értékelünk mi a magunk számára az Oltáriszentség jelenlétében? Az átlényegülést, amelynél fogva Krisztus teste és vére van itt a kenyér és bor színe alatt, minekutána a kenyér és bor járuléka megmaradtak, de lényege megváltozott.

Az a kérdés, vajon a hívő emberi elme meg tudja-e állapítani az átlényegülés tartalmát, az átlényegülés vonatkozását? Mert mindennek, amibe belevág az eszem, ami az eszem fölfogása, magamba fölszívása, amibe én a csápjaimmal belemélyedek, amit elfogadok, elvégre annak a tartalmát, a többi dolgokhoz való vonatkozását is ki kell emelnem. — No, nem igaz? Nem igaz? De igaz! Mert az ember nem ürességeket, hanem tartalmakat, nem el vonatkozásokat a többi dolguktól, hanem a vonatkozásokat a többi dolgokhoz, szóval: kapcsolatokat keres.

Lássuk ezt közelebbről! Csakis az átlényegülés, mint ilyen adja meg a tengelyét a Szent háromság által az ember részére kinyilatkoztatott és azután megvalósít-

tott két nagy értéknek, igazságnak. Az egyik a megtestesülés, a másik az Egyház, a Krisztus misztikus teste mint ilyen, amelyek beleillenek a titkoknak ama rendszerébe, amelyek elé Isten bennünket, hívő embereket lelki diszpozícióban állított. Azt mondottam, Krisztus és az emberek között kapcsolatnak, tartalomnak, vonatkozásnak kell lennie, különben Ő egy messze, hihetetlen távolságokban levő bármiféle isteni tökéletességen büszkélkedő és élő valaki volna; ha Közte és közöttünk nem volna semmiféle kapcsolat, ha én Tőle olyan messze sétálnék, mint a világ egyik sarka a másiktól van, hát akkor rámnézve a Krisztus egy hideg, egy idegen, egy messzeálló valaki volna. És az-e Ő? Nem! Az örökl Isten másképen gondoskodott az ember és Krisztus közötti kapcsolatról!

Hogyan gondoskodott? Úgy, hogy Ő feje, láthatatlan feje legyen annak a tökéletes, titokzatos egységnak, amely őt és az embert összeköti, amely Ő és az emberekből létesült: az Egyháznak. Ő ennek az egységnak a titokzatos táplálója, mert olyan egység, amelyet nem táplálnak, olyan egység amelyikben nincsen pótlás, erőpótlás, idegen izmok kiépülése, az olyan valami, ami málezik, holnap pedig a pusztulásnak az útjára lép, a megszünésnek a lejtőjén gurul lefelé. Márpedig Isten elgondolása arról a kapcsolatról, amely közte, Krisztus személyén keresztül és által s az emberek között legyen, nem egy ilyen széteső, elporladó valami, hanem egy állandó kapcsolat. Az Egyházt is az idők végéig létezőnek tervezte, amelyen a poklok kapui sem vesznek erőt.

Ennek a kapcsolatnak, egységnak tehát titokzatos erejű táplálója az Oltáriszentség. Az szolgáltatja ennek a Krisztus és az emberek között fennálló kapcsolatnak, közösségnak a táplálékot, az erőt. Szent Pálként: «Sokan vagyunk egy testben, de egyenkint mindenjában egymásnak tagjai. Egy test vagyunk a Krisztusban, akik egy és ugyanazon kenyерet esszük». (1. Kor. 10, 17.)

Ha nem az átlényegül és formájában, módján és útján jelenülne meg a Krisztus, akkor a dicsőséges Krisztus

közé és az emberek közé Krisztus teste és vére közé, amiről annyit beszéltünk, odaékelné magát a kenyér. Az isteni gondolat nem az, hogy ő közötte és az ember között egy közbeeső lét legyen. Lét, amelyik ellázítaná, amelyik eltávolítaná a kettőt egymástól. Krisztus teste és vére, az ő misztikus létezése, titokzatos létezése és az ember közé nem furakodhat, nem illeszkedhet be semmi-féle egyéb létező; sem kenyér, sem bor, amit látok ugyan, de amely már nem lényeg, nem állag, hanem csak járulék.

Gondolunk csak arra az ősi vágyra, ami az emberiség lelkében mindenkor élt. Azt mondják, a tengerjáróhoz közelebb van az Isten. Közelebb van hozzá? Csak akkor van közelebb hozzá, amikor a jéghegy elfürészeli az óriáshajót? Nem, nem! Az emberiség nemesak akkor igyekszik közelebb lenni Istenhez, amikor valamiképen a pusztulásnak, az elmúlásnak a rémei fojtogatják. Nem, nem! Ez az ősi törekvése az emberiségnek olyan régi, mint maga az ember. Luciferi fogalmazásban így hangzott valamikor: «Lesztek olyanok mint az istenek!» (1. Móz. 3, 5.) Miért ugrott be az összülő ennek a sátáni felszólításnak? Azért, mert egy paradicsomi gyümölcs leszakítása és megkóstolása révén vélte megtehetőnek azt az óriási lépést, amelyhez a Hüvelyk Matyink mér-földjáró csizmája semmi.

Az emberiség mindenkor ezt a titkot, az Isten megközelítésének a titkát vágyódott realizálni, megvalósítani. Nos hát Isten megvalósította azt, amit az ember nem tudott realizálni semmivel, megvalósította azzal, hogy átlényegítette a kenyérnek az állagát saját maga testévé, hogy ezt a bizonyos Isten- és emberközösséget helyesen táplálni, állandósítani, felszínen tartani lehessen.

Tehát így áll meg a kereszteny katolikus hívő elme az átlényegülésnek a hitigazsága előtt. Gazdagon és boldogan! Boldogan — mint aki előtt nincsen már kérdés, mint aki előtt a vágyak beteljesülhetése igazság. Megedzzen és fölverítze, hogy nem szószátyárkodja, nem merő beiskolázottság sztereotip kifejezésével mondja,

de — mint ma megtanultuk! — a hívő elmének útmutatása révén kiáltja: — Credo! Hiszek! És e mellé a kiáltás mellé egy hódoló térdhajtással teszi le a pontot. Amen.

XIX.

Krisztus a kenyér és bor színe alatt.

Mostani folytatólagos megbeszélésünk tétele a következő: *Krisztus az Oltáriszentségben mindkét szín, tehát akár a kenyér, akár a bor színe alatt egészen és teljeséggel jelen van.*

Ezt a keresztyén katolikus hittételt a trienti szent zsinat a hitújítók ellenében igen nyomatékosan és határozottan formálta meg kiközösítés terhe, tehát az Egyház testéből való elkülönítés veszélye alatt. így: «*Ki van közösítve, tehát lélekben nem mondható katolikusnak az, aki netán tagadná, hogy az Oltáriszentségben mindkét szín alatt és bármelyik színnek mindegyik kis részecskéje alatt valósággal, egészen jelen van Krisztus*»). Ezt a tanítást azután egy kissé jobban is kidolgozza, részeire bontja széjjel, mikor azt hangoztatja, hogy a *consecratio*, tehát az átváltoztatás (mi az az átváltoztatás? — a kenyér és bor fölött kimondott szavak: «*Ez az én testem, ez az én vérem*») tehát az átváltoztatás után mindenki szín, vagyis a kenyér és bor színe alatt jelen van a Krisztus osztatlanul és egészen, istenségevel és emberségevel és *lelkével*. Mégpedig jelen van emberségevel az átváltoztató szavak ereje következetében, annak hatása alatt, az emberségnak egyéb tulajdonságai mellett, annál a kapcsolatnál fogva, amely az immár megdicsőült és örök Krisztushoz fűzi az embert. Istensége pedig jelen van az «*unió hipostaticánál*» a személyegységnél fogva, mert hiszen tudjuk jól, hogy Krisztusban, mint személyben két természet — isteni és emberi — egyesült.

Mikor ezt a tételt fölállítom és bizonyítani akarom, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus mindenki szín alatt, a kenyér és a bor színe alatt egészen és teljesen, osztatlanul van jelen, akkor rá kell mutatnom két előzményre.

Az egyik, amivel már tisztában kell lennünk, az, hogy Krisztus az Oltáriszentségben valósággal, tehát nem jelképiled, hanem valósággal van jelen.

A másik pedig, Szent Pál szavai nyomán az, hogy *Krisztus már meg nem halhat, rajta a halálnak nincsen ereje.* (Róm. 6, 9.) Teste a megdicsőült, föltámadott, az Atya jobbján dicsőségesen helyet foglaló test, amely már részeire nem bomlik, meg nem osztható.

Ez a két előzmény érvelésünk kiindulásának ugródeszkája, bázisa annak bizonyításához, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben bármelyik szín alatt osztálanul és egészen, teljesen, istenségevel és emberségevel jelen van.

Mi adja erre a kiindulási lehetőséget? Kiindulási lehetőséget ad erre magának az Üdvözítőnek a megnyilatkozása. Vegyük csak egy kicsit elő Szent János evangéliстанának 6. fejezetét, s abban az Úrnak az oltáriszentségi, eucharisztikus beszédét. «Aki eszi az én testemet. . . és issza az én véremet, az énben nem van és én őbenne.» (6, 57.)

Mire utal Krisztusnak ez a megnyilatkozása? Hivatkozás ez az Ő testére, amely ehető, az Ő vérére, amely iható és amely étel és ital és amely test a másiknak, aki azt veszi, eszi és issza, életet adó erő.

Krisztus tehát a kenyérrel és borral azonosítja saját magát. Melyik kenyérrel és borral? Azzal, amelyikre azt mondotta: «Ez az én testem, ez az én vérem»; amelyikre azt mondotta, hogy aki abból eszik és iszik, az őbenne él és Ő abban. Létrejön egy kölcsönösség, az életnek a kölcsönössége. Mi által? Krisztus teste és vére által, amely kenyér és bor ugyan színre, látszatra, lényegre nézve azonban Krisztus teste és vére; azonos azzal a testtel, amely testben Ő akkor élt, amely testben Ő akkor szolt, amely testet azokra hagyományozta, akik utána jövendők, és akik Hozzája húznak és akik Benne hisznek.

Ugyanebből a 6. fejezetből egy másik gondolat még jobban ráutal, mert rövidebb, egyszerűbb, közvetlenebbül hangzó erre az igazságra, hogy Krisztus a kenyérrel

és borral (amely az Ő teste és vére) azonosítja önmagát, ' mikor azt mondja: «*Aki engemet eszik, ö is él énérettem.* (6, 58.) Hogyan lehet ez, ha a test, amely a kenyér és bor színe alatt megjelent nem azonos azzal a létezővel, azzal az énnel, azzal a személlyel, amely ezt a behatást előidézi.

De ez még mindig valamiképen messze van tőlünk, mert nagyon krisztusi szó, nagyon isteni beszéd. Próbáljunk keresni valakit, aki jobban a mi emberi nyelvünkön szól és akinek a gondolkodása egy kissé emberibb. Megszólal Szent Pál a korinthusbeliekhez írt I. levelében. (1. Kor. 11, 27.) Röpke, egyszerű mondat, de súlyos igazságot ismerhetünk meg belőle! «*Aki tehát méltatlanul eszik a kenyérből és issza az Úr kelyhét, aki méltatlanul eszi e kenyeret, vagy (— szétválasztva —) issza az Úr kelyhét, az vétkezik (vigyázzunk, most jön az érv!) az Úr teste és vére ellen.*»

Figyeljük meg a két kifejezést, egymással szembenállnak, mert az egyik vagylagosan van fölállítva: méltatlanul enni az Úr testét, vagy inni az Úr kelyhét. Tehát akár az egyik után, akár a másik után nyújthatom ki a kezemet; mégis, ha méltatlanul cselekszem, ezzel is vétkezem az Úr teste és vére ellen. Mit jelent ezt a kifejezés? Jelenti azt, hogy a kenyér színe alatt is az egész test, az osztatlan Krisztus van jelen és én becstelenkedem, arcátlanodom, komiszkodom, latorikodom, vétkezem az Úrral szemben, az egész Krisztussal szemben, hacsak a kelyhet ürítem is ki méltatlanul, éppen úgy, mintha méltatlanul eszem a kenyeret, amely már nem közönséges kenyér, csak látszatra, mert lényegileg már Krisztus teste, amely test egyenlő az ő vérével.

Ezt még alátámaszthatjuk az őskeresztény hagyományokból is.

Nézzük az egyházyákat, különösen a IV. századbelieket, kik egyhangúan hangoztatják, nagy erővel hangsúlyozzák, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus halhatatlan. Mi az, hogy halhatatlan? Annyit jelent, hogy élő, annyit jelent Krisztus személyére vonatkoztatva, hogy a megdicsöült, a halálon

keresztülgázolt, az újra feltámadott, az Atya jobbján dicsőségesen elhelyezkedett és örökké élő Krisztus teste van az Oltáriszentségben, amely életet ad. Aki eszik belőle, az Őbenne él és a halál nem találja meg.

Krisztus tehát az Oltáriszentségben bármelyik szín alatt egységesen, osztatlanul és valósággal jelen van. De aki hittant tanul (bár tanulna mindenki és bár mélyebben tanulna és bár ne elégednék meg a kereszteny katolikus ember az ő ú. n. merő hagyományi nevelésével a katolikus hittanítást illetőleg, azokkal az elemi és középiskolában fejébe vert némi fogalmakkal, amelyek a merő profánságokkal való elmerülés révén ugyancsak megvedlettek és olyanok lettek mint a bunda, amelyben már több a szortelen sziget, mint a dús prémezet) —, aki hittant tanul, az némi megfontolás után úgy látja, hogy annak, hogy Krisztus az Oltáriszentségben jelenül, hogy itt köztünk van, ennek eszközlő oka, ennek a létesítője ez a két mondat a kenyér és bor szíme fölött: «Ez az én testem» és «Ez az én vérem». Ahogy Krisztus idején közénk a mi oltárunkra és itt helyet foglal és itt van és itt létezik, annak valósító, létesítő oka ez az ú. n. konszekrálási, átváltoztatási szöveg. E szavaknak az erejével az történik az oltáron, és nem más, amit ezek a szavak kifejeznek. Mit fejeznek ki? A kenyér színére vonatkoztatva ezt: «Krisztus teste», a borra vonatkoztatva azt: «Krisztus vére», tehát maga a Krisztus. — Az Üdvözítő azon az utolsó vacsorán, amelyiken azt mondotta: «Ez az én testem, ez az én vérem» — kérdem, mire, kire vonatkozólag mondotta e szavakat? Valahova a légiúres térré révedezte? Valami fantazmán elgondolkozva? Valami poétikus révületben? Mondanám, egy szűkebb környezetben, a tizenkét tanítványnak, akik mind ránéztek? Mire vonatkoztathatta az Úr Krisztus ezeket a szavakat? Gondolom, nem fér kétség hozzá, hogy csakis tulajdon testére; arra a valódi testre, amellyel ott ült az emberek között az utolsó vacsorán; arra a testre, amellyel a földön járt-kelt és elment a Getsemani-kertbe; arra a testre, amely végigszenvedte a kaifási és pilátsi udvarok minden gyalázatát; arra a testre,

amellyel fölment a Kálvária hegyére és amelyet ott feláldozott; arra a testre, amelyet Arimatheai József eltemett, amely test a mi hitünk szerint föltámadott, amely test fölemelkedett az égbe és üle dicsőségesen az Atya jobbjára, — erre vonatkoztatva mondotta Krisztus: «ez az én testem, ez az én vérem».

Ha tehát az átváltoztatás szavainak erejénél fogva a Krisztus teste jelenül az oltáron, akkor jelenül Krisztus vére *is*, mert testet, élő testet vér nélkül elképzelni nem lehet. Viszont vért, pezsdítő, életadó vért test nélkül, amelyikben az tartózkodjék, amelyikben az legyen, szintúgy nem lehet.

Ámde egy további okfejtés: Krisztus teste és vére *nem él Krisztus lelke nélkül*, mert testet és a vért élővé a lélek teszi, következésképen, ahol Krisztus teste és vére jelen van, ott együtt van vele Krisztus lelke is.

De még itt sem állunk meg. Ahol Krisztus teste és vére van és együtt van a lelke is, ott még valaminek kell lennie! Ott van Krisztus *embersége is*. De ez az emberisége, önmagában meg nem áll, mert hiszen Krisztus, mint ilyen, a személyi egység, az unió hipostatica révén csak a második isteni személyben, az Igében, mint ilyenben létezik, következésképen, *ha Krisztus teste, vére és lelke van jelen, akkor a személyi egység révén jelen van Krisztus embersége és istensége is*.

Ezt a folyamatot akár induktív, akár deduktív okoskodással tisztán ki lehet bontakoztatni magunk előtt. Tehát áll a téTEL, úgy, amint azt a tridenti szent zsinat kifejezte és ránk lelkismereti hajótörés veszélye alatt kötelezővé tette. Nem lehet tagadnunk, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus (mindkél szín alatt, bármelyik szín alatt, bármelyik kicsiny részecskejében valósággal és osztatlansággal jelen van).

Gyakorlatilag mi következik ebből?. Azt mondja nekem egyszer egy bácsi: «Tisztelendő úr! Mondja már nekem, mit sétálnak a papok azzal a tányérral és mit sétálnak azzal a fehér asztalkendőn a misében, hogy az ember elunja kivárni?»... A kifejtettek alapján tudni kell, érteni kell, hogy akkor szedik össze, akkor keres-

gélik azt a bizonyos porcikát, azt a kis kenyérmorzsát, hulladékot, amelyről tudjuk, hogy benne jelen van osztatlanul Krisztus. Tehát azért hordozzák a tányért, mert vigyáznak, hogy le ne essék a szent ostya mint ilyen, hogy a tányéron levő fehér kendőre essék, ha mégis lehullana egy kis porcikája, amely épügy megérdemli a mi legteljesebb imádásunkat, hódoló térdhajtásunkat, mint ahogy megérdemli azt a nagyocska darab, amit mi kapunk áldozáskor. Ez a kis porcika is tartalmazza egészen és osztatlanul Krisztus Urunk valóságos testét és vérét, teljes egészében, istenségevel, emberségevel együtt.

Mára elég! Ha ezt a leckét valaki jól megemészti, felveszi, felszívja magába, akkor tisztán áll előtte a katolikus Anyaszentegyház hite és liturgiája is, tehát szertartási cselekményei is, amellyel adózik ennek a kenyér és bor színe alatt köztünk osztatlan emberi, isteni és istenemberi egységen jelenlevő Úr Jézusnak. Amen.

XX.

Krisztus jelenléte a legmáltóságosabb Oltáriszent-ségen.

Jelen megbeszélésünk tárgya az a megállapítás, hogy *Krisztus a legmáltóságosabb Oltáriszentségen jelen van nemcsak annak vétele alatt, hanem előtte és utána is, a szentmisse befejezése után is.*

Ez keresztény katolikus hittétel és mindenjáunkra nézve — lelki hajótörés veszedelme és felelőssége alatt — kötelező. Ennek a hittételnek, amely a XV. század tévtanítói részéről oly kemény megrohamozásban részesült, ennek a hittételnek a szövegezését az előzőkben is többször emlegetett *tridenti szent zsinat* ebben az ünnepélyes, sokatmondó formában foglalta össze: *Ki van közösítve, vagyis elkülönzi önmagát a katolikus Egyház tanításától és a hívek közösségeitől az, aki azt mondja, hogy az átváltoztatás után az imádandó Oltáriszentségen a mi Urunk Jézus Krisztus valóságos teste és vére nincsen jelen, hanem*

csupán használat közben, amikor magunkhoz vesszük, se előtte, se utána; továbbá, hogy az átváltoztatott ostyákban, amelyek az áldozás után megmaradnak és őriztetnek, nem marad meg Krisztus teste. — Ennek a kijelentésnek folyománya gyanánt a tridenti szent zsinat erősen védelmébe veszi azt az öskeresztény gyakorlatot, hogy a misén kívül is őriztetik Krisztus teste és vére az Oltáriszentségen és azt nagy tisztelettel szokás a betegeknek nyújtani.

Ha most megkérdezzük, miért kellett azt a lelkekben amúgy is szunnyadó és élő, a hívő lelkekben a hit alappillére gyanánt változatlanul élő katolikus tant ilyen erőteljesen kihangsúlyozni, akkor azt felelem rá, hogy a XV. és XVI. századbeli hitújítás és támadásai tettek ezt szükségesnek.

Különösen két oldalról szükséges és hasznos rámutatni ezekre a tévtanításokra.

Az egyik Luther szellemi elődjeinek ama tanítása, hogy Krisztus a szentségen pusztán és kizárálag a vétel pillanatában jelenül; vagyis ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy mikor te, hívő, kinyitod a szádat, hogy az Úr testét magadhoz vegyed, abban a pillanatban jelenül a kenyér és bor színe alatt Krisztus teste és vére. A másik Chemnitznek a tanítása, amely szerint Krisztus teste és vére az egész úrvacsora szertartása alatt, az ünneplés alatt van csak jelen; amikor azonban ez befejeződik, abban a Krisztus testévé és vérévé átváltoztatott kenyérben, ostyában már többé nincsen jelen a Krisztus teste és vére. Mondanám: egy bizonyos bűvészmozdulatszerűen jelenül, ad hoc itt van az áldozás momentumára, az egész liturgikus szertartás tartamára, mikor azonban elhangzik, hogy vége van az eucharisztikus szertartásnak, nincs többé Krisztus, aki pedig előzőleg jelen volt.

Nekünk ezzel a tanítással szembe kell néznünk. Szembe kell néznünk azért, mert a változó idők sodrában akárhány keresztény katolikus ember maga se tudja, hogy hányadán áll az Üdvözítőnek az Oltáriszentségen való reális, valóságos jelenülésével.

Próbálunk bizonyítani! Bizonyításunk forrása természetesen a Szentírás lesz. Felidézzük magunk előtt ismét Szent János evangélista VI. fejezetét, s benne az Üdvözítőnek ú. n. eucharisztikus szónoklatát, amelyben kilátásba helyezi, beígéri az Oltáriszentségben saját testét és vérét, amely az emberek számára megelevenül: Ez az én testem, ez az én vérem. Aki eszi a kenyeret, az énben nem van és Én őbenne. A kenyér, amelyet én adandó vagyok, az én testem. Világosan beszél, szól, mondja a szavakat az Üdvözítő, melyekkel saját testét ígéret gyanánt kilátásba helyezte, eledelül szánta az utolsó vacsorán. Ámde jön a logika és azt mondja: ami eledel, ami étel, kenyér, bor a vételezés előtt, vagyis mielőtt én azt elfogyasztom, én azt megeszem, megiszom, az az eledel függetlenül attól, hogy én elfogyasztom, eledel akkor is, ha nem is nyúlok hozzá, eledelminősége független attól a körülménytől, hogy félretestem, mert nem ízik, vagy nem használom, mert unom; nem kell, mert most egyébbel foglalkozom. Mint ahogy meg szokták kínálni az embereket: «Egyél fiam: jó! Egyél fiam: ízes!» «Nem kell!» Függetlenül attól, hogy a kínálgatás nyomán hozzányúlok-e, vagy nem, nekifekszem-e vagy tartózkodom tőle, az eledel eledel marad.

Krisztus eledelnek szánta az Oltáriszentséget, és aminek szánta, aminek ígérite, azt az utolsó vacsorán be is teljesítette, így rendelkezvén: «Ez az én testem, vegyétek és egyétek». Nem azt mondotta: «Vegyétek és egyétek, mert majd ez lesz az én testem, ez a kenyér akkor, amikor nekifohászkodtok és beleharaptok», hanem azt mondotta: «Vegyétek és egyétek, *ez* az én testem». Talán még áttetszőbbek, még megközelíthetőbbek a bor színe fölött kimondott rendelkező szavak: «Vegyétek és igyatok belőle mindannyian, mert ez az én vérem». Annak, hogy ez elfogyasztandó, annak, hogy étel és ital módjára veendő, annak az oksági magyarázata az, hogy ez a kenyér, illetőleg ez a bor, *mert* «az én testem», már «az én testem», készen van annak a kenyérnek, illetőleg bornak Krisztus testévé, illetőleg vérévé

történő átváltoztatása befejeztetett, ami indíték arra, ami az embert vonja, húzza, üzi, hajtja, készti, hogy egyék és igyék belőle, mert életet eszik és iszik magának. «Aki eszik engem, ő is él énértem» — mondja az Úr. (Ján. 6, 58.)

Aki ezt a szentírási szöveget ebben az értelmezésben és magyarázatban szemügyre veszi, az előtt tisztán áll, hogy a hitújítási mozgalom kitekeri a Szentírás szavait ezen a helyen is, mint abban a kompanaciós elméletben, hogy (a kenyér mellett, a kenyérrel együtt van jelen Krisztus teste!), mint ahogyan rátipor az Üdvözítő szavaira, melyek logikai egyszerűséggel szólnak: «Ez az én testem, ez az én vérem», nem pedig: «e mellett, ezzel együtt, itt van az én testem is». Krisztus nem «is»-ezett, mint valamikor a nota «is, is, is». Itt nincs is, itt Krisztus egyszerű, félreérthetetlen kijelentése van: «Ez az én testem, ez az én vérem, vegyétek és egyétek»...

De a Szentírás mellett az őskereszteny Anyaszentegyház megnyilatkozására is szükségünk volna, vajon akkor is így gondolkoztak-e, vajon így vallották-e a szentségi jelenlétet, vagy csak a vétel pillanatában, az eucharisztikus ceremónia alatt és azután nem. Kálvin János azt mondja, hogy ilyen felfogás, ilyen gondolko-dás, ilyen hivatkozás az őskereszteny egyház atyáinál nem található. — Köszönöm! — Ellenben Alexandriai Szent Cirill 83-ik levelében (jó sok levelet írt!) ezt az egyszerű és nagyon erőteljesen hangzó mondatot rögzítette: *étires fejűek és balgák azok, akik állítják, hogy a megszentelődésre, az ember üdvösségeire nem hasznos, közömbös, ha az eucharisztikus Oltáriszentséget másnapra hagyjáb*). Mi ez a másnaprahagyás? — Belevág a tridenti zsinatnak ama kijelentésébe, hogy az áldozás után az ostyában megmarad és őriztetik, tehát másnapra marad a Krisztus teste. Ami a szentmisében el nem osztatott, hanem megmaradt, hogy őriztessék, az igenis az emberi lélek közösségihez hasznos és szükséges. — Szent Jeromos írja a 125-ik levelében: «A leggazdagabb... (— a «gazdag» szót átvitt értelemben kell érteni: a leggazdagabb, a

legboldogabb, lelkileg a legdúsabb!) . . . *ember az, aki gyékénykosarában magával viszi az Úr testét és üvegcsében az ö vérét*. — Mit jelent ez a mondat? Azt az őskeresztény gyakorlatot, hogy a hívek a szentmiséről magukkal vitték az átváltoztatott ostyát az ő házukba, amely az őskeresztény emberek életében egy-egy szentély volt, a hitnek és a romlatlan erkölcsöknek a szentélye, ahol tehát Krisztus, ha magánőrizetben volt is, megfelelő környezetben és megfelelő légkörben lehetett, megtránszportálás, szentségtörés, meggyalázás veszélye nélkül.

De van még egy gyakorlat, amely amellett szól, hogy a keresztény Anyaszentegyházban mindenkor élt az a tudat, hogy az átváltoztatás után a vételtől függetlenül a szentmise befejezése után igenis a Krisztus teste reálisan jelen van. — Még a csonkamisében is. — *Miért nevezzük a csonkamiséét csonkának?* Mert ki van belőle emelve az átváltoztatás ténye, amely magának a szentmisének a gerince. Annak a megszentelt kenyérnek a miséje, — melyet zöldcsüörtökön a szentmise után elviszünk arra a rejtekhelyre, ahol az Egyház Krisztus halála emlékének megfelelően őrzi, hogy azután magyarországi szokás szerint kitégyük a szentsírba imádásra; és amely a nagypénteki misében élő Krisztus gyanánt rejtetett el a misét celebráló pap által, — hivatalos, hiteles néven előre megszentelt, átváltoztatott ostya miséje. Ez a szokás a katolikus Anyaszentegyház görög ágazatában is fönnáll mindmáig. Az egész nagybőjt alatt u. i. csak ilyen csonkamiséi vannak, vagyis az Üdvözítő Úr eltett, elrejtett, félretett, megmaradt testét Jézus Krisztusnak veszi magához a pap a liturgiában.

Azt sem hagyjuk megfigyelésen kívül, hogy Isten, bár Krisztus testét csak a vétel pillanatában is jeleníthetné, mert Isten minden megtehet, mégis Krisztus szavaival az Oltáriszentségben testét eledelül adta, eledelnek szánta. Eledel-lehetőséget kellett az emberek számára biztosítani, hogy hozzájárulhassanak, hogy ehessenek lelki szükség és lelki igény szerint.

Továbbá van egy nagy, örök gondolat, amelyik az első pillanattól fogva, ahogy Isten az embert megterem-

tette, bűnbeesés ide, bűnbeesés oda, mindenkor élt és él az emberiség lelkében. Ez az a bizonyos Emmánuel-gondolat, hogy az Isten ne világok messzeségében, elérhetetlen távolságokban legyen ettől az ő földi életre ítélt teremtményétől, az embertől, hanem, hogy a kapcsolat Isten és az ember között bensőséges, közeli, emberileg megfogható valami legyen, amelyik engedje érezni azt, hogy az Istennek van szíve . . . Mert kísért a rémséges gondolat, hogy az Isten *csak* hatalom, hogy az Isten csak erő, aki játszik velünk, aki kedvét leli abban, hogy velünk dobálódzzék, akinek ember-teremtménye csak fricskázásra való játékszer . . . Ezzel a kísértő gondolattal szembenáll az az öröök, az emberi lelkekben élő igazság, amit a múltkor egyszer már idéztem, hogy mikor összetörök minden, elpusztul a lét, akkor az ember fölkiált: «közelebb Hozzád, Istenem!» — Hát nemcsak én, hanem ő is közeledik hozzám, mert a Teremtő és a teremtmény, az Alkotó és az alkotás között oksági, életteljes összeköttetésnek kell lennie.

Mindebből mi következik? — Az következik, hogy Krisztus addig van jelen az Oltáriszentségben, Krisztus addig van közöttünk, ameddig a kenyér és a bor színe megvan, ő ugyanis a jelenlétét itt közöttünk ehhez a szentségi formához kötötte! Kenyér és bor színe alatt akar közöttünk lenni, következésképen még a kenyér és bor színei meg nem romlanak, addig az átváltoztatás révén a kenyér állaga helyébe lépett Krisztus, lényegileg és valósággal itt van közöttünk. Mindaddig, amíg az a közönséges, Krisztus testévé át nem változtatott kenyér penésgombateleppe nem lesz és vérévé át nem változtatott bor ecetté nem válik, addig a kenyér és bor színe alatt isteni akaratból és hatalomból jelenül Krisztus, jelen van közöttünk! Annak, hogy Krisztus megszűnjék kenyér és bor színe alatt lenni, egyéb más oka nem lehet, csak az az egyetlen, hogy megromlik a kenyér, megromlik a bor. Ha ecetté válik, ha penésgombateleppe lesz: eltűnik, megszűnik Krisztus teste, annak jelenléte.

Hiába lenne valaki ádáz, gonosz, pokoli, elfajzott és

földre vágná a szentostyát és kiöntené a megszentelt bort és beletiporna belegázolna és nemtelen dühében megsemmisíteni) akarná Krisztust, — nem lehet! Amíg egy porcika, amíg egy parányi átváltoztatott kenyér és átváltoztatott bor, nem egy csepp, annál sokkal kevesebb is jelen van az ő meg nem rontható minőségében, addig Krisztus velünk van. Emmanuel, velünk az Isten! — Ébredjünk öntudatára ennek a magasztos igazságnak és köszönjük meg Neki, hogy ilyen, és hogy itt van velünk! Amen.

XXL

Imádás Krisztusnak az Oltáriszentségben!

Mai megbeszélésünk célja rámutatni az Úr Jézus Krisztus imádásának kellő módjára. Mert a közöttünk kenyér és bor színe alatt tartózkodó Úr Jézus Krisztus iránt nem lehet akárhogyan, tessék-lássék módon, a mi gusztusunk és szeszélyünk szerint, ahogyan nekünk éppen felölik, viselkednünk, hanem Krisztust az Oltáriszentségben — aláhúzom! — *imádás* illeti meg. Tehát másféle tisztelet, mint amellyel a Boldogságos Szűznek, és lényegesen másféle tiszteletadás, mint amivel a szenteknek és az emberi gyarlóságuktól mentes, tiszta lelkeknak, Isten angyalainak tartozunk, még egyszer ismétlem: másféle tiszteletadás.

Ez az egészen különleges tiszteletadás elsősorban értelmi és érzelmi tiszteletadásra vonatkozik, tehát arra az imádásra, amellyel az ember értelmes esze és lelke hajlik meg Krisztus előtt. Minthogy az is igaz — én legalább úgy tudom, az én boldogult édes szüleim is, meg nevelőim is, dadámtól kezdve a tanáromig mind arra tanítottak, hogy amit az ember más iránt érez, elsőnek érez és vall, azt külsőleg is szokás és illik és kell kifejezni. Következésképen az Oltáriszentségben közöttünk tartózkodó Úr Jézust is, akár a szentmisében, akár a szentmisén kívül, amikor az Oltáriszentség rej-tett és titokzatos létmódjában a mi oltárainkon jelen

van, a külső tiszteletadásnak is egy különleges módja illeti meg. Egy minden egyéb tiszteletadástól elütő formában kell ennek az imádásnak megnyilatkozna. Emberi viszonylatokban is az emberek egymás iránt érzett benső hódolatuknak és tiszteletüknek kifejezést szoktak adni. Dehonesztáló, sértő, neveletlenségnek minősíthető, ha az ember az «adjon Istenet» nem a megfelelő «fogadj Istennel» viszonozza. Neveletlenségnek, tiszteletlenségnek minősíteném, ha valaki úgy bök egyet a kalapján, a helyett, hogy azt illő formában leemelné, vagy ha a hölgyek a maguk női mivoltának magasztos áterzésében valamilyen és nem tudom milyen magas fokra emelt göggel biccentik meg a fejüket, a helyett, hogy illő köszöntéssel viszonoznák az a megbecsülést, amelyikkel egy saját nembeli vagy akár a másik nemen levő embertársuk üdvözi őket. A kézcsókról, amelyet ma olyan szívesen adnak többé vagy kevésbbé megviselt női kesztyűkre, nem beszélek, mert ez divat, ez komédia, amelyet egyesek jóleső és szende mosollyal nyugtáznak, de amelyik nem tartozik az igazi tiszteletadásnak, az áterzett, mélységes hódolatnak és megbecsülésnek a jelei közé.

Dehát Krisztusról beszélünk! Neki akár a szentmisében, akár a szentmisén kívül tisztelet jár. Ennek a kijelentésnek, amely tan, kereszteny hitigazság, katolikus hitigazság, ennek a fedezete (hogy úgy mondjam) *a trienti szent zsinatnak* abban a kánonszerű kijelentésében van, hogy *aki a szakramentáriusokkal az élen azt tanítja, hogy Isten egyszülött Fiát, a Jézus Krisztust az Oltáriszentségben imádás nem illeti meg, s azok, akik az imádást akár lélekben, akár külső jelek formájában bálványimádásnak minősítik, azok nem tartoznak a kereszteny katolikus Anyaszentegyház értelmi és érzelmi közösségebe*. Azok a külön úton és utakon sétáló és lendülő válogatók, akik a hitben is úgy válogatnak, a hit igazságai közül is úgy szedegetik ki az egyiket vagy a másikat maguknak, mint ahogyan — a közmondás szerint — a tót szokott válogatni a vadkörtében.

Hogy Krisztust megkülönböztetett tiszteletadás illeti, azt két előzmény is bizonyítja. Az egyik az, hogy a kereszteny katolikus hit, tehát a mi hitvallásunk szerint Krisztus a testetöltött második isteni személy. Istennek pedig imádás jár.

Aztán Krisztus, aki megtestesült, emberi formát öltött magára saját akaratából, majd rendeletéből, az Egyházra rászármaztatott erőnél fogva, a kenyér és bor színe alatt, tehát az Oltáriszentségben testével és vérével, istenségevel és emberségevel, vagyis egész valójával jelen van; következésképen, mert jelen van az Isten, az istenség második személye, valóságosan és lényegesen, azért neki az imádás hódolata jár.

Próbáljuk azonban ezt a megfontolásunkat is törnélmileg alátámasztani; mivelhogy a kákán is csomót kereső emberek mindenütt tudnak és szeretnek és akarnak kifogásokat emelni és nehézségeket támasztani a hitadózás módja ellen. Hiszen élükön a szakramentáriusokkal mások is, bár nem értelmileg és érzelmileg, de a gyakorlatban lefaragnak egyet-mást ebből az imádásból, amely Krisztusnak jár, sokszor ha nem egyebet, hát legalább a tiszteletadás, tehát az imádás külső formájából sikkasztanak el valamit. Ha egyebet nem, hát egy-egy térdhajtást! Mert bizony dámák és urak, magas pozícióban levő hölgyek és magas állásban levő urak épügy, mint az alsó, középső és legalsóbb rendben levők is igen spórolnak azzal, hogy ez előtt az oltáriszentségi Krisztus előtt meghajtsák azt a térdet, ismétlem: meghajtsák azt a térdet, amelyet igen sokszor meghajtanak, na nem mondomb, hogy ki vagy mi előtt! Igazam van vagy nincs? Tudjuk, hogy a férfiak térdelnek, azt is tudjuk, hogy milyen beállításban hol és mikor ... és akkor ugyanattól a Krisztustól, a közöttünk testet öltött és itt tartózkodó az Oltáriszentségben rejtozkodó Istenembertől elalkudják, elcsenik, úgy szépen elsikkasztják azt a kis térdhajtást is. Minthogy gyakorlatban «mivel nekem köszvényes a térdem, reumás a lábam, nem tudom meghajtani»-félé és hasonló beállítások mellett meg szokott rövidülni a

Krisztusnak tartozó imádás, lássuk, vajon a kereszteny-katolikus Anyaszentegyházban hogyan fejlődött ki a külső imádásnak a kultusza.

Hazudni nem szoktak szószékről; sem én, sem az Anyaszentegyház nem hazudik. Következésképen tör-ténelmileg bizonyos, hogy a niceai egyetemes zsinat előtt, mely 325-ben Kr. u. volt, az imádás, mint ilyen, külső tiszteletadás nem volt az Egyházból még kifejlődve úgy és abban a formában, ahogyan azt mi most gyakoroljuk. Ennek magyarázata a következő. Az ős-egyház az Oltáriszentséget pappaival merőben csak a szentmise keretébe illesztette, következésképen a szent-ségi Jézus kultusza, tehát a tiszteletadás, amellyel neki adóztak, lezajlott a szentmisén belül. Ezért csak akkor, amikor a szentmisében jelenült és ameddig jelen volt a Krisztus, tehát az áldozásban a magukhoz való vételig, addig tartott az a közelség a hívő lélek és az Isten között, amely az Eucharisztia révén jött létre. Következőleg a tiszteletadásnak azok a külső jelei, amelyeket mi gyakorolunk és az előttünk levők gyakorol-tak és hihetőleg az utánunk jövők is gyakorolni fognak, mondanám így: ki nem fejtett formában eszközöl-tettek.

Erre vonatkozólag idézem *Jeruzsálemi Szent Cirill-nek*, eme kiváló, nagy egyházatának egy rendkívül fontos és dolgot, tant, gyakorlatot rögzítő mondását (idézek!): «Áldozáskor a pap prédikál: ((Szenteknek a szenteh, mire a nép felel: Egy a szent, az Úr Jézus Krisztus)) és később: «Nagy tisztelettel vegyük őt magukhoz».

Nézzünk csak egy kicsit szemébe ennek a szent-cirilli mondásnak! Áldozás előtt, tehát a mi praxisunkban, a mostani körülmények között akkor, amikor az áldozásra csengetnek, felemeli hangját a pap és így szól: «Szenteknek a szentet» és válaszol a nép egy hangon, egy akarattal: «Egy a szent, egy az Úr, a Jézus Krisztus». És mikor ezt a vallomást megtették, megmozdul a templom, megmozdul a szentmise közönsége és mint az ár öznök az oltár elé, hogy magához vegye a Krisztust.

Szentek a szentet? Hát az emberek, akik oda-

járulnak az úrvacsora asztalához, azok szentek? Tökéletesek? Kifogástalanok? Ez valahogy ellentében látszik lenni az Üdvözítőnek azokkal a szavaival, hogy: «Jöjjetek hozzá m mindannyian, akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve és én megnyugtatok titeket». (Mt. 11, 28.) A szentek a tökéletesek, a kifogástalanok; ő, azok lelkileg nem fáradtak, azok lelkileg nem megviseltek, azok nem gyöngék. És mégis, mégis! Ez a kifejezés, ez a felszólítás utalás arra, hogy minden gyarłóságunk, minden tökéletlenségünk mellett is, mikor az oltárhoz közeledünk a szentmisében való tökéletes részesedés céljából, tehát, hogy az Úr testét magunkhoz vegyük, a lelkünknek valami tisztulási folyamatban, valami fölemelkedésen keresztül kell mennie. így mondanám: azon szennyesen, azon elesetten, azon tökéletlenül, ahogy járunk kint keresztül-kasul az életnek a bozótjában, nem szabad odaesni az Úr oltárához. Valamiféle előkészületnek lennie kell. Vagy egy távolabbi előkészületnek, mely a bűntudat, a bánat, a lelni előkészülés, akár úgy, hogy magamba nézek és szégyenlem, és megsiratom, hacsak szimbolikusan is az én eltévelkedésem. Mindez erre való: kiemelkedni abból a közönséges, utcai hangulatból, amelyben az ember egyébként éli ennek az ő szerencsétlen földi életének napjait.

Tehát: szenteknek a szentet! A szentet, aki ezt a magasztaló, mindenek fölé fölemelő lelni minősítést kiállja, azaz az Úr Jézus Krisztus! S ha Ő annyira szent, ha Ő annyira egyedülálló, már magában az, hogy nekem szentté, viszonylagosan szentté kell lennem, hogy hozzáléphesek, kérdem: mi ez, ha nem imádás? A léleknek az a hódolata, melynél fogva iparkodik magát az Úrholz méltóvá tenni. Ez a legősibb, legnagyszerűbb, legplasztikusabb megnyilatkozása a léleknek: *egy a szent az Úr, a Jézus Krisztus!* Mi ez, ha nem imádás? Ha nem a legtökéletesebb formában való elismerése annak a nagyságnak és annak a méltóságnak, amelyet az Úr Jézus szentséges személye jelent és kell, hogy jelentsen az emberiség számára?

No, de ne beszéljünk az «emberiségről», melyet azért szeretnek az emberek emlegetni, hogy alacsonyságukkal, kicsinységükkel minél jobban eltűnhessenek benne, hanem beszéljünk az egyes emberről, aki elismeri és fennen hangoztatja, hogy egy a szent, az Úr, a Jézus Krisztus.

Amit így juttatott kifejezésre a nép, arról a későbbi időkben *Szent Ambrus* is így nyilatkozott: «*Ugyanez a testet, amelyet az apostolok imádtak, imádjuk most is*». Milyen testei imádtak az apostolok? A Krisztus testét. Ugyanazt a testet imádjuk most mi is a szentségben.

És Ágoston? A minden emberi bajt megért és a kegyelem átgúró hatását csodálatos tökéletességen keresztül- és kasul-élvezett lélek, a nagy emberismerő azt mondja: «*Senki sem veszi magához az Úr testét, ha megelőzőleg nem imádta*». Ez a minduntalan kérés: «Uram, jöjj», «Uram, várunk», mi ez, ha nem egy nagyszerű imádás? A legegyszerűbb, a legkeresetlenebb, de a legplasztikusabb megnyilatkozása annak a hódolatnak, amellyel az ember elismeri azt, hogy ő maga mennyire gyarló és a fölötté uralkodó Isten az egyedül imádásra méltó.

A görög egyház ma is ezt a praxist éli: az Oltáriszentség iránt való imádást a liturgiában, a szentmisében juttatja kifejezésre. Hát hogy állunk mi? — Mi vagyunk azok, akik változtattunk, mert kiváló tapintattal és a hittani gondolkodásban megnyilatkozó következetességgel vezetjük, levonjuk az Oltáriszentségen valóságosan közöttünk levő Istenember szentségi létmódjából, tehát az élő igazságból szüremkedő összes logikus következményeket azon az alapon, amelyiket János evangéliumának 6. fejezetében olyan jól megtanultunk, mikor Krisztus azt mondja: Én vagyok az élő kenyér és aki belőlem nem eszik, az nem él örökké, illetőleg: aki eszik belőlem, az örökké él; azon az alapon, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak egész földi tanítását és működését egy nagyszerű igazság, egy nagy követelmény, az Emmánuel-gondolat mozgatta: hogy az Isten minél közelebb legyen az emberhez.

Úgyis az a panasz és az örököös vág az emberiség-ajkán: Ki tudja hányadik határban, minő messzeségen lakozik az az Isten?! Fáj is annak a szíve az ember sorsa miatt! . . . Pedig a lélek mélyén mindenkinél ez a ki nem mondott, megsóhajtott és átérezett vágya: — *minél közelebb lenni Istenhez!* Az üdvözítő Úr Jézus Krisztus munkája ezt célozta, ez volt az ő tanításának a mozgató eleme és ezt koronázta meg az ő szentségi életének rögzítésével itt a földön az Oltáriszentségben.

Mikor tehát az Anyaszentegyház az imádásnak a különféle tényeit és jelenségeit sorakoztatja föl az idők során az Üdvözítő oltáriszentségi létmódja iránt, akkor csak a logikus életet éli, az igazságnak a gyakorlati életben való leszürését éli, és azt cselekszi, amire a lélek vágyik, ami után az ember szíve sóhajt.

1070 körül lépett föl Berengár az ő tévtanításával és ettől kezdve az Anyaszentegyház a szentmisén kívül is intézkedik arra, hogy az Oltáriszentségben az Úr itt jelen legyen köztünk. Ugyanekkor lép föl Franciaországban az a gyakorlat, hogy az úrfelmutatás tényével fölhívják különösképen az emberiségnek a figyelmét arra, hogy az Úr itt van, és a XIII. században kezdenek föllépni azok a nyilvános megvallások, azok a szentségi körmenetek, melyeknek betetőzése 1265-ben V. Orbán pápa alatt az Úrnapjának a bevezetése. A XIV. századtól kezdve a közöttünk lakó Jézust abban a neki méltó keretet nyújtó szentségtartóban nyilvános imádásra teszik ki. Végül a XIX. század csodálatos termékenységgel hívja létre a különféle eucharisztikus megnyilvánulásokat egészen addig a nagy nemzetközi mozgalomig, az eucharisztikus kongresszusig, amelyben 1938-ban itt Magyarországon fogunk résztvenni.

Az Anyaszentegyház tehát gyakorlati életet él: azt, ami igazság, azt, ami kincs, azt, ami valóság, azt iparkodik az emberekhez minél közelebb hozni!

Mindezek pedig egy csodálatosan egyszerű imádságban jutottak méltó kifejezésre: *Imádunk Téged legszentebb Urunk Jézus Krisztus, itt, — ahol ez az oltár van, de nem állunk meg csak itt, — hanem valamennyi*

templomban, ahol épügy jelenülsz és rögzíted magadat, akár itt — es áldunk Téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot!

Krisztusnak imádás jár! Krisztussal nem játszunk, Krisztussal nem kedélyeskedünk, — urak és hölgyek: Krisztussal nem kedélyeskedünk! — Krisztusnak hódolunk! Hát hódolunk! Amen.

XXII.

Az Oltáriszentség hatása. (I.)

A huszonegy vasárnapon keresztül tárgyalt anyag során egy kérdést szükséges, kell még behatóan megtárgyalnunk. És pedig azt, hogy az Oltáriszentségnek, Krisztus testének és vérének, amelyet mi lelki eledelként veszünk magunkhoz, mik a hatásai. Mindent, amit az ember cselekszik, amivel az ember foglalkozik, a belőle sarjadó cél, a benne rejlő érték, tehát a hatások szerint szoktunk megkülönböztetni. Nem közömbös tehát hittani világunkban, hogy az ember tisztába jöjjön azzal, hogy *mik a legméltságosabb Oltáriszentség hatásai a lélekre*.

Az Üdvözítő felülmúlhatatlan zálogát és bizonyítékát adta az emberekhez való szeretetének akkor, amikor isteni és emberi természete szerint nekünk nyújtotta, adta mi g át. A keresztény katolikus hitélet határozottan és észszerűen ezután a szeretet-csillagzat után igazodik. Ha a három napkeleti bőlcs az után a csillagfény után igazodott, amelyik neki abban az emberiségre üdvösséget jelentő esztendőben feltűnt, akkor méltán igazodik a keresztény katolikus Anya-szentegyháznak egész hitéleti sodra, árama ezután a szeretet-csillagzat után, amelyet Eucharisztianak, Oltáriszentségnek nevezünk. Ebből eredendőleg minden-egyes gyakorlatlan keresztény katolikus embernek, aki hite szerint és hitéből él, pontosan az Oltáriszentség a forrása, irányítója és kereke hitbeli tevékenységének. Nem mellékes tehát, hogy tisztában legyen azokkal a hitbeli fogalmakkal, melyek ismeretében kifejthetjük,

kibonthatjuk ebből az egész Oltáriszentségre vonatkozó tanból a magunk részére azt a következtetést, hogy mit is akarunk mi tulajdonképen elérni a magunk számára a mi eucharisztikus ténykedéseinkben, az Oltáriszentséghez való kapcsolódásunkban azzal, hogy vele együtt éljük a mi lelki életünket. És nem külön. Nem úgy, hogy Krisztus a maga akaratából rögzítette ugyan magát ide a földre a kenyér és bor színe alatt, az emberek ellenben fittyet sem hányva Neki, a legkevésbbé sem törödve Vele, vagy pedig elunva azt a bizonyos titok-szerű kapcsolatot, amely Közte és köztünk van (ha ugyan van egyáltalában kapcsolat egyik-másik ember és Krisztus között). Ne járunk úgy, mint akinek a hitébe ide van ékelve ez a titok, ez a nagy kérdőjel, és nem tudja, mit tegyen vele, mire való neki, hogy játszadozzék vele, hogy töltse az időt vele. Hogy töltse azt, amit hitéletnek és az ember lelkiéletének neveznek, ezzel a valamivel, aminek a hasznát, aminek a hatását, az értékét, aminek a hozzá való közét látja is, nem is, érzi is, nem is, helyesebben: inkább nem látja és nem érzi és nem tudja, mintsem érzi és tudja . . .

A felelet arra a kérdésre, hogy mik a hatásai a legméltságosabb Oltáriszentségnek, a közöttünk tartózkodó testi és lelki Krisztusnak reánk nézve, egy egyszerű tőmondat: *Egyesíti Vele a lelkeket*. Miféle lelket? Ami valahol a létnben lóg csupán? Nem! *Egyesíti Vele az én lelkemet, tehát egyesít Vele engemet!* *Egyesíti Vele a mi lelkünket, tehát egyesít Vele bennünket!*

Hittani ismereteink szerint a kegyelem az, ami az embert beiktatja a Krisztus titokzatos testébe, vagyis a kegyelem nélkül én nem vagyok *együtt* Krisztussal. Nem vagyok Vele úgy, hogy az én egész gondolat- és érzelémvilágom át legyen szöve az Üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak gondolataival, elveivel, akaratával, azzal az egész erkölcsi és hittani rendszerrel, amit az Üdvözítő ténykedése és tanítása itt a földön jelentett és amit jelent az Ó egzisztenciájában az, hogy *Ő* van, és pedig a hívő ember számára kenyér és bor színe alatt rögzítetten, itt a földön.

Az Úr testében való részesülés pedig ezt a malaszt-állapotot, ezt a kegyelmet, ezt a Krisztus testébe való beiktatottságot növeli, fokozza. Miként a testi táplálék a kenyér, a hús, a szívvidámító ital addig, amíg el nem nehezíti az embert, a belső erőt növeli, az elfogyottat pótolja, a meglévőt fokozza, a tevékenységi képesség mértékeit, határait kitolja, hasonlóképen a lélek számára is van edel, amely a funkcióképességet nyújtja annak a léleknek, amely annyiszor fáradt, annyiszor petyhüdt, amire vonatkozóan a kitűnő diagnosztá, az Úr Jézus azt mondta: fáradtak, ernyedtek, petyhüdték ezek a lelek és ezeknek Hozzája kell menniök, Feléje kell közelíteniök, hogy megenyhüljenek, hogy rendbe-jöjenek. (Mt. 11, 28.)

De ti azt mondhatjátok, hogy ez csak egy rakkány szó; hogy én csak rakkom a szavakat, egyiket a másik után; nagyokat kajátok és azzal akarom az én gondolatomat rakkénszeríteni a ti gondolatvilágotokra. — Nem egészen így van! Mert a szószék becsülete és tisztaágája és a papok tisztelességérzete is azt kívánja, hogy amit a pap mond, az meg legyen alapozva. Hívjuk csak segítségül a jó Szent János evangéliumát, mely 6. fejezetében ezeket mondja: «Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, az énben nem van és én öbenne. Amint engem küldött az élő Atya és én élek az Atyáért, azonképen aki engemet eszik, ő is él énre!» (6, 57-58.)

Aki tud a szavakból gondolatot, a mondottakból értelmet kiolvasni, az tisztában van azzal, hogy az Üdvözítőnek ez az idéztem kijelentése, ezek a szavak egy konstatált megállapítást, egy tanítást jelentenek, amelyiknek nyilvánvaló értelme az, hogy az Oltáriszentségben való részesülés, tehát a Krisztussal való táplálkozás eredményezi azt az egységet, amely a lélek és Krisztus között fennáll, ha valaki lélek szerint veszi őt magához azzal a diszkrécióval, azzal az önmagával, a saját állapotát mérlegelő ítélettel és előkészültséggel, amelyik az embert minősíti és alkalmassá teszi arra, hogy egyesüljön Krisztussal, az Istennel. Ez a Krisztus

az Oltáriszentségen minden egyes emberrel külön-külön egyesül. Hogyan? Táplálkozás által! A táplál-kotzás, az eledel — tudjuk — átminősül, átmegy, átváltozik annak a fizikumába, annak a szívébe, annak a tüdejébe, annak az izmaiba, annak a csontjaiba, aki magához veszi azt. Hasonlóképen aki lélek szerint Krisztust veszi magához, az átminősül a Krisztusba. Krisztus testének és vérének a vétele azt eredmé-nyezi bennünk, hogy átváltozunk abba, akit magunk-hoz veszünk. — *Ez az átváltozás az Anyaszentegyháznak kezdettől fogva hirdetett tanítása szerint a főhatás, amit az Oltáriszentség a lélekben létesít, a lélekben eszközöl.* — Hogy is mondja el ezt az ő nyelvén Szent Pál? «*Élek én (én vagyok), de már nem én* (mintha eltüntem volna — így bővíti ki a gondolatot) *él ellenben bennem a Krisztus.*») Minek a révén? Annak a révén, hogy magamhoz veszem! (Gal, 2, 20.)

Plasztikus hasonlat kell ehhez? — Azt is tudok. *Aquinói Szent Tamástól* veszem ezt a hasonlatot: miként a jó ojtóág, akármiféle vadalanyba ojtsák is be, azt legyőzi, legyen bár az kiterebényesedett fa, az ojtóág pedig kicsike, hozzá hasonlítva semmitmondó ágacska, mégis legyőzi erejénél fogva azt, amelynek keserűségét, íztelenségét a maga édességével és nemességevel átváltoztatja és olyan, a saját természetéhez hasonló gyümölcs megtermésére készíteti a belevitt nedveknél és a belevitt életerőnél fogva, amilyen volt ő maga, amikor abba a vadalanyba, jóllehet az nagyobb, terebelyesebb volt, kicsi létével beojtattott. Nos, — folytatja tovább Szent Tamás a hasonlatot és realizálja, foghatóbbá, alkalmazottá teszi, mikor Krisztus teste és az ember közötti viszonyra alkalmazza, mondván: — az Úr Jézus teste is, amikor belénk száll, az ő tökéletes-ségének, felségének a szintjére, magasságába emel föl bennünket és a saját igazságának és szentségének lombozatára, virágaira, magvaira való termésre készítet minket.

Egy másik hasonlat *Alexandriai Szent Cirillé*: «Végy két különböző nagyságú, különböző színű viasz-

darabot, mondjuk egy barnát és egy fehéret. Olvaszd meg mindkettőt, aztán öntsд öket egybe, olvaszd őket még tovább: a kettő úgy átjárja egymást, hogy nem tudnád megállapitani, hol van a fehér és hol van a barna. A kettő egymást felszippantja és a kettőből lesz egy más viasz . . . Ugyangy átjár bennünket a Krisztus testével és vérével az  valósága». *Jeruzsálemi Szent Cirill* még közelebb hozza a dolgot hozzánk, mikor azt mondja: «Krisztus testének és vérének vtelell az  vrrokonai lettünk». A vrrokonsggal ki akarja fejezni azt a nem viszonylagos, hanem szinte abszolút közelséget, amely az egyik és másik ember közt megvan, jllehet nem állnak egymás mellett. Jllehet távolsági, fizikai distancia el is választja őket egymástól, az, ami mindkettőnek közös értéke, az szívbeli egységet, az rokonságot, az kiirthatatlan, elpusztíthatatlan fizikai és azzal együtt lelki közösséget is ltesit a kettő között.

me, mit eredményez az, hogy az ember a legmltsgsosabb Oltáriszentségben magához veheti a Krisztust. Mondhatni, hogy bizonyos mértékben a lélek meg-istenesulst, az embernek az Istenl való annyiszor felpanaszolt távolságának, distancijnak a megszüntetését, azt, hogy az szvetsgi irás szavaként a mi Istenünk egészen közel lesz hozzánk ... (V. Mz. 4, 7.)

De n ezt megforditom. Az nrzerzem azt diktálja, az nrzerzem és valami lelki felmagasztls azt mondatja velem, hogy n is közelebb jutok az Istenhez.  száll le hozzám, de kzben jövetele az n részemről is eredményezi azt a felemelkedést, azt a felmagasztosulst, amely lelki nemességet, nobilitst, sem nem hétágú, sem nem kilencg, sem nem tizenegy g, sem nem görbe keresztet, hanem mindenél magasabb lelki méltóságot jelent az n részemre: azt, hogy a Krisztussal egyessgesitem magamat a Benne való részesedés, testének és vérének vtelell.

Tovbbat arra is rá kell mutatnunk, hogy az Oltáriszentségben való rszesuls az ember számára a szent, természetfölötti erényekben való flfokozdst jelenti. Vegyük el megint Szent János evanglistt:

ne beszéljünk a magunk köznapi nyelvvel, amelyet úgy elrontott a minden nap életnek a zsargonja, hanem beszéljünk szent nyelven! Nos, hát ezen a szent nyelven azt olvassuk, hogy: «Szeretet az Isten, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten őbenne». (1. Ján. 4, 16.) Hol van az az isteni szeretet foghatóbban az ember számára kifejezve, mint abban a szentségi létmódban, amelyben az Isten második személye jónak, hasznosnak, alkalmasnak láta magát az emberek számára iderögzíteni a földre.

Tehát szeretet az Isten! Az Istenről kapott szeretet pedig megmarad abban az isteni elementumban, abban az isteni ihletésben, abban a nemességen, az ember érzelme- és gondolatvilágában. Igenis megmarad ilyenformán az emberben, mondanám: nem vonul el tőle, nem húzódik hátra az embertől, mert az emberben látja annak a fölülről jött szeretetnek átizzását, az emberi cselekedetekre és érzésekre való átidomulását, melynek révén a púpos, a sánta, a vak, a rücskös, a ragyás, a kopasz, a bandzsa, a tökéletlen, a hebegő mind elveszti ezt a tökéletlen, visszataszító, undorító formáját és lesz belőle ember, Isten képére és hasonlóságára teremtett és az isteni képre és hasonlatosságra egyre alkalmasabb és méltóbb fotógrafiája, tükrözödése magának az Istennek.

De még valamit! Mert Krisztus azonban e titokzatos, emberek közé fűzött létmódjában, a kenyér és a bor színe alatt iderögzítetten még valamit létesít az emberek között. Azt a sokszor meglazult kapcsolatot Isten és az emberek között szolidabbá, erősebbé, teherbíróbbá teszi. Azt mondja *Aquinói Szent Tamás*: A szeretet egy, egyetlen kizárolagos jel, ami az embereket az Istenkel összeköt. Es amikor ő ezt kijelenti, akkor azokból a messzeségekből, az első kereszteny századok legelejéről, az evangélium-írás korszakából idehangzik felénk Szent János evangéliistának egy érdekes állítása: *Aki azt mondja, hogy szereti Istent, és gyűlöli felebarátját...* (a gyűlölet persze nem jelent éppen leütést, nem jelent éppen, egy felemelt kezet, egy elgáncsolást, valami, fog-

csikorgató fenyegést, de jelenti a léleknek azt az útálkozását, ellenszenvét, amely a felebarátot nem szenvedi, nem túri, amint szokás mondani, még a szagát sem tudja elviselni az embernek, annál kevésbé a nyikorgó hangját) ... aki nem tud felebarátjával egy közös nevezőre jönni, azt mondja Szent János, *az hazug*. Zúgathat, kiálthat, énekelhet himnuszokat, írhat ódákat, operákat zenghet a szeretetről, ha felebarátját nem viseli el: *hazug!*

Pedig ezt a borzalmas nehézséget, mely nehezebb, mint egy-egy világ, hogy t. i. egyik ember a másikat, úgy, ahogy van, összes egyéni tulajdonságaival elviselni tudja, ami a legnagyobb erőtényezője a morális erkölcsi létnek, ezt és ezeket a nehézségeket csak Krisztus segítségével tudjuk legyőzni.

Aranyszájú Szent János azt mondja, mikor az Eucharisztíáról méltatólag beszél: Ügy megünk el ezektől az oltároktól, mint a tüzet lehelő oroszlánok . — Mit akar ezzel a hasonlattal mondani? Az erőt, a hatalmat, a lelki megerősödést, amely minden lebír, embert és életet, minden, ami bennünket nyom és tör és zúz és emészt, az életet a maga kombináltságával, a maga összevisszáságával, a maga terhével és a maga nehézségeivel.

Íme, mi az Oltáriszentség hatása. Főhatásai: oda-visz engem a Krisztushoz, beleolt engem az ő lényébe és azután eligazodom a Tőle nyert erő folytán az élet és az embertársak cselekedetei között. Amen.

XXIII. Az Oltáriszentség hatása. (II.)

Mikor egyszer az új hit terjesztői sorát ejtették annak, hogy a maguk tanításait a jásszok között szétszórják, az egyik faluban az történt, hogy kiállt az egyik gazda és azt kérdezte az új hit terjesztőjétől: «Mondja csak, kedves, tud-e kend misézni?» Aztán tempósan előrevetette az egyik lábat felvágta a fejét és azt mondta: «Mert

ha misézni nem tud kend, akkor elmehet!» Ennek a mondásnak, ennek az önérzetes és öntudatos kijelentésnek volt azután a visszhangja ez a feljegyzés a prédkátorok részéről: «A jászok nem fogadják be az Isten igéjét gőgösségük miatt». Gögnek minősítette a jámbor ennek a derék jász gazdának a kiállását és tiltakozását, hogy: «Ha misézni nem tud, akkor elmehet kend!»

Ez a visszautasítás igen szemléltetően mutatja meg nekünk, hogy a hívő lélek mit vár, mit igényel attól a szolgálattól, amelyet isteni szolgálatnak mondunk. Igényel valami olyant, amit a szó, a gondolat, az elmélyedés és az elmélkedés nem tud létrehozni. Igényel bizonyos hatásokat, eredményeket, amelyek semmi mástól, se honnan egyebünnen nem létesülhetnek, mint az Isten-közelségből, a Krisztus-közelségből.

Az Oltáriszentség hatásai közül ez az első és legfőbb hatás, ez a sajátos Krisztus-közelség, amelybe az ember az Oltáriszentség, a szentmisén keresztül létesült Oltáriszentség révén jut. Ezen sajátos és alapvető szentségi hatáshoz, amelyet Krisztus-közösségnak, vagy közelségnak nevezek, odasorakozik az Eucharisztia szentségi hatásai közül másodiknak az úgynévezett megszentelő malaszt állapotának a növekedése, tehát az ú. n. második kegyelem, amelyet egyezően a tridenti zsinat tanításával, nem az Oltáriszentség mint ilyen, hanem a bűnbánat eszközöl az emberiség számára, mikor az megtisztul cselekedeteinek, büneinek terhétől. — Az ilyen módon előállott megszentelő malaszt állapotát, tehát a lelki életnek az élő léleknek fejlődését, kegyelemben való gazdagodását, növekedését eredményezi másodisorban az Oltáriszentség.

Kérdem: e kettőn túl vannak-e további szentségi hatások? — Vannak! És pedig elsőnek nevezem meg ezek közül az ú. n. *segítő kegyelmet*, azt a buzgóságot, azt a lelki fölgerjedtséget, melynél fogva a Krisztussal létrejött közösség tevékennyé válik.

Ez a szigorúan hittanilag fogalmazott kijelentés talán némi magyarázatot kíván. Létrejött a megszentelő malaszt állapotában élvezett Oltáriszentség révén az

ember és Krisztus közt az az életrendi közösség, amely-nél fogva pl. én Krisztussal lelkileg *egyé letem*, hozzá-léptem, Vele összeforrottam. De ez az állapot, ami létre-jött a lélekben, a léleknek egy ú. n. közelségi állapota, nem tökéletes! A Krisztussal kapcsolatban létrejött életrendi közösség igényli az én részemről azt, hogy a lélek, amely bennem így megnemesedett, amely így bennem fölmagasztosult, dolgozóvá, élővé, fejlődés-képessé legyen.

Íme, egy gondolat, amely már jobban megérteti velünk, hogy ez a Krisztussal létrejött életrendi közös-ség cselekvést kíván az ember részéről is. Nem kirakati cikk, hanem egy dolgozó élet az, aminek az emberben a szentség vétele nyomán ki kell alakulnia. Mi magya-rázza ezt meg a legjobban, mi szemlélteti a legfelfog-hatóbban? — Magyarázza ezt nekem az Oltáriszentség *eledeli jellege*. Az, hogy a kenyér és bor színe alatt jelenülő Krisztus az ember számára és az ember lelke számára eledel.

Mi az eledelnek a jellemző tulajdonsága? — Az, hogy táplál, hogy fenntart! De azt is tudjuk, az is élet-tani igazság, tünet, valóság, hogy a hasznos és jó táplálék egy egészséges szervezetben nemcsak az ú. n. fönn-maradást, nemcsak az ú. n. fizikai fönntartást eredményezi, hanem ezen túl, ezzel együtt lényeges és fontos funkciót, működést fejt ki és teljesít.

Mit cselekszik? — Fokozza a vitalitást, az élet-képességet a szervezetben. Életerőt ad, sőt nagyon jól tudjuk, hogy frisseséget ad az embernek nemcsak testi-leg, hanem szellemileg is. Ahogy a lélekbúvárok, a pszichológusok mondják, a jó táplálék az egészséges szervezetben az életérzettel automatikusan, törvény-szerűen, következetesen neveli és növeli.

Ezt a hatást, amely az emberben, ellentében a táplálékhány következtében beállott petyhüdtséggel, fáradtsággal, erőkifejtést, mozgást, egyszóval vitalitást létesít, ezt a hatást az emberi lélekben fokozottabb mértékben eszközli az a szentségi részesülés a Krisztus lelkében, amelynél fogva az emberi lélek minden, amit

az Üdvözítőtől kap, tudatba és akaratba, tehát az ő értelmes lényének megnyilvánulásáiba iparkodik átvinni. Minek a révén? Elmélyedés és áhítatos lelki foglalkozás révén, a szentségen való részesedés által, az Istenhez való felemelkedés állapotának a folytonossága és fokozatossága, a szentségen való *méltó* részesülés révén! Vagyis nem elég, hogy bebokázok a templomba, előresétálok, az Úr asztalánál letérdelek, kinyitom a számat: «hamm», nyelek egyet és ezzel az erőkifejtési tényemmel Krisztusban részesültem. Fizikailag igen! Testét, amely valósággal jelen van, lenyeltem. De nem veszem vele együtt a lelkét, szellemét, erejét, hatásait is. Ha magam lelkileg nem vagyok kitárva, nem vagyok kinyitva, de a kitártságon, kinyíltságon túl nem vagyok «kikészítve» ahhoz, hogy Krisztus lelkét is fogadjam, magamba felvegyem.

Nem kényszerül működni az Oltáriszentség a lelkemben azzal, hogy leszáll hozzáim, hogy fizikai értelemben fölszívja magát velem. Az embernek, «eine geistliche Entfaltung», egy lelki feltárulást is ki kell alakítania magában. — *A szentáldozás* tehát nem szájtátás és nem nyelvkidugás és nem egy lenyelése annak az eucharisztikus Krisztusnak, hanem *a lélek méltó állapotívá való előkészítése, amelynek révén tudom Őt és képes vagyok Őt magamhoz fogadni*. Természetesen ilyen előkészültség állapotában eszközölt szentáldozás létesíti bennem azt a lelki fellélegzést, azt a megnyugvást, amely mint kielégültség- és rendezettség-érzés megvan az egészséges fizikumban is az egészséges táplálkozás nyomán.

Azon túl, hogy az ember életképes és tevékeny lesz lelki értelemben, vagyis, hogy az ember mer vállalkozni Krisztus erejével olyan dolgokra, amelyekre egyébként nem vállalkozott volna, vagy amelyeket akár a maga blázirtságában, tehát megviseltségében és közömbösségeiben, akár a maga fatalitásában, mindenbe bele-nyugvó megalkuvásában önmagára kényszerített, az Oltáriszentség vétele az embert építővé, vállalkozó-kedvűvé is teszi.

Önmagával kapcsolatban az embernek egy tehetetlenségi nyomatéka, súlya van, amely őt lefogja erkölcsi értelemben: *sajátmaga*. Az Oltáriszentség az a fékezője a lelki életnek, amelyik kilendíti, kiemeli, kidobja az embert ebből az inertiából, ebből a vállalkozásra képtelen lelkiállapotból és olyanná teszi, mint amilyenné az az Aranyszájú Szent János minősítette az Úr asztalától távozó embert: «*Mint tüzetlehelő oroszlánok megyünk el ettől az asztaltól!* Mi az a tüzetlehelő oroszlán? Ellentét azzal a pipogya, petyhüdt, bátortalan, kiélt, azzal a csúszó-mászó, gerinctelen, önmagát degeneráló emberrel szemben, amelyikre az egyetlen jellemzésem az, hogy morálisan, erkölcsileg nem mer lenni, nem mer tenni. Vagy ha mer, akkor is csak olyan vakmerőséggel, merészsgéggel, mellyel beledobja magát valami bizonytalan-sággal, ezzel a jelszóval: sikerül vagy nem sikerül, elpusztulok vagy épen maradok! íme ez az, amit az Oltáriszentség az emberi lélekbe beletöltött, beleoltott, a segítő kegyelem.

Ezentúl van még egy kérdés, amely szinte oltáriszentségi hatás az ember, a lélek számára. Vegyük csak elő a Szentírást, üssük föl azt a jólismert 6. fejezetet Szent János evangéliumából, az Úr Jézus eucharisztikus beszédét. Ebben ezt olvassuk: «*Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon, és Én őt feltámasztom az utolsó napon*». Egészen röviden, lapidáris kurtasággal, kitérők nélküli, a legegyszerűbb értelem számára is érthetően megfogalmazott világos beszéd ez: «*Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon és Én őt feltámasztom az utolsó napon*».

Krisztus szavai nem engednek kételkedést. Vagy el kell őt süllyesztenünk úgy, amint van, az egész történelmi Krisztust ki kell emelnünk a történelemből és bele kell dobnunk a megsemmisülésnek örvényébe, ki kell pusztítanunk az emberiség történelmének színpadáról. Egyéb kijelentései mellett ezt a kétségevonhatatlanul jól megfogalmazott mondatot, ígéretet is el kell fogadnunk» éppen úgy, mint minden egyebet,, amit

mondott. Vagyis a legméltságosabb Oltáriszentség, nem akárhogyan, hanem méltóan történt vétele után, a lélek elkészültségében történt vételezése után, biztosíték arra nézve, hogy a lélek nem örök pusztulásban és romlásban, Istenről való elvetemedettségen fog élni, hanem élni fog Krisztussal abban a csodálatos egységen és kapocsban, amelyikről Szent Pál mondja (1. Kor. 2, 9.), hogy szem nem látta, fül nem hallotta, emberi értelelmig föl nem hatolt, amit Isten készített azoknak, akik őt szeretik, ellentétben azokkal, akik őt gyűlölik. Gyűlölik a maguk módja szerint: egyik ordítva, üvöltve, verekedve, fenyegetve, a másik csendben, annak a fában rágó féregnek az elszántságával, amelyik az Isten fogalmát ki akarja irtani ebből a világból gyökerestől.

Szmirnai Szent Ignác mondja, hogy az Oltáriszentség a *halhatatlanságnak orvossága, a halálnak ellenszere*. Az Üdvözítő ezzel a rendelkezésével és ezzel az intézkedésével igazolta azt a kijelentését (Ján. 13, 1.), hogy szereti az övéit és minden szereti az övéit. Mikor az ember a maga megviseltségében, sok küzdelem után elérkezik a halál portájára, amelytől olyan ösztönösen szeret visszahúzódni, pedig nem teheti, akkor ott van az a bizonyos elel, az a bizonyos útravaló, amely az átélt gyötrelmek, főként lelki gyötrelmek után képesít az embert arra, hogy éljen és örökké éljen.

Van-e még valami más is, amit úgy nevezhetnénk, hogy az Oltáriszentség hatása. Igen. Az ú. n. másodlagos hatások, melyek nem a szentség vételéből, mint ilyenből folynak közvetlenül, de a szentség méltó vétele által előállott, az ember lelkét átjárt szeretethalmazatok és növekedések következményei, logikus következményei. Mert egy lélek, amelyik tisztult, Istenhez tört, dictum-factum, termézzetszerűleg, eseményszerűleg és folyamatosan iparkodik egyre jobban mentesíteni magát azoktól a minden napí hibáktól, amelyeknek sora, ha nem is átka és veszte, legalább is szégyene. Az Oltáriszentségben való részesülés az emberi lelket úgy módosítja, lelkileg úgy modifikálja, hogy minden kevesebb lesz benne a gyarłóság, a szégyelni való tulajdonságok tömege.

Az Oltáriszentség vétele ezektől a minden nap gyarlóságoktól mentesít; diszponál, képesít arra, hogy a súlyosabb lelki meghemperek től távoltartsa magát az emberi lélek.

Aztán még egyet említenek a szentatyák. Nem ugyan az írás, de az első keresztény századok atyái. *Alexandriai Kelemen* írásában ezt olvasom: *((Keblünkre öleljük az Üdvözítőt, hogy leszerelje belső szenvédélyeinket))*. — Mi ez? — Utalás arra, hogy az Oltáriszentség az érzéki embert kiegyensúlyozza. Nem egyszerre, de lassacskán, apránként, küzdelmek és gyötrelmek során. Erre céloz Szent Ágoston is, mikor azt mondja, hogy *az Oltáriszentség vételének hatása a szeretet növekedése, a testi kívánságok csökkenése*. Erre alapítja okoskodását az Egyház nagy hittudosa, *Aquinói Szent Tamás* is, mikor azt mondja, hogy *a közöttünk tartózkodó, a bennünk lakozó Krisztus megment, megszabadít bennünket a tagjainkban dülő belső örvénytől és lecsendesíti a háborgást*. — Ne mondjuk azt, hogy a világ háborog, hanem mondjuk azt, és ismerjük be, hogy lelkileg háborgunk mi, és úgy háborgunk, hogy néha esztendők csendje és kiegyensúlyozottsága után jön egy bolond salto mortale, egy őrült halál-ugrás, amely a fékeket, amelyet értelmes eszünk rakott önmagára, ledobja és a fölállított korlátokat átugorja, mint egy pojáca, és amely után így panaszokodunk: — Ó, jaj Istenem, hová lettem?! . . . — Oda lettem, oda mentem, ahova magam akartam. Hogy is mondja Szent Tamás: «. . . dül az ember tagjaiban». Nos ennek a dülásnak a féke, ellenszere hozzáértő lelki emberek megállapítása és alázatos beismérése szerint is a legméltságosabb Oltáriszentség.

Testvérek! Próbáltam ezeket a hatásokat egy kissé kifejteni és megvilágítani előttetek. Nos, azt mondom, hogy mindegyikünk próbálja meg az Oltáriszentségnek megvilágított hatásait egyéni átélésben bemutatni. Lépjünk közelebb, minél közelebb a szentmisében hozzáink leereszkedő és a szentmise legnagyobb áldásából, a Krisztus jelenléséből számunkra itt maradó és asztalt tartó Oltáriszentség elé és csináljuk meg egyéni

tapasztalatokkal azt, amit átélt, amit egyéni tapasztalatokkal rögzített saját lelki boldogulásáért szívébe, értelmébe, akaratába, öntudatába az előttünk élt kereszteny világ. Amen.

XXIV.

A szentmise engesztelő hatása.

Jelen alkalommal a szentmise engesztelő hatásáról lesz szó és arról, hogy a szentmiseáldozatot a halottakért is be lehet mutatni. ,

A régi lutheristák is elismerték a szentmise hálaadó erejét, de ugyanakkor tagadták engesztelő hatását, mert szerintük ez csorbítaná a keresztáldozat értékét. Velük szemben *a tridenti szent zsinat* az ellenkező állásponton van, mikor kimondja, hogy: «*Ki van közösítve az Egyházból az, aki azt mondja, hogy a szentmise csak dicsőítő és hálaadó áldozat, vagy a kereszten végbemenő áldozatnak merő emléke és nem együttesen engesztelő áldozat is, vagy, hogy csak a felhevőnek van hasznára és nem ajánlható fől élőkért és holtakért, bűnökért és büntetésekért elégítétre és más szükségletekre*».

A szentmiseáldozat elsődleges célja tagadhatatlanul a hódolat, melynek elemei: az imádás, dicsőítés, hálaadás és újabb jókért való könyörgés. Másodlagos célja azonban az engesztelés, mégpedig engesztelés a bűnökért és büntetésért. — Tehát nem igaz az, hogy csak annak van haszna a szentmiseáldozatból, aki azon résztesz és a szentmiseáldozat nem alkalmazható abban és olyan formában, hogy engesztelésül szolgáljon, hogy bűnt, büntetést eltöröljön, és hogy kieszközölje legyen az ember szükségleteiben megmutatkozó kegyelemnek. Nem vitás, hogy az áldozat elsődlegesen fordulatot jelentő tény, amely fordulatnak mozzanatai az imádás, dicsőítés, hálaadás és könyörgés. Minthogy *a szentmiseáldozat* a bemutatótól független, az én emberi minden ségemtől függetlenül *objektív, fogható érték*, Krisztus (— a szentmisének objektív, fogható értéke! —) függetlenül attól, hogy én szegény vagyok, vagy gazdag,

és mint az emberiség erkölcsi söpredéke megyek az oltárhoz, — jelen van. *A szentmise értéke Krisztus*, tőlem, az én erkölcsi értékemtől függetlenül.

Mi következik ebből? Világosan az, hogy azt a Krisztust, az ember, az imádkozó ember lelki szükségleteinek alátámasztására igenis föl lehet ajánlani, be lehet mutatni másokért is, a holtakért is. Annak a Krisztusnak, aki minden körülmények között érték, s aki mint ilyent odaadta önmagát az emberiségnek nem azért, hogy csodálják, hogy tünödjenek fölötte, hanem, hogy felhasználják Őt, *annak a Krisztusnak engesztelő értéke is van*.

Nézzük a szentmiseáldozatban az *imádás* tényét! A szentmiseáldozat a keresztáldozatnak az ismétlődése. Viszont a keresztáldozat, az Úr keresztáldozata a legtökéletesebb kultusza az istenségnek. Világos, hogy amikor maga az Üdvözítő az utolsó vacsorán a hálaadás keretében ünnepli az első szentmisét az ő tanítványai körében, s mikor azt mondja: «Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja néktek» (Ján. 14, 13.), hát akkor a szentmisében, tehát a keresztáldozat folytatásában résztvevő ember nem áll üres kézzel, nem állja térdhajtással, bámoszkodással, sóhajtozással, mamaszkodással végig a szentmisét, hanem a misében imádkozó, hálálatadó, kérő, könyörgő Krisztussal egyetemben, a szentmise erejével, azzal a Krisztussal, aki az ő misztikus, titokzatos testének tagjait képező Anyaszentegyházat, ennek híveit viszi, ragadja magával; a szentmiseáldozatban résztvevő, abba szívvel-lélekkel, gondolattal, hittel, akarattal beleilleszkedett ember, ennek a csodálatos cselekménynek az erejével éli ugyanazt, amit él maga a Krisztus a misében.

Krisztus a szentmisében főpap és áldozat egy személyben. Az Üdvözítő, mikor a hálaadás, a könyörgés és az istentisztelet tényeit vitte véghez, az utolsó vacsorai első szentmisében meglódította, megindította a közvetlen nyomába lépő őskeresztenységet, hogy ebben a szentmisében ugyanazt lássa, ugyanazt kérje, amit az effektive és tényleg jelent, az őszövetségi elő-

képeket, amelyek az imádást, hálaadást, kérést, könyörögést voltaképen csak jelképezték, aktív erővé változtatta át. Az őskeresztenység így a szentmise előtt és mellett állott az oltár körül, — s az Apostolok Cselekedeteinek szavaival — «megszegi a kenyeresz és örvendező szívvel dicsőíti Isten». — Mi az a kenyérszegés az ősegyházban, ha nem logikus folytatása, folyománya annak a krisztusi első szentmisének? És hallom, nem hallom: olvasom, olvasom Tertuliánnál, Jeruzsálemi Szent Cirillnél, Alexandriai Kelemennél és kivétel nélkül egyiknél is, másiknál is (akárhányat citálhatnék, de a fejem nem káptalan!), egyik is, másik is írja, hogy abban a szentmisében, amelyet az Anyaszentegyház él Krisztussal, abban mindenrangú és rendű hívőnek, egészségesnek és betegnek, utasoknak, állandóan jelenlevőknek, mindenkiuknak a kérését, az igényeit viszi a hódolat imádásával együtt az Isten színe elé.

De fogyatékos volna a szentmiseáldozat, ha az ember egyéni szükségleteire nem találná meg azt, ami óriási, felszínen általánosnak a beteljesítése, áthidalása, értem az *engesztelést*.

Testvéreim! Hajlandó vagyok évek megfontolása és egyéni értékek kockáztatásával szószékről jelenteni ki azt, hogy a szentmise válasz Isten véghetetlen, fölséges nagy gondolatára. Benne megtalálja az ember az utolérhetetlen és a mi részünkéről megközelíthetetlen örök Létező felé a méltó hangot, az imádásnak a megnyilatkozásait, a kérésnek a szavait, és kellőképen ki-fejezésre juttatja az engesztelő, megváltató, a megbocsátást kérő szavaknak azt a plaszticitását, amelyet Isten elfogad az ember részéről. Az az Isten, akit a világ teremtésének elindítása óta egyre tipornak, s beletaposnak abba az isteni művébe, amelyiknek formájául, szépségéül, ékességéül, diadémjául pontosan az embert gondolta. S mi Isten lépten-nyomon elgáncsoljuk úgy is, mint Teremtőt, úgy is, mint világot Fenntartót. Nem mondomb persze, hogy sikeresen gáncsoljuk el! Isten Isten marad az ember részéről megnyilatkozó infekciónak, ennek az ördögi fertözésnek ellenére is. De könnyebb

az ember lelke, ha mindenre, amit Isten megteremtett, valamiféle árnyékot boríthat. Nos hát, az ennek következtében az emberiségre ráháruló óriási felelősség: bűn és terhe miatt állnak a szentmisében az engesztelésnek, bocsánatkérésnek, az Istenet hajlító, könyörületet és elnézést szorgalmazó fohászkodásnak a szavai.

Már az ószövetség is próbálkozott jelképes engesztelő áldozatokkal valamiképen áthidalni azt a csatornát, amely közte és az Isten között az emberi bűnök révén létesült. Mégis az újszövetség keresztáldozatáig, Krisztus keresztáldozatáig és ennek folytatásáig, a szentmiséig kellett az embereknek várakozó állásponton tengődniök, amíg sikerült a kibékítő megoldáshoz vér árán, Krisztus vére árán elérkezniök.

Az Üdvözítő maga mondotta, hogy az ő áldozata engesztelő áldozat, amikor az utolsó vacsorán hivatkozott arra, hogy az a vér, az ő vére, amely a kehelyben van, kiontatik a bűnök bocsánatára. (Mt. 26, 28.) Tehát kiömlik nem véletlenül, mert az a kehely fölborult; nem passzióból, mert úgy tetszik, nem valamiféle rejtélyességnak, pittoreszk dolognak és ténynek az eszközlésére; hanem a *bűnök bocsánatára*, a bűnök eltüntetésére. Máskülönben nem tudnám megérteni Szent Pált, ezt a hatalmasan, vaslogikával beszélő történelmi embert, aki a zsidókhoz intézett levelében ezeket írja: «*Minden főpap, aki az emberek közül választatik, az emberekért rendeltetik Isten előtti ügyeikben, hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson be a bűnökérh.* Isten elé való ügyeikben, az emberekért rendeltettek az emberek közül az elhivatott, kiválasztott papi emberek. Nem azért, hogy legyenek. Nem azért, hogy végigsétálják az életet a maguk nem tudom miféle színes és a többi emberekétől elkülönülő öltözékükkel, furcsán kikanyarított kobakjukkal és fényes, csörgő olvasókkal. Nem I Emberek közül választattak, emberekért, az Isten színe előtt való ügyeik rendezésére, hogy áldozatot mutassanak be a bűnökért.

Íme, ez az engesztelésnek a kötelessége! De ahol kötelesség van, ott a kötelességteljesítés módjának is

meg kell lennie. És ez a mód igenis maga a szentmise-áldozat, amelyet a pap nem azért a nyomorult három pengőért vagy két pengőért mutat be, ami idők jártával hozzáragadt és amelyet az emberiség maga is akceptál, mint a szolgálati bérét; nem azért, hanem hogy legyen módja neki magának, a nyomorultnak, és legyen módja embertestvéreiért is *a)* imádni az Istenet, *b)* nevükben hálát adni Istenek, a természet és a megváltás megannyi jótéteményeiért, *c)* kérni Istenről azt, ami a mindennapि kenyérrel kezdődik és a mindennapि ke-nyéren túl sorakozik fel végeláthatatlan légióban, az ember megannyi szükségleteit. És végül, *d)* hogy legyen módja az Úristen elé odavinni az engesztelésnek a lehető-ségét.

Az Anyaszentegyház nem homályosítja el, nem teszi kifakulttá a keresztáldozatnak az erejét, amikor azt mondja, hogy a keresztáldozaton túl, amelyet Krisztus hozott, még a szentmisének is van engesztelő ereje. Hiszen *a szentmise Krisztus keresztáldozatából meg-induló vérfolyamnak a folytatása, annak a továbbáradása, hullámzása, hogy az embernek legyen mire támaszkodnia akkor, amikor azt mondja az Úristen előtt, hogy: «bocsáss meg»*. Nem elég ezt elsírvalkodni, elsíráncoszni, hogy «bocsásd meg nekem az én vétkeimet», ezt valahogy effektívvé kell tenni, még pedig vérrel. Miféle vérrel? Nem vitás, hogy nem a magunk romlott, áporodott, megalvadt vérével, ezzel a gyengén mozduló lusta vérrel, hanem azzal a csodálatos életet nyújtó, azzal az Isten békítő vérrel, amelyikről Krisztus mondja, hogy benne van a kehelyben, benne van a bűnök bocsánatára és amit Ő akkor ezzel a kehellyel tett, azt cselekedjük az Ő emlékezetére.

De mikor az engesztelésről van szó, akkor eszünkbe jut, hogy vannak az engesztelés adottságával és terhével olyan emberek is, akik éltek, de akik az életből fizikai értelemben már kiléptek. Nem is annyira a maguk szántából léptek ki, de ki kellett lépniük. Az engesztelés nemcsak az élőkért, hanem a holtakért is a lehető leg-nagyobb feladat és a lehető legnagyobb áldozatadás.

Legyőzhetetlen teher, amelyet az ember nem tud egy másik emberért elvégezni, ha nem volna egy Istenember, aki ember is volt, de emberi minvoltát megtetézte, bekoronázta az ő isteni természetével, s így az a csodálatos kibékítő erőtényező, amely az Istenatyá homlokáról eltünteti azt a felhőt, amely teszem az én egyéni személyes vétkezéseim sűrű-sűrű párázatából alakult ki és húzódott rá az örökk Isten igazságos arcára.

És a holtakért bemutatott áldozat, az engesztelő szentmise, alábbvalóbb-e? Mit olvasunk a Makkabeusok II. könyvében? Makkabeus a hős, a rettenthetetlen vízéz, mikor mint a legyek elhullottak mellette a harcban testvérei, 12.000 drachma értéket küldött Jeruzsálembe, hogy a halottakért áldozatokat mutassanak be, hogy azokért az emberekért, akik ott hullottak el a harc vadságában, és akiknek a csaták tüzében nem volt épkezélab gondolatuk, nem volt meg az elhatározás lehetsége, akiknek a harcok felajzott, öntudatlan hangulat tában nem jutott eszükbe a halál percében Isten kiengetni, hát hogy ezekért a lelkeket is legyen áldozat bemutatva. (12, 43.)

Így az ószövetség! Hát az újszövetségen alsóbb-rendű-e az áldozat? — Hálá Istennek, Krisztus vére elég erős ahhoz, hogy az elköltözött lélekért, aki maga már nem tud, nem képes maga érdekelében cselekedni, akinek nincs többé meg a közeledési lehetősége Isten felé s csak a vágy, a szabadulásnak a vágya feszíti őt abban a magárahagyatottságban, melyet neki a tiszttító tűz jelent, hogy a szentmise ezért a lélekért is effektív tényező legyen. És az is az újszövetség megindulásának első percétől fogva! — Megint a kereszteny hagyományokra hivatkozom s idézem *Jeruzsálemi Szent Cirillt*: ((Azokért az elhunyt testvérekért, akik magukért semmit sem tudnak tenni, Krisztus áldozatával imádkozunk)).

Bizonyára hallottatok valamit a 25 esztendőn keresztül könnyet hullató Mónikáról, aki a későbbi Szent Ágostonért, annak megtéréséért annyi könnyet hullattott. Ez a Monika halárváltan meghagyta fiának, akit visszahozott a lélek halálából, hogy: «*Fiam, ne dészes*

temetést rendezz nekem, ne drága emléket állíts nekem, hanem könyörögjetek és imádkozzatok értem eucharisztikus áldozatban, hogy lelkem megszabaduljon bűneim terhelők. És ugyanaz a Szent Ágoston, akinek így nyilatkozik az édesanya, mikor a szentmisének az engesztelő, a holtakért igénybevett erejéről volt szó, hozzáteszi magyarázatképen: « *Azért tesszük ezt, hogy használjon azoknak, akik úgy éltek, hogy használhasson nekik.*», vagyis aikikben ennek a szent áldozatnak tiszttó erejében való hit aktivitásába, effektív segítésébe vetett bizalom élt akkor, amikor még tévelygő szegény emberként jártak itt e földön.

Igen, testvéreim! így szólal meg a keresztény hagyomány a régi egyházyákat ajkán, akik párhuzamot vontak a szentmiseáldozat és a között az ószövetségi áldozat között, amelyet a bélpoklosok, a mindenféle sebekkel elborított és épp ezért a zsidó társadalomból kirekesztett emberek mutattak be. Hallgassuk csak Tertulliánt, aki a hazatérő tékozló fiúnak esetében a hazatérekor szerzett lakoma és az Oltáriszentség, tehát a szentmise közt párhuzamot vont. Kimondja, hogy a szentmise is megtisztítja a beteg embernek megviselt ruháját; a lelkei ember tagjaira ünnepi köntös a szentmisében kerül, ahol Krisztus másodszor és újra és újra keresztre feszíteti magát.

Íme, hogyan kell a szentmisén jelen lennünk. Szívvel, lélekkel, tudással, akarattal! Istenet imádó, Istennek hálátagó, Istenhez könyörgő, magamért, másokért, a szegény meghalt, magukon segíteni nem tudó, másvilágban vezeklő lelkekért könyörgő, hálaadó lelkülettel.

Ha így cselekszünk, ha felszívunk minden vonást, minden gondolatot, minden eszmét, amelyet a kereszténység kifejezett a mi számunkra a katolikus tanokban, akkor jni is érezzük azt a napsugarat, amely rávilágít a léleknek sokszor tudatlanságból, sokszor vétkes feledékenységből támadt sötétségére; akkor belejutunk abba a katolicizmusba, amelyhez olyan öntudatlanul, megsokásból, merő tradícióból tartozunk; beleomlunk abba az Anyaszentegyházba, amelyben most is úgy-

ahogy megvagyunk, de amelyet inkább kívülről ismerünk csak, mint belülről, inkább a mázát, a háncsát, a kérgét, semmint belülről a velejét, erejét, csodálatos konstrukcióját és az ornamentikáját. Ha mi így éljük át a szentmisét, ha mi azt nemcsak végigálljuk, hanem végigéljük, ha mi azzal szervesen együtt vagyunk az értünk dolgozó, verejtékező Krisztussal, akkor a szentmise azzá lesz a mi számunkra, aminek Isten eszmei elgondolása szánta, a világ, az emberiség legnagyobb kincsévé. Amen.

XXV. A szentmise szereplői.

Az előzőkben megvizsgáltuk és megismertük a szentmiseáldozatnak hódolati, hálaadó, kérő, engesztelő hatásait. Ezekután önként merül fel az a kérdés is, vajjon mi módon fejti ki ezeket a hatásokat a szentmiseáldozat? Személyi, vagy dologi hatásokkal? Minél jobban ismerjük mindenzt, amit a szentmiseáldozat nemcsak jelent, hanem amit létesít, amit eredményez, annál jobban használjuk majd azt a mi magunk és mások megsegítésére szoruló lelkeket javára és hasznára.

Próbáljuk meg hát először tisztázni az ú. n. személyi kérdést! Vajon a szentmiseáldozat elsődleges hatása a hódolat, hálaadás, kérés, könyörgés személyi erővel fonónak-e a szentmiseáldozatban? Ha azt keresem, hogy a szentmisében szerepelnek-e személyek, igennel kell felelnem.

Mindenekelőtt *Krisztus*. Ő a szentmiseáldozatnak elsődleges bemutatója, aki a szentmiseáldozat keretéből kiemelhetetlen, benne állandó és örök érték. Ő, mint az áldozat tulajdonképpeni bemutató főpapja, a maga hiánytalán, fölséges papi lelkületével áll a szentmisének a centrumában, a középpontjában. S mivel a Krisztus feltétlen érték, meg nem fogyatkozó, el nem alkudható *a) történelmi, b) jelenbeni* érték, azért az Úr Jézusnak ez a kiemelhetetlen és megfogyatkozhatatlan, személyes

értéke a misében dologi jelentőségű is; tehát a hatásnak dologi biztosítékát is eszközli a szentmise.

A második személyiség a szentmisében Krisztus eszköze, az oltárnál működő, ténykedő, szolgáló, áldozatot bemutató papi ember, aki éppen azért szükségképen illenék, illik, sőt kell, hogy törekedjék magát minél méltóbb eszközévé tenni az elsődleges személyi szereplőnek, Krisztusnak, akihez az elhivatás, a megbízatás, meghatalmazás, a szolgálati kötelesség révén fűződik. Az ő személye többé-kevésbbé elválaszthatatlanul kapcsolódik az Üdvözítőhöz, mint a szentmisében működő első személyhez.

De menjünk tovább! A szentmiseáldozat azonban, minthogy abban személyes ténykedések érvényesülnek, *nem szorítkozik a rácsok területére*, nem szorítkozik merőben a szentmisére, hanem a szentmiseáldozathoz személy szerint és egyenekint csatlakoznak a hívek is. Ezt sziveskedjetek tudomásul venni és ebbe próbáljátok magatokat beleélni.

Az *Egyház*, ez az óriási nagy testület, amely azt a papot az oltárhoz küldi, hogy a Krisztus mellett szolgáljon és amely egyháznak templomaiban, ahol misét szolgáltatnak és akkor, amikor misét szolgáltatnak, mintegy kiemelkedve, kilépve, személyes szereplésre kínálkozva a hívek is megjelennek; egyénenként, külön-külön, aki misét mondat, aki misét hallgat, aki a misénél szolgál, elkezdve attól a kis fiúcskától, aki ott bukdácsol az első szolgálat izgalmában az oltár körül, végig mindenkorig, akik a templomban mesehallgató és misén résztvevő és az áldozatba bekapcsolódó lelkülettel vannak jelen. Ezek minden a szentmiseáldozat személyi exponensei, értékes tényezői. Mi következik ebből? Az, hogy a szentmiseáldozatban, amelyben én személy szerint érdekelve vagyok, minden egyes itt jelenlevő embernek, fejenkint, egyénenkint, szívével, eszével, meghajtott térdével és imára kulcsolt kezével, de leginkább szívével és értelmével, elgondolással, méltánylással, értékeléssel hovatovább alkalmasabbá kell magát tennie. Ezért mondom, hogy a szentmisén nem ácsorog, nem őgyeleg az ember,

a hívő, résztvevő lélek, nem álmodozik, nem képzelődik, hanem abba értelemmel, akarattal, szívvel, lélekkel beleilleszkedik.

Már egyszer utaltam arra a hídtartó pillérre, amelyik bele van ágyazva, építve a folyamnak a medrébe, a sodrába. Hát én így képzelek minden egyes embert, minden egyes személyt, a paptól kezdve a hívőkön át egészen az oltárnál szolgálatot teljesítő egyénig, akiknek mindegyike személy szerint való érdekeltségében vállal, nem vállal: itt nincs vállalkozásról szó, hanem amelyben *él. Él.* Ez a két betűből álló folyamat fejezi ki leghelyesebben a fogalmat! Él abban a folyamatban, amelyik a Krisztus szívéből kiindult sodra és árama a természetföltől életnek.

Tehát a szentmisében, mint áldozatban, igenis ilyen nagy, személyes ténykedés folyik, amelyiknek a vezérlőcsillaga, — á dehogy csillaga! — *napja*, amelyből minden erő és hőforrás áramlik, amelyiknek vonzó, forgatóereje viszi és emeli azt az egész nagy imádkozó, hódoló, kérő, könyörgő, engesztelest kereső sokaságot az Isten trónusa elé.

Íme, a keresztény hittani igazságoknak, logikus következmények csodálatos törvényeinek eredménye szerint a misében végbemenő folyamatnak kopácsolás-szerű erővel, ráverő pörölycsapásokkal következő és /el-következő hatása az, hogy mi itt mindenjában a szentmisében a magunk személyes alkalmazottságával, beilleszkedettségével, beépítettségével veszünk részt. Természetesen nem az, aki ott perceket, rövid időket, esetleg negyedórákat tölt el, hanem az, aki Krisztus áldozatát *éli*. Vele együtt, «Hand in Hand», kéz a kézben, szív a szívhez, akarat az akarathoz simulva, teljesen átivakodva a Krisztus áldozatot bemutatni akaró szándékától.

Arra a kérdésre kell már most megfelelnünk, hogy a szentmiseáldozat egyes hatásai, a hódolat, az imádás, a kérés, a hálaadás, az engesztelés hogyan és mi módon mennek végbe, és ezeknek a folyamatoknak mi a tulajdonképeni értéke? — A felelet egyszerű és világos! Lévéν a szentmiseáldozat hódoló és hálaadó áldozat, és

lévén az ilyen módon fogalmazott és elgondolt és kéz-bentartott és szívhez szorított jellege a szentmiseáldozatnak *végtelen érték*, megindul a szentmisében, azaz Krisztus keresztáldozatának folytatásában, megismétlődésében, annak a kivétődésében és jelenülésében a *keresztáldozat újabb*, mondhatni második, századik, ezredik, milliomodik és én nem tudom hányadik *kiadása*, mikor az a szentmise végighullámzik, mint hódolat és imádság a világban, a lelkekben, a felhökön túl, egészen az Istenig. Tehát a szentmisének, mint áldozatnak az értéke mellé (mert a keresztáldozatnak újabb megismétlődése, annak jelenülése végtelen érték) kérdőjelet állítani, ezt valahogyan a kétélkedésnek, a bizonytalan-ságnak, a kiegyensúlyozatlanságának próbálga-tásával újból és újból kérdezni, hogy úgy van-e, annyit jelent, mint azt a történelmi kapcsolatot, azt az időbeli együvé-tartozóságot, amely a keresztáldozat és az egyre meg-ismétlődő szentmisék között áll, tagadni; annyit jelen-tene, mint csinálni magunknak kérdéseket és próbálni azokat megoldani ott, ahol nincsenek, ott, ahol meg-oldottság, a bevégzettség és logikai vaskalapács le-szögező igazsága szerint megállapodott szemléletben tanultuk megbecsülni a szentmisét. Semmiféle mozzanat, elgondolás nem iktatható ide be, amely mint feszítővas meglazítaná a kapcsolatot Istennek tetszése és Krisztus engedelmességének a szentmisében megismétlődő pél-dátlan áldozatkézsége között, amelyikre vonatkozólag elmondotta Malakiás próféta a zsidóknak: «... Minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, mert nevem a nemzetek között, úgymond, a seregek ura, Istene». (1, 11.)

Krisztus Istennek ugyanazt a hódolati adót, ugyanazt a lemasolhatatlan teljességet nyújtja a szent-misében, amelyet adott a kereszten. De, de! Amikor kihangsúlyozott az, hogy a szentmiseáldozatnak hódoló, hálaadó jellege, értéke végtelen, akkor — lévén a szent-miseáldozat bemutatásakor papi ténykedésről, papi működésről is szó — világos, hogy annak a szentmise körül szolgálatot teljesítő, abban lélekkel, szívvel, aka-

rattal, hatalommal résztvevő második személyiségnak valami módon bele kell szövetkeznie, bele kell szürekednie a szentmisébe.

Értsük meg: mivel a szentmiseáldozatnak hódolati és istentisztelő jellege végtelen értékű, s mivel mi szívvel és észssel a misében szinte szolgálunk és áldozunk az Úr istennek, mi nem jöhetünk, nem illik, abszurdum, hogy jöjjünk olyan lelkülettel (akár én az oltár körül, akár te az oltáron túl), amelyik nem méltó kerete a Krisztus végtelen értékű áldozatának! Igenis! Istenek annál nagyobb gyönyörűsége van Krisztus kereszta áldozatának megismétlésében, minél nobilisabb, kimosakodottabb, becsületesebb, mondjuk ki magyarán a szót: minél szentebb emberek sorakoznak a köré az oltár köré, és minél szentebb az a személy is, aki azon az oltáron ügyködik, ténykedik, aki a Krisztussal együtt azon az oltáron van.

Felmerül a folytatálagos kérdés, hogy hát mi a módja, mi a formája annak, hogy a szentmiseáldozatban ezek a hatások egyike-másika (most már ott vagyunk a könyörgő és engesztelő hatásoknál!) érvényesülni tud! Mi annak a formája, hogy annak a kérő, engesztelő szentmisének az emberi lélekre nézve kihatásai legyenek? Vajjon itt is egy tárgyi, egy dologi hatás érvényesül a maga teljességében azzal, hogy szentmisét mondatok, hallgatok, mondok, hogy a szentmisén jelen vagyok, hogy a szentmiseáldozatba belekapcsolódom? Vajjon az engesztelés, és a kérés ipso facto magában a szentmisében, ezzel az áldozattal, mint eszközzel valósul-e? Olyan eszköz-e a szentmiseáldozat az én kérésem, engesztelni, vezekelni akaró készségem effektív, valóságos értékkétételében, hogy ha én nem kellek, hogyha az én részéről semmi sem kell, az engesztelés egyszerűen Krisztus, az áldozatot eszközlő Krisztus révén valósul?

Vigyázzunk! A szentmiseáldozatnak közbenjáró, könyörgő jellege mellett egy pillanatra sem felejtjük el, hogy a szentmiseáldozat elsődleges jelentősége az istentisztelet, a kultusz, az örök Atyanak járó hódolat, az

imádás, az előtte való megsemmisülés; az, amit Francesco így fejezett ki: Ki vagy Te, Uram, és ki vagyok én, kicsi emberi féreg, giliszta, pondró. Mikor én leszögezem, kijelentem, elismerem, hogy itt vagy ott megismétlődik a Krisztus öröök nagy áldozata és én a mellett, mint annak egyik igénytelen tényezője vagyok: ez a szentmisének tulajdonképpeni és elsődleges jelentősége. — Nohát, akkor az én kérésem, az én engesztelő és bocsánatkérő megnyilatkozásom nem a szentmise, mint eszköz által, hanem a szentmisére való tekintettel valósul. Isten arra való tekintettel, hogy egyszülött Fia ezt a nagy, példátlan, egyetlen áldozatot meghozta, fogadja el a szentmiseáldozatot; s mert Krisztus áldozatát másodlagosan az emberekért való kérés és engesztelés szándékában mutatja, azért törtenik az, hogy az ember kérései is esetleg meghallgattatnak. Persze nem abban a formában, nem azért és nem azzal a szándékkal, amint sokszor az ember mondja, hanem tekintettel az ember érdemes voltára, vagy pedig a kérés, melyet Isten esetleg tökéletlennek, önzőnek, hiányosnak talál, a léleknek egy magasabb-rendű javát szolgálja. Éppen úgy, mint amikor az ember bűnbocsánatért esdekel a szentmise útján, s a szentmiseáldozat nem eszköze annak, hogy az ember bűnei eltöröllessenek, hanem a szentmiseáldozat kérő és engesztelő jellege révén Isten a bűnbánatra hajló léleknek nagyobb erőt ad, kegyelmet, amelynél fogva a penitenciára hajlamossá vált lélek eszközli azt, hogy abban a léleken kidomborodik, előtérbe tolakodik a penitenciázó, a bűnbánó készség. Az a készség, amelynél fogva én közelebb verekszem magamat Istenhez, amelyben önmagamat letérítettem akkor, amikor az Isten útjairól leléptem, lecsúsztam, s most kezdődik az újból való fölemelkedésnek a műve. Minek a révén? A szentmiseáldozatnak a révén, amely mint a Krisztus közbenjárása érettem, eszközli az én szívemnek porhanyóvá válását, az én értelmes eszemnek, amely, időnként elhomályosodik, a megvilágosodását.

Csak egyben, az ideiglenes büntetések elengedését

eszközlő hatásában közvetlen a szentmiseáldozat, mert amint azt az egyetlen, lemásolhatatlan, nagy keresztfálati áldozatban valósította és létesítette Krisztus önfeláldozó szándéka, úgy a magáramaradt és elégtételadásra, ideiglenes büntetések lerovására többé-kevésbbé képtelen vagy alkalmatlan, szenvédő lelkek felszabadítására odaadja, folyósítja a szentmiseáldozat mindenzt az értéket, amelyet Isten Báranya adott meg nekem, neked, nekünk, az egész világnak.

A szentmise hatásairól és arról, hogy azok hogyan létesülnek, hogyan valósulnak, szóltunk, hogy a mi kereszteny katolikus hittani, dogmatikus tudásunk minél acélozottabb, keményebb, kiélezettebb legyen; hogy amikor majd két hét múlva megkezdjük az 1938-as nagy nemzetközi szentségi kongresszus előkészületeit, ne azon járjon az eszünk, hogy milyen zászlókat fogunk lógtatni az ablakból, milyen szőnyegekkel fogjuk díszíteni az utcák sorát, hanem gondolkodunk mindenekelőtt a lelkünk előkészítéséről, kiképzéséről. Gondunk legyen a mi értelmes eszünk, gondolkozó szívünk, és a mi katolikus hitünk kiépítésére. Gondoljunk arra, hogy a fölvonuláson döngő lépéssel menetelő, ilyen meg olyan csapatokon, zeneszóra, énekszóra lépegető embersokaságon túl ott állunk mi, ott térdelünk mi, lelkünkben a meghódolásnak azzal a tudatával, amelyet a legmártíróbb Oltáriszentség öröök értéke, és amit az ember lelkének hódoló imádata végiglenül drága tényezőként létesít bennünk Isten. Adja Ő, hogy úgy legyen. Amen.

XXVI.

Az Oltáriszentség minisztere: a pap.

Még néhány kérdés vár feleletet a szentmiseáldozatról, illetve vele összefüggőleg a legmártíróbb Oltáriszentségről való felfrissített hittani fogalmaink és ismereteink kikerekítése tekintetében. Arról is szó kell essék, hogy a legmártíróbb Oltáriszentség

kiegészítője, tehát a szentmiséáldozatnak a bemutatója a pap, és hogy az Oltáriszentségnek rendes kiszolgáltatója ugyancsak a felszentelt pap.

Miért szükséges egyáltalán ezt hangoztatni, ezt a tételet megbeszélés tárgyává tenni? Nem fölösleges ez? Nem nyitott ajtókon való dörömbözés ez? Előadást tartani arról, hogy a legméltságosabb Oltáriszentség készítője a felszentelt pap, és hogy ugyancsak ő az Oltáriszentség rendes kiszolgáltatója is?

Annyi bizonyos, hogy semmi sem fölösleges, ami ismereteink elmélyítését szolgálja! Márpedig a trienti szent zsinat szükségesnek tartotta leszegezni azt, hogy Krisztus Urunknak az utolsó vacsorán adott eme szavai: «Ezt cselekedjétek az én emlékeztemre» — valóságos avatásszámba mentek, amelyekkel az ő apostolait papokká avatta; továbbá, hogy e szavak erejével elrendelte, hogy az apostolok és az utánuk következő korok papi generációi ajánlják föl az Üdvözítő szent testét és vérét áldozatul Istennek. A trienti szent zsinat szükségesnek tartotta a megszokott formában és alakban kijelenteni, hogy aki nem így gondolkozik a katolikusok közül, az önmagát rekeszti ki az Egyház egységéből. Aki azt gondolja, hogy ez nem helytálló és nem szükséges fejtegetni és elmélyíteni a mi keresztény katolikus hitünk mindenegyes áldozatáról, annál inkább az egész katolikus hit centrumáról, a szentmiséről és az Oltáriszentségről szóló fogalmainkat, az vessen egy pillantást a határokon túl Németországba, ahol dül az új pogányság. A Kr. u. hetedik, nyolcadik, tizenhetedik és tizennyolcadik században voltak tévitetítások, voltak és lettek eretnekségek; azok születnek teoriában, elméletben és gyakorlatban, tömegekben és egyedekben nap mint nap, mióta az isteni kinyilatkoztatás akár ószövetségi, akár újszövetségi formában megkövetelte az emberektől a hitnek az áldozatát Istenkel kapcsolatosan. Ennélfogva nem fölösleges bizonyítani azt, hogy a legméltságosabb Oltáriszentség készítője a pap, és hogy a legméltságosabb Oltáriszentség rendes kiszolgálója ugyancsak ő.

Az alhigensek néven ismert eretnekek tanították azt, hogy bármilyen jámbor és bölcs ember (a hitújítók megtoldották még azzal, hogy egyáltalán bármilyen hívő ember) Krisztustól meg van hatalmazva a legmél-tóságosabb Oltáriszentség készítésére. Miért kellett a 4. lateráni zsinatnak állást foglalnia e tévtanításokkal szemben? — Álljunk össze négyen vagy öten! Mondjuk, öten. Ti közületek négy valaki és én az ötödik és döntsük el, ki közülünk a legbölcsebb, és döntsük el, ki közülünk a legjámborabb. Vagyok annyira őszinte és vagyok annyira becsületes, hogy elárulom azt a titkos gondolatomat, hogy bölcsesség dolgában nem tartom magamat utolsónak, és mint a giliszta bennem csuszkál-mászkál az a gondolat, hogy — minden alázatosság és önbemérés mellett — ötünk közül talán nem én vagyok a legkevésbbé jámbor. Következésképen itt van a nagy galimathias, a nagy összevisszáság: a waldi és albi elmélet és vallási tévely alapján kiáll és azt mondja: «Én jámbor vagyok, következésképen fabrikálok és készíték Oltáriszentséget». Saját maga által önmagára diktált jámborság, okosság és bölcsesség címén 3- 4 hosszú lépéssel fölmászik arra az oltárra és azt mondja: «Én megtanultam valamikor az evangéliumban azt, hogy Krisztus azt mondta az utolsó vacsorán: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Ez az én testem, ez az én vérem, — mondom, kimondom, ismétlek és készíték Oltáriszentséget». Nem világos? Nem áll előtünk tisztán?

Vagy méginkább a XV. század újítóinak az a tanítása, hogy bármelyik hívő ember készítheti az Oltáriszentséget. Az ördög nem alszik, ahogy mondani szoktuk. Az emberekben van *elég* hiúság, különökösre való hajlam, törekvés, bizonyos személyi értékeknek előtérbehozatala. Tehát ha egyszer minden hívő — a lutheristák megállapítása szerint — jogos és felhatalmazott arra, hogy Oltáriszentséget készítsen, akkor készít is. — Hát nem készít! És nem készíthet!

Miért nem? Mert az Oltáriszentséget készíteni annyi, mint az újszövetség áldozatát bemutatni. Már-

pedig nem én mondom, hanem Szent Pál mondja: «Senki nem veszi magának ezt a tisztséget az áldozat bemutatására, hanem, aki Istenről hivatott» — írja ezt a zsidókhöz intézett levelében. (5, 3.) Már az ószövetségben, amely pedig csak árnyképe az újszövetség, az «üdvösvetés» rendszerének, ott szerepel az áldozatok bemutatására kiválasztott papi osztály, a pap. Mióta a világ áll, bizonyos emberekre a küldetés, a hivatás, a felhatalmazás kötelessége, mint teher van ráakasztva; és ha az újszövetségi áldozat bemutatása kötelesség az egyik oldalon, akkor felhatalmazás és jog a másik oldal, mert ez a kettő ikertestvér, ez a kettő minden együtt jár a logika, a gondolkodástan törvényei szerint.

Minekünk, akik az evangélium alapján keressük magukban a dolgokban a helyes és egyenes tájékozódást, nem mellékes és nem jelentéktelen az a tény, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsora asztalához (amelyik tehát az első szentmise volt és amely az Oltáriszentség rendelésének az alkalma volt) tizenkét apostolt ültetett oda. Ugyanaz a Krisztus, akitől az evangéliumban olvastuk, hogy elküldött pedig az ő színe előtt hetvenkét tanítványt különféle városokba, ahova ő jövendő volt. Keresem az utolsó vacsora asztalánál — hogy nincsak férfiakról szóljak! — a jámbor asszonyokat is, akik Krisztus körül és az Ő tanítványai körül a hívő lelkek melegségevel kisebb-nagyobb szolgálatokat tettek. Nem találok az utolsó vacsora asztalánál még hírmondót sem közülük. Pedig a hetvenkét tanítvány hívő lélek volt. Pedig az evangéliumból ismert ájtatos asszonyok hívő lelkek voltak. Pedig Nikodémusról tudom, hogy farizeus létére éjtszakánként Krisztushoz járt tanulni; Arimathéai Józsefről tudom, hogy a leggyöngédebb lelkület vezette Krisztus utáni szeretetében, hiszen ő tette a keresztről levett Megváltót a kőszírba. S nem találom sem a hetvenkét tanítványt, sem az asszonyokat, sem Nikodémust, sem Józsefet nem találom az utolsó vacsora asztalánál.

Mit jelent, hogy csak az apostolok ülnek ott? Mit jelent, hogy csak az apostolokhoz intézte az Üdvözítő

e szókat: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», ha nem azt, hogy ezek, és ezeken keresztül, akiknek Ő a hatalmat, megbízást közvetítette, készítik az Oltáriszentséget, közvetítik Krisztus akaratát, hogy a kenyér az Úr teste, a bor az Úr vére legyen.

És itt nem oktalan és túlzott egy következtetéssel visszatérni azokra az előbb említett tévtanításokra, hogy minden hívő ember egyforma, nem is bölcs és nem is jámbor, tehát hívő ember jogosult és képes az Oltáriszentséget készíteni. Ez azt jelentené, hogy a jog mellett kötelesség is van, tehát akkor minden hívő induljon neki az Oltáriszentség készítésének, celebráljon misét, amit pontosan még azok sem mertek és nem is tudtak az elmélet képtelensége és lehetetlensége folytán megvalósítani, akik tévtanító létükre ezt a gondolatot beledobták a világba. Nem képesek mindenire rá-oktrojálni a kötelességet, hogy: «Ember, hívő ember vagy, tehát menj és csináld azt a Krisztust. Legyen az asztal, amelynél megállsz, oltár, és legyen a szó, melyet az ajkадon keresztül kiejtesz, az Oltáriszentséget valósító krisztusi szónak hiteles visszaidézése».

Kereszteny testvéreim! Annak a tételeinknek, hogy az Oltáriszentség készítője és rendes kiszolgáltatója a pap, az ősegyházban szokásos kereszteny hagyomány is egyik legtekintélyesebb bizonyssága. Egy görög nyelven megírt kereszteny könyvben ezt a kijelentést találjuk: «Rendeljetek magatoknak püspököket és diákokat, akik méltók az Úrhoz». Rendeljetek nem úgy, mint a boltba bemegyek és rendeletek ezt vagy azt; és nem úgy, mint sokan mikor bemennek a sekrestyébe szentmisét kérni, így szólnak: «Rendelek egy szentmisét!» — nem ebben az értelemben. Hanem az Anyaszentegyház szent rendjébe, a papság rendjébe állítson bele a reábízott hatalomnál fogva püspököket és diákokat, szer-papokat, akik méltók legyenek az Úrhoz. Mi az, hogy méltók az Úrhoz? Mit jelentsen az Úrhoz való méltóság, ha nem azt, hogy A, vagy B, vagy C, vagy X ember-nek, akit kiállítunk, az Úr szolgálata körül különleges teendői vannak, olyan valami, amit más nem végezhet,

amire más nem alkalmas? Nem megbélyegzésképen nem alkalmas — mert biztosan akadnak közületek néhányan, akik a nemalkalmasságot rögtön így értelmezik! — Ez a megállapítás csak a küldetést, a hivatást, a hivatás körül való következetes munkálkodást, egy életen keresztül ebbe a hivatásba való beállítottságot jelenti. Ezért mondjuk, hogy az egyházi rend eltörölhetetlen nyomot hagy a pap lelkében, még ha hetvenhétszer kiugrik is a reverendából. Nem a kenet, nem az illat emeli csak fel őt, hanem a küldetés, a maga kötelességeivel, a maga elháríthatatlan és meg nem indítható terhével.

Kiegészítésül vonjunk párhuzamot az ószövetségi és újszövetségi papok között! Egy római szent azt mondja, hogy a liturgia, az istenszolgálat csúcsponja az áldozat, melynek bemutatása papi tisztség. Ignatius, az első századoknak ez a felkent és felfelmagasztosult egyéniisége kijelentette egyenesen, hogy tilalmas az Eucharisztát ünnepelő püspök, illetőleg pap nélkül. A diakónus, a szerpap, az csak kiszolgáltatója, de nem készítője az Eucharisztianak.

Tételünk másik része az, hogy a pap által készített Oltáriszentségnek rendes kiszolgáltatója is a pap. A hangsúly ezen a szón van, hogy *rendes* kiszolgáltatója. A magyarázata a dolognak az, hogy Krisztus Urunk apostolainak mondotta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». A magyarázata a dolgoknak Krisztus Urunk eme megbízása és küldő szavai alapján az Anyaszentegyháznak, az ösegyháznak az a gyakorlata, amelynél fogva a szentmisét a papok mutatták be, az Oltáriszentséget rendesen papok szolgáltatták ki, ami érthető is, mert hiszen a doleg természetéhez tartozik, hogy aki valaminek a készítője, az legyen annak az osztogatója is! Annyival is inkább, mert hiszen isteni jogon rendes, beállított közvetítő az a pap a hívő és Isten között, amiből folyik az a logikus következmény is, hogy feltehetőleg ő lesz az, aki azzal az Oltáriszentséggel — legyen szabad ezt a szót használnom, csak a közelebbi megmagyarázás okából mondom úgy, ahogyan mi szoktunk beszélni! — aki (a pap!) foglalkozik. Ha a pap

ténykedik a szentmisében a Krisztussal, ide lehozza közénk Krisztust, arról feltehető mégis, hogy legakalmasabban, legmegfelelőbben ő az, aki ezt a közvetítést eszközli.

Mondok egy hasonlatot, bár minden hasonlat sántít. Látsz egy drága kisdedet, amelyik mosolyog, amelyik csapkod az ő kicsiny kezeivel a levegőben. mindenki, még a legnehézkesebb mozgású férfiember is valahogyan szeretné a két tenyerébe fogni azt a kisdedet. De milyen otrombán, milyen ormótlanul, milyen esetlenül, milyen hozzá nem értően fogja. De ha egy asszonyszemély, az anya, vagy a dada veszi a kezébe azt a kisdedet, milyen egészen másként nyugszik meg annak a két tenyerén, mintha ilyen magunkfajta nehézkes férfiember fogná meg! Mondom, a hasonlat sántikál, mint minden hasonlat, de ebből is megérthető, hogy az, aki az Oltáriszentséggel tesz-vesz, aki azzal együtt van, aki azzal együtt él, az minden esetre megfelelőben fog bánni vele, mint akinek — ahogyan jó magyarosan mondani szoktuk — nem a kenyere, nem a mestersége.

Tehát az Oltáriszentség rendes kiszolgáltatója a pap! Hát van *rendkívüli* kiszolgáltatója is? Igenis van: a szerpap, a diakónus, aki nem mutatja be az áldozatot, hanem miután a püspök, vagy a pap az áldozatot be-mutatta, ő *kiszolgáltatja* az Oltáriszentséget, nem mint pap, hanem mint a papnak a segédje. Szükség esetében, ha a pap tól vagy az Egyháztól arra megbízást kap, a papi rendtől, vagy a püspöki rendtől eszközölhető megbízás alapján végezheti a diakónus ezt a szolgálatot az Oltáriszentség körül.

S még valamit! A fogalmainkat akarjuk ezzel is helyesbíteni. Bizonyosan van egy-két hívő kereszteny lélek köztünk, aki szeret olvasni, és hallott már arról, hogy az Anyaszentegyházban valamikor dívott az *ön-áldoztatás*. — Hát ez mi? Abból, hogy az Oltáriszentség kész szentség, következik, hogy akárki elvégezhetné ezt az osztogatást, az Oltáriszentségnek a sajátmaga lelkéhez való közelhözását, bárki megáldoztathatná magát.

Ez azonban nincs megengedve! Az ősegyházban

volt egy gyakorlat, amelynél fogva a remeteségek, az üldöztek idején a keresztyének elvitték magukkal az Oltáriszentséget, hogy megáldozhassanak később is, mikor a keresztyénüldözés idején nem volt biztosítva a lehetőség, hogy eljuthatnak abba a katakombába, ahol misét mutattak be és így eljuthassanak az Úr asztalához. Az ősegyházban ez a gyakorlat annyira megvolt, hogy áldoztatáskor a szentmisében a hívők tenyerére, kezére tették a legméltságosabb szentséget és mindenki maga áldoztatta meg magát.

A mai gyakorlat szerint ez még a papoknak is tilos! A szentmisét kivéve. Ettől függetlenül én sem áldoztathatom meg magamat. Teszem föl, érzem, hogy nem bírom már megvárni a reggelt, olyan rosszul vagyok, lejöhetek éjszaka egy órakor ide a templomba és megáldoztathatom magamat? — Nem! Tilos! Nem szabad nekem se, pedig a szentmisében magamat áldoztatom; a szentmisétől elteintve még mint pap sem gyakorolhatom az önaldozatást. Annál kevésbé a hívő.

Miért, miért? — zakatol a kérdés. — Te tudod legjobban, te magad! Mert hajlamos vagy a különködésre, hajlamos vagy a félszegeskedésre, hajlamos vagy a *babonaságokra*. Mi történnék, ha egyik-másik ember megtehetné azt, hogy a kezére tett Oltáriszentséget elvihetne magával, hogy majd ő ott, ahol senki sem látja, senki sem zavarja, ott, ahol nem szól az orgona, ott, ahol mellette nem trécsel valaki, ott, ahol nem unja magát mellette a szomszédja, ott, ott, a magányban, valami szent elvonatkozásban, egyedül, Isten és önmaga közt fogja elintézni legszentebb ügyét.

Nos, az Anyaszentegyháznak volt oka, mikor ezt a régi gyakorlatot leállította és tilalmazta ezt az önaldozást.

Miért hoztam ezt föl? Azért, hogy az eucharisztikus áldozat minden vonatkozásait megmagyarázzam és rámutassak arra, hogy a történelmi fejlődés során az Anyaszentegyház igenis megneveli a lelkeket és meg is *kell* nevelnie a lelkeket az üdvözítő Úr Jézus Krisztus szentségének méltó tiszteletére.

Valljuk csak be, hogy a mi tiszteletadásunk az Oltáriszentség iránt gyenge és beteg. Mindenekelőtt azért gyenge a külső megnyilatkozás, mert gyenge és beteg befelé a hit. Azért nem hajolnak meg a térek, mert nem hajlik meg a lélek, mert az a szentségi hit nem dolgozik és nem él úgy bennünk, hogy azt abszolút meggyőződésnek minősíthetnénk.

Mindez a sok szó, mindez a jóakaratú magyarázat, igyekvés, törekvés, amely bennünk a többé-kevésbbé eucharisztikus lelket felnevelni szándékolta, abból az egy igazságból táplálkozik és indul ki, hogy a szentmise, következőleg az Eucharisztia, az Oltáriszentség a világ legnagyobb kincse. Amen.

XXVII.

Az Oltáriszentség méltó élvezője.

Sorozatos megbeszéléseink folyamán ezúttal azt fogjuk megvizsgálni, hogy a legmártírásosabb Oltáriszentségnak mi a célja és ki annak méltó élvezője. Ha ugyanis valamit készíték, annak oka és célja van. Ha tehát Isten készítette az Oltáriszentséget, meg kell néznünk egy kissé a célt, ami miatt azt készítette.

Miért készítette? — Eledelül, táplálékul, lelki eledelül, lelki táplálékul szánta valakinek.

Kinek? — Korlátlanul és megszakítás nélkül az embereknek!

Milyen embereknek? — Azoknak az embereknek, akik e szent eledelben a hívő lélek alázatosságával és bensőségével keresik a maguk számára a lelki megnyugvást, az erőt, amely őket mindenkor az elviselésére képesít, amit az Isten akarata, gondviselése egy életen keresztül vállaira rakott kötelesség, teher képében.

A készítő után természetes, hogy a *felhevőnek*, mondanám így, az *élvezőnek* a személye után kell kereskednünk.

Ki az? — A kereszteny katolikus hit tanítása szerint a megigazult ember, vagyis az, aki lelkileg meg-

érett, aki lelkileg magát alkalmassá, képessé, méltóvá teszi az Oltáriszentség élvezésére.

Itt mindenekelőtt hármas megkülönböztetést kell felállítanunk az Oltáriszentség vételében. Az első az ú. n. *merőben szentségi áldozás*, ami annyit jelent, hogy a hívő ember a szentségi jelleg tudatában és annak a szándékával, az abban való részesülés szándékával veszi azt fel. A másik az ú. n. *lelki áldozás*, ez a teljes hitból és szeretetből fakadó megnyilvánulás egy erőteljes és életteljes vágyakozás Krisztus testében való részesülés után. A harmadik egyesíti magában mind a kettőt, a merőben szentségi és a lelki áldozást, az annak gyümölcseiben való részesedés akarata.

Ezek előrebocsátása után, ezt a különböztetést élesen szemügyrevéve, nézzük, hogy *ki alkalmas felvevője* az Oltáriszentségnek.

Alkalmas felvevője minden megkeresztelt ember. Mivelhogy a keresztség alapja a további szentségeknek, következésképen köztük a legméltóságosabb Oltáriszentség is feltételezi a keresztség szentségében való részesülést. Az Oltáriszentség eledel az élők számára, azért még hangsúlyozottabban az *élők szentsége*, s így a szentáldozásra alkalmas az élő ember, és pedig a megkeresztelt élő ember.

Mindezkből valaki azt következtethetné, hogy az Oltáriszentség felvétele, tehát haszna, annak mint eledelnek a lélekre való alkalmazása tisztán az élő embereknek jutna, tisztán az élő embert érné. Hát hiszen közszólás a kereszteny katolikus hívők közt, hogy az Oltáriszentségben való részesedést, a szentáldozást, az ember felajánlja másért, élőkért, halottakért, küszködőkért, a tisztítótűzben szenvedőkért! Hogy lehet tehát, hogy ez a szólás, ez a gyakorlatbamenő megállapítás ne ellenkezzék azzal a tanítással, amely szerint az Oltáriszentség alkalmas felvevője a megkeresztelt élő ember? — Vigyázzunk! Ez a szólás, ez a kifejezés nem azt jelenti, hogy a szentáldozást közvetlen ajánljam fel valakiért, rajtam kívüllevőért, élőért, vagy tisztítótűzben szenvedő lélekért, hanem ez azt jelenti, hogy a szentáldozás tényé-

nek, amelyet én gyakorlok, ennek a cselekvésnek a végrehajtásában szerzett érdemeimet könyörgés útján, amely-lyel azokat Istenhez továbbítom, felajánlom valakiért vagy valamiért, akik tényleg akkor nem áldoznak, bár élők, vagy nem áldozhatnak, az Oltáriszentségben nem részesülhetnek, mert nem élők, hanem holtak, tisztító-tűzben szennedő, tisztuló lelkek. Tehát nem a szent-áldozást mint ilyent, nem annak a tényét ajánlom föl másért, hanem a szentáldozás tényének személyes, a magam cselekedete által reám háramlott, Istantól nekem juttatott érdemeimet más helyett, az ő javára odaadom.

Hát az áldozás második fajának, az ú. n. lelki áldozásnak ki az alkalmas cselekvője? Minthogy azt mondottam előljáróban, hogy a lelki áldozás hitben és szerezetben való megnyilvánulása a léleknek oly irányban, hogy a Krisztus testében való részesedést kívánja, ebből világos, hogy mindenki, még a meg nem kereszttelt ember is, akiben az Isten iránt lobogó szeretet dolgozik, aki a maga természetes adottságánál fogva vágyódiik Isten után és keresi és szereti és hisz Benne, mint örök létezőben és az emberi sorsot intéző legmagasabb tényezőben. Világos, hogy ilyen vágya, ilyen lelki hangulata bármelyik embernek lehet, az ilyen óhajban való áldozást bármelyik lélek gyakorolhatja, még a meg nem kereszttelt ember is, aminthogy egészen bizonyos, hogy akárhányan a katolikus Anyaszentegyház kerületén kívül élők közül gyakorolják is ezt a lelki áldozást, ezt a vágyódást; akiket megkap, akiket megfog, akiket magához láncol a mi hitünk tanítása szerint közöttünk élő Úr Jézus Krisztus, de akik miért-miértse (az okokat ne keressük, elbírálásukra hivatottak nem vagyunk, mert a szívek mélysége é és a vesékbe csak Isten lát be!), önmagukat még ki tudja meddig elküönzik attól a lehetőségtől, hogy az Úr Jézus testében valósággal részesüljenek.

És ezzel a második szempontot is kimerítettük. Marad a harmadik, az ú. n. *lelki szentségi áldozás*, az, amelyikről azt mondottuk előljáróban, hogy a szent-áldozásgyümölcsben is részesülni kíván az ember, tehát

nemcsak egy tényt akar gyakorolni, hanem mikor az egyik kezével nyújt, akkor a másik kezével kapni akar valamit. Mikor az értelmes esze készeti az Úr Jézus felé, ugyanakkor kitáruló szíve, lelke kívánja Tőle azt a kenyерet, amit az Üdvözítő az emberi lelkeknek akar juttatni ama kijelentés alapján: «Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá; aki eszi az én testemet és issza az én véremet, az Énben nem vagyon és én öbenne». Következésképen, aki ezzel a közeledéssel, ezzel az odaadással, megnyilvánulással meghívja magához az Üdvözítőt, az a szentáldozás gyümölcseiben is részesülni kíván.

Mi ennek a méltó feltétele? — A trienti szent zsinat azt mondja: a *megigazultság*, a léleknek jeles és tiszta felkészültsége, méltó volta ahoz, hogy az Üdvözítő testét és vérét magához fogadja. Lelki megigazultság, tehát a szívnek a megtisztítottsága mindenből, ami azon a szíven, lelken, értelmen homály gyanánt terpeszkedik.

A trienti szent zsinat tanításával ellentétben a janzenizmus nevű eretnekség olyan hihetetlen követelményt állít fel a Krisztushoz közelíteni akaró lélek számára, mely szerint csak a legmagasabb fokra emelkedett istenszeretet, a múlt tévedéseit teljesen kiegyenlített és levezekelt, Istennek teljesen eleget tett lelkiállapot tenné az embert méltóvá arra, hogy az oltárhoz közeledhessék.

Hát akkor elmehetnénk valamennyien! Akkor bezárhatnók a templomokat, elolthatnánk minden oltáron minden gyertyát! Hol van az az ember, ki légyen az az ember, aki mikor az Úr testében való részesülés vágyától hajtva az oltárhoz járul, megbírálhatná saját-maga lelkét és megállapíthatná, hogy a tegnapnak, a tegnapelőttnek, 5, 20, 20,40, 70, 80 esztendőnek minden tévedéseit levezekelte, hogy neki Isten előtt semmi néven nevezendő tartozása nincsen, hogy ő minden lerótt, hogy ő Istenet tökéletesen kiengesztelte. Lehetetlenség, képtelenség, gonosz gondolkodás ez, amely túlzott szigorral akarja elzárni a maga bájaival, keresztleivel, szenvédéseivel agyonterhelt lélek elől az úrasztalához

vezető utat, amelyet pedig maga az Üdvözítő nyitott meg, mondván: «Jöjjetek hozzáim mindenjában, kik fáradtak és terheltek vagytok és én megnyugosztak titeket». (Mt. 11, 28.)

Igen! A magunk nyomorúsága tudatában, gyarlóságaink súlyától megnyomorítva, de el nem tántorítva, szent hitünk tanítása szerint közelítünk az oltár lépcőjéhez.

Bizonyítom! Mit mondott az utolsó vacsorán apostolainak az Üdvözítő? — «Ti is tiszták vagytok!» (Mt. 13, 10.) Pedig, pedig ott ült közöttük ugyanannál az asztalnál Júdás is, akit Krisztus maga megmondta, hogy kezét vele együtt mártja a tálba és részesült Krisztus testében és vérében. Az Üdvözítő minden egyes többi apostolt is, akik pedig ugyancsak meg voltak verve gyarlóságokkal és nyomorúságokkal, méltónak tartott arra, hogy a kenyeret és bort, mint az ő testét és vérét magához vegye. Mindenesetre nem szabad egészen előkészületlen lelkülettel az Úr asztalához közeledni. Szent Pál apostol, akitől az Üdvözítő maga mondja (Ap. csel. 9, 15.), hogy választott eszköz az ő kezében és naggyá akarja tenni szent nevét ő általa, ez a Szent Pál apostol mondja, hogy *vizsgálja meg magát az ember és úgy egyék e kenyérből és úgy ígyék e kehelyből*, mert aki könnyelműen járul ehhez az asztalhoz, ítéletet *eszik és ítéletet iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét*. (1. Kor. 11, 29.) A hangsúly ezen a szón van: «*meg nem különböztetvén az Úr testéh*, aki számára ez a kenyér csak kenyér, ez a kehely csak bort tartalmaz, akiben nem magasztosodik föl az élő hit diktáló ereje alatt, hogy e kenyér Krisztus teste, és aki az oltáron fölemelt kehelyben nem köszönti Krisztus valóságos vérét.

Justinus mondja, hogy az Eucharisztiaját azok veszik magukhoz, akik Krisztusban hisznek és a keresztség után az ő törvényei szerint élnek, tehát aik a keresztség után nem szabadjára engedett pöráznélküli életet élnek. És ez volt az őskereszteny Egyház praktikuma is. Ezen az alapon élt az a gyakorlat, hogy föltételezve

minden egyes hívő emberben az Úr törvényei iránt való föltétlen hűséget, minden egyes szentmisében mindenkit odabocsátott a legmártíratosabb Oltáriszentséghez, és csak amikor a diakónus, a szertartásnál segédkező szerpap felkiáltott: «szenteknek a Szentet!» és eltávoztak a templomból a még fel nem avatott hitújoncok és önkéntes vezeklők, a bennmaradtak a mai közgyónás formájának megfelelően előkészítették szívüket és lelküket egy alázatos bűnbevallás és beismérés formájában az Úr eljöveteléhez, tehát a szentáldozáshoz.

Egyesek felfogása szerint a hívő csak akkor járulhat a legmártíratosabb Oltáriszentség vételéhez, mikor megállapította, hogy neki most egy ú. n. jobb napja, lelkileg jobb napja van, mikor azt egy lelkileg jobb nap előzte meg. Egy másik irány pedig az Oltáriszentséghez igenis odaengedi az embereket, ha csak a hét főbün egyike, ketteje, vagy hárma ja, vagy talán mind a hete nem ereszkedik le köztük és az oltár lépcsője között. És azt mondja erre Szent Ágoston: rendben van, mindenkit felfogás helybenhagyható, mivelhogy sugalmazójuk a legmártíratosabb Oltáriszentség iránt való lehetőleg tökéletes előkészület.

Azt kérdezhetné az isteni kegyelem hatása alatt irányított értelmes emberi elme, vajon az Oltáriszentség méltó vételének elengedhetetlen feltétele-e, hogy a súlyosabb eltévelkedések től a felvezőnek mentesnek kell lennie? — Két okom van rá igennel felelni. Először azért, mert megfontolásom alapjává Krisztus Urunknak azokat a szavait teszem, hogy az Úr teste eledel. Eledel az élőké, mely egy természetföldi élettel való egyesülésen, malaszton, kegyelmen, istenbarátságon épül fel. — A második gondolat, amelyet a hívő elme itt a maga segítségére felhoz, az, hogy ezt az alapigazságot, amely a lélekben Krisztus teste méltó felvételéhez a megigazultságot tételezi föl, a következő: a szentáldozás egy titokzatos egyesülés, egy nagy barátkozás, egy tiszteletreméltó kapcsolat Krisztus és a lélek között. Krisztus a legtökéletesebb, a legszentebb, lehet-e mellette, legyen-e mellette, maradhat-e ember mellette

condrán, maszatos, aljas, megviselt, ütött-kopott formájában és ne is törekedjék egy kicsikét valamennyire rendbehozni, megnevelni magát? — így házasítjuk össze a két ellentétet azzal, hogy a Legmagasztosabb és Legfönségesebb mellé azt az alantjárót megróbáljuk egy kissé és még egy kevéssé, és no még egy kissé! és no rajta, még egy egész kevéssé felemelni.

Világos, hogy a hivő elme eme gondolkodása méltó a hivő emberhez és illik, hogy a hivő elme így kerekítse ki a legméltságosabb Oltáriszentség vételéről kialakult gondolatait, felfogását, meggyőződését.

Időm lejárt, ha Isten segít, mához egy hétre folytatom. Elmélkedésemet zárom azzal a gondolattal, azzal a kívánsággal, azzal a magamra nézve kötelezőnek valott és elismert törvénnyel, hogy a legméltságosabb Oltáriszentség vételében az Úr asztalanál a megigazultságban, a kegyelem állapotában járó, élő, cselekvő ember gyanánt akarunk mindenkor megjelenni. Amen.

XXVIII.

Az Oltáriszentség vétele erkölcsi szükségesség.

Ezúttal tárgyaljuk az Oltáriszentség szükségeségének kérdését. Vajon az üdvösség nélkülözhetetlen feltétele-e az Oltáriszentség felvétele, tehát a szentáldozás, avagy csak erkölcsileg, isteni és egyházi parancs alapján vagyunk szorgalmazva a bennünk levő természetfölli élet kifejlesztésére, megerősítésére?

És talán egyesek csodálkozására azt kell felelnem erre a kérdésre a katolikus Egyház tanítása szerint, hogy az Oltáriszentség fölvétele az üdvösségre *nem* föltétlenül szükséges, vagyis aki nem áldozott, nem következik ebből, hogy nem üdvözülhet. Ellenben, mint katolikus hittételt a IV. lateráni zsinat és a tridenti szent zsinat végzése alapján kihangsúlyozom, hogy igenis az Oltáriszentség *jelvétele erkölcsileg szükséges* az embernek. Szükséges mind isteni parancs, mind egyházi parancs alapján, hogy a kegyelem állapotát, tehát a

súlyos bűnöktől való mentességet a között az ezernyi veszély között, amelyek közt az ember a földi élet során hánynakolódik, biztosítsa magának, állandósítsa magában", hogy így az Isten barátságára egyrészt méltóvá, másrészt képessé tegye magát. A tridenti szent zsinat tehát egyházi parancs alapján, amelyet isteni parancsból vezetett le, tanítja, követeli tölünk, hogy a hívő lélek évente legalább egyszer, és pedig húsvéti időben, az Oltáriszentséget magához vegye.

Bizonyítsuk be, dolgozzuk ki ezt a tétele!, Krisztus Urunk mikor az Eucharisztíára, az Oltáriszentség jövendő megalapítására céltzott, ezt mondotta: «Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (Ján. 6, 54.) Milyen élet? Fizikai, test szerint való élet? Lélező, dobbanószívű élet? — Nem, nem! — Nem lesz kegyelmi, *természetfölötti* élet tibennetek hosszasan, állandóan, kitar-tón. Erre utalt Krisztus, mikor az utolsó vacsorán azt mondta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetem». Szent Pál apostol rámutatása szerint, ezeket a szavakat használta (1. Kor. 11, 26.): «...valahányszor esztek e kenyérből és isztok e kehelyből, emlékezzetek az Úr halálára». Ez pedig utalás, rámutatás volt arra, hogy a legszentebb kenyérnek eledel gyanánt való vétele és aki hozzájut és teheti, a legszentebb kehely nek a vétele, Krisztus halálára való emlékezést jelent, ami pedig a mi lelkünk számára a bűntől való szabadulás, az erényben való megerősödés, egyszóval a természetfölötti életnek megalapozása és kifejlesztése.

Ez, amit idézek, Krisztus szava: «Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». Tehát egyétek!

Ez az a különös isteni parancs, amelyre céloztam, mikor azt mondtam, hogy az Oltáriszentség felvétele erkölcsi kötelességünk a természetfölötti élet biztosítása érdekében. Ugyanakkor azonban ez az isteni parancs nem terjeszkedik ki sem a vétel gyakoriságára, sem a vétel időpontjának a meghatározására, ami pedig nyil-vánvalón nem kerülte volna el Krisztus Urunk gon-

doskodó szeretetének megnyilvánulását, ha az Oltáriszentség vétele csak bizonyos időpontokban és bizonyos helyzetekben lett volna elodázhatatlanul szükséges az emberi léleknek az üdvözülés tekintetében. Nem hatátozta meg, nem mutatott rá, nem korlátozta, sem ki nem terjesztette, ellenben kimondotta az emberiség számára ezt a morális obligációt: Hogyha a lelked nem közömbös előtted, akkor edd ezt a kenyeret, fogyasd ezt az én testemet!

A tridenti zsinat határozata alapján egyházi parancs, hogy *mikor* vegye az ember az Oltáriszentséget magához, mégpedig az idők folyamán kialakult gyakorlat szerint. — Ha visszanéünk az őskereszteny időkbe, azt találjuk, hogy a szentmiseáldozatot a *mi* fogalmaink szerint akkoriban csak ritkán mutatták be: az Úrnak a vasárnapján. Ilyenkor, valahányszor a szentmiseáldozatot bemutatták, a szentmisén résztvevő hívek általában mindenkorban a szentáldozáshoz járultak. Idők jártával, *Tertullianus* tanúsága szerint a szentmiseáldozat bemutatása kezdett gyakori ténykedés lenni. Utóbb kifejlődött a minden nap szentmiseáldozat bemutatása, amivel azonban szórványozódott a szentáldozáshoz való járulás, mert nem minden nap járultak az Úr asztalához. *Szent Ágoston* és *Aranyszájú Szent János* megemlékeznek arról, hogy évenként egyszer, kétszer, háromszor, többször járultak egyesek az Úr asztalához. Ezt a szokást dicsérik. Sőt *Szent Ágoston* hangoztatja, vajha minden nap járulnának a hívek az Úr asztalához, de hozzáteszi: *rendezett lélekkel*, úgy, hogy az a minden nap áldozás azt a természetfölöttiséget, amelyre a lelket meg kell nevelni, eredményezni is tudja, hogy ne legyenek olyan kölöncök, akadályok azon a lelken, amelyek azt Istenről visszatartanák.

Ma mi a gyakorlat? Az a gyakorlat, hogy a megállapított évenkénti egy köteles szentáldozáson kívül különösen a haldoklók számára kötelességünk nyújtani az Oltáriszentséget. És itt megfenyegetem azokat, és ha tudnám, vesszővel ütnék végig azokon a kereszteny családbelieken, hozzáartozókon, gyerekeken, fiúkon,

leányokon, öregszülökön, akiknek eszükbe nem jutna, hogy az érdekeltet figyelmeztessék, hogy az üdvösségg' eme eszközének elhanyagolása, elmellőzése az elképzelhető legnagyobb gondatlanság. Jajgatnak, vinnyognak, szemüket törölik és kétségbecsnek, hogy anyuka, apuka meg fog halni, de hogy a lelke táplálják Krisztus pestével, mikor a lélek elszállni készül, azt nem merik. Az az ember, aki repülőgépbe ül, vagy őrült hajszában autón száguld, gázol embereket, csakhogy a maga kedvtelését, perverz sebesség-szenvedélyét kielégítse, amelyik nem fél kockáztatni a maga és mások életét, ugyanakkor odadobja atya, anyja, gyermeké életét annak a félelemnek, amelytől az Egyház szabadíthatja meg, mikor a haldoklónak a legutolsó nagy jótéteményt adja. Igen, az Anyaszentegyháznak az a gyakorlata, hogy akinek már semmit sem tudunk adni, akinek a csók, a könny, a jajgatás már nem használ, annak odaviszi, odaadja a Krisztust testét. Igen, vidd oda, add oda, kínáld annak a levegő után kapkodó embernek Krisztus testét! Te, aki nagyon jól tudod kínálgatni az asztalodra felhordott ételeket («no egyél, no igyál hát!»), miért nem mondod meg a haldoklónak, hogy: az Anyaszentegyház gondoskodásából vacsorálj meg Krisztus Urunkkal egyszer annál az asztalnál, amely a te lelkednek éhsége miatt terítettet föl!

Az Anyaszentegyháznak a gyakorlata az, hogy igenis vezessünk oda a szentségi asztalhoz mindenkit, akinek arra szüksége lehet. És ki az az ember, aki állíthatja magáról, hogy neki nincs szüksége Krisztusra, neki nincs lelki igénye, nincs lelki épsege tekintetében szüksége arra a megtámogatásra, amelyet az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak testében és vérében való részesülés juttathat neki.

Igenis erkölcsi szükségesség az, a magam természetfölötti életének biztosítása szempontjából, hogy az Úr Jézusval összeszüremkedjék a gondolkozásom, érzelmem világom, lelkem, akaratom. Ez erkölcsi kötelességem! — Miért? — Mert érzem és tudom, ha lelkiismeretem van és ezzel a lelkiismerettel foglalkozom, és ennek a

lelkiismeretnek betekintést engedek a magam életébe, sőt kényszerítem azt a lelkiismeretet, hogy foglalkozzék az én életemmel, föltétlenül rá kell eszmélnem arra, hogy ennek a léleknek meg kell adnom azt a támaszpontot, melyet például a testemnek meg szoktam adni. Néniket, bácsikat, 20 és 30 év körüli urakat és hölgyeket botcsákákkal látok sétálni. Igaz, hogy néha azt mondomb magamban, hogy csak arra való a bot, hogy negédeskedjenek vele, de felötlük mindenből az a gondolat is, hogy nem szabad megítélnem az embereket, és mikor látom a kackiás alakokat (akik különben nagyszerűen tudnak lépkedni!) bottal sétálni, arra gondolok, hogy ennek a szegénynek néha talán mégis szüksége lehet a botra . . . Szóval: ha még ezeket a duzzadó egészségű, turistáskodásra hajlamos fizikumokat is megtámagatják egy-egy bottal, hát akkor azt a lelket, amelynek szintén lehetnek elsiklásra hajlamos pillanatai, nem kell megtámagatni??! — A lélek megtámagatásának a szükségessége igényli, hogy igenis az eucharisztikus Krisztussal telítsük meg érzelmem- és gondolatvilágunkat.

íme tehát a morális szükség, amelyet nem győzök elégé hirdetni, mert mi mindenjában olyan erkölcsileg megalapozott lényeknek tartjuk magunkat. Mi azt mondjuk, hogy tudjuk a raisonját a mi cselekedeteinknek, mi nem össze-vissza élünk, de tervszerűen és meg-gondoltan. Ha az életetek tervszerű és meggondolt, akkor ebbe a tervszerűségbe bele kell az Úristent olyan módon is kapcsolnunk, ahogy ő a velünk törődő Gondviselés révén megadta a módot arra. Az «Immanuel, velünk az Isten»-gondolatra célzok. Ha egyszer az emberiségben él az alapvető vágy és az a bizonyos tudat, hogy Isten egy hozzánk minél közelebb levő Valaki, hát akkor a Vele való kapcsolat megtalálása, megkeresése mindenek fölött szükséges erkölcsi szempontból! Az ember nem hagyhatja el magát tuddide-teddoda módjára. Mi az ítéletek egy olyan állott-pállott, puhaságra hajló emberről, akinek nincs gerince, mersze, akarata, akiben nincs szándék. Hát az ítéletetek min-

denesetre az, hogy jobb volna a világot ezek nélkül látni, hogy ezek nélkülözhető lények, akikre számítani soha sem lehet, és akikkel együtt kínlódni és vergődni valóságos undor. Azokban a sápitőz, önmaguk semmisségét önmagukban kesergő lelkek láttára, akikben nincsen kezdeményezés, nincsen vállalkozás, az ember érzi egy támasznak a szükségességét.

Szükséges, hogy az emberben fölébredjen az erkölcsi érzete annak, hogy nem lehet tártalan ebben az életben, hanem minden vonatkozásban keresnie kell a másikat, akitel kart karba öltve, akinek a szemében a maga számára valamit kiolvasson, akinek az ajkáról valami szót, az öntudatserkentéshez a maga számára lecsökölhasson. Mikor keresem mindenben azt, hogy «együtt» és hallom azt a bűverejű szót, hogy «szolidaritás», tehát a mással való kooperatív együttműködő életnek a kidomborítását, akkor az ember nem maradhat Isten nélkül! Az Úristen itt él miközöttünk, és ehhez az Úristenhez járuljunk hívő és kényszerítő lélekkel!

A régi keresztyények közt az volt a szokás, hogy kezükre, tenyerükre kapták az Úr Jézust és úgy vitték haza. Ma a gyakorlat más. Ma az ember csak a szívébe kapja az Üdvözítőt és viszi magával az élet minden bajai, nehézségei közé, bele abba az óriási nagy hömpölygő folyamba, aminek élet a neve.—Vajha kidomborodnák bennünk az erkölcsi szükségérzet, abban az értelemben, hogy ezt az Üdvözítőt, az ő szent lelkét, az ő bennünket sugalmazó indítékait elvinnők magunkkal, valahányszor érezzük, hogy arra nekünk lelki megújulás céljából szükségünk van! És most azt mondom, hogy «amen», úgy legyen! És szeretném remélni, hogy mindaz a sok magunkba fölvettek hittani ismeret, amelyet az Oltáriszentségre vonatkozóan hallottunk, és ha Isten segít, nemek erőt, nektek kedvet ad, akkor összel megkezdem az Oltáriszentségről, a szent miséről folytatólagosan a szertartásiam ismeretek közlését. Remélem, hogy a hallottak is hozzásegítenek minket ahoz, hogy a szentmisében és az Oltáriszentséggel nincsak érzelmileg tudunk egyek

lenni, hanem vele lépést tartva, melléje fölsorakozva éljük át a kereszteny katolikus liturgikus szentmise-áldozatot! Amen. Úgy legyen!

XXIX

Az áldozati külsőségekről.⁴

Midőn a szentmiseáldozaton részveszünk, kell hogy átjárjon bennünket *az áldozati gondolat emelkedettsége és gazdagsága, teljessége*:

A szentmiseáldozatban nemcsak imádkozni akarunk, meg akarjuk Istenet ajándékozni, önmagunkat ajánljuk fel Őszentfelségének.

Vajjon nem tehetném-e meg ezt odahaza is? Nem mondhatnám-e ugyanolyan kifejező erővel: Uram, én teljesen a tied vagyok!?

És ha — miként már tudjuk! — az áldozat legelke, lényege a bensőséges szeretet, mi szükség van akkor még külsőleg is észlelhető áldozati adományokra? Mirevaló a kenyér és bor? Mi célt szolgálnak a halmozott, egymást követő, ismétlődő szertartásos cselekmények? Nem terelik-e el azok inkább a figyelmet a lényegről, mintsem fölhívják azt a tulajdonképen lelkület ki-alakulására? És még valamit! Adhatok-e én még egyáltalán valamit Istennek, hiszen már úgyis minden az övé?

I. *Az áldozat elsősorban engesztelelés.* Erről tudjuk, hogy minél magasabbrendű a sérelmet szenvedett, annál súlyosabb a sérelem. Aki halálos bűnnel bántotta meg Istenet, tulajdonképen eltorzította, tönkretette saját életét. Mindent elrontott. Fölségsértést követett el, merényletet a Fölséges ellen. Ezt csak a vér moshatja le.

A bűntudattól gyötört emberiség kezdettől fogva fölfogta azt, tudatában volt ennek a kötelezettségeknek. Ezért történt századok, évezredek jártában, hogy abból, amibe volt, kikereste a legértékesebbet, legkülönbet sazzal áldozott Istennek bűne engesztelésül, adóssága törlesztéséül. Bárányok zsengéjét, paripái legnemesebb-

jeit, szarvasmarhái legfejlettebb példányait szánta és adta az Úrnak. Vessünk egy tekintetet a jeruzsálemi templomra! Szüntelenül omló vérpatakok, az engesz- telő áldozatok vére mosta az áldozati oltár kövét. Pogány vidékeken még ez sem volt elég! Tévesen bár – de az engesztelelés, mondanám szenvédélyétől üzette, – az emberáldozatokban keresték a bűntudat s lelkekre nehezedő adósság kiegyenlítésének tökéletesebb, többet érő, nagyobbat művelő módját. Karthágó és Phoenicia még itt sem álltak meg. Moloch és Bálim bálvány- szobrai előtt tomboló zenebona, sípok riogatása, dobowk pergése között a szülők saját gyermekéiket, azok ártatlan életét áldozták fel az engesztelelés tudatának külső kifejezésre juttatásában.

II. Az áldozat az átadó szeretetben éri el csúcsponját. Az ember az áldozat lelkületében feloldva nemcsak élettevékenységével szeretné szolgálni Urát, hanem még meghalni is kész lenne érte. Szeretetünk kifejezésére jobb, megfelelőbb ábrázoló jelkép nincsen, mintha testünket, életünket, vérünket vagyunk készek adni. Csakhogy nem vagyunk ám a magunk urai. Eletünk, halálunk felett nem rendelkezünk. Nem vagyunk feltétlen rendelkezők sem az egyikkel, sem a másikkal. Ez a jog kizárolag Istant illeti. Mégis az a tény, hogy testből és lélekből vagyunk, hogy külsőleg és belsőleg élünk, arra serkent, sarkal, hogy szívünk szeretetét, bensőséges hálaérzetünket, engesztelő, megkérlelő készségünket kifelé is megmutassuk. *Az áldozat gondolata szavakba, az áldozat kifejezéseibe formálódik, majd keresi annak tettleges, tényleges ábrázolását is szer-tartásos, jelképes nyilvánulásokban.* Szó sincs arról, nem is lehet, hogy az áldozati adományok, melyeket föl-ajánlunk a végtelen Istennek, azt a célt szolgálják, mintha ezek anyagi értékével az Urat gazdagítani próbálnók. Mindössze abban törjük magunkat ezekkel, ezek felhasználásával, hogy a szeretet megnyilatkozása, megtestesítése, jelenítéseképen használjuk fel azokat.

Abból, hogy a gyermek névnapi vagy ünnepi köszöntője mellé hálája és szeretete látható kifejezőjéül

valami apró kis ajándékkal is kedveskedik szüleinek, semmiképen sem az következik, hogy azok örömét az ajándék, a talán teljesen értéktert ajándék emeli, hanem igenis az ajándékozás, a kedveskedés tényével összefonódott, beledolgozott, benne meghúzódó és rejtőző szeretet melege az, ami a szülők szemében a cselekményt fokozottan emlékezetessé varázsolja.

Midőn mi a szentmiseáldozatban a föld termékeinek legszükségesebbjeit és legkiválóbbjait: kenyeret és bort ajánlunk fel Istennek, ezzel nem azok anyagi értékét, mely a felajánlott mennyiség csekély volta miatt úgyis elenyésző, tárjuk a fölséges elő, hanem *a kenyér és bor jelképi értékével kedveskedünk Jézus példája és az áldozatot részünkre is kötelezőleg elrendelő akarata szerint.*

A szentmiseáldozatban nem azért ajánljuk fel a kenyeret és bort, hogy ez a mi vallási ténykedésünk-ként, annak mechanizálásaként történék, hanem hogy az természetes megbizonyításául szolgáljon a bensőket teljesen átjáró, Isten iránt érzett szeretetünknek, egyben test és lélek, külső és belső valónk közösen magasztalják Istent, az Urat.

Az áldozatban nemcsak a tisztán lelki, a nem érzékelhető emelkedik, száll Isten felé, hanem az egész látható világ, a teremtés kiált hozzá, akitől mindenek lettek és vannak.

A tapintható, kézzelfogható áldozati ajándék a szerettől égő szív hódolatát jelképezi. A szentmisében kenyeret és bort áldozunk fel Istennek, de *a szándék annál sokkal többet, sőt egyebet akar; a kenyér és bor által jelképezett testünket és lelkünket adja áldozatul Istennek.*

Hogy miért nem otthon, kiki önmaga, egyedül; titokban tesszük ezt, hanem a pap kezei által az oltáron eszközöljük áldozatunk bemutatását, annak oka abban rejlik, hogy *maga Krisztus akarja arra felfatalmazott és felszentelt papja közbenjöttével áldozati ajándékunkat és mindmagunkat az ő legszentebb teste és vére áldozatával együtt a mennyei Atyának feláldozni.* *A kenyér és bor, melyet mi teszünk az oltárra, mely a mi*

áldozatunk is, az ő szentséges testévé és vérévé kell átváltozzanak.

Íme, a legtökéletesebb közösség, egység, az emberileg egyébként utói nem érhető legösszhangzóbb lelki, szellemi szolidaritás: — kézfogás, összefogás!

XXX.

Az áldozati cselekményről.

Ma az áldozati cselekmény kibontakozásáról lesz szó. Arról, hogy *mint fejlődik ki a szentmisében a mi áldozatunk Krisztus áldozata mellett*. Mi az, ami közös tényező a kettőben, a Krisztus áldozatában s mindenben; mondanám mi a különleges, a sajátos a szentmise-áldozat felépítésében? A feleletből, amit erre a kérdésre kapunk, annak a gyakorlati eredménynek kell kialakulnia, hogy mi sem természetesebb, mint hogy az ember egyre jobban beleéli magát a valódi, bensőséges, mélyen átélt áldozati lelkisségebe.

Mikor az ember az áldozathozatalra, az áldozati cselekmény végrehajtására elhatározza magát, minden jobban átérti, hogy *sem személye, sem amit föláldozni* akar, tehát *az Istennek szánt ajándék alig alkalmasak arra, hogy kiérdemeljék az Úr tetszését*. Sem ő, aki tökéletlen, bűnös, szórakozott, sem adományai a maguk nyers, kidolgozatlan mivoltukban nem azok, amiknek lenniök kellene. Ő maga messze van még az áldozatot bemutató ((papi» lelkülettől; amit adni akar, az meg nem éri el az áldozati lelkület szépséges, tökéletes, méltó szimbólumának fokozatát.

Gondoljunk csak arra, *mennyi törődést okoz nekünk, ha valamelyik jó, kedves emberünket ajándékkal akarjuk megtisztelni*. Akit jóságáért, szeretetéért, hőségéért illő köszönetünk kifejezésével szeretnénk elárasztani, azt nemcsak szavak özönével rohamozzuk meg, hanem *olyan ajándéktárgyat keresünk részére, amelyik a leg-illőben és legbeszédesen testesít meg a mi iránta érzett szeretettinket és odaadásunkat*. Igazán üreslelkűek és

sivárok lennénk, ha, teszem azt, a karácsonyra szánt meglepetést, melyet egy másik városból vagy külföldről hozattunk meg a számára, ugyanabban a megviselt ládában vagy csomagolásban, az utánvételi árat feltüntető feljegyzéssel állítanók az illető asztalára. Ezen a tapintatlanságon semmit se változtatna magának az ajándéktárgynak drágasága, nagy értéke. *Az ajándékot méltó és kifejező köntösbe szokás rejteni, illatos, ízlésesen átkötött, fenyögallyakkal ékes csomagolásban küldjük el vagy nyújtjuk át annak, akit megtisztelni, akinek örömet óhajtunk vele szerezni. Magyarázzuk, hogy miért?*

Az ember már a kiulcső formával is az ajándék szimbolikus, jelképes tulajdonságát, sajáságát óhajtja kifejezésre juttatni. Szeretetünk, tiszteletünk, hálánk mélységet, áterzett voltát törekszünk ezzel is megbizonyítani. Minél kisebb jelentőségű a megajándékozott személy, annál kevesebb gondot szokás fordítani az ajándéktárgy külsejének előkészítésére és megfordítva.

Minden egyes ajándék a lélek egy részét, minél több lelket zár magába. Amelyik ajándékból szinte kiérzik a lélek hiánya, úgyszólvan sértésszámba megy a megajándékozottal szemben.

Az elkészített ajándékot, amely így elérte a mi szeretetünk és ragaszkodásunk megtestesítésének megfelelő fokot, nos akkor megfelelő szavak kíséretében, akár írásban is, átnyújtjuk mint a magunk valójának, érzelmeinek jelképét.

Így cselekszik az is, aki Istennek ajánlja föl ajándékát. Abel is kiválogatta a legszebb, legtökéletesebb báránkát, s olyan állapotba hozva és olyan helyzetben, mely az ő áldozatkész lelkületének kifejezője, szemlétetője volt: a lángoló oltárra helyezte és elképzelhetően olyan testtartásban, mely hálás lelkületére mutat, imádságok közben feláldozta.

Ezekből következik, hogy minden áldozati ténykedés, a szeretet kifelé való meg nyilvánítás a hármas fokozatban teljesedik:

1. az áldozat, tehát az adomány kiválasztásában;

2. az áldozat, tehát az adomány kisebb-nagyobb fokú átváltoztatásában;

3. az áldozat, tehát az adomány feláldozásában, átadásában.

Ez a három mozzanat a mi istentisztelező áldozati ténykedésünkben, a szentmiseáldozatban is kidomborodik: felajánlástól a dicsőítő énekitől, történik az áldozat kiválasztása, mondanám az első följánlás Istenhez. A dicsőítő énektől az Úrfelmutatás befejeztéig megy végbe a mi kenyér- és boráldozatunknak, mely érzelmeink, lelkületünk szemléltetője, jelképe átváltoztatása Krisztus testévé és vérévé. Ez a mozzanat valósítja meg a mi áldozatul szánt jelentéktelen adományunknak olyan formába és minőségebe hozását, adjusztálását, hogy az Isten előtt kedves legyen, mert ugyan mi tetszik neki jobban, mint egyszülött Fiának teste és vére. Az Úrfelmutatással előtünk szemléltetett átváltoztatástól megy végbe a Pater noster-ig a tulajdonképeni szertartással áldozati cselekmény, amikor már jelen van Krisztus teste és vére, aki személyesen ajánlja föl így magát Atyjának az oltáron történt jelenlése által, a pap viszont a mi nevünkben és velünk együtt, mint imádkozó és áldozatot bemutató közösség ajándékát föl-áldozza az oltár elő Krisztusát a mennyei Atyának.

A szentmiseáldozatban, lám, így közeledik a lélek egyre közelebb, áldozati szándékával szinte beleágyazódik Krisztusba. A szentmise ilyenformán sose lesz unalmas, köznapivá, mert az emberi szív legmélyebb és legmagasztosabb érzelmei forranak föl benne: átengedni, átadni magam Krisztusnak.

Annak, ami a szentmisében történik, az áldozati eszme az, hogy áldozatot mutassak be, az elindítója.

Annak, ami a szentmisében valósul, az áldozatul felajánlott kenyérnek és bornak átváltoztatása, az áldozati jelkép a kifejezője, a szemléltetője.

Annak, ami a szentmisében a csúcspont, hogy t. i. nemcsak kiválasztom és elkészítem az áldozatot, de át is adom, ez a Krisztus önátadásával egyesült ténye az oltáron szolgálatot teljesítő papnak s a hívek közösségenek.

Három fokozata az ember lelkületének, az áldozat lelkületének nyer a misében kifejezést. Készség, hogy Krisztushoz közeledem, hogy Őt magamra öltöm, hogy gyermekként az Atya kezén járok, fönntartás nélkül neki adom magamat, teljesen-egészen.

A szentmisében Istenről kapom ezeket a lehetőségeket.

A szentmisében én kell adjam Istennek ezt a lelkiséget.

XXXI. Az Oltáriszentség et fel kell fedezni!

Aki engem megtalál, életet talál
(Példabeszédek. 8.)

Manap nagyon is a felfedezések és találmányok korát éljük. Néhány évtized előtt alig hittük volna, hogy valaki beszél és sokszáz ember tisztán és világosan érti az illetőt pontosan, amikor ajkán kél a szó. Az éter csodákkal gazdagított, bár ezek mindenkor megvoltak már. Nem az ember hozta létre őket, csupán felfedezte azokat s így áthidalta a tereket és távolságokat. A zsoltáros felszólítása, hogy az egek egei dicsérjék az Urat, új jelentést nyert. De még ezeknél is nagyobb, erősebb, jelentősségteljesebb maga az Úr, ki a semmiből szava erejével minden teremtett.

Ismétlem, hogy a felfedezések korát éljük, de ezek kellős közepében ismeretlenül az oltáron elfátyolozottan, akiről oly kevés szó esik, Krisztus. Krisztus a szentmisében, Krisztus a keresztáldozat titokzatos és szüntelen megismétlődésében. Ó, ha tudnók, hogy ez mit jelent, hogy a szentmisse mi önmagában és mi hozzánk való viszonyában, — meg tudnók fordítani a világot. Valóban meg tudnók újítani a föld színét. Ahány a pap, mindannyia szentté lenne, ahány a hívő, mind a szentek egyességének egy-egy oszlopa lenne.

Csakhogy mi nemigen tudjuk, hogy a szentmisében mi történik. Félig lecsukott, hályogos szemekkel járunk az oltárok körül. Alvajárók módjára ődöngünk, s ami

az oltáron történik, azzal nem tudjuk, hogy mihez fogjunk. Ennek a szertartási, istentiszteleti, szentségi cselekménynek, az oltáron folyó csendet, tiszteletet lehelő folyamatnak titokzatos értelme reánk nézve legnagyobb-részt elveszett. így hát minden okunk megvan rá, hogy a mise kezdetén mélyen meghajolva s mellünket verve elmondjuk a közgyónást s az Üdvözítőt megkéreljük annyi tudatlanság, közöny, lanyhaság és. szórakozottság miatt. Mader Róbert, a bázeli híres plébános írja egyik jeles könyvében: «A keresztenység nagy bűne és egyben felmérhetetlen szerencsétlensége, hogy nem ismeri a szentmisét». Szavaival csak megismételte a nagy kapucinusnak, P. Cochem Mártontnak fájdalmas megnyilatkozását: «A világot valaha is érthető csapásoknak szerintem legnagyobbja a szentmise körül tapasztalható tudatlanság. A szentmise felbecsülhetetlen kincs, következésképen a kárvallás, mely ebből a tudatlanságból és a megbecsülés hiányából származik, kimagyarázhatatlanul óriási».

Jóllehet mi hiszünk a szentmisében, bár az átváltottatás csodáját valónak tartjuk, mégse állunk mellette bensőséges, teljes értékű, egész lelkünkbeli kitörő buzgósággal. Olyan hidegen megyünk el a szentmiséről, mint amily közömbösen és érzéketlenül odamentünk. Mondhatni, hogy a szentmisét újból fel kell fedezni. Jelentősséggel, a lelket illető hatásával tisztába kell jönni. A szentmisét, mint a keresztenység szívét, központját, természetfölötti életforrását, meleget sugárzó napját meg kell találnunk.

Mint ahogyan Krisztus minden időre vonatkozóan akarta, ma is teljes keresztenységre, hiánytalan jámborságra, lélekkel teljes vallásosságra, maradéktalanul erős, tüzes lelkiségre van szükségünk. Hacsak azt nem tartjuk, hogy egy végzetes napon leszakadjunk az élő szőlőtökéről, aki Krisztus, és hasznavezetetlen szőlővessző-ként félredobassunk és a tragyadombra kerüljünk. .

A nap jelenti a föld számára a világosságot, az életet, a mozgást, az erőt. Ha nem lenne többé napunk, megállana pályáján a föld, megakadna az élet, elszá-

radnának a növények, elhullanának az állatok, megállna az emberek szívverése!

Ami a nap fény- és életforrás tekintetéből a természetes élet számára, azt nyújtja a szentmise ugyané szempontból a belső, a lelki életre vonatkozólag.

A szentmise nem annyira ájtatosság, nem dogi való, hanem személyes teljesítmény, elsősorban Krisztusé, amint azt az utolsó vacsorán művelte, aztán a mienk is, amennyiben vele együtt éljük át a szentmisét.

A szentmise a mai Krisztus, a közöttünk álló, élő, tevékenykedő, értünk dolgozó Krisztus úgyis, mint pap, úgyis mint áldozat, úgyis mint táplálék valamennyi számára minden időben. Ugyanaz, aki a Kálvárián magát érettünk feláldozta. A szentmise Krisztus újbóli jelenlése a földön. A szentmise számtalanszor megismétlődő napkelte, az igazi istentisztelet, Krisztus ünnepélyes főpapi ténykedése. Megszámlálhatatlan pap lép naponta az oltárhoz. A szentmise másodpercenkint négy úrfelmutatást, tehát mindenegyes szívverésünkre négyeszer jelenti a kehelyben Krisztus vérének megújulását, minden lélekzetvételünkre négy papi szentáldozást és vele a hívek beláthatatlan tömegének szentáldozását. Van-e ehhez fogható mozgalom? Van-e ehhez hasonlítható élet jelenség? Mivel hiányzik belőlünk a malaszt megújító, megifjító erejének fogalma, ezért húzódik meg az Eucharisztia is a mi értelmünkben annyira az árnyékban. Az örök Isten, a menny és föld Teremtőjének országa és a teremtett világ, emberek és angyalok között áll a középső: a malaszt országa, amely bár nem teremtett a «legyen» szóval, mégis lett és mégis lesz. Ez az isteni, a jobb, a természetfölötti életjelenség bennünk, idelenn kegyelem, odafönn, ott túl az Istenhez méltó voltunk révén reánk váró «dicsősége». Ezért mondja Jézus, aki bennem hisz, annak örök élete vagyon. (Ján. 6.)

Ennek a középvilágnak, a malaszt világának a megátása kell, hogy meglegyen bennünk: a szentségek értékének, ízének felfogása. A szentmise az a tényező,

mely megnyitja és tökéletesíti az ember lelki átfogó, felértő erejét a kegyelem javai iránt. Lévén a szentmise az áldozati Bárány, viszi föl a lelket Istenhez. Egyre jobban kitájítja a szíveket, mint lelki táplálék a termé-szefölötti javak iránt.

XXXII.

Az Oltáriszentség a keresztenyé élet napja.

Azt kell mondanunk, hogy csak a példátlan lelki vakság nem látja meg az eucharisztikus napsugarat, mely a szentmiséből naponta reánk világít. A szentmise naponta megszenteli a világot. Már csak ama vonzása révén, mely személyeket és dolgokat, mint embereket, teremtményeket, beszédet, taglejtést, szavakat és dalkat, prózát és költészetet, építészetet és festészetet, szóval minden, ami méltó arra, hogy Istant szolgálja, beleállít abba a szolgálatba, a teremtés emez eredményei megnemesednek és megszentelődnek. A szentmisében mégis hasonlíthatatlanul több történik. Ott nem megszentelésről, megáldásról, értékfokozásról van szó. Ott átváltozás történik: ostya és bor Krisztus testévé és vérévé lesz. Az Eucharisztia a minden újabb és egyre erősebb mennyei áramlása a szeretetnek a lélekbe.

Szükséges a szentségi áldozat jelentőségét egyéb ájtatosságok keretében és magánájtatosságok foglalatában mérlegelni. Kell Krisztust magát, a napot egyéb égitestek között tekinteni. Bármennyire helytállók és észszerűek legyenek is egyéb ájtatosságok, nincs egy se közülük, mely annyira hálaadó és dicsőítő ájtatosság, olyan kérő és engeszelő istentisztelet lenne, mint a szentmise. Itt nyoma sincs az embernek. Nem ember imádkozik és cselekszik, nem ember kér és engesztel, hanem mindenkor a Megváltó, az Istenember az első személy. A szentmise Jézus egyéni föláldozása az Atyának. Az örökk maiságban Jézus, a főpap áll Isten elé, mint áldozó és áldozat, mint a Kálvária áldozati báránya, mely elveszi a világ bűneit. A szentmisében tényleg díj

ma is mindannyiunk üdve érdekében. Itt ő ama titokzatos testnek, mely az Egyház, mely mi vagyunk mindenjában, a feje. Itt akarja ő ennek az egységnek valamennyi összetevőjét, tagját, akik a keresztség révén egy közösségebe iktatódnak, akik malasztja révén összennőttek és begyökeredztek, az Ő erejével és szeretetével felruházni, megajándékozni. Míg itt járt a földön, egyre adta, közölte magát, — ugyanazt teszi a szentmisében.

Ha megtehettük volna, hogy Jézus utolsó vacsoráján ott lehettünk volna, a nehézségek hegyei se tart-hattak volna vissza bennünket, hogy kiverekedjünk magunknak egy helyet amaz asztalnál! Ma pedig hűdöttekként alig mozdulunk. Nem ugyanaz-e, ami ma történik? Nem ugyanaz-e a pap, az áldozat, s az áldozati lakoma? Ha a mise évente csak egyszer lenne; ha Rómában; ha a pápa mutatná be zöldcsüörtökön, hát mindenki iparkodnék életében legalább egyszer, akármilyen áldozat árán ott lenni az esztendő eme nagy történeti eseményénél. Amikor Isten szeretete az emberek iránt egy-egy kegyhelyen, mint pl. Lourdes, megnyilatkozik, odasereglenekek. A szentmisében Krisztus személyesen találkozik velünk, megajándékoz minket.

A szentmise a szüntelenül melegítő nap. Ezt se korlátozzák országhatárok; mindenkire kiragyog, mindenkit ápol, éltet. Azért, mert Jézus a misében oly hallgatagon végzi jótéteményeit, miként a nap, hát elfelejtjük? Ha tán úgy jelezné ittlétét, amint villámlásban és dörgésben a Síai hegyen megmutatkozott Isten Izrael népének, akkor reszketve és félve mi is iparkodnánk a templomba? Megszentelődni? Akkor tán nem késnénk el és nem volnánk a szent ténykedésnél tiszteletlenek és szórakozottak?

A szentmise Krisztus sorakozója. Itt akarja, hogy övéi köréje seregeljenek, mert érettük adja és áldozza magát. Mindenkinek ott kell lennie, mindenkinél részt kell vennie az áldozatban személy szerint. Nem szenvedőlegesen és érdektelenül, passzivitásban. Pap és hívő egyformán résztvevő, cselekvő és áldozó. Különös lenne, ha az emberiség mindenkor csak nagy megrázkoztatások

és katasztrófák útján ismerné meg és el Isten karjának hatalmát. Mindig csak az üldözöttések rázzák fel a híveket? El kell a misét előbb tiltani, be kell a templomokat, mint Mexikóban, zárni, hogy a kereszteny ráébredjen,' hogy mi, mije van, mije lehetne, miben részesülhetne, ha a dolgok annak rendje-módja szerint mehetnének? Valóban nem érdemeljük meg ezt a kincset, ha csak így félvállról vesszük!

Ki tagadhatná, hogy erőre, malasztra, világosságra van szüksége? Mennyi a panasz, a jaj, az élet terhe, a lelkek nagy nyomorúsága felől! És még a poshadt kutak vizeit meregetik az élő vizek forrásaival szemben í «Aki abból a vízből iszik, melyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne» — mondja az Üdvöztő. Nem lenne-e jobb, észszerűbb, ha ott, ahol a házas kötelék meglazult, szétesett, férj és feleség a szentmisében találkoznának, ha a szövetségüket emészti bajt, a széthúzást Istennek föláldoznák; türelmetlen, barátság-talan énjüket tennék az oltárra egy- és másfelől és átváltozáskor így imádkoznának: — ó Jézus, a mi kettőnk szívét változtasd meg, hadd legyen ott is világosság, szeretet és békesség. Nem lenne-e jobb, ha külön utakon járás, bolyongás helyett együtt közös áldozást végeznek az áldó, megszentelő, bennük a magunk elfogultságából kiemelő harmadikkal, illetve elsővel: Jézussal? Nem megfelelőbb lenne-e széthúzások után ismét vagy újból és újra egybeolvadva közösen mondogni vasárnapról-vasárnapra, hétről-hétre: — én Jézusom, neked élek, neked halok, élve-halva tied vagyok? ...

XXXIII.

A szentmise és a vallási élet.

Mily csodás szépségeket, a természet kicsattanó gyönyörűségeit csalja elő tavasszal az életet anyaként dajkáló napsugár! Az alig félrevonuló tél kietlensége nyomán milyen buja életet lehel a mindenki kedvence, a május! Értsünk szót! A Megváltó nem azért adta

nekünk a szentmisét, hogy a régi feladatok, terhek, kötelességek mellé még eggyel többet rakjon vállainkra, hanem hogy a mi fagyoskodó, éhező lelkünkre is kisüссön a zsendülő élet termékenyítő napja. Világos, hogy a legszentebb áldozat révén az Úr nem mentesít bennünket keresztlejektől, de annyi szeretettel, jósággal, melegességgel áll mellénk és juttat erőt azok viseléséhez és azok okozta szennedés eltüréséhez. Mintha megemelné a vállunkra nehezedő kereszterendját, hogy ne vágódjék oly mélyen a húsunkba. Ahány szentmise, annyi megbékélés a kereszttel, annyi felmagasztalódása a keresztnak szemeinkben! . . .

Kérdezzük meg sorjában a vértanukat, a vér mártírjait s a szeretet mártírjait: honnan merítették az emberfölötti erőt, holott ők is csak emberek voltak?! Mindössze egy lépésnyi utat tettek meg attól az oltártól, melyen a Krisztus testét és vérét vették, addig az oltárig, amelyen a maguk testét és vérét adták! Honnan az erő ilyen hősiességre?

Amikor Krisztus után 303-ban Karthágóban hajszolták az elfogott keresztyéket, mert a haláltól való félelem se tarthatta vissza őket, hogy ne az örök élet zálogával táplálják a lelküket, a bíró azt az embert, aki vendéglátásban részesítette Krisztus üldözött híveit, megkérdezte, hogy miért nyitotta meg előttük háza kapuját. Szíve egyszerűségében s mesterkéletlen őszinte séggel felelte amaz: — Mivel testvéreim! Én nem tehettem máskép! . . .

A szentmisét mi keresztyének nem nélkülözhetjük!

Vajjon így felelnénk-e mi is? Meg tudunk-e lenni a szentmise nélkül? A felelet alighanem kertelés lenne őszinte válasz helyett! Legalább a gyakorlat ezt látszik mutatni. Kevés az olyanok száma, akik a szentmisét, a hallgatás kötelezettségét a maguk élete törvényének tartják. Hányan vannak, akiknek teher a vasárnapi megkötöttség. Ismerjük be, hogy messze elkerültünk az igazi keresztyén élet gerincétől, a szentmiseáldozattól. Aki vasárnapi szentmise nélkül él, az Krisztus nélkül él. Az elszakadt a Krisztus vérének áramától, amely

most a szentmisében tontatik ki a bűnök bocsánatára. Az olyan ember lehullott falevél, a szőlőtökéről levágott szőlővessző. A nyaralást visszautasító diákok, a csekélyebb díjazásért szolgálatba ment cselédleány példája. Ezek nem akartak, akárcsak az őskeresztények szentmise nélkül élni. Túlzások ezek? Forrófejű rajongók agyában megszületett képzelődések?

Csak azért tekerjük a fejünket minden olyan magasztosabb felfogás miatt, mely a katolikus gondolkodás törvényszerűségből, a szentmise magasztosságának és kegyelmi bőségének felismerése vaskövetkezetességből származik, mert megfogyatkozott a hitünk a szent val-lásunk legszentebb és legmagasztosabb értéke iránt. A virág nem díszlik napsugár hiján. A testet a vér táplálja, így hát a lélek is pangásnak indul szentmise nélkül, mert a misében él és áldoz és ajándékoz az örök Krisztus! Már pedig Krisztus az élet, a világosság, a lélek eledele és vére.

Egy további szempont: a szentmiséből áradnak reánk dusan, bőségesen a kegyelem, a lelki élet forrásai. A szentmise az a vezeték, melyet az Úr legszemélyesebben fektetett le, hogy a Golgotán elindult ősförásnak, a legszentebb Szívából folydogáló vérnek mindenkorra és mindenki számára közvetítője legyen. Annyira csordultig telvék a kelyhek Krisztus vérértől, hogy nemcsak mi, de még a tisztítóhely sajnálatraméltó számkivetettjei is ebből kapják az őket üdítő egyetlen áldást, a remény vigasztalásait.

A szentmise a természetföllöttiség óriás szervezetében az ütemes érverés, annak a szervezetnek életmozgalma, amelynek mi tagjai vagyunk, Krisztus pedig a feje. Ha a szív, mely szüntelenül s egy szavakban ki nem fejezhető nyomással a vért érrendszerünk legutolsó, legkisebb elágazásába is elküldi, miáltal a test erőt kap és éltető tápot nyer, mondomb, ha a szív megállana s nem verne többet, az ember egy percig sem élhetne tovább. A szentmise a szüntelenül forrásoszó kútja Krisztus kegyelmeinek és szeretetének. Sokan kutatják a keresztenység mibenlétét, lényegét. Fölösleges ez a

nagy keresési láz. Oly világos, hogy ott van és abban van a kereszténység lényege, ahol és amiben Krisztus ma, most is jelenül. Mert ott és abban a kereszténység nemcsak tan, hanem élet, ahol Krisztus a maga valóságában élő és éltető tényező. Krisztus pedig állandóan jelen van az oltáron, nem úgy, mint egy történéstelen imádás tárgya, hanem mint szemeink elől elfüggönyözött főpap. Jelen van, mint a teljes cselekvésben működő áldozópap a szentmisében; jelen van, mint a legönkéntesebb szenvédésben magát feláldozó áldozati bárány. Tehát pap és áldozat egyszerre, egy időben, azonos készseggel.

Az történik itt, hogy az áldozatot ő mutatja be, értsd önmagát a mi szemeink számára is látható pap kezei által, mi pedig vele együtt mutatjuk be a magunk áldozatát az ő főpapi ténykedése révén.

Nincs, nem képzelhető tehát semmi nagyobb, hatalmasabb, fönségesebb, kegyelemben gazdagabb, ős-keresztényibb történés, mint a szentmise.

A szentmise Krisztus mai áldozata.

Aki a misére jár, az Krisztushoz megy.

Aki a szentmisében áldozatot mutat be Istennek, Krisztussal együtt teszi.

Aki a misén résztvesz, Krisztussal együtt tér vissza otthonába. Aki pedig Krisztust így veszi föl magába, szívében hordja a mennyországot.

XXXIV.

Krisztus áldozati ténye a kereszten és a szentmisében.

Tíz év előtt, 1927 nov. 23-án a harminchatéves jezsuitát, P. Prot ikerfivérével együtt az igazságszolgáltatási formák teljes mellőzésével az Obregon tábornok ellen szított állítólagos összeesküvés értelmi szerzősége s a merényletben való bűnrésszessége miatt Calles, a mexikói köztársaság vérengző elnöke halára ítélte. Az ítéletet a mexikói rendőrségi laktanya udvarán hajtották végre.

Elsőnek ő lépett a kivégzés helyére, s a hóhér kérésére, hogy bocsásson meg, azt felte, hogy sőt, ő van neki lekötelezve. Torra őrnagy kérdésére, hogy van-e valami kívánsága, azzal felelt, hogy szeretne még néhány percig imádkozni. Némi elmélyedés s az égre emelt tekintet után a felállított katonák elé lépett, két karját kereszt formájában kinyújtotta, hogy Ura és Mesteréhez hasonlóan haljon meg. A vezénylő tiszt kardjának intéssére öt golyótól találtan beteljesítette Krisztus nevéért felajánlott áldozatát.

Öt a fiatal mérnök, Segura Vilchis követte a halálba. Harmadiknak került a sor a páter ikerfivérére, Pro Umbertóra. Egyszerre születtek, egymásután haltak meg, a halálban is ikerként. Hova álljak? — kérdezte az elítélt. Odamutattak a vértől pirosló, földön heverő fivérére, mire ő megcsókolta a zsebéből elévett érmet, s márás épügy öt golyótól találtan lett Krisztus hőse, vörstanúja.

Mialatt egyszerű ravatalra tették a kivégzetteket, odaérkezett Pro Mihály, a mártír-ikrek hetvenéves édesapja leányával. Bár arcán mérhetetlen fájdalom ült, nyugodt hangon érdeklődött, hol találhatná meg kivégzett fiai temetését. A koporsók fölé hajolva megcsókolta halott fiait, majd az őskeresztyék szokása szerint tisztelettudóan szívatta meg zsebkendőjét az áldozatok arcán lepergő vércepekkel. Az áldozatok keservesen zokogó nővérét atyai gyengédséggel támogatva ugyan, de hősies nyugalommal biztatta: — Gyermekem, nincs okunk őket megsiratni! . . . Egész éjtszákán ott állt a koporsók mellett. A temetés diadalmenet volt. Húszezernyi tömeg követte a papok által vállon vitt koporsókat, eljenezve Krisztus-királyt!

A P. Próéhoz és társaihoz hasonlóan vörstanúhalált halt hitvallók megrázó és hősies halálától az ezerötszáz év előtt kereszthalált halt Üdvözítő áldozatához vezető hidat annak a krisztusi áldozatnak mélyebb megértéséhez és utánérzéséhez megtalálni nem nehéz. Napnál világosabb, mindenjában tudjuk, hogy a leghősiesebb, legáldozatkészebb emberi vörstanúság a Krisztuséhoz ké-

pest fölöttébb körülírt erkölcsi értékű teljesítmény. Ezzel ellentében Krisztus önátadása, magafeláldozása Istennek a keresztfán valamennyi ember számára és javára végtelenül nagyjelentőségű üdvözülhetésük tekintetéből.

A keresztáldozattal Krisztus az elképzelhető legtöbbet nyújtotta hódolatban és dicsőítésben a mennyei Atyának és megnyitotta vele az emberiség számára a kegyelmek addig elzárva tartott tárházát.

Ha azt akarjuk, hogy a szentmise kegyelemosztó és szerző teljessége és hatóereje egész áttekinthetőségével megnyilatkozzék előtünk, teljes öntudattal és komoly-sággal igyekezzünk lélekben legalább egyszer a Kálvária keresztre alatt elhelyezkedni. Látóvá és értővé, méltánylóvá és hálatelt lélekké az válik, aki érzelmileg átéli annak szenvedését és halálát, akinél nagyobbat és szentebbet a föld nem hordott még a hátán: valamennyi vértanú királynak áldozatát, Krisztus Jézusét.

A szentmise ugyanis megjelenítése, megismétlése, alkalmazása, megörökítése a keresztáldozatnak.

Az újszövetségben csak egy áldozat van: Krisztus áldozati ténye a kereszten és ennek az áldozatnak tartalmi folytatása a szentmisében. Amaz vérontással, emez vérontás nélkül, de itt is, ott is ugyanaz az áldozatot bemutató pap: Krisztus, s az áldozati ajándék, az áldozat tárgya: maga Krisztus. A kereszt a forrása, a napja, a központja az áldozatnak, melyből részünkre áldás és üdvösség fakad.

Jézus keresztáldozata a Kálvárián az örökk főpap véres szentmiséje, az ő zsenge-áldozata. Amit ő ott cselekedett, egyetlen, elsőségében egyetlen áldozati cselekmény volt. Aki ezt felfogja, Urunk földi életét, működését, szenvedését és halálát sajátos, tiszta világításban szemlélheti.

Krisztus egész élete szentmiseáldozat az előkészítés és véghezvitel állomásain keresztül.

Krisztus egész élete papi ténykedés volt az áldozatra való kibontakozás fokozatain egyre följebb, hogy aztán a kereszten beteljesüljön és az Anyaszentegyház szentmiseáldozatában állandósuljon.

XXXV.

Jézus, az örök főpap.

Jézus egész földi életéről elmondhatni, hogy egyetlenegy szentmise volt. Jézus tekintetének láttávolába korántsem földi életének végén illeszkedett bele a Kálvária, mint egy borzalmas meglepetés, mint egy megrázó erejű szörnyűség, mint egy elköpesztő tragikum. Már amikor a világba belépett az Úr, már is előre tárult a Golgota az első szentmise, a zsenge-áldozat oltárával, a kereszttel. Szent Pálnak a zsidókhoz írt levelében olvashatunk erre vonatkozó titokteljes utalást, mikor rámutat, hogy a Megváltó, az új és örök főpap így fejezte ki Atyja előtt a maga áldozatkész lelkületét: «Áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem, íme eljövök, hogy megcselekedjem a te akaratodat.» (Zsid.10.)

Jézus nem utóbb lett pappá. Egy és ugyanabban a pillanatban történik nála a megtestesülés, a pappálevés és maga-fölajánlás az Atyának. A Szent Szűz méhe s a názáreti ház voltak az oltár s a templom, amelyen s amelyben Jézus legszentebb emberisége az örök Igének, Isten egyszülött Fiának istenségevel történt egyesülés után az örök főpapi tisztségre felavatást nyert. Egy és ugyanabban a pillanatban az áldozati adomány is jelen volt már és méltóan előkészítetett: Jézus áldozatul szánt teste és vére, mely az ő emberi természetét tekintve, Mária szeplőtelen szívéből és véréből vétetett.

Mihelyt ez a legszentebb és legméltóbb áldozati adomány elkészült, mind az ószövetség jelképei, szimbolikus áldozatai, mind pedig a pogányoknak a merő természeti törvény alapján elgondolt megszámlálhatatlan áldozatai értéküket vesztették és merőben fölöslegesekké lettek. Napkeltekor kihunynak a csillagok. Mindaz a rengeteg vér, ami délen és északon, napkelet-től napnyugatig kiömlött a népek és nemzetek oltárain, egyetlen előkép volt csak, amaz igazi áldozaté, mely az idők teljességében végre is kibontakozott az emberiség előtt. Csak egy hosszú-hosszú láncolat ezek az oltárok,

ezek a templomok, berkek és tisztások, melyek a maguk jelentéktelenségével a kereszt felé mutatnak. Mintha a Kálvária útja telidestele lenne szórva ezeknek az évezredes oltároknak a romjaival és törmelékeivel, hogy odautalják a lelkeket a kereszten függő főpap, Jézus felé. Az Úr keresztoltára minden egyéb oltár fölé magasodik.

Nagy Szent Leó pápa, midőn Szent Pálnak ama szavait magyarázza, melyek szerint Jézus nem a templomban, nem is a városban, hanem annak kapuin kívül szenvedte ej a kereszthalált, bölcs megállapítással mondja, hogy «ez azért történt, hogy az ősrégi áldozatok megszüntével az új áldozat új oltárra is helyeztessék, s Krisztus keresztre ne a jeruzsálemi templom oltára, hanem az egész világ oltárává legyen». (8. serm. de pass. Domini.)

Jézus pap minden papok előtt és minden papok fölött. Mindjárt földi élete kezdetén az. Mikor szeretete elsőt dobbant szívében, már pap volt. Édesanyjának igenlése az Őt üdvözlő angyal szavára az ő főpapi tisztsségre vállalkozásának is első nyilvánulása. Ezzel papi jelleget öltöttek összes tettei és valamennyi tanításai. Betlehemből kezdve minden áldozati főlajánlás. Betlehemből a Kálváriáig: hogy hideget szenvedett, hogy éhezett, hogy körülmetéltetéskor vérét ontotta, az egyiptomi menekülés szorongásai, imádsága a jeruzsálemi templomban, engedelmessége a názáreti házban, nyilvános tanítása, böjtjei, a falukat és városokat eljáró fáradtsága, nélkülezései, szomjúhozása, minden, minden. Egész élete áldozat volt. Ez a szentmise nem egy félóráig tartott, hanem hosszú 33 évig. Ez hosszadalmas, tövises, nélkülezésekkel teljes szentmise volt szenégenységen, megvettetésben és engedelmességen. Nem ihletett ének és szálidosó muzsika kísérte, hanem láarma, veszekedés, farizeusi áskálódás s a nép zsivaja.

Mennél inkább vége felé közeledett a feláldozás előkészítésének befejezése, annál nyíltabban szolt felőle tanítványainak: «íme fölmegyünk Jeruzsálembe és az Emberfiát átadják a pogányoknak». (Mt. 20.)

A Bethániában, a poklos Simon házában történt

megkenésben már előreveti árnyékát az Úr szent teste megkenése. Virágvasárnap a húsvéti Bárány ünnepélyes bevonulása, zöldcsütörtök pedig a főpapi imádság eme szavaiban: «Atyám, én érettük szentelem magamat, hogy ők is meg legyenek szentelve az igazságban» (Ján. 17.), a végleges és tulajdonképpen följánlás betetőzése.

XXXVI.

A szentmise Krisztus öröök áldozata.

Az égő csipkebokorból így szólítá meg Isten Mózest: «Ne közelíts ide. Oldd le lábadról saruidat: mert a hely, melyen állasz, szent föld». (II. 3, 5.) Jákobról is olvassuk az ószövetségi szentírásban, hogy a helyet, melyen éjjeli látomása volt, a kövel jelölte meg, melyen feje nyugodott volt, s olajat önte reá, «Valóban az Úr van ezen a helyen — monda — és én nem is tudtam». (I. Móz. 28, 16.) Szokás és méltányos is, hogy ahol Isten közvetlenül érintkezik az emberrel, a mélységes tisztelet szőnyegeket teríttet le vele, ajakán dalt fakaszt. Az Anyaszentegyház szertartása is hódolatra serkent bennünket az újszövetség titokzatos áldozata iránt. Az egyházi törvénykönyv megköveteli, hogy a szentmisét csak megszentelt oltáron és felavatott templomban vagy kápolnában lehet végezni. Csak kivételes esetekben engedélyezi esetről-esetre a szabad ég alatt az ú. n. tábori misét, de a kehely s az ostya akkor is megszentelt oltárkövön kell nyugodjék. Ez a bezárkózás a templomba, mintegy az Úristen tróntermébe, azt hirdeti, hogy itt van az emberek közt tartózkodó Isten lakása, itt van Jézus. És ugyan ki hallotta valaha, hogy akadt volna pap, aki köznapi viseletben állt volna oda az oltárhoz. A hívek ezt szentségtörő neveletlenségnek, csúfságnak minősítenék. A szentmiseáldozat méltósága és légköre követeli az ünnepi, papi öltözéket. Szent Jeromos írja, hogy az isteni vallás más öltözékeben jár szent szolgálat idején, mint a közönséges ténykedések idején. Még az istentiszteletnél szokásos nyelv, az évezredek által megszentelt régi

római nyelv is a szentmiseáldozat fönségére figyelmeztet.

A szentmise az egyre megismétlődő, malasztos Krisztus-megjelenés közöttünk a szentostya fehérsége és a szent vér színe alatt. A szentmise az örökös tábor-hegyi színeváltozása a mi Urunknak, aki szent seb-helyeivel az ostya fehérségében jelenik meg előttünk. Az, hogy a szentmisén megjelenhetünk a Péterrel, Jakabbal és Jánossal való társaságot jelenti nekünk, Magdolnával látjuk Jézust a húsvétregegeli hajnalhasadásban. A szentmisében Tamás apostollal az Úr seb-helyeibe mélyesztjük kezünket és gazdagon megajándékoztatunk, s a szentmisében főkép kidomborodik az a tény, hogy Krisztus mindegyre föláldozza magát. Hogyan értsük ezt? Hiszen ha mi a magunk részéről megtesszük a tölünk telhető legnagyobbat, amiben minden kiadok magamból, vajon újra kezdem-e? Nem tölt-e el a tudat, hogy készen vagyok? Nem teszem-e nyugodtan ölte a két kezemet egy Isten-hálálkodással s nem tartok-e szünetet?

A keresztfeszített Istenemberről sehogysem gondolható el, hogy újból felvegye vállaira a keresztet és végigjárja a keresztút gyötrelmes állomásait. Miként értendő akkor, hogy Jézus mégis újfent és szüntelenül kívánja magát a mennyei Atyának felajánlani? Mirevaló a szentmisék végeszakadatlan sorozata, Krisztus áldozatának egymást követő megismétlődése? Világos, hogy a megdicsöült Üdvözítőnek nem szükség újból szenvendnie, s a szentmiseáldozatban a két szín átváltoztatása révén bekövetkező Krisztus testének és vérének elkülönülése nem jelent számára kínt s gyötrelmet, hanem örömet és boldogságot, dicsőséget és fönséget.

Jézus tettei, viselkedésének rugója azonban az Ő kimeríthetetlen, fáradhatatlan szeretete. A szeretet azonban egyre adni és szolgálni akar és figyelmen kívül hagyja sajátmagát. A szeretet az első személyt felcseréli a másodikkal, az ő nyelvén előbb következik a te, az ő, a ti, az ők s csak legvégül jön sorra az én. Elsőbbet neked, aztán nekem.

A szeretet állandóan tevékeny, teremtő erő. A szeretet szüntelenül készséges. Benne tükröződik az örök isteni: a szüntelen, az elfogyatkozhatatlan cselekvés, a pihenést nem ismerő tevékenység.

A Wieskirche építőjéről, Zimmermann Domonkosról olvasom Hauge Donát könyvében, hogy a «megostorozott Üdvözítő tiszteletére épített templomtól, melyet 1745-1754-ig készített el, többé el nem vált. Tizenkét évig élt még, de ezt az időt ott helyben élte le. Csak ebben a tökéletes alkotásában élt tovább. Nem tudott elszakadni tőle.

Ez és ilyen a szeretet. Ilyenségét nem mérhetjük a hideg ész mérlegével, ezt csak az áldozatkész szeretet fokmérője tudja megmutatni. Annál kevésbbé képzelhető, hogyan tudott volna Jézus az ő izzó, kegyelemtől túlcorduló művétől elszakadni: keresztáldozatától, mely szeretetének legteljesebb odaadása volt a mennyei Atya iránt.

A szentmisse Jézus Szívénak a kívánsága, szükséglete: szakadatlanul akarja adni önmagát. Ő nem 20-30-40-50-60 évig pap, Ő a töretlen papság örök főpapja. A keresztáldozatban a szenvédés volt a fájdalmas rész, a dicsfényben ragyogó elem a hősies áldozatkézség volt. És ez a tényleges áldozatos lelkülete Krisztusnak, ez örök, ez megfogyatkozhatatlan. Ezt Ő úgy nem vonja vissza, miként szent sebhelyei sem tűnnek el kezeiről és lábairól.

Az bizonyos, hogy most már nem mutatja be, miként kereszthalálakor, vértől csepegeő, megkínzott testét a mennyei Atyának. Szent teste azóta megdicsöült. De mióta elapadt a vére, s már nincs fölötté a halálnak hatalma, szentséges öt sebhelye a bizonyoság a Jeruzsálem kapui előtt lefolyt borzalmas öldöklésnek. Mióta a testi halálban bekövetkezett elkülönülése a testnek és vérnek lehetetlenné vált, azóta a kettős átváltozás, a kenyérnek és bornak az Úr testévé és vérévé törtenő átváltozása állítja titokzatosan elénk az Úr áldozati halálát.

Taulernek, a jámbor német misztikus írónak egyik

könyvében olvashatni ezt az Urunkhoz intézett bensőséges kérdést: «Lelkem drága vendége és legfőbb kincse, én Uram, közöld velem, mi a szentmisének különleges haszna. Vajjon szükséges-e, hogy naponta újra meghal-jál, hiszen ami szentséges nagypénteken megfizettél az egész világ bűneiért?! Hiszen ha ezer világ lenne, akkor is eleget tettél mindenért és mindenkiért!» Aztán így felele: Ezt én szeretetből teszem, s azért találtam meg ami túláradó módját és lehetőségét a méltó áldozat naponkénti megújításának, mivel erre az emberi gyeneség újra és újra rászorul, s így naponkint új áldozat mutattatik be az ő bűneikért és nyomorúságukért, hisz Aquinói Tamás is tanítja, hogy «mindazt a lelki hasznöt és gazdagságot, melyet az Istenember halála a mi számunkra jelent, naponta újból megtalálhatjuk a szentmisében».

Igy áll íme előttünk Krisztus örök áldozatának, örök szeretetének, a közöttünk ténykedő örök főpapnak titokzatos működése, a szentmisének végletes és kimerítetlen kincstára. S ebből megértjük, mire való a díszes, a színes, a ragyogó keret, mellyel az Egyház a szentmisse-áldozat eseményét körülveszi, övezi. De megértünk még valamit, s ez a fő, hogy senkiben sem él nagyobb vágy a szentmisse után, mint az abban jelenülő Krisztusban.

XXXVII. A szentmisse az Egyház örök áldozata.

Krisztus áldozata az Egyházé is. Kettős szempontból helytálló ez a megállapítás, mert az Egyház mutatja be az oltáron Krisztus áldozatát és ugyanakkor ő is áldozat ugyanazon az oltáron. Krisztus jegyese, az Egyház az oltáron, az áldozatban lép a legszentebb és legeszményibb szeretet- és áldozatközösségebe az Üdvöztővel. A szentmisseáldozatot nemcsak Krisztus mutatja be az Egyházért, hanem Krisztus útján és által az Egyház is áldozatot mutat be a Magasságbelinek.

A keresztáldozat kizárálag Krisztus áldozata volt,

a szentmiseáldozat magába foglalja minden Krisztus, minden az Egyház áldozatát.

A keresztáldozatot egyedül mutatta be az örökköfőpap, a szentmiseáldozatban Krisztusnak és az Egyháznak egyesült áldozata és szeretetközössége lép előtérbe. Amikor a vőlegény, Krisztus a leghiánytalanabban adja a maga részéről a szeretetet, az arához sem illik, hogy üres kézzel és szívvel álljon az oltár előtt. Ha a szeretetből maga is nem ajándékozhatna bőkezűen s gazzagon, össze kellene törnie, megsemmisülnie a maga kiáltó szegénységében. Szent Pál az efezusiakhoz írja, hogy gáncsolhatlanul kifogástalannak, makuláltlannak és hibátlannak kell a Krisztus jegyesének lennie. A szövetségi zsinagogák főleg húsvéti időben nagy ünnepélyességgel teljesítették tiszüköt az áldozatok bemutatásában. Nos, akkor a félretolt, idejétmúlt áldozatok s az azok zsinagogája helyébe lépett újszövetségi Egyház ne toronymagasságban álljon-e áldozat dolgában az örökköfőlegény, Krisztus előtt? Nem bakok és kosok vére, hanem hasonlíthatatlanul több, Krisztus teste és vére az a csodás áldozati adomány, melyet az Atyának bemutat. De mikor ezt teszi, nemcsak szemlélöje, a jelenlét révén részese az áldozatnak. Ő maga készíti el az áldozatot, az Egyház áldozatát a papság révén. Nem három királyok módjára aranyat, tömjént és mirhát ad, hanem gazdag, mint a Madonna Jézus Krisztus bemutatásakor volt. Krisztus jegyese a legőseredetibb fogalom szerint papnője, nemcsak imádója az áldozatnak. A szentmise a szakadatlan szeretetmegnyilatkozás, mellyel a jegyes legizzóbb érzelmeit sugározza ki magából, a szeretet csapongó himnusza az örökköfőlegény, Krisztus iránt. A szentmise az örökköfőpap egyesi csók, melyet Krisztus s az Egyház váltanak. Aki elvenné az Egyháztól a szentmisét, a szívét tépné ki és rabolná el. Mi a jegyes szív nélkül? Elgondolhatatlan képtelenség. Az Egyház él és hal az áldozattal. De még egy másik, titoknak is mondhatjuk, szempontot sem hagyhatunk figyelmen kívül. Miként az Egyház nem csupán boldog szemlélője, élvezője annak,

ami Krisztus áldozati oltárán végbemegy, hanem papi ténykedést is fejt ki ezeken az oltárokon, úgy nem csupán a Krisztus testét és vérét áldozza fel, hanem a saját áldozati ajándékát is. Más szóval ő is áldozat ugyanezen az oltáron és ugyanabban az időpontban. Nemcsak azt adja, amit kapott, vagyis Krisztus testét és vérét, hanem önmagát is. minden szenvédését, az üldözötteteket, a félremagyarázásokat, rosszakarátú gyanúsításokat, örömeit-fájdalmait, győzelmeit, azt a sok milliónyi szívet, az ezekben lobogó hitet, szeretetet mind odahelyezi Krisztus áldozata mellé. Úgy, hogy nincs itt kétféle áldozati adomány — Krisztusé és az Egyházé! —, hanem ama hősies lelkület, a szeretet által, mely a jegyest átjárja, az ő áldozata és áldozatos lelkülete egy tökéletes áldozattá lesz a Krisztuséval.

Amit az ég angyalai, az üdvözült lelkek, a földi életben viaskodó igazak, a tiszttítótűzben szenvédők, szóval a dicsőséges, a küzdő s a szenvédő Egyház imádságban, erényekben, életszentségen, önáradó és lemondó szerezetben, hálaadásban, elégtételben, közbenjáró könyörögésben teljesít, amit az Egyház Istenért tett és tesz, minden ott van Krisztus áldozata mellett az oltáron.

Ez sokat megmagyaráz. Azt is, hogy miért lett évszázadokon keresztül ez az Egyház egy üldözött és vérző tényező! Minél többet visel el Krisztusért, akit szeret, annál egyebb a megfeszített Vőlegénnyel. Minél jobban hajszolják, annál több vére ömlik a Krisztus kelyhébe.

Nagyszerűen jelképezi ezt a titokzatos egyesülést, egységet a kehelybe felajánláskor öntött bor és víz. A vízcseppek az ara, a bor a Vőlegény ajándéka. A vízcseppeket teljesen felveszi a bor, az Egyház áldozati ajándéka eggyéolvad Krisztuséval.

Láthatni tehát, hogy a szentmise áldozata nem magánájitatossága a papnak vagy a hívőnek. Az szüntelen a főpapnak, Krisztusnak és az Egyháznak, az Úr jegyesének és szolgálójának ténykedése.

Miként az Atya és a Fiú egyek Krisztus szavai szerint, miként Krisztus az Atyában él és az Atya

őbenne, hasonlóan él az Egyház Krisztusban s a Krisztus az Egyházban. Ő a fej, az Egyház a test. Ez az egymásbaforrotság, ez az együvértartozás a legcsodálatraméltóbb, kölcsönös adó, szolgáló, áldozó és föláldozott szeretet.

XXXVIII.

A szentmise az Egyház tagjainak örök áldozata.

A szentmise a hármas tagolás révén még közelebb áll hozzánk. Mint az Egyház testének, Krisztus titokzatos testének tagjai nem tétlen szemlélői vagyunk a szentmiseáldozatnak, hanem benne cselekvő, benne áldozatot bemutató és benne föláldozott tényezőkként részesei vagyunk.

A szentmisében mi, egyes emberek Krisztussal, s az Egyházzal följánljuk magunkat az Istennek. A szentmisében, annak szertartásaiban mi tényleges Isten-szolgálatot végünk. A szentmisében mi egyenként beidegződünk a legbensőbb isteni és krisztusi titkokba. Nem a kör kerületén állunk, hanem annak középpontjában. Miként a borba cseppentett vízcsöpp nem marad meg különállónak, hanem a kehelyben levő borban eltűnik s így föláldoztatik a kehely tartalmának átváltoztatásakor, úgy mindenegyes a misén résztvevő hívő is benne van áldozati cselekmény-folyamatában úgyis, mint az áldozatot bemutató egyén, úgyis, mint föláldozott.

A keresztény hívők áldozata lényegileg abban áll, hogy ők Krisztussal egy test s ez az egység a szentmisében mindenki által kiteljesedik. A szentmise értelme, jelentősége abban áll, hogy Krisztus teste, az egész Egyház föláldoztatik Istennek, mert a tagjai, az egyes hívek egyetlen közös és egységes föláldozásban egyetlen szeretetetküssá csoportosulnak.

Mi alig fogjuk fel és éljük át ezeket a tényeket, ezeket a titkokat. Az a méltóság, mely a keresztség szentségében való részesedés által létrejött Krisztus és közöttünk, a szentmisében érvényesül és itt válik haté-

konnyá. Ha pogányok lennének, tehát nem lennének szőlővesszők a szőlőtökén, akkor a szentmise nem lenne a mi áldozatunk is. Az a korlát, mely az ószövetségi templomban a szentek szentét az előcsarnoktól elválasztotta oly értelemben az újszövetségben is fennáll, hogy ha történetesen pogányok vesznek részt a szentmisén, csak hallgatók, nézők lennének, ök az áldozat körén kívül esnek. Az óskeresztenység idején ez tényleg meg is volt. Az előmise — a közimádságok és a szent olvasmányok — után a diákónus eltávolította a katechume-neket és a nyilvános búnösöket. Csak a hívek, a Krisz-tussal közösségen levők maradhattak.

Krisztus Egyhában kettős papság van. Egy tulajdonképeni a szentségek kiszolgáltatásához, az áldozati színek átváltoztatásához. Ezek az áldozópapok. Ezt a papszentelés adja meg nekik. Aztán egy másik általános, amelyet minden megkeresztelt egyén magában hord. Ezt a keresztség szentsége közvetíti. Péter apostol szerint a megkeresztelt ember választott nemzedék, királyi papság, Isten tulajdon népe. (I. 2, 9.) Szent Jeromos tanítása szerint a keresztség a laikusok, tehát a hívek papszentelése az oltár szolgálatára. Ez a papi szolgálat Krisztus titokzatos testének papsága, ami arra kötelez, hogy áldozatunkat az oltárhoz vigyük, Krisztuséval egyesítsük. Mint kettős áldozat, Krisztusé, a fő és az Ő testének tagjaié, sőt inkább a fő és a tagok áldozata egy és ugyanaz. Ez a szoros kapcsolat a szent keresztség eredménye.

A keresztség nemcsak belépés az Egyházba, nemcsak az áteredő büntől való megtisztulás, hanem beiktatódás Krisztus titokzatos testébe, megszentelődés, fölkenetés amaz általános papságra. A megkeresztelt egyén nemcsak élhet a szentségekkel, hanem kötelessége, hogy Krisztus és az Egyház legszentebb áldozatánál tényleges papként, concelebránsként közreműködjék. Miként a pap, kell, hogy tisztjét a misézésben gyakorolja, úgy a megkeresztelt egyén is a párhuzamos ünnepléssel és áldozással szinte gyakorolja a keresztségen nyert s erre történt megbízatását és felhatalmazását,

közeledjék ő is az oltárhoz és lélekben vegye kézbe Krisztus testét és vérét. Ne maradjon távol ettől az életáramtól, mert amit Krisztus az Egyháznak, az egész testnek adott, azt az egyes tagoknak is adta.

Mily komoly, mennyire tiszteletteljes érzelmek hatalmasodnak el rajtunk, ha mindez fontolgatjuk. Mindenegyes szentmisében gyakorolhatjuk a keresztségen nyert papi tisztséget: tehát felajánlhatjuk Istennek a legszentebb áldozati adományokat, elsősorban Krisztus testét és vérét, azután az Egyház örömeit és szenvedéseit, s ezekkel együtt saját bajainkat is, miáltal Krisztus és az Egyház ténykedése révén mi is áldozatokká leszünk, megszentelt, felajánlott, a kettővel egyéforrott áldozati adományok.

Mindenegyes szentmisében mi is benne vagyunk a felajánló és felajánlott minőségen. Már a kenyér és bor, mint áldozati ajándékok előkészítésénél is jelképeztetik az, hogy mi is az áldozati együttes egyik tényezője vagyunk. A kenyér, mint olyan nem terem a szántóföldeken, s a bor se nő mint olyan a szőlőkben. A kenyér sok egyes búzaszemből, a bor számtalan egyes szőlőszemből készül. Ezért jelképezi az áldozati kenyér és bor Krisztus számtalan egyénből álló titokzatos testét, amely az ő valóságos testével együtt áldoztatik fel az oltáron.

Az egyes búza- és szőlőszemek tehát mi vagyunk, az Anyaszentegyház megkeresztelt tagjai. A kenyér s a bor Krisztus testét, az Egyházat jelképezi. Az átváltoztatott kenyér és bor már nem jelkép, az Krisztus valóságos teste és vére: ez az Ő, az Egyház és a mi áldozatunk. Nincs itt tehát három különálló áldozat, hanem csak egy, egyetlenegy, de azt hárman mutatják be: Krisztus, az Egyház és az egyesek. S így történik, hogy az áldozati tényel mindig valaki más is felajánlatik, bemutattatik, feláldoztatik Istennek. Mindig együttes ténykedés.

Ez tehát a szentmise: a mi legmagasztosabb, legszentebb, legnagyobb részvételünk az isteni titkok ünneplésében s a magunk önátadásában Istennek Krisz-

tus által. Istennek, aki háromtól kap áldozatot: Krisztustól, az Egyháztól és mitőlünk.

Mindenegyes szentmisében három szívdobbanás észlelhető: Jézus Szívé, az Egyház szívé és a mi szívünké.

XXXIX.

Emmanuel, velünk az Isten az Oltáriszentségben!⁵

Jézus mivel szerette övéit, kik evilágon valának, mindenkor szerette őket. (János 13, 1.)

Isten nélkül nem ember az ember. Vajjon honnan nyeri azokat az elvitáthatatlanul sajátos, azokat a kizártlagos tulajdonságokat, melyek öt azzá teszik, ami, ha nem Istenhez való legszorosabb viszonyából? Ez kétségevonhatatlan valóság, tény, igazság!

Minden tökéletességünk, amelyekre büszkén hivatkozunk, s melyek méltán emelnek bennünket a teremtett világ hatalmi polcára, Istantól van. Gondolkodásunk éle, eszméink szellemisége, akarati életünk megnyilatkozó ereje, erkölcsi érzékünk üdesége, mind, mind a közellévő Isten ékesszóló bizonyítéka.

Ha Isten a cél s a cél a tökéletesség — és ki merné e kettős igazságot vakmerően eltagadni? —, akkor Isten nélkül élni, Istantól csak távol is lenni, vagy éppen távozni akarni, a legnagyobb tökéletlenség és kiáltó céltalanság. S ugyan józan fövel, ép éssel ki akarná ezeknek még csak látszatát is magára venni? Közülünk bizonzára senki sem!

Az ember az ő szívénak természetes vágyával, szemeinek veleszületett kíváncsiságával keresi az Istenet. Kutat, fürkész, mert célja és tökéletessége, ereje és boldogsága egyképen az Isten. Íme az ember a cél rendjében!

Gondolhatjuk-e már most, hogy az Isten e szent, e természetes törekvés láttára, mely feléje irányul, visszahúzódik, elrejtőzik és meg sem is mutatja magát? Korántsem. Ez ellenkeznék az Isten fogalmával és

mindenekfölött az ö nagy szeretetével. Ha kinyilatkoz-
tatta fönséget az első embernek az édenben, nekünk is
meg kell mutatnia magát, hogy a szem, melyre a bűnnek
homálya vonta fátyolát újból meglássa, ismerni tanulja
Öt. Kell közelednie, kell az Istennek is! Az nem
lehet, hogy mi véges, törpe erőink megfeszítésével
törjünk utána, az Isten pedig fusson, avagy megköze-
lithetetlen fönségének titokzatos ködébe rejtőzzék elő-
lünk. «Mutasd meg Uram orcadát» — ez minden ember
imádsága s bár a szív millió emberben millió, mégis
— ha imádkozik — ebben az imádságban valamennyi
megegyezik! — «Mutasd meg, Uram, orcadat!»

Azért ha messze van az Isten, közelebb kell lép-
nie; ha haragjában eltakarta arcát, föl kell azt födnie,
hogy megismerjük őt, mert ha nem, akkor egy percig
sem habozom kimondani, hogy nehéz dolgot kíván
tölünk az Úr, melynek kiviteléhez nem adott elég erőt,
s nem kell hozzá nagy bölcseség, ha azt mondomb, hogy
így magunkra hagyatva hajónk törést szenved a vészben.

Dehát oly kegyetlen-e az Isten, hogy saját tehetet-
lenségében tönkremenni engedi az embert? Úgy-e nem?
Felségsértő gondolat volna ilyennek tartani azt a jó
Istent! Akkor hát keressük testvéreim, keressük azt az
Istent, itt valahol a közelben, ha megtaláljuk-e? Lám,
nem is kell messze mennünk! Csak oda, az oltár lépcső-
jéig, az oltárszekrény ajtajáig és . . . és ott vagyunk a
nagy Úr előtt! Ügy van! El kellett jönnie az Istennek
hozzánk, nálunk kell laknia, velünk kell lennie, mert
célunk tökéletességünk, mert nélküle nem lehetünk,
mert szeret minket s mert mi saját erőkből hozzája
sohasem emelkedhettünk volna. És itt van! Ügy-e itt?
Ügy-e velünk az Isten?!

Meghajlik a térd, lekonyul a fő, eleseklik szavunk,
kitágul a szívünk és érezzük és valljuk, hogy itt az
Isten. Előbb még kerestük, most már a mienk; előbb
futottunk utána, most már mefragadtuk, el sem
bocsátjuk! Nyugalom száll a lélekbe, mert szeret engem
az Isten, mert íme itt van nálunk, itt van velünk!
Kitárul lelkei szemünk előtt az Isten szépsége, a maga

teljes harmóniájában, az ő szeretetreméltósága a szívár-vány hét színének ragyogó vegyülékében, el-, belátunk messze-messze, ismeretlen tájakra.

De íme, mikor ily édesdeden elgyönyörködünk, egy röpke pillanat, valami sötét hatalom varázscsöppjének illetése alatt színt, illatot, fényt, ózont, derűt, mint valami vészes fergeteg, úgy elsöpör: és a pompázó tavasz fölér a kétkedés, a kicsinylés havát, derét teríti.

Sötét lett egyszerre! Végigsivít baljóslatú süvöjtéssel a kísértés hátborzongató szele! Már nem látom az Istenet! Ó én balga! Hát hol az Isten? Kis kenyérdarabban Istenet kerestél és abban a pépfoszlányban tán rá is akadtál? Óh gyermekész! Hogyan gondolhatod, hogy ég és föld Ura, teremtő Istene, világok Alkotója, ki a létet egy szempillantásával tartja fönn, ki előtt porszem a föld, ki felhőkből készíti trónusát, hogy ez a hatalmas Úr, a Végtelen piciny kenyérdarabbal álcázza magát, azért csupán, hogy veled lehessen, mert amit monda: — szeret! Elfogadom, hogy szeret az Isten, mert éltét adá érettet, de a nap, melyen hozzád jövend, amikor meglátandod Őt, még nincsen itt. Majd eljön Ő, ha majd jönie kell, de nem szegényesen, hanem, amint egy Istennek megjelennie kell; nem ilyen lehetetlen alakban, hanem lényének vakító ragyogásában, hisz Ő hatalmas, Isten és Végtelen.

így az ember! Szó nélkül hagyjuk talán az ördög e kísértő szózatát? Mert ő beszél így, hogy elszakítsa szívedet Uradtól, Jézusodtól.

Ám a hazugság szellemét könnyedén elhallgattatni nem lehet; hallod úgy-e, hogy sziszegi egyre: — nem Isten az, kit kenyér s bor színében imádnak; az nem lehet; az Isten nagy, az Isten végtelen.

Nyugtassuk meg hát kétkedő szívünket s némítsuk el a gaz kísértő hazug szavát.

Való igaz: — az Isten nagy és végtelen. Hozzája semmi sem mérhető, de épp ezért Őt sem lehet egyébhez mérni. *Nagy az Úr és igen nagy dicséretre méltó; és az Ő nagyvoltának nincsen határa.* (Zsolt. 144, 3.) íme a népek, mint csöpp a vederben és mint a mérleg nyelve;

íme a szigetek, mint csekély por. (íz. 40, 15.) Tér és határ nem akadály az Úr előtt; ő nem nagy, s nem kicsiny, Ő végtelen. Neki semmi sem nagy, sem nem kicsiny. S mert ilyen, azért nincs hely, amelyen ott ne lehetne; tér, melyet el ne foglalhatna; test, melyet el, be nem tölthetne. Köben vagy fában, villámban vagy felhőben egyaránt jelen lehet. *Hová menjek a Te lelked elől és hová füssak színeid elől?* *Ha fölmegyek az égbe, Te ott vagy; ha leszálllok a pokolba, jelen vagy.* *Ha szárnýaimul veszem is a hajnalt és a tenger végső határain lakom: oda is a Te kezed visz engem és jobbod tart engem.* (Zsolt. 138, 7-10.)

Hát csak a kenyér ne hordozhatná az Istant? Mikor Ő ezt így akarja, mikor minden Neki szolgál?! A Végtelen kitűnőséget mástól nem kaphat, tökéletes-séget nem nyeri attól, akit, vagy amit arra méltat, hogy benne lakik. Az Istenhez minden illik, amit ő választ ki magának, mert ő csak tökéletesít, s azt ami magában véve csekély és igénytelen, éppen jelenlétével teszi naggyá és csodálatra méltóvá. Ha a király kunyhóban lakna, méltósága ennek is fényt kölcsönözne; míg ha a királyi palotában koldusok ütnék fel tanyájukat, régi dicsősége biz' vajmi gyorsan eloszlanék. Azért ne mond, hogy nem illik az Istenhez a törékeny ostya leple alá rejtőznie. Ő mondotta, az Úr Jézus mondotta a kenyér fölött a törvényt, s a törvény szent és sérthe-tetlen. — *Ez az én testem.* (Mt. 26, 26.) S te mégis merész-kedel kétkedni azon, hogy az valóban az Ő teste, mert elméd valami nagyobbat, kitűnőbbet keres? A mi lelkünk szemeire a gög és a nagyzás hóbortja teríté fátyolát, úgyhogy föltűnés s a kiválóság külső kézzel-fogható nyilvánulása nélkül nagyon s értékeset gondolni sem tudunk. Innen a tévedés!

Ne is kutasd tovább, miért, miért nem. Mert amilyen hatalmas az Isten, olyan bölcs is. Elrejti előled sugárzó arcát, dicsőséges szent testét jóságos Üdvözítőd, mert ezt a fönséget, mely föltámadása óta Róla leragyog, halandó testben földi zarándok szeme elviselni aligha bírná. Gondolj Mózesre, aki csak kevessé

láta szemtől-szembe Istenét; gondolj a táborhegyi színváltozásra, hol a tanítványok arcra borultak s elfödték tekintetüket, mert nem tudták szemeik elviselni az Urat, — s megérted, hogy Jézusod jobban szeret így, ilyen igénytelen alakban, mintha dicsőséges ragyogása sugárözönével töltekeztetné testi szemeidet. Vagy mond, nem jobb, nem édesebb-e az Úr Jézus szent teste s vérével táplálkozni, őt szívrepesve lelkedbe fogadni s lelkendezve szívedbe zárni, vele barátságos bensőséggel társalkodni, mint az isteni fölség vakító fényétől megalázva, csak rettegve, félve, dadogva imádni őt? Talán mégis így illik ez jobban a nagy Isten szerető, gondos atyai szívéhez?!

Csak ez az okos belátás adhatott Szent Ignác püspök és vértanú szájába ilyen édes vágyakodáson szárnyaló igéket: «Nem óhajtom a romlandó eledelt, sem az élet gyönyörűségeit, Isten kenyerét akarom, mely Jézus Krisztus teste, ki Dávid nemzetiségből való és annak vérét akarom inni, ki romlatlanul szeret».

Ítélij hát magad, lázongó elme, s szűnjél meg két kedni a fölött, amit kárvallás nélkül, amit józan fővel tagadni nem lehet!

Testvéreim! íme velünk az Isten, a szerető Úr Jézus! Testével és vérével eledelül és italul, mert szeret, s mert gyönyörűség neki az emberek fiaival lenni.

Szeretet, részvét, vigasztalás után sóvárog a világ! Sebes az emberek szíve-lelke. — Mindenkinek van bánata, szomorúsága, mindenkinék van keserűsége, panasza, bántalmak, mellőzések érik ezt, nyomor sújtja, hütlenség kíséri amazt. Megaláztatás, megvette-tés, meghurcolás napirenden vannak. Üldözik az erényt, bemocskolják a jelemet. Sírba rántják az elveket, kinevetik az eszményi törekvéseket, pellengérre állítják a tisztességet, meggyanúsítják az igazi szándékot, meg-tépdesik a becsületet. Épen, sértetlenül semmi sem marad. Állhatatlan, csalfa körülöttünk minden. Fátyol borul a szívekre, a hazugság, a tettetés fátyola; kivész

az őszinteség s még a külszín megóvása is nyűg a század fiának.

Beteg a világ, nagyon beteg. Keresi az orvost és nem találja. Hangzik szerte-széjjel, hegyen-völgyön, hangzik egyre, hangzik a kétkedés tompaságával, a lemondás közönyösséggével, hangzik a kétségbeesés dühével, a megsemmisülés szívszaggató zokogásával a kiáltás: — kihez menjünk? Először innen-onnan, egyre erősbödve: — kihez menjünk? És a felelet, pedig olyan közel fekszik, vajmi ritkán: Uram Jézus!

Kihez menjünk? Hányszor röppent el ez a szó ajkunkról, úgy-e testvéreim? Kihez menjünk? Hányszor szakadt föl lelkünk legmélyéről ez a sóhajtás?! Erezzük jól mindannyian, hogy elveszünk. Erezzük, hogy szükségünk van erőre, bátorító vigasztalásra. Kihez menjünk? Letör a nyomorúság, a szegénység, a nélkülözés; fölemészti erőmet a sok bánat, a mérhetetlen keserv, a töméntelen gond! Kihez menjünk? Elemészt a becs-telenség, megbélyegez a bűn! Valamit tennünk kell, így nem maradhatunk, ez halál! Kihez menjünk?

Eletet akarunk? Táplálék kell. Nyugalmat keresünk, béke után áhítozunk? Vigasztaló kell!

Ki fog táplálni minket, hol találunk eledelet? Ott, ahol így szólnak hozzánk édesatyai, gondoskodó, beczegető szóval: *a kenyér, amelyet adandó vagyok, az én testem a világ életéért.* (Ján. 41, 52.)

Szomjúhozunk, torkunk kiszáradt? Hol találunk italt? Ott, ahova a próféta utasít bennünket, mikor így dalol: *Örömmel merítsetek italt az üdvözítő forrásából.* (iz. 12, 3.) S ki az, aki testével táplál, véréből nyújt enyhet adó forrást a világnak?

Vagy békét, nyugalmat keresünk? Ki adhat nekünk békét, ha nem az, aki mondotta: *Jöjjetek hozzá m mindyájan, kik fáradoztok és megterhelve vagytok, és én meg-enyhítlek titeket. Békét adok nektek, békét hagyok nektek, nem a világ békéjét!* (Mt. 11, 28.)

Testvéreim! Kihez menjünk? Kételkedünk még ezután is, még most is, hogy van más mentsvárunk, mint az édes Úr Jézus?! Még mindig egyebütt keressük

az erőt, másunnan várjuk a vigasztalást?! Bízunk, bízhatunk-e magunkban, avagy bárki másban? Reménylező szemmel nézhetünk mi másra is, mint a velünk lakozó Istenre? Kihez menjünk?! Hát nem cseng fülünkben a hívogató kegyes szózat: *Jöjjetek, jöjjetek hozzámi mindnyájan!* (Mt. 11, 28.)

Vagy annyira elfásultunk, annyira érzéketlenek lettünk már, hogy ennyi lángoló szeretet is hidegen hagy bennünket? *Tüzet jöttem bocsátani a földre, mit akarok egyebet, ha nem, hogy fölgyulladjon?* (Lk. 12, 49.) És mi nem éreznök ezt az izzó tüzet, ezt a heves szeretetet, e lángoló tüzet, e tüzes lángot? Valóban méltán szól akkor ránk az édes Üdvözítő: *Egész nap közöttetek voltam a templomban, tanítván titeket és nem ismertetek meg engem.* (Mt. 26, 55.) Igen! Közöttünk van egész nap, egész heteken, hónapokon, éveken át! Tanít az Úr Jézus bennünket folyton; tanít egyre: hogyan kell szeretni; szeretni Őt, aki úgy szeretett minket, hogy meghalt érettünk, s ez nem elég, hanem még táplál is bennünket szentséges teste s vérével. Tanítja, hogyan közeledjünk Hozzá, hogy lelkünknek az annyira óhajtott könnyebbülést megszerezzük. Tanít arra, miként kell a szerető Isten jelenlétét hasznunkra, üdvösségeinkre fordítani. Tanít élni — életet adván.

Tanulunk Testvéreim! Tanulunk örömmel, lelkes odaadással! Bízzuk magunkat Rá egészen, Rá a lelkek nagy pásztorára, Ő lemem vállainkról minden terhet.

Borulunk eléje mély alázattal és nagy bizalommal, hűséges ragaszkodással, gyermeki hódolattal és rebegjük saját nyomorúságunk beismertő öntudatával, de a szent meggyőződés áhítatával is: Ó, Jézusom, beteg vagyok, gyógyíts meg! Benned bízom, Benned remélek és csak Neked halok, mert élke és halva a Tied vagyok! Amen.

XL.

A kenyér és bor színe alatt Jézus van velünk!⁶

Jézus mivel szerette őveit, kik
evilágon valának, mindvégig szerette
őket. (Ján. 13, 1.)

Isten nélkül nem ember az ember. Minél közelebb van hozzánk az Isten, annál gazdagabbak vagyunk; minél forróbbnak, melegebbnek érezzük az Isten lehetséget, annál tevékenyebb, annál teljesebb a mi életünk. S a teljes élet az ember igazi élete.

Messze a távol évezredek kódében, a paradicsomi boldog napok idején, édenkertje fáinak árnyékában együtt járt az Isten az emberrel. Kézenfogva vezetgette, mint szeretett gyermekét. Megelégedett szemmel tekintett az arcába, hisz láttá rajta saját fönségének ragyogó vonásait. Szóval vele volt az Isten. És ez így tartott volna az idők végeiglen.

De reáhúzódott az Úr homlokára az ő haragjának vészterhes felhője, elborult az Isten szeretetének napja és elhangzott az első «átkozott légy.» Elvesztette az ember az Istent. Hallani kellett neki, a becélzett, a féltegyermeknek, hallani kellett a lesújtó ítéletet s távoznia, futnia a számkivetés örömtelenségeibe.

Otthagya mindenét: fönséges értelmi világát, akaratának acélos erejét, ártatlanságának hófehér leplét. Csak egyet vihetett magával, s azt kellett is vinnie: a bűnt! Ó, be szegény is lett az ember; koldus lett; földönfutó!

De jól mondottam-e, hogy csak bűnének foszlányos rongyaiba takaródzott s egyebe mije sem maradt? Nem! Volt, maradt még egy java! És ugyan mi? Igaz, hogy csak pusztaszó, ígéret csupán, de ez a szó, ez az ígéret, Isten szava, az Isten ígérete volt. És milyen szó, milyen ígéret? Hogy egykoron a nagy és vészes küzdések keserves éjei után hajnal hasad; tavasz leend; a hó, a fagy eloszlik, a köd felszakad és lenéz reá a megnyílt égből a mosolygó szent arc. De több! Hogy hozzája lép és

megszólítja őt, beszél vele és — csodák csodája! — ismét vele, újból nála marad!

És ment az ember, szegyeivé rongyait, de le nem vetkőzve azokat; reményét pedig, az egyetlent, ami élteté, szívébe zárta. Rászakadt az átok egész súlyával, megtörve testét, lelkét egyaránt.

Kettejükön család fakadt, a sok hajtás megugjt kisarjadott, s az örökkévalóság peremén forgó idő milliókat nevelt az életnek, hogy megérlelje őket az örömtelen halálnak.

És az Isten? Az Isten nem volt velük! Szólott hozzájuk Sinai felhőiből, villámát leküldte áldozataikra, frigyszekrényt adott nekik, de arcát csak Mózesnek mutatta meg. Még nem teltek le a számkivetés napjai, csak mikor Dániel 69 éves homokóráján is lepergett az utolsó fövényszem, mikor messze korhadt törzsén új virág fakadt, mikor Isten csodásfényű csillagát oda-tűzte a decemberi hideg égre, — akkor, ennek a fényénél láttá meg ismét, láttá szemtől-szembe az ember Istenét, beszélt hozzá és imádta Őt.

És 33 éven át egyre láttá, élvezte ezt a kegyelmes Istant, addig, amíg az újra el nem hagyta, de csak azért, hogy azután vele lehessen, megszakítás nélkül minden napon, egész a világ végezetéig.

Igen, az Úr Jézus velünk van! A valóságos, a hatalmas, az erős Isten nálunk van, nem felhő alakjában, nem jelképesen, hanem saját imádandó testének és vérének valóságában; velünk van az Oltáriszentségben a kenyér és bor színe alatt; velünk van nem azért, hogy büntessen, hanem hogy orvosoljon; velünk van lelkünk táplálására és vigasztalására. Az a nagy Szív, az Úr Jézus Szíve nem tudta magát jól érezni nélkülünk; kellettünk neki; akart minket. S mert mi nem lehetünk hozzá, eljött hozzánk Ő, lakást fogadott közöttünk, hogy itt melengethessen, hogy innen, ilyen közelről szerethessen bennünket.

Tudjuk, érezzük is ezt mi mindannyian, de mert olyan felületes és könnyelmű az ember, hogy meg sem tudja becsülni azt, amije van és elvesztegeti legdrágább

kincsét is, mert nem törödik vele, foglalkozzunk kissé e fönséges valósággal, e boldogító igazsággal, s merítünk ebből a kevés megerőltetéssel járó szellemi munkából annyi szent és üdvös gondolatot, annyi üdvösségre vezető tudományt, amennyit a kegyelmes Úr Jézus csak enged ...

Beleállt az Úr Jézus az életbe! Örökérvényű szent végzése szerint fészket rakott magának az Isten az ember fiai között.

A betlehemi kemény jászol, a názáreti csöndes ház, Galilea lankás mezői, a Genezaret vizén lengő sajka alázatos Istenről regélnek. Kafarnaum népes utcái, Bethánia sírkertje, Jeruzsálem hozsannától visszhangos falai már a dicsőséges Úrról tesznek tanúságot. És vajon Getszemáni zizegő olajfái mit suttognak? Kaifás pitvarának sötét falai, Pilátus palotájának márványos csarnoka hallgatnak talán? És a keserves keresztút minden gyötrelmével az a néma és mégis oly beszédes keresztfá, a patakokban omló drága vér, a legszentebb halál nem a végtelenül szerető Istenet mutatják-e nekünk? Igen, szeretett bennünket az Úr Jézus, azért jött közénk.

De mi haszna; az Úr Jézus meghalt és így újra magára hagyta az embert! Itt hagyott bennünket egy vörterben, amelynek minden csöppje élő szemrehányás a világ bűneiért. Itt hagyott az a melegen szerető Úr Jézus; itthagyott egy kínzó öntudattal, mely a gyilkosoknak szívét foszlányokra tépdesi. Ó, be kietlen, puszta lesz ismét az élet nélküled, te édes, te jóságos Úr Jézus; te nélküled, kegyes, irgalmas Istenünk!

Ne féljünk, testvéreim! Jézus, mivelhogy szerette övéit, kik e világban valának, mindvégig szerette őket. (Ján. 13, 1.) Szerette őket és ezért ment el; szerette őket s ezért ittmaradt! És ugyan mit tett, hogy Atyjához menjen és mégis velünk maradjon? Azt-e, amit mi emberek teszünk, ha távozunk szeretteinktől? Emléket adott talán, hogy reá gondolunk, avagy helyettesít állított, hogy vezessen, tanítson, bátorítson minket és így nyerjünk valamiféle szegényes kárpótlást ama kimond-

hatatlan veszteségért, amely az ő távozásával bennünket ért? Sem ezt, sem azt, hanem — önmagát adá!

Olyan meleg, olyan melegen érző az Úr Jézus Szíve, tudta, hogy el nem szakadhatunk Tőle halálveszedelmünk nélkül. Látta Ő a síró arcokat, övéinek könnyes szemét, elborult tekintetét. Mikor a nagy küzdelem előérzetében önmagát akarta a szent útravalóval, a húsvéti bárannyal megerősíténi, láttá, hogy gyöngeségükben elernyednek azok, kikért életét adni készült. Érezte az Úr Jézus e pillanat fontosságát, de érezték azt az apostolok is, hogyha valamikor, úgy most el kell a legszenetebb ajkakról a vigasztaló, a bátorító szónak röppennie, — és elakadt lélekzetük; félve, szorongva figyeltek. És mi történik? Ebben az ünnepies szent csöndben, az alkony félhomályában vévé Jézus a kenyereset, megáldd és megszegé és adá tanítványainak és monda: *Vegyétek és egyétek, ez az én testem. És vevén a kelyhet, hálát ada és nekik adá, mondván: Igyatok ebből mindannyian, mert ez az én vérem, az újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.* (Mt. 26, 27-28; Lk. 26, 19.) *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.* (1. Kor. 11, 24.)

Imádandó, örökkérvényű, szent szavak, mindenek-nél többet érnek ezek a világnak!

Úr Jézus mit is méltóztattál e szókkal mondani? Engedd mégegyszer hallanunk, hogy legalább megsejtsük értelmüket!

Ez az én testem. Ez a kenyérdarab, melyet kezemben tartok, amelyen a ti vágyódó szemetek függ, ez az én testem. Nézzétek, ez az a test, amely 33 év előtt a Lélektől a legfönségesebb szeretet szavára fogantatott; az a test, amely amikor még rejtte, a szűzi tisztaság fátyola alatt elrejtve élt, már a tietek volt, mert érettetek öltöttem magamra Én, az öröök Ige, az Atyának fénye. Ez a kenyér az a test, amelyért az Isten a világ legnagyobb csodáját tette. Ez az a test, amelyet Szűzanyám feltáplált, tisztaságos tejével fölnevelt, és József aggódó, féltékeny gonddal őrizett; az a test, amelyben jártam, keltem, izzadtam, fáradtam, dolgoztam, nélkülöztem tiérettetek és mindazokért, akiket szeretek.

Ez az a test, amelyen halálra készen megnyugszik János; az a test, mely nagy harcokra készen meggyaláztatást akar s megszünik élni az emberek keze által, hegy föl-keljen Atyja és önmaga erejéből. Lássátok, *az a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.* (Ján. 6, 52.)

S e bor Úr Jézus?

Igen, e bor az én vérem. Az a vér, amely már egyszer kiömlött rátok és érettetek az ószövetség parancsa szerint. Ez a vér az a patak, amely az én szívemet hajtja s ha egyszer ez a vér kiárad rátok — és kiárad! — akkor élet leszen tibennetek! Ez az a meleg, az a pezsgő, az a forró vér, amely még ma kigyöngözik homlokomon és holnap már tisztára mos titeket. *Ez az én vérem kelyhe.*

Lássátok, test és vér! Test, mely érettetek adatik s melyet én nektek adok; vér, mely érettetek ontatik és melyet én reátok ontok, de nem azért, hogy bosszúért kiáltson az égre, hanem hogy megtermékenyítsen titeket! Vegyétek! Nektek adom s mert elmegyek, itt-hagyom nektek! Fogadjátok el! Vagy nem kell talán? Örülve-örvendjetek, hogy nektek hagyom! Test és vér! Akkor hát egyétek, *mert ez az én testem és igyatok ebből mindannyian, mert ez az én vérem, ugyanis az én testem bizonnyal étel és az én vérem bizonnyal ital.* (Ján. 6, 56.)

Hallottátok!? Imádandó szent testét és drágalátos szent vérét hagya nekünk az Úr Jézus ételül és italul, mert jól tudja, hogy éhezzük és szomjúhozzuk Őt. Kiválasztja magának az édes Üdvözítő a kenyér és bor színét, mert ismert minket; tudja, hogy táplálékra mindenig rászorul az ember és mivel azt akarja, hogy ismerjük, lássuk, hogy érzékeljük Őt, oly alakot ölt, amely senki előtt rejtély nem marad, — mert látja, tapintja, érzi s ízleli az ember azt, amivel él!

És végül így szól: *Ezt cselekedétek az én emlékezetemre.*

A gondoskodó szeretet boldogító szavai után parancsra nyitja ajkait az édes Üdvözítő: *Ezt cselekedétek az én emlékezetemre!* És ugyan mit parancsol? Azt, hogy amit Ő e szent pillanatokban tett, az megismét-

lődjék s el ne műljék; hogy mindenütt és mindenhol az oltároktól hangozzanak ezek a szavak az Ő lángoló szeretete bizonyágául. De nemcsak parancsol — mert jóságos szívű az Üdvözítő és igazságos is, ki lehetetlen nem kíván! —, hanem hatalmat is ad, hogy amit Ő akar s ami után mi ededve vágyunk, — teljesülhessen is. Tegyetek úgy, — mint én tettek, akarjátok azt tenni, amit én teszek és szavatok erejére megleszen. Én mondom nektek, hogy hívástokra leszállok az ég fényességeből, mert *gyönyörűség nekem az emberek fiaival lenni.* (Péld. 8, 31.) És ugyan mit tesz az Egyház tizen-kilenc század óta? Megismétli Krisztus parancsára Tőle nyert hatalmánál fogva az Úr Jézus legszentebb szándéka szerint oltárain ez isteni igéket a kenyér és bor fölött, hogy ne legyen ott már kenyér és bor, hanem test és vér, Krisztus Urunk teste, Krisztus Urunk vére, mert Ő mondotta: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.* Úgy-e, Emmanuel! Úgy-e, velünk az Isten!?

XLI.

A szentmise Isten legmélítőbb imádása.⁷

«Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemulatni az én nevemnek; mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek ura». (Malak. 1, 11.)

Mikor vagy négyszáz esztendővel ezelőtt az új hit tanítói közül egyik ilyen vándor-próféta megkísérlette, hogy a jászok között is elhintse a meghamisított evangélium magvait, ez a hitében erős nép ilyenformán beszélt vele: «hiszen szép, szép amit mond, hanem tud-e kend misézni?» A kálvinista prédikátor úgy meg-hökkent erre a váratlan kérdésre, hogy hamarjában szólni sem tudott. «Mert ha misézni nem tud kend, — tették hozzá a derék jászok —, elmehet akkor kend!»

Igazán kedves ez a kis történet és jellemző. E né-

hány szó bepillantást enged azoknak a romlatlan, acél-nál is keményebb katolikus embereknek lelkébe, akik csak azt a vallást tartották igaznak és üdvhozónak, amelyik úgy fonódik a szentmise köré, mint ahogyan a repkény csavarodik a fa derekára; csak azt az istentiszteletet tartották kielégítőnek, amelyikben megvan Krisztus szenvédésének emléke; csak azt a templomot néztek az Úr asztalának, amelyben és amelyen megismétlődik a Megváltó nagy és örök áldozata; csak azt a halandó embert tekintették Isten szolgájának, csak azt hívták papjuknak, aki ezt a legszentebb áldozatot hatalmának erejénél fogva bemutatja. Hogy elszorul az ember szíve, ha ezzel az erőteljes keresztséggel szemben látja manap, hogy az unokák mily messze estek apáiktól; mikor tapasztalja azt a megfejthetetlen közönyösséget, amellyel szent hitünk e sarkalatos titkát, hogy úgy mondjam: lelkét, annyi katolikus ember semmibe sem veszi. Mintha az oltár nem is oltár, mintha a templom nem is templom volna, ahova be kell lépnie mindenkinél, amelyben imádkoznia kell minden egyesnek, ahol áldozatot kell bemutatnia mindannak, aki Isten barátságában akar élni és az Ő szent kegyelmében meghalni, aki a lélek ellenisége ellen sikeresen akar megküzdeni, aki vigalmat keres veszendő lelkének és a végső leszámolás napján megengesztelődött Istennel szeretne szembenállani!

Keresed e nembánomság okát? Kérded, honnan e páratlan könnyelműség? Onnan, mert annyian elfejtették, hogy az Úr Istenet igazán csak az Üdvözítő érzelmivel lehet imádni; onnan, mert a legtöbb lélekben elhomályosodott az az öntudatos meggyőződés, hogy Krisztus áldozata nélkül nem élet az élet, hanem csak tengődés a végleges halálba, mert az Úr Jézus nélkül nincsen kiengesztelődés; onnan van, mert megannyi szívből kiveszett a hitnek ereje, azé a hité, amely azt súgta bátorító hangon, hogy a szentmise a keresztszáldozat folytonos megújulása, annak érdemeiben, kegyelmeiben való szakadatlan újabb részesedés; azért van, mert az Oltáriszentség annyi ember szemében

elvesztette fényét, melyet reánk sugároztat, mert a legtöbb ember nem érzi azt a meleget, amelyet reánk lehel az oltár rejtekében tartózkodó Úr Jézus, aki mert kötelezte magát, szolgája szavára leszáll hozzánk, hogy közöttünk éljen, küzdelmeinkben bátorítson, fáradalmainkban gyámolítson, viszontagságainkban vigasz-taljon, kétségeinkben oktasson, tudatlanságunkban tanítson, szegénységünkben gazdagítson, éhségünkben tápláljon, egyszóval: éltesse! Ilyen feledékenyek az emberek! Ez a hitbeli visszafejlődés okozta azt, hogy nemcsak hétköznap, hanem vasárnap és ünnepnapokon is hiába cseng-bong a harang hívogató szava; az élet vásári zaja elfeledteti velünk a lelki szükséglet követelését, hogy menjünk Istant imádni, Istennek hálát adni, Istantól kérni, menjünk Istant engesztelni áldozattal, az Úr Jézus áldozatával. Hol van az a boldog idő, mikor szentegyházunk ívei alatt erőteljesen hangzott fel a hívek együttes, buzgó foħásza annak a szép egyházi éneknek szavaival:

Mutassunk áldozatot, mely Istennek tetszik,
Melyben szent hitünk szerint Krisztus meg-jelenik?! . . .

Valóban, az az erőteljes hit, amely ilyen rendíthetlen biztosággal szögezte szemeit az oltárra, s onnan emelte tekintetét a felhők fölött trónoló Istenhez, mert tudta, hogy van, aki megnyitja előtte az egek bezárt ajtaját — méltán tarthatott számot könyörgésének meghallgatására: —«Uram, irgalmazz!» Azért ne ütközzetek meg, Kedves Hallgatóim, ha én e lehangoló tapasztalatok fájdalmas benyomásától ösztönöztetve, ma és a következő három vasárnapon fölolvasott evangéliumi szakaszunktól eltérve, a szentmiséről fogok hozzátok szólani. Teszem pedig ezt a célból, hogy akik e szerben tudatlanok, azokat felvilágosítsam, a lanyhákat feltüzeljem, hogy a közömböseket érdeklődőkké, a buzgókat még lelkesebbekké, odadóbbakká tegyem, mert hő vágyam, de másrészről szent kötelességem is odahatni, hogy mi minden, apraja-nagyja erősen higgyük,

okosan értsük, lelkesen valljuk és tettleg, gyakorlatilag is megmutassuk, hogy a szentmise a világnak, minden egyes embernek legnagyobb, legdrágább kincse.

Mai beszédben, mellyel e sorozatot megnyitom, azt a tételet fogom boncolgatni, hogy *a szentmise az Istennek egyedüli méltó imádása*, hogy a szentmise a világnak üdve és *legmegfelelőbb kifejezője a mi hálánknak*, köszönetünknek a minden jók Adója iránt.

Ha végigforgatjuk a szent könyvet, majdnem minden lapján betűbe róva találjuk a Teremtő végételen nagyságát és az ember parányi kicsiségét; az Isten imádandó szentséget és vele szemben az ember alávaló gonoszságát; a seregek Urának korlátlan hatalmát és az ember vergődő tehetetlenségét; a mi Atyánk határtalan jóságát, bőkezűségét és a mi utálatos háládatlanságunkat. Pátriárkák, próféták és a zsoltáros szinte versenyeznek, hogy vajon melyikük hűségesebb tolmácsa a gyámoltalan ájuldozó emberi szívnek. Aziránt, «akinek mindenek élnek». Egyik meghatóbban, a másik erőteljesebben, de valamennyi alázatosan és lelke mélyéből imádkozik. Megbámulja azt a nagy Isten, aki maga mondja, hogy «én vagyok az Úr» (Exod. 6, 12.), akinek «szava szétvágja a tűz lángját» és «megrendíti a pusztát» (Zsolt. XXVIII. 7—8.), aki «nagy király minden istenek fölött» (Zs. XCIV. 3.), «felhő és homály között, igazság és ítélet az ő székének alapja» (iz. XCVI. 2.), «aki országol és cherubokon ül» (Zs. XCIVIII. 1.), de aki gondos atya is egyszersmind, mert «forrásokat fakaszt a völgyekben, szénát teremt a barmoknak, és veteményt az ember szolgálatára; fölkelti a napot, hogy az ember kimenjen munkájára és dolgára napestig» (Zs. 103.). Mármost ezzel a hatalmas Úrral és a jó Istenrel szemben az embernek, aki Jób könyvéből, de meg saját tapasztalatainkból is igazán a nyomorúságok, a tehetetlenség és a hálátlanság sáredényének ismerünk meg, az embernek, mondom, mi egyéb lehet elodázhatatlan kötelessége, mint a leg-

mélyebb hódolat, amely eszében megfogamzik, szívében gyökeret ver és kihajt az imádás érzelmeiben? Mi más, mint szüntelen dicsérete Annak, akinek dicsőségét az egek beszélik (Is. 18.) és folyton lobogó hála Az iránt, aki «maga képére alkotta őt, örök szövetséget kötött vele» (Sirák fia 17, 1, 10.) és kezein hordozza őt? De minél jobban belátja az ész ezt a szükségességet* s minál igazabban megpróbálkozik a szív kifejteni ezeket az érzelmeket, annál elégtelenebbnek fogja találni az ember mindazt, amit tett tesz és tenni képes.

Belátja azt, hogy az Úr Isten felé az ő sóhajtásai, felfohászkodásai hatástanok; be kell látnia, hogy hiába minden, még ha Róla emlékezik is ágyán, ha reggel felőle elmélkedik is (Is. 62, 7.), mert ennél többet kell tennie az embernek; röpke szónál többet kell adnia; nemcsak szívénék lángzó érzelmeit, hanem a legkedvesebbet, a legszebbet abból is, amihez ez a szív ragaszkodik; a legjobbat kell magától elvonna és Istennek felajánlania. Az érzelmekhez, a szavakhoz tettek járulnak: az áldozatok. Kezdi Kain és Ábel, egyik nyájai fajzásával, a másik földje gyümölcsének zsengéivel és évezredeken keresztül mennyi vér kiömlik az oltárokon, mennyi fűszer illata száll az ég felé!

De hiába vitte máglyára az ember mindenét, amihez megromlott természete a szemek kívánságával ragaszkodott, hiába szórta tűzbe kincseit, nem egyszer gyermekét, sőt önmagát is! Ez az imádás, az ilyen hódolat és hálaadás nem elégítette ki az Istant. «Nem kedveltek titeket és az ajándékot nem veszem el kezetekből» (Maiak. 1, 10.). Kemény szó ez az Isten ajkáról és vajmi félelmetes! Tépelődővé teszi az embert és töprenedővé. Mit adjak hát? Miben lelné örömet, mi volna méltó az Úrhol? De hiszen semmim sincs egyebem, olyan szegény vagyok! Senki jobban ezt Isten nél nem tudja. Épp azért, hogy segítsen ez ember tehetetlenségén, ő maga adott neki áldozatot, amely époly értékes, mint amily nagy maga az Isten. «Minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, úgymond a seregek Ura.» (Maiak. 1, 11.)

Melyik hát ez a tiszta áldozat, ez az egy, melyet maga magának megígér az Isten, amelyikre előre kimondja, hogv ebben és csak ebben telik a kedve? Melyik az az imádás, az a dicséret, az a hálaadás, amelyik nem sérti az ő füleit? Nem más, mint az újszövetség áldozata, az Úr Jézus Krisztus vérontás nélküli áldozata a szentmisében. Mert, Keresztény Hívek, keressetek más áldozatot az ó-törvény méltatlan áldozatai után, melyekről Malakiás próféta szájával maga Isten mondja, hogy nincsenek tetszészére; keressetek áldozatot, mely napkeletről-napnyugatig, áldozatot, mely minden nép között el van terjedve; keressetek áldozatot, mely magasztalása Isten szent nevének, méltó imádása fönségének, áldó hálaadás jóságáért, keressetek áldozatot, melyhez nem ragad földi szenny: és nem fogtok találni, hanem csak az Úr Jézus áldozatát a szentmisében. Ez az az áldozat, mely a «lélekben és igazságban» (Ján. 4, 22.) imádókat kedvesekké teszi Isten szemében az Úr Jézusért; az ő érdemei alapján. Mert nincsen elme, amely tudná megközelíteni, szív, amely képes volna eléggé szeretni az Úr Istant, csak az az egy, aki mondotta: «Senki sem tudja, ki az Atya, hanem csak a Fiú és akinek a Fiú ki akarja jelenteni». (Luk. 10, 22.) Kíváncsi vagy már most e kijelentésre? Kutatod az Isten Fia tanítását az Atyáról? El akarod lesni az Üdvözítő szentséges Szívénak érzelmait? Nézd, mit teszen! Hogy imádjá, dicsérje az Atyát, hogy illő hódolatot mutasson a seregek Ura, Istene iránt: «kiüresítette önmagát, szolgai alakot vévén föl, hasonlóvá lett az emberekhez és külsejében úgy találtatott, mint ember». (Phil. 2, 7.)

Harminchárom nélkülözésteljes esztendő keserves fáradtságaival terhelve, minden gondolata, szava, minden lépése, cselekedete az Isten dicsőítésének, magasztalásának szakadatlan láncolata, mely betetőzését ama páratlan leereszkedésben lelte, amellyel «megalázta magát, engedelmes levén mindenhalálig és pedig a kereszthalálig». (Phil. 2, 8.) Ó! aki eddig még föl nem értette az Isten nagyságát, szentségét, állj a kereszt alá, lásd, ilyen

hódolatot kíván! Ó, aki eddigelé még föl nem fogtad az Isten jóságát, állj a kereszt alá, nézd, ilyen elismerést követel! Egy egész istenemberi élet alázatosságban és engedelmességen eltöltve, azután pedig a legáldozatosabb halál, a gyalázat fáján! Innen, igen innen, az Úr Krisztus keresztjének árnyékából fölpillantva tud csak igazán a kutató, fükésző ember az öröök Szentség napjába nézni, itt tanulja meg az Istenet ismerni, mert itt jelentette ki a Fiú az ő Attyának dicsőségét. Itt tanuljuk meg, hogy mit is kíván Isten, akitől mondotta az Üdvözítő, hogy «adjátok meg ami Istené az Istennek». (Mt. 22, 21.)

Ám, Kedves Híveim, az Úristen nem elégedett meg az Üdvözítő ez egyszeri nagy áldozatával, nem ugyan azért, mintha az nem lett volna túláradón megfelelő, hanem mert gyönyörködni akart abban a magasztalásban és abban a dicsőítésben, amely az Úr Jézussal és az Úr Jézusban a Szentlélekkel való egyességen Őreá háramlik. Viszont az Üdvözítő sem elégedett meg az ő nagy áldozatának egyszeri bemutatásával, hanem úgy akarta, hogy az Atya, akitől kijött és evilágra jött, miután elhagyja a világot és Hozzá visszatér (Ján. 16, 28.), folyton dicsőítessék úgy, amint Ő dicsőítette a földön (Ján. 17, 4.); azt akarta, hogy amit Ő egyszer a kereszt oltárán végbevitt, az nap-nap mellett, óránkint a világ minden tájékán megismétlődjék. Ezért rendelte, ezért alapította a szentmiseáldozatot, amelynek keretében úrfölmutatáskor ugyanaz az egykori főpap, ugyanazt az áldozatot ép oly imádságos érzelmekkel, mint akkor, megújítja imádásul, hálaadásul, viszonzásul Isten neve dicsőségére. Abban a pillanatban, amelyben a pap a kenyér és bor fölött kimondja az Úr Jézus szent igéit: «ez az én testem» és «ez az én vérem» (Mt. 26, 27, 28.), átváltozik a kenyér Krisztus legszentebb testévé és a bor drágalátos szent vérévé. Megjelenik e hívó szóra az újszövetség főpapja, a «szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönzött és az egeknél fönségesebb» (Zs. 7, 26.) önmagát feláldozva. Ugyanaz a szent test, amely a Szentlélektől a legfönségesebb szeretet

szavára fogantatott a legtisztább Szűz méhében, ugyanaz a test, melyben járt-kelt, izzadt, fáradt, dolgozott, nélkülözött azokért, akiket annyira szeretett, az emberekért; ugyanaz a szent test, mely keresztre szögeztetett; ugyanaz a meleg vér, mely Getszemáni szomjas gyöpét öntözé, mely a legszentebb Szív kapuján, a lándzsaverte seben kiserkedi, lealacsonyítva a kenyér és bor színe alá, van itt az oltár kövén. Ugyanaz a Krisztus Jézus, «aki az ő testének napjaiban könyörgéseit és esedezéseit nagy kiáltással és könnyhullatásokkal bemutatván... meghallgattatott az ő hódolatáért» (Zsid.

5, 7.) imádkozik oltárainkon is, a legmélyebb alázatban, kenyér és bor színe alá rejtőzve ékesen szóló bizonyáságul a por emberének, mennyire kelljen megalázónia Isten előtt. Ott dicsőíti, mint dicsőítette volt legszentebb életével és halálával az Atyát, titokzatos módon újra meg újra bemenve könyörögni érettünk a kárpit mögé, ahova véres áldozatának napján bement volt. (Zsid. 19, 20.)

Az a szentséges Szív ott az oltáron összegyűti, mint egy nagy gyűjtőlencse fölveszi magába valamennyiünk imádását, hódolatát és könyörgését; fölveszi, hogy meg-nemesítse és megtisztítsa azokat az ő lángoló szeretetének tüzében, amelyet hogy még értékesebbé tegyen, újabb és újabb önfeláldozással tetéz. Ó, be szent és ünnepies pillanat az úrfelmutatás perce, mikor Krisztus a jövendő jók főpapja (Zsid. 9, 11.) megjelenik! Az úrfelmutatás adja a természetfölli élet rendjében azt az istenszeretettel telített lékgört, amelyben legnagyobb gyönyörűséggel időzik a mindenek Alkotója, akit a leg-elhagyatottabb, legütött-kopottabb havasi templomban végbemenő szentmise kiszámíthatatlanszor jobban imád, dicsér és magasztal, mint az égi seregek szünet nélkül való éneke.

Boldog Franciska azon gondolkodott, arról elmélkedett egykor, vajjon miképen mondhatna ő méltó dicséretet Istennek, hogyan fejezhetné ki illő köszönetét azért a sok-sok kegyelemért, melyekben részesült. Jól érezte saját tehetetlenségét, erőtlenségét, fölfogta gyön-

geségét, belátta, hogy mi nagyra sem képes, ami valóban méltó volna Istenhez. Nagyon elszomorodott és szegényisége gyötrő öntudatának lesújtó terhe alatt odaroskadt az oltár lépcsőjére. De, lám, alig néhány percnyi időzés után megjelent neki a szent Szűz s az isteni Gyermeket öleből Franciska karjaira tette, miközben így szolt hozzá: «Vedd e gyermeket, neked adom; használd föl jól e kincset, mert csak vele fogod igazán dicsérhetni az Urat, csak általa mondhatsz Istennek méltó hálát, köszönetet!»

Boldog Franciskához hasonlóan vagyunk mi is! Szavunk föl nem hat az égig; kell nekünk valaki, egy segítő, hogy ajkunk suttogása, szívünk háladobbanása el ne haljon, hogy dadogó szavunkat elfogadja ez a hatalmas Ur. Nekünk is szükségünk van olyan mindenható hatalomra, amilyet Boldog Franciska kapott volt a legszentebb Szüztől. És hála Istennek, kedves hallgatóim!, van és a mi erősségünk nem a Kisded, hanem a nagy Főpap, «ki az egeket áthatolta». (Zsid. 4, 14.)

Az úrfelmutatás pillanatában leszáll Krisztus, a dicsőség királya, és mint a mi áldozatunk, a mi imádásunk, hódolatunk kifejezője, a mi könyörgésünk eszköze: odaáll mennyei Atyja elé, hogy lélekben egyesülve az Ő lelkével, a hitből fakadt meggyőződés öntudatával mondhassuk Urunknak: íme Ő általa, Ő vele, és Őbenne van neked, Istenünk, minden tisztelet és dicsőség.

Rajta Kedves Híveim, sorakozzunk az oltár köré! Egyesüljünk Krisztussal az istentiszteletben! Elhárítvák már a szent helyről a sorompók és lenéz reánk megnyílt egéből a mosolygó szent arc. Azért «nézzetek a mi vallásunk követére és főpapjára, Jézusra, ki hü ahoz, ki őt rendelte». (Zsolt. 3, 1.) És meg ne keményítsétek szíveteket (Zsolt. 94, 8.), hanem jertek, imádva borulunk le az Úr előtt (Zsolt. 94, 6.) és mondjuk: «Jó az Urat dicsérni» (Zsolt. 91, 1.), «mert te, Uram, legfölségebb vagy az egész földön, igen felmagasztaltattál minden istenek fölött». (Zsolt. 96, 9.) «Áldjad én lelkem az Urat és ne feledd el semmi adományát.» (Zsolt. 102, 2.)

Jertek, Kedves Híveim! Imádkozzunk szívvel-lélekkel, mert velünk a Krisztus; vezet bennünket Jézus, kinek szent neve dicsértessék mindenkit. Amen.

XLII.

A szentmise mint engesztelő áldozat.⁸

«Nem veszendő aranyon, vagy ezüstön váltattatok meg atyáitok által hagyományozott hiú életmódotból, hanem Krisztusnak, mint hiba nélkül való szelítélen báránynak drágálatos vérén». (1. Pét. 1, 18-19.)

Volt idő, Kedves Híveim, messze, a távol évezredek ködében, a paradicsomi boldog napok idején, éden kertje fáinak árnyékában, mikor együtt járt az Isten az emberrel. Megelégedett szemmel tekintett arcába, hisz rajta láta saját fönségének ragyogó vonásait. Ám ez az édes összhang, e szent boldogság nem tartott soká, mert «látá az asszony, hogy a fa evésre jó és szemre szép, és tekintete gyönyörű; és vőn annak gyümölcséből, és megevé és ada férjének, ki szinte megevé». (1. Móz. 3, 6.) Rá is húzódott az Úr homlokára az ő haragjának vészterhes felhője; elborult Isten szeretetének napja; elhangzott az első átok. Megreszket bennem minden íz és ideg, ha rája gondolok. Mily szörnyű változás! Elvesztette az ember Istenét! Hallania kellett neki, a becézett, féltett gyermeknek, hallania kellett a lesújtó ítéletet és távoznia, futnia a számkivetés örömtelen-ségebe. Otthagya mindenét: fönséges értelmi világát, akaratának acélos erejét, ártatlanságának hófehér leplét. Csak egyet vihetett magával s azt kellett is cipelnie: — a bűnt. Ó, be szegény is lett az ember, koldus lett, földönfutó!

És ment az ember, szegyeivé rongyait, de le nem vetközve azokat; ment, menekült. Rászakadt az átok egész súlyával, megtörve lelkét-testét egyaránt. Kettő-jükötő család fakadt; a sok hajtás megújt kisarjadott

s az örökkévalóság peremén forgó idő milliókat nevelt az életnek, hogy megérleje őket az örömtelen halálnak, mert még rajta volt az emberen a bűn; a bűn, amellyel Isten megrabolta, az engedelmesség adójától fosztván meg Őt. Rajta volt az emberen a bűn, mely utálatossá tette Isten szemében, mert hisz a gyűlölet, mellyel Isten a bűn iránt viseltetik, bárminő jótcselekedetei értékét is fölemészette, megsemmisítette. Rajt' volt az emberen a bűn, mely ítéletre, nem pedig irgalomra méltóvá tette őt az igaz Bíró szemében; rajta volt a bűn, mely ideiglenes és örök büntetést von maga után; rajta volt a bűn, melytől önerejéből szabadulni nem tudott, mert lelkileg meghalt; a halott pedig maga erejéből ismét élővé nem leszen. Ilyképen mi más várt reá, mint a bűnben élni le minden napjait; szenvedni itt e földön a pokol kínjait; meghalni a legsörnyűbb lelki kínok gyötrelmétől üzetre; meghalni, de nem megsemmisülni, hanem élni, azaz jobban mondva: tengődni örökre, szüntelenül!...

És hát ez ijesztő szövevényből nem volna kibontakozás? . . . nincs mód? . . . nincs mentő, aki segítene? Van egy, csak egyetlenegy, maga a megbántott Isten! De vajjon akar-e Ő? Igen, Kedves Híveim! Azt olvasom a szent könyvben, hogy a Messiás a fájdalmak férfia, az Úr Jézus, Isten egyszülött Fia «a mi betegségeinket viselte és fáj dalmainkat Ő hordozta; Ő megsebesítetted a mi gonoszságainkért és megcsúfoltatott büneinkért; a mi békességünkért van rajta a fenyíték és az ő kék-ségevel gyógyultunk meg». (Iz. 53, 4-5.) Olvasom, hogy «Krisztus, a jövendő jót főpapja, tulajdon maga vérével ment be egyszersmindenkorra a szentélybe, miután az örök váltságot megszerezte». (Zsid. 9, 11-12.) Olvasom, hogy «Krisztus vére, aki a Szentlélek által önmagát szeplőtelenül Istennek föláldozta, megtisztítja lelki-ismeretünket a holt cselekményektől az élő Istennek szolgálatára». (Zsid. 9, 14.) Ó, hogyan megkönyebbül ez a vergődő lélek, hogy megpihen gyötördő szívünk annak tudatára, hogy a mi megmentésünkért Krisztus «megjelent a bűn eltörlésére önfeláldozása által». (Zsid.

9, 29.) Mivel pedig az Úr Jézus ezen engesztelő önfeláldozása a szentmisében folytonosan megújul, engedjétek meg kedves híveim, hogy a múlt alkalommal tett ígéretemhez képest ma a szentmiséről, mint engesztelő áldozatról szólhassak hozzátok.

Egy fa állott a paradicsom közepén, a jó és gonosz tudás fája; ehhez közelíteni végveszedelme lett az embernek. Évezredekkel később egy másik fa állott a Golgotán, a gyalázat fája, a kereszt; ehhez közelíteni szabadulása lett az embernek. Annak lombdús ágairól tetszetős formában, édes gyümölcs alakjában, a vétek mérge csüngött alá; ennek kereszterőtt két bárdolatlan gerendájáról a bűnnek ellenmérge, az eléktelenített Istenember szent teste fügött le. Attól az első fától futva futott még az első ember is, miután a véket elkövette; ehhez a másik fához zarándokol ma is az egész emberiség, mert vétkezett. És méltán irányul a népek és nemzetek, a bűntudattal terhelt lelkek törtetése a kereszt felé. Méltán állja körül az emberiség ezt a határfáját a bűn birodalmának s útmutatóját a mennyország ösvényének, mert ezen a fán kimondhatatlanul nagy dolog ment végbe. Az édes Üdvözítő ugyanis a kereszt oltárán följánlotta önmagát engesztelésül a világ bűneiért és másá nélkül való szenvedései árán minden idők embereinek bűnét, Ádám örökkét, letörlesztette. «Földoztatván, örök üdvösség oka lett mindeneknek, akik neki engedelmeskednek» (Zsid. 5, 9.), mondja Szent Pál apostol. Más előképének, Dávidnak szájába adja a szavakat: «Áldozatot és ajándékot nem akartál; égő és bűnáldozatot nem kívántál. Akkor mondám: íme jövök» (Zsolt. 39, 7, 8.), hogy így mintegy kihirdesse ígéretét, melyet az Atyának tőn, s amelyet oly hűen teljesített, hogy méltán sóhajthatott föl utolsó lehelletével: «beteljesedett». (Ján. 19, 30.) Igen, beteljesedett, mert amit ígért, meg is tartotta; beteljesedett az is, ami után isteni Szíve egész melegével vágyott: a megsértett isteni fölség kiengesztelese és a szegény, tehetetlen ember megmentése, meg-

semmisítvén keserves kínszenvedésének túláradó érdemei árán az adóslevelet, mely vágolónk vala. Megbékélt az Atya, a megbántott Isten. «Bizonyságot tesz pedig erről a Szentlélek; mert minekutána azt mondotta: Ez pedig a szövetség, melyet kötök veletek azon napok után, úgymond az Úr: az én törvényemet szívökbé adom és elméjökre írom azokat és bűneikről és gonoszságaikról már nem emlékezem». (Zsid. 10, 15-16.)

Avagy nem hiszitek, Kedves Híveim, amit mondok? Nézzetek csak föl a Kálváriára, mi minden történik ott! A legszeretőbb Isten megnyitja kegyelmeinek kiapadhatatlan tárházát és szent indításainak ellenállhatatlan erejével megbékélt atyai kebelére vonja Dismast, a jobboldali latort és a kereszt tövében térdrehullani kényszeríti a pogány századost. Íme egyszerre hogyan elnémul a gonoszság üvöltése és helyette a bűnbánó alázatosság s a bátor, ünnepélyes hitvallástétel ilyen szavai hangzanak el: «Uram, emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz» (Luk. 23, 42.) és: «valóban, az Isten fia vala». (Luk. 23, 42.) De ez még mind kevés! Hanem ha szemügyre vesszük, hogy mily irgalmat és elnézést gyakorolt Isten a gyilkosokkal, az ördögi zsidókkal szemben, ó, akkor és csak akkor fogjuk tudni igazán méltányolni Krisztus engesztelő áldozatának értékét. Mit érdemeltek volna e gazok, e véreskezű istengyilkosok, amiért nem átallották szentségtörő kezüket az Úr fölkentjére emelni? Mit érdemeltek volna, amiért oly konok megátalkodottsággal kívánták halálra? Mert midőn Pilátus már «harmadszor monda nekik: semmi okot a halálra benne nem találok» (Luk. 23, 22.), a zsidók «sürgették, nagy szóval követelték, hogy megfeszítessék; és szavok egyre növekedék. (Luk. 23, 23.) Az ő vére mirajtunk és a mi fiainkon». (Mt. 27, 25.) Mit érdemeltek volna? Azt, hogy az Isten haragja egy pillanat alatt elsöpörje, föleméssze őket, hogy elmúljának a föld színerői, mint Sodorna és Gomorra, amiért meg nem ismerték látogatásuk napjait! És mintha az igazságos Isten már kinyújtotta volna büntető karját föléjük, mert azt olvasom az írásban, hogy «a nap első-

tétedék és a templom kárpitja középen kettéhasada» (Luk. 23, ⁵5.), «a föld megindula, a kősziklák megrepedének. (Mt. 27, 51.) Mintha Egyiptom öldöklő angyala terjesztette volna ki _f szárnyait a legvétkesebb város fölött! . . . Ám elhat az igaz Bíró fülébe és visszhangot ver szívében a nagy ügyvédőnek hathatós szava: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek». (Luk. 23, 34.) És íme az Úr könyörül a városon és lakóin. Időt, alkalmat enged a bűnbánatra, hogy az első pünkösд ünnepén ezerszám vehessék föl Krisztus édes igáját, Jézus könnyű terhét. Méltán mondhatjuk azért a megváltás, az engesztelés e szent napjáról is, hogy «ez a nap, melyet az Úr szerzett» (Zsolt. 117, 24.), az üdvösség napja, mely büntől, haláltól, pokoltól szabadít meg bennünket, ha mi is úgy akarjuk. Az Úr Jézus szentséges szívének ajtaja e napon nyílt meg, hogy befogadjon, befoglalja abba a szentélybe mindannyiunkat, akik oda törekszünk.

De már látom arcotokon Kedves Híveim, látom a kérdő tekintetet! Ne féljetek! Nemcsak akkor, nem csupán és kizárolag azon a napon! Ami akkor történt, megismétlődik újra, szüntelen, az Oltáriszentségben, a szentmisében.

Az Úr Jézus ugyanis az utolsó vacsora háttérében fölállította a keresztet s a kettőt egymásra vonatkoztatta úgy, hogy a kenyér és bor átváltoztatása, az Ő legszenetebb teste és vére mindig megváltó kinszenvedésének emléke. Krisztus emlékezete el nem választható az ő nagy áldozatától, istenemberi életének e kimagasló mozzanatától. A szent test, mely kenyér színe alatt a kehelyben rejlik, mindig ugyanaz leszen, mely érettünk és sokakért kiontatott a bűnök bocsánatára. Azért Kedves Híveim, rosszul gondolkozik, aki az érettünk eleget tevő Krisztust valahol a messze múltban keresi. Rászolgál olyanféle korholásra, mint aminőben Szent Pál részesít a galatákat, «kiknek úgy szemei elé íratott Jézus Krisztus, mintha köztetek feszítetett volna meg» (Gal. 3, 1.), mondja róluk a világapostol.

Szent hitünk tanítása szerint ugyanaz az Isten-

ember, aki a kereszten függött, úrfölmutatáskor megjelenik az oltáron. Ott csak szent emberisége volt érzékelhető; itt még ezt is a színek leple alá rejtí. Ott szabad elhatározásból áldozati báránnyá lett az emberek büneiért; itt papja szavára szintúgy áldozattá lesz, nem másokért, mint újra az emberekért, nem ugyan vöröntással, mint akkor, hanem mindenható istensége kegyes gondoskodásából titokzatos módon. Ott szeretetből szegeztette magát keresztre, szeretetből a mennyei Atya, szeretetből az emberek iránt, azt engesztelni, ezeket menteni akarván. Épp ez a kettős szeretet hozza Őt le ma is oltárainkra: — Isten kibékítése s a mi fölkarolásunk. Úgy száll le égi magasából, mint ahogyan a dúsgazdag jótevő belép a szegény koldus viskójába. Körülöz és látja a nagy nyomort, a kiáltó hiányt. Elísméri másrészről, méltányolja a hitelező jogos követelését, szent igazait. Mit tesz tehát? Közbelép és a kereszten szerzett érdemei kifogyhatatlan kincstárából elöhívja nagy megalázódása, csodálatos engedelmessége, lángoló szeretete, mélységes hódolata tényeit, fájdalmas testi-lelkei szenvedéseit. Fölmutatja szent Atyjának öt szent sebét, a szentséges Szívére fonódott töviskoszorút, a belőle kinőtt kereszttet, az olthatatlan lángokat s amiként könyörgött volt kínzóiért, úgy könyörög most is érettünk: «Atyám, bocsáss meg nekik». (Luk. 23, 34.)

Ó, Kedves Híveim, ha mi ilyen élő hittel keresnők a úrfelmutatás csendjében az áldozatos lelkű, az önmagát felajánló, érettünk elegettevő Krisztust, bizony mondom, hogy megtalálnók. Megelevenednék előttünk a Kálvária tragédiája, hallanók az édes Jézust, mint súgá fülünkbe: Ne félj, ne rettegj az örökkévaló jövő borzalmaitól te szegény! Megváltó szenvedésem érdeméből bűneid eltörölvék. Szenvedtem éretted sokat, nagyon sokat és eleget! Testemben, lelkemben szenvedtem éretted, helyetted, hogy ne legyen semmi sem, ami elkövetett vétkeid fejében vádlód lehetne. Nem véled-e, hogy szentséges szívem vére minden kiegyenlített?

De nemcsak a bünt, hanem még az érte járó buntetést is magára vállalta az Üdvözítő. Jól tudta Ő, hogy

vétkeink özöne az örök kárhozaton kívül az ideiglenes büntetések özönét is reám hozta. Jól tudta, hogy mozdulni is képtelenek vagyunk a jó felé a büntetések súlya alatt, miket Isten igazságossága szükségkép kell, hogy reánk bocsásson, még ha elengedi is a bűnt. Szentséges Szíve legnemesebb fölgerjedesében megsajnált minket és közelépett; odaállott helyettünk a hohér elé; megostoroztatta, tövissel megkoronáztatta, arculverette magát; átfüratta kezeit, lábait, fölhasítta szentséges oldalát érettünk már akkor, mikor még nem is éltünk, csak azért, hogy majdan bűneink súlyától lenyomatva s a büntetéstől való félelem szorongásaitól üzetve egyedüli mentsvárunkba, a szentmiseáldozathoz menekülnünk s az úrfelmutatás pillanatában titokzatosan megjelenő Üdvözítőre mutatva, megkönnyebbült szívvél mondhattuk a velünk ítéletre kelő Isten félelmetes színe előtt: «a mi békességünkért van rajta a fenyíték». Iz. 53, 5.)

Nem veszitek-e észre Kedves Híveim, hogy azért a sok mérhetetlen bűnért, az egész világ folytonosan szaporodó gaztetteiért, kevés, elenyésző csekélység az itt-ott fölötlő anyagi vagy erkölcsi csapás, melyek Isten büntető kezének ostorai? Nem véled-e, hogy az Isten haragiának villámait fölfogja valami? Kérded: — mi? Nos, hát a Krisztus szenvédésének emléke, a szentmise. Ott imádkozik az oltárokon, a vétkes Babilonok templomainak oltárain, a kereszt isteni hőse és kér elnézést, halasztást; kér irgalmat, hosszú kitűrést a bűnös ember szabadulására. Porto Maurizioi Szent Lénárt azt szokta volt mondani, hogy ha a szentmiseáldozat nem volna, a világnak már réges-régen el kellett volna múlnia, mivelhogy nem bírná temérdek gonoszságának súlyát cipelni. Igen, a szentmiseáldozatból szivárog folyton és szakadatlanul az az erő, amely a világ erkölcsi és fizikai életét tartja, hordozza.

«Járulunk azért — Kedves Híveim — bizodalommal a kegyelem királyi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találunk alkalmas segítségre.» (Zsid. 4, 16.) De nincs bizalommal, mert az még nem

elég, hanem bűnbánó érzelmekkel is méltatlan voltunk miatt; járuljunk a bűn utálatával, elhatározott szándékkal, kitartó, erős akarattal. Bűnbánó érzelmekkel, mondomb, és a jóra irányuló erős akarattal, amennyire rajtunk áll.

Amit pedig a mi képességünk meg nem bír, amihez már természetfeletti erő kell, azt ne az embereknél keressük, de még az ég szentjeinél sem, hanem annál az Egynél, aki kezdője és bevégzője, megindítója és tökéletesítő je szent kegyelme által minden jöcselekedetünknek, az Úr Jézus Krisztusnál. És ugyan mit gondoltok, Kedves Híveim, van-e közelebb valahol a mi szívünkhoz az Úr Jézus, mint éppen a szentmisében, hol magát egészen nekünk adja?! Egy kis történetke szépen fogja megvilágítani ezt előttetek.

Élt e század elején egy hírneves zeneművész: Cochem Hermannak hívták. Amellett, hogy zsidó volt, istentelen, kicsapongó életet folytatott, ami családját méltán nagy szomorúságba ejtette. 1847-ben történt, hogy Párizs egyik templomában a májushavi ájtatosság alkalmával egyik napon az énekkar vezényletét szíveségből magára vállalta. Már ekkor keresztlülcikázott agyán a gondolat, hogy neki katolikussá kell lennie. Kevéssel az eset után a harang zúgó szava becsalta őt ugyanabba a templomba, ahol éppen akkor mise volt. Mint ő maga leírja, feszült figyelemmel és úgyszólvan mozdulatlanul volt jelen az egész szertartás alatt; mi több, két-három szentmisét is végighallgatott anélkül, hogy távozásra gondolt volna. Végre mégis hazament, ám estefelé, önkénytelenül mintegy, megint csak fölkereste a templomot. Az Oltáriszentség nyilvános imádásra ki volt téve. Cochem előrefurakodott egészen a szentélyt elrekeszű rácsosztig s ott térdreborult. Áldás alatt mélyen meghajolt és aznap este még soha nem érzett jóleső nyugalommal tért otthonába. Azonban egész éjjel álmában épügy, mint ébrenlétében, folyton előtte lebegett az Oltáriszentség. Türelmetlenül várta a hajnal hasadását, hogy újra a templomba mehessen. A kegyelem, mely oly váratlanul érintette meg szívét,

mind erősebben kezdete szívében működni. Lázasan olvasott vallási kérdésekkel foglalkozó könyveket s vasárnapokint hűségesen eljárt szentmisére. Ebben a dicséretes szokásában semmiféle emberi tekintet sem feszélyeztette őt. 1847 augusztus 8-án vasárnapi napon — ezek saját szavai! — részesültem végre a természetfeletti bánat adományában. A dolog így történt: misére mentem. A szertartások, mint minden, ez esetben is lekötötték figyelmemet; azonban az ének, az imák és végül egy emberfeletti és láthatatlan, de nagyon is érezhető hatalom úgy izgalomba, sőt remegésbe ejtett, szóval az isteni kegyelem teljes erejével reám vetette magát. Úrfölmutatáskor, midön a pap a szentostyát fölmutatta, éreztem, hogy szemeimból — mialatt szívemet a legdésebb gyönyörűség töltötte el — valóságos könnyzápor hullott alá. Ó, be boldog, lelkemből kitörülhetetlen óra volt ez!.. Három héttel az esemény után Cochem fölvette a keresztségét, belépett a sarutlan karmeliták rendjébe. Később pappá szentelték, és mint ilyen, úgy tollával, mint tüzes szónoklataival igen eredményesen működött.

Ez a szép kis példa azt bizonyítja K. IL, hogy az Úr Jézus a szentmisében mily nagylelkűen osztogatja az igaz bánat kegyelmét, mily hathatósan munkálja szent áldozatával Istenkel való kiengesztelődésünket. De bizonyítja egyszersmind azt is, hogy nagy bizalomra, odaadásra, hűségre, szívre és kitartásra, s az emberi tekintetek megvetésére van szükség, ha azt akarjuk, hogy a szentmise a mi teljes megtérésünk, Istenkel való igazi kiengesztelődésünk eszközlöje legyen, hogy az Úr Jézus kialakíthassa bennünk azt, amit belölünk formálni akar.

Megfontoltuk röviden K. H!, s talán be is láttuk, hogy a szentmise csakugyan a mi üdvösségeink; hogy a mi nagy kincsünk, mert az istenfiúságot eszközli bennünk. Mondjátok, mit nem adnánk sokszor, ha egyik-másik hatalmas földi haragosunkkal megbékélhetnénk, ha módunkban volna jóindulatát újra visszanyerni? De az Istenkel szemben többé-kevésbé mindenkyájan

így állunk! Neheztel reánk az Úr s jöllehet az ő haragja igazán félelmetes, mégis mily aluszékonyak vagyunk a kiengesztelődésben. Pedig igazán kezünkbe adta sorunkat Krisztus, «kiben váltságunk vagyon az ő vére által bűneinek bocsánata», aki «megbékélte az ő testének halála által» (Kol. 1, 14, 22.).

Serkenjünk hát fel álomkórságunkból; használjuk fel nagy kincsünket, a szentmisét, mint engesztelő, mint békéltető, közbenjáró hatalmat. Kérjük édes Üdvözítőnket, hogy ne legyen hiába szenvedése drága ára, hanem legyen árva lelkeink oltalmára. Amen.

XLIII.

A szentmise a legtökéletesebb kérő ima.⁹

«Én öérettök könyörgök, azokért, akiket nekem adtál; mert ők a tieid. Nemcsak öérettök könyörgök pedig, hanem azokért is, akik az ő igéjök által hinni fognak bennem.» (Ján. 17, 9, 20.)

Az Úr Jézus gondoskodása, az emberek iránt való kegyessége valóban határtalan, kimeríthetetlen. «Jézus, mivel szerette övéit, kik e világon valának, mindenkor szerette őket» (Ján. 13, 1.), mondja a szeretet apostola. Ezt ha szabad volna K. H. módosítani, így változtatnám meg: mindenben szerette őket, irántok való nagy szeretetét mindenben kimutatta. Nem kerülte el figyelmét semmi sem, hanem ahol javuknak, érdekeiknek csak egy szemernyi fölcsillanását láta, rögtön ott termett, eljárt benne. Jól jellemzi ezt a teljesen mások javára, boldogítására fordított életet az írás: «körüljárt jóltevén». (Ap. cs. 10, 38.) És csodálatos, e nagy érdeklődésének, rokonszenvének nem lett záróköve a kereszten megvívott küzdelmes halálharca, mert hiszen még most is, dicsőséges országlása idején is, rajtunk nyugosztalja gondos tekintetét és szent Szíve most is époly gondos, érzékeny jajaink-örömeink iránt, mint volt földi élete napjaiban. Amint akkor leszállott volt a

fényes mennyéből s a betlehemi barlang szalmáján fészkét rakott magának az emberek fiai között: ép úgy most is eljön hozzánk, leereszkedik körünkbe nap-nap mellett, óráról-órára a világnak majd ezen, majd azon a táján, beléáll a mi életünkbe, fölkutatja az ember legsajátlagosabb viszonyait is, csakhogy segíthessen. Mert úgy-e, K. H., nagy a szükség, nagy a mi nyomorúságunk! Testi-lelki veszélyek jönnek, múlnak, szorongatás szorongatást ér! Mi lenne belőlünk az Úr Jézus nélkül? Halálveszedelmünk lenne, ha őt nélkülöznünk kellene! Tudja Ő ezt jól, s ez a mi kiáltó nyomorúságunk úgy hat szentséges Szíve jóságára, amint hatott volt tanítványainak szomorúsága keserves kínszen-vedésének előestéjén. S miként érettünk könyörgött akkor: «Szent Atyám! Tartsd meg őket a te nevedben; óvd meg őket a gonosztól; szenteld meg őket az igazságban». (Ján. 17, 11, 15, 17.) Épúgy imádkozik ma is oltárainkon érettünk, hogy bebizonyítsa az apostol szavainak igazságát: «Jézus, mivel szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket». (Ján. 13, 1.) Lám, a szentmise a leghathatosabb kérő ima, mert hisz maga a második isteni személy, Jézus Krisztus kér, könyörög, imádkozik ott a bűnös emberért, a háládatlanért, a szegény, tehetetlen emberért. Tegyük azért ma e szempontból megfontolásunk tárgyává az újszövetség áldozatát; nézzünk bele az Istenember szent szeretetének e titokzatos műhelyébe és gerjesszük föl szívünket hálás köszönetre Megváltónk iránt, aki, íme soha meg nem feledkezik rólunk.

Azt hiszem K. H.! hogy fölösleges dolgot végeznék és üres szalmát csépelnék, ha azt akarnám bizonyítani, hogy még a leggazdagabb ember is voltaképen szegény. Mert ha kincsekben bővelkednék is, mégis lesznek és vannak olyan különös szükséglétei, amelyeket pénzen vásárolt portékával ki nem elégíthet. Nézzünk csak igazán szívünkbe és tapasztalni fogjuk, hogy bizony nagyon sok vágy és kívánság — megjegyzem, hogy

csakis tisztességes vágyakról és jogos kívánságokról van most szó! — várja ott a kielégítést. Olyan vágyak, kívánságok ezek, olyan igények, amelyekkel szemben, ismerjük be, legtöbbször tehetetlenek vagyunk. Kétségtelen, hogy ezeket Isten, természetünk alkotója fektette, oltotta belénk és éppen ezért, mert Istantól valók, nem lehetnek csak kínzásunkra, életünk egyensúlyának megzavarására. Nem célzott Isten ezekkel egyebet, mint hogy magának is fönntartson valamit, amivel időnként a szívekhez, a lelkekhez hozzáérköhessék; nem akart egyebet, mint hogy a világnak, az emberiségnek, mely annyi temérdek előny és jó között könnyen megszéddülhetne, eszébe jussanak Szent Pál szavai: «Mid vagyon pedig, amit nem vettél? Ha pedig vettet, mit dicsekszel, mintha nem vettet volna? (I. Kor. 4, 7.), mert «minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről vagyon». (Jak. 1, 17.) Ez az oka annak, K. H., hogy az Úr Jézus annyira nyomatékozza: kérjetek, keressetek, zörgessetek. (Luk. 11, 9.) De az ember szava gyöngé; hogyan hasson át az ég kárpitjain? Az ember hangja rekedt, rekedtté tette a bűn; hogyan kiáltson föl a felhők fölé? Hogyan másképen, hacsak nem Annak szavával, aki közvetítő az ég és föld, Isten és emberek között; aki észrevette a mi nyomorunkat és fölébresztvén magában a részvétet, ki is tapasztalta azt; aki, hogy valódi és igaz szánalmat érezhessen, minden tekintetben hasonló akart lenni hozzáink. Annak szavával járunk Isten színe elő, aki keresztülment minden kísértésünkön, megpróbáltatásunkon, s kinek a bűn kivételével a legcsekélyebb dologban úgy volt velünk része, mint a legnagyobban; aki még mennyei fényében sem vetkőzött ki emberies érzelméiből, aki ismeri ezernyi bajunkat, aki mikor ((testének napjaiban» (Zsid. 5, 7.) az Olajfák hegyén imádkozott, kényszerült elpanaszkodni, hogy «st lélek kész ugyan, de a test erőtlen» (Mt. 26, 41.) s aki most mindez átélte és tapasztalta, hogy önmagunktól képtelenek vagyunk előbbre hatolni, arra tanított bennünket, hogy az Ő nevében kérjünk: «Akármit

kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek». (Ján. 15, 16.) Vagy lehet-e hathatósabb imádságot képzelní, mint annak imáját, kiről tanuk előtt mondotta nem is egyszer az Atya: «ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem jó kedvem telik». (Mt. 17, 5.) És ugyan mikor inkább, mint akkor, midőn a lehető legtökéletesebb módon tisztei, imádjá az Atyát, kivel egy! Vagy lehet-e égbehatóbb imádságot gondolni, mint azt, amely szüntelen visszhangja annak a nagy kiáltásnak, mellyel az Isten Fia az egeket áthatotta? És melyik ez az imádság? Mondanom sem kell, hogy a szentmise. Viszont, K. H., mi sem férkőzhetünk sehol sem közelebb az Úr Jézushoz, pártfogását sehol úgy ki nem kérhetjük, ügyeinket oly leplezetlenül neki elő nem terjeszthetjük, Öt magunknak úgy le nem foglalhatjuk, mint a szentmisében, ahol egészben a mienk, ahol papja kezébe adja magát. Elmondhatjuk azért, K. H., magunkról bártan, hogy a szentmisében s a szentmisénél hatalmasok vagyunk, mert mienk a könyörgő, az imádkozó mindenhatóság, az Úr Jézus!

És valóban imádkozik érettünk, minden egyesért, mert imádkozik egyházáért, melynek megírte, hogy vele leszen egész az idők végeiglen. Imádkozik, mert minden egyes szentmisében isteni Szíve szentélyében újra fölzavarja, hullámzásba hozza az utolsó vacsora érzelmeit. Megismétli, de hányszor, azt a páratlanul szép főpapi imádságot, mialatt szemeit azokon nyugtatja, akik bízva-remélve, merész, nagy gondolatokkal körülállják oltárát; sőt még azokat is látja, akiket szívük odavonz ugyan, de teendőik, az élet rabszolgálánca visszatart. Belenéz annyi szívbe, kiolvassa belőlük a zavart, a csüggédést, a kétséget és az erőtlenséget; észreveszi a veszélyeket, az aggodalmakat. Látja lomhán terjengeni a testi-lelkei bajok fojtó ködét szerettei körül; hallja elfojtott sóhajaikat, látja a szemekbe toluló, némán beszédes könnyeket. Amiről már senki sem tud, azt tudja Ő és ez elég neki. Isteni Szíve, ez a mélyes örvény, a szeretet és jóság tengere elnyeli, fölveszi magába az emberek kérelmeit, panaszait.

és viszi egyenesen a Mindenható trónja elé, hogy ha nem ütköznek örök, változhatatlan tervekbe, teljesüljenek. És hogyné teljesülnének?! Teljesülniük kell, hisz az Úr Jézus megvásárolta a mi részünkre Istenről a szükséges kegyelmeket. Szolgált az Úrnak hosszú 33 éven át, szolgált és dolgozott hűségesen. Odaadását, engedelmességét halálával pecsételte meg, jutalmul, viszonzásul pedig csak egyet kívánt: a mi javunkat, boldogulhatásunkat. Világos már most, hogy mindenzt, ami igazán üdvünkre, előnyünkre szolgál, megnyeri, megnyeri biztosan, csalhatatlanul.

És, lám, ez a világ mégis mindenre inkább gondol, csak az Úr Jézusra, csak a szentmisére nem. Folyton jagyat, fölpanaszolja bajait; szeretet, részvét, vigasz-talás után sóvárog, de hogy kinél és hol találja meg, azt nem tudja, sőt tudni sem akarja. Mert ha a lelkek hivatott gondozója, az Egyház az oltárhoz utasítja, nem hallgat reá, vállat von, kineveti. Pedig hej, beh sebes az embernek szíve-lelke! mindenkinél van búja-baja, mindenkinél akad kérni, kieszközölni valójá. Bántalmak, mellőztetések érik ezt, nyomor, nélkülözés sújtja, hűtlenség kíséri amazt. Megaláztatás, megvet-tetés napirenden vannak. Ha ma meghurcolnak, holnap már új gyalázkodás vár reád. Behálózzák erényedet, bemocskolják becsületeidet, sárbarántják szent elveidet, kinevetik eszményi törekvéseidet, meggyanúsítják igaz szándékodat. Épen, sértetlenül semmit sem hagynak rajtad. Csalfaság körülötted minden, hazugság és tettetés...

Azután, hogy zavarod, nyugtalanságod teljes le-geyen, jönnek a kételyek. Tegnap még láttad az Isten a teremtett világgal való fönséges harmóniájában, szeretetreméltó jóságát a szívárvány hét színének kápráztatóan gyönyörködtető vegyülékében. Tegnap még beláttál azokra a szép, gyönyörűséges tájakra, ahol a te hazad is, a te maradandó városod is vagyon! Ma már valami sötét hatalom illetése alatt egy röpke pillanat elég és az élet illata, fénye, derűje fojtó ködbe vész, pompázó tavasz fölé a kétkedés dere von szemfödő

szőnyeget. Csillagtalan éj lesz; végigsivít baljóslatú süvöltéssel a kísértések hátborzongató szele. Hited, erkölcseid világából húz valami a tévelygések tenger-szemébe. De te küzdesz, te tiltakozol, te keresed a szab-dulást, föl akarsz jutni újra tisztult légkörbe. Kiáltasz segítség után, de nem jön senki, mert mindenkit üz, kerget a maga baja. Hallod, hogy kiáltozik az egész világ segítő után; egy erős kart keres, amelyre támasz-kodjék, orvos után sóhajtozik. Hangzik szerte-széjjel, hegyen-völgyön, hangzik egyre, hangzik a kétkedés tompaságával, a lemondás közönyösséggével, a kétsége-sés dühével, hangzik a reménytelenség, a megsem-misülés szívszagható zokogásával a kiáltás: — segít-ség! Előtör innen, onnan is, egyre erősbödve: — segítség! De vajmi ritkán hallod hozzátenni ezt a szót: Uram Jézus! A beteg, a szegény, a kétkedő, a kísértésekben vergődő világ harsogva keres köny-nyebbülést, de nem tudja, kihez menjen! . . .

Kihez menjek? Hányszor elröppent ajkainkról ez a szó úgy-e, K. H., hányszor? Kihez menjünk? Hányszor fölszakadt lelkünk legmélyéből ez a sóhajtás?! Erezzük jól mindannyian, hogy szükségünk van erre, mert petyhudtek tagjaink, dermedten állnak lépő lábaink. Erezzük, hogy nekünk kell bátorítás, meleg, mert elfagyott a szívünk. Erezzük, hogy világosságra van szükségünk, mert vakoskodunk. De honnan, honnan? Ki szerzi meg ezt mind nekem? Mert így, ahogy most vagyok, nem maradhatok. Te sem? Ó sem? Sókan? Mindnyájan? Ó, hisz letör bennünket a nyomorúság, a nélkülözés, a szegénység! Fölemészti életerőnket a betegség, a sok bánat, a mérhetetlen keserv, a tömérdek csalódás! Elsorvaszt minket a becstelenség tudata, megbélyegez a bün! Valamit tennünk kell, ez vigasz-talan, sötét jövő! . . .

Kihez menjünk, kihez fordulunk? . . . K. H., az Úr Jézushoz! Ő majd elvezet Atyánkhoz, Istenünkhoz! Lihegve szomjúhozzuk mi szegények a vigasztalást! Menjünk, K. H., fussunk az Üdvözítő forrásaihoz! Menjünk, lépjünk oda az újszövetség oltáraihoz, ott

kérjünk, ott könyörögjünk, ott rimánkodjunk; nem kell félni, innen el nem utasítanak. Jézushoz és Jézus által mennyei Atyánhoz intézzük kérelmeinket, panaszainkat, mert akármit kérünk az Atyától az ő nevében, megadja nekünk.

A szentmisse tehát az a nagy hatalom, melyet érdekkünkben mozgásba hoz az imádkozó, könyörgő mindenhatóság, az Úr Jézus; a szentmisse tehát eszközli a mi megkönnyebbülésünket, megnyugtatásunkat. Mi következik már most ebből, Kedves Híveim? Semmi más, mint hogy saját jól felfogott érdekkünkben engedelmeskedjünk az Úr Jézus hívó szózatának: «Jöjjetek hozzá mindenájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megnyugtatnak titeket.» (Mt. 11, 28.) Azért ha megszólal ezüstcsengésü nyelvén a harang hívogató szava, gondolunk mindenig az Úr Jézusra és menjünk hozzá, menjünk az ő templomába, álljuk körül oltárait, mikor tehetjük. Ha pedig az ágyhoz szegéz a kór, vagy foglalatosságod nem enged egy félórai időt sem, küldd el a szívedet és gondolataidat, add át folyamodványodat őrangyalodnak, ne félj, ő hűségesen odahelyezi az Úr asztalára.

De mit ér Jézushoz menni, mit ér az Üdvözítő közbenjárását kierőszakolni, ha annak szükségképen meg kell bennünk hiúsulnia, mert méltatlanok vagyunk reá! Érdemeseknek kell lennünk Jézus imádságára, vagyis jóknak kell lennünk. Isten haragjával egy födél alatt meg nem marad Isten jósága. Vagy az egyik, vagy a másik távozik, e kettő együtt meg nem fér. Míg valaki bűnben és a bűnnek él, míg elkövetett botlásai fölött bánatot nem kelt magában, míg a vétkek gyökérszálait szívéből ki nem tépi, addig Isten arcáról a harag felhői el nem tűnnek, addig suhogtatja ostorát, addig éreztetni, éreztetni kell vaskezét. Hogyan lehetne ily körülmények között foganatja az Úr Jézus rimánkodásának! Előbb bocsánatot, s csak azután kell és lehet egyéb kegyeket kérni. Lásd, a pap is minden misében előbb bűnvallomást teszen, s a te nevedben is elvégzi ezt az oltárszolga, hogy megtisztult szívvel egyesüljön a pap és a nép Krisztus-sal az áldozatban.

«Akármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek», mondotta az édes Üdvözítő. Tehát nagy bizalommal és biztos reménnyel járulhatunk az oltárhoz, belefoglalhatjuk kérelmünket Krisztus imájába, ha vágyaink, óhajtásaink tárgya jogos, megengedett, szent és javunkra válik. Az Úr Jézus fönnebbi szavai nem szabadalmazzák ám azt a merényletet, melyet sokan nem átallanak engedélyezni maguknak, midőn éppen legszentebb cselekvényénél, a szentmisében, nagyravágyásuk vagy más egyéb alantas érdekeik ügy védőjévé szólítják föl. Mindig csak jót kérünk, olyat, ami erkölcsileg nem kifogásolható; ha anyagi ügyes-bajos dolgainkat odahozzuk és előterjesztjük is az Úr Jézusnak, sohse felejtsük a szellemi ember boldogságát is hajtogni. A sokaság agyonszorongatja az Úr Jézust, mindenki ajánlja neki ügyeit; valósággal érdekei szolgájává teszi őt az ember, s nem egyszer nem borzad attól sem, hogy megkísértse bűnei részesévé avatni őt. Pedig hát az Üdvözítő azt nézi, hogy ki jön lelki sebei gyógyulását kérni, mert kíváncsi, vajon megjegyeztük-e az ő tanítását, amely szerint elsősorban kell keresni az Isten országát, a többiek úgyis megadatnak. Az Isten országa pedig bennünk van; a halhatatlan lélek és annak üdvete tehát az első, a többi a kívülünk fekvő, jöllehet hozzánk tartozó doleg csak másodrangú szerepet játszik, míg a cselszövés, az érdekhajhászat vagy éppen rejtett szenvadélyeink istápolása nem az oltárra való. Aki szívet kér, mely égjen Istenért, mely szomjúhozza a mennyországot, az ne féljen, hogy másképen is nem gondorára az Úr.

Jézus földönjártában lelkeket keresett, de a mellett mennyi jót cselekedett írva van róla, hogy «körüljárt jótevén». (Ap. Csel. 10, 38.) «Azért gondolj merészet és nagyot és tudd rá lelkedet.» Ha elveszíted is az Úr Jézusért, mégis megtalálod és vele sok mást, amire talán gondolni sem mertél.

Így járt az a kisleányka, akitől azt olvasom egy könyvben, hogy ötesztendős korában hosszú nyolc hónapon keresztül többféle betegségen sínyleződve feküdt

kórágyn. Az orvos tanáctalanul állt mellette, szülők, rokonok mind tudták, hogy ez esetben ember már nem segíthet. Istenhez fordultak tehát s buzgón imádkoztak. De mindenkiuknál helyesebben tett a kis beteg, mert amikor kevessel karácsony előtt egy alkalommal azt kérdezte tőle édesatyja, hogy vajjon mit kér a Jézuskától, a kicsi gyermekes egyszerűséggel, de szentekhez illő hittel csak annyit mondott: «Egy szentmisét». Röviddel később javulni kezdett a leányka állapota, sőt lassaksán egészen felépült. Amint később mondotta, gyógyulását annak köszönhette, hogy a szentmisét, melyet kívánsága szerint szolgáltattak, a kis Jézus tiszteletére ajánlotta. A mit ő kapott ajándékba, azt is az isteni kisdednek adta. Viszonzásul mit nyert Y Azt, amit már senki sem mert reményiem: — egészséget.

És most még valamit Kedves Híveim! Előre is kérlek, ne értsetek félre! Az emberiség nagy testi-lelki sze-génysége tudatában szüntelenül keresi a hatalmas pártfogókat és jobb érzésétől vezettetve seregestől keresi föl a kegy helyeket, ahol az Úristen a hozzája járulóknak bőkezűbben szokott osztogatni. Hát hiszen rendjén van ez, ha a búcsújárásokba vetett túlságos bizakodás nem megyén rovására annak a kegyhelynek, amelyet minden katolikus templomban megtalálunk, értem itt az oltárt. Mert a világ valamennyi leghíresebb kegyhelyénél is hasonlíthatatlanul dúsabb, gazdagabb a legütött-kopottabb oltár is, mikor az újszövetség áldozatát bemutatják rajta, mert itt nem kép vagy szobor előtt ájtatoskodunk, hogy az, akit ábrázol, jöjjön segítségünkre és támogassa kéréseinket, hanem magát a kegyelmek élő kútfejét, az Úr Jézus Krisztust imádjuk itt; megostromljuk azt a kegyes, jóságos, résztvevő Szívet, hogy segítsen rajtunk. Azért a leghathatosabb, a legeredményesebb zarándokút az, amely a templomba szentmiséhez vezet. Ó, ha a mi templomjárásunk igazán búcsújárás lenne, ha mi olyan lelkesedéssel tudnánk, akarnánk ilyen rövid sétát megtenni akkor, amikor maga az Úr Jézus jön elénk, mert hisz az ég magasából leereszkedik egészen az oltár hideg kövéig — mint amily

buzgósággal nekivágunk napokig tartó útnak is! —, soha meg nem fogyatkoznánk az Úristen kézzelfogható segítségében.

Jegyezzük ezt meg Kedves Híveim, jól jegyezzük meg, hogy az Úr Jézus itt, ebben a templomban, ezen a mi oltárunkon is ugyanaz, aki ott a kegyhelyen vagyon. A fődolog az, hogy mi is azok legyünk idehaza, akik vagyunk ezen, vagy azon a szent kegyhelyen, mikor különös ajándékot kérünk, várunk Urunktól, Istenünkől.

Hangoljuk tehát föl szívünket igaz, hálás köszönetre a mi Jézusunk iránt. Ne felejtük el soha, hogy általa gazdagok lettünk mindenben, miként az Apostol mondja. Ahol a mi kincsünk, ott legyen szívünk is. Kincsünk, gazdagságunk, bővelkedésünk, erőnk, hatalmunk pedig az édes Jézus, azért legyen és úgy-e leszen is a mi szívünk Jézusnál, most és mindenrőkké. Amen.

XLIV.

A vasárnap megszenteléséről a szentmisén való részvétel által.¹⁰

«Tartsátok meg Izrael fiai a szombatot és üljék meg azt nemzedékeikben. Örökkévaló kötés ez közötttem és Izrael fiai között és örökkévaló jel!» (1. Móz. 31. 16-17.)

Királyok és császárök, a világ hatalmasai, népek és országok urai fölségjogaiknál fogva méltán tartanak igényt alattvalóik hódolatteljes szolgálataira. minden-egyes, aki az ország törvényeinek és fejedelme akaratá-nak szellemében végzi teendőit, amelyeket a nyilvános élet kiró reá, gyakorolja ezt a szolgálatot. Csakhogy van a király körül szolgálatot teljesítőknek egy kisebb köre is, az úgynevezett udvar, amelynek tagjai az uralkodó személyes szolgálatában serénykednek, akik tisztán és kizárálag az ő környezetében élnek. Ez utóbbiak, a belső emberek, állandóan körülötte vannak, míg az udvari

személyzet egy másik nagyobb része csak kiválóbb, ünnepiesebb alkalmakkor gyülekezik köréje, hogy hódolatukat bemutassák, hogy megjelenésükkel az udvar fényének ragyogását emeljék.

Nem vesztek-e észre Kedves Híveim, a hasonlatos-ságot közöttünk, Isten gyermekei és a királyi udvarok fönemesei között? Nem vagyunk-e mi is, mint azok a mágnások, Isten, a legfőbb Úr személyes szolgálatára és tiszteletére rendelve? Nem kell-e nekünk is egyes különös alkalmakkor a mi lelkünk királyának palotájában, templomainak szentélyében egybegyűlnünk, hogy be-mutassuk jobbágyi hűségünk és hódolatunk adóját, hogy megjelenésünkkel tanúságot tegyünk a zsoltáros szavainak igazságáról, hogy az Úr nagy «király minden istenek fölött»? (Zsolt. 94, 3.) Nincsenek-e nekünk is ilyen udvari szolgálati napjaink? Avagy nem szól-e nekünk Sinai kötöbláinak harmadik törvénycikkelye: «Megemlékezzél, hogy a szombatnapot megszenteljed»? (2. Móz. 20, 8.) Isten parancsainak és az ő földi országa, az Anyaszentegyház törvényeinek szellemében élve és cselekedve, az Úr felségjogainak tiszteletbentartásával gyakoroljuk iránta való szoros kötelességünket egyrészt, másrészt azonban az ő egyenes felszólításának és az Anyaszentegyház intő szózatának engedelmeskedve, az ünnepek megszentelése által eleget teszünk lelkünk leg-termézszerűbb titkos vágyának is, az istentisztelet-nek. Ha valamelyik zászlósúr vagy mágnás egészen meg-feledekeznék királyáról, ha könnyelműen eltekintene a Fölséget megillető hódolat és tiszteletadás kötelmeitől, hamarosan kegyvesztetté lenne. Mit gondoltok, vajon a királyok királyának, a seregek Urának, Istenének mindegy-e, kegyeltjei, választottai érdeklődnek-e iránta, buzgók-e tiszteletében, serények, szorgosak-e szolgálatában, odaadók-e imádásában? Nem lesz-e az ilyen magáról megfeledkezett szintén kegyvesztetté?

Halljátok csak az Úr szavát: «Tartsátok meg szom-batomat, mert szent az nektek; aki azt megfertőzi, halállal haljon meg, irtassék ki lelke az ő népe közül.» (2. Móz. 31, 14.) Ne mondja azért egy keresztény, egy

katolikus sem, hogy a vasárnap, az ünnep az ő napja; az Úré, az Istennek napja az. Magához vár bennünket az Úr, színe elé kéret, orcája elé hivat. Ezért szólal meg e napokon ismételten az ércnyelvű harang, hogy kihirdesse az órát, amelyben a legföbb Úr elé léphetünk.

Mit gondoltok. Kedves Híveim, mikor fogad bennünket a mi kegyes parancsolónk? Mit gondoltok, melyik lesz a legilledelmesebb módja? Legmegfelelőbb formája a mi hódolásunknak? Mivel tudnánk legjobban szent Fölségének kedveskedni? Mit mondunk neki? Hogyan üdvözöljük, hogyan imádjuk őt? Semmi mással, mint a szentmisével, egyszülött Fiának, Krisztus Jézusnak vöröntás nélkül való nagy áldozatával. Bármily szépen légy is öltözöködve, mikor Urad, Istened elé lépsz, legyen rajtad arany és ezüst, díszítsen selyem- vagy bíborruha, ha nem a Krisztus imádságos, áldozatos érzelmeit ölti magára szíved-lelked, úgy fogsz állani Ő szent Felsége előtt, mint egy toprongyos koldus. Ha a föld minden kincsét, a bányák minden drágaságát, a tengerfenék drága ritkaságait rakanád is trónja zsámolyához hódolatod kifejezéséül: semmit sem adtál, mert az Isten már rég megmondta prófétája, Malakiás szavával, hogy csak annyiban kedvel bennünket, amennyiben Krisztussal, a mi Jézusunkkal való benső egyességen jelenünk meg előtte; az pedig nem történhetik meg másképen, igazabban, egészebben, mint a szentmisében, az úrfölmutatás titokzatos pillanatában, amikor a mi szívünk odanő az Úr Jézus szent Szívéhez, mikor a mi szívünk vére összeforr az Úr Jézus lázas, lüktető, szerető, Istant szerető szívénél pezsgő szent vérével.

Méltó tehát és igazságos az Úr szava: «megemlékezzél, hogy ünnepeket szentelj». Szent és szükségszerű az Anyaszentegyház paranca, mely ezt az ünnepszentelést így fejezi ki: «Vasár- és ünnepnapon misét becsületesen hallgass», mert csak így és ezáltal tehetünk eleget annak az elodázhatatlan, de egyszersmind édes, jóleső, bensőket fölelemelő kötelességünknek: Urunk, Királyunk, Istenünk igaz tiszteletének. Épp ezért mai beszédemnek, a szentmisse fölött tartott elmélkedéseink zárókövének

aligha tudnék alkalmasabb tárgyat választani, mintha fölhívom figyelmeteket arra, hogy mit nyerünk a vasár-napi és ünnepi szentmísehallgatással, Urunk, Istenünk tiszteletében odaadó buzgalmunk, hűséges ragaszkodá-sunk, lankadatlan szorgoskodásunkkal és mint vesztünk, ha e tekintetben megfeleldezünk Isten szaváról, Anya-szentegyházunk parancsáról, lelkismeretünk serkent-gető sugallásairól, ha t. i. a vasárnapi misemulasztással megszentségtelenítjük.

* * *

Mikor Őfelsége, a király Budapesten időzik, hetenként 2-3-szor is olvashatni az újságokban, hogy ezen vagy azon a napon ilyen vagy olyan órában a királyi vár-lakban általános kihallgatást tart. Ilyen alkalmakkor a társadalom mindenféle osztályaiból járulnak elé az emberek. Az egyik országos kérdés, a másik személyes, vagy családi vonatkozású ügyek kedvező elintézése céljából tiszteleg. Ez itt rendjelet, kitüntetést, az hivatal vagy állás kegyteljes adományozását jön megköszönni. Egy város küldöttsége is van ott, eljött meghívni a Fel-séget valami jelentős ünnepélyességre, egy másik bizott-ság ismét valami játékony célú intézmény védnökségé-nek elfogadására óhajtaná az uralkodót megnyerni. Aza színehagyott feketeruhás özvegyasszonyka kegy-díjat jön könyörögni, az a könnybelábadt szemű, megtört, ősz apa megtévedett fia életéért jön kérni, kegyelmi folyamodást szorongat kezében. Milyen tarka kép, csak így külsőleg nézve is! Hát még ha a szívekbe vetsz egy tekintetet?! Az államférfiak okosan, a kitüntetettek hálás szavakkal, a küldöttségek reményteljes várakozá-suk kifejezésével, a könyörületet, kegyelmet keresők megindítóan, szívrehatóan akarnak szólni, hogy az a röpke pár perc, amit a hatalmas úr előtt töltenek, eredményes legyen. Mind bízik és remél; ha kérni jön, mind kedvező fordulatot vár. Ha pedig a hálás szív érzelme hozza a fejedelem elé, újabb kegyek és jóindulat megnyilatkozása után sóvárog. És ha ilyenkor a királyi kegy a folyamodások teljesülését kilátásba helyezi, ha ismétel-ten jelét adja a leereszkedő jóindulatnak, ugyan elfelej-

tik-e az illetők életük e szép napját, mikor a nemzet, a nép atyával olyan közelről, olyan bizalmasan beszélhettek?!

Éppen így, egy cseppet sem kevesebb, hanem sokkal fokozottabb mértékű, mert isteni jószívűséggel fogadja az Úr, akik hozzá jelentkeznek kihallgatásra, akik hozzá jönnek tisztelegni, hozzá jönnek folyamodni. Az Anyaszentegyház által szentmissehallgatással megületni parancsolt ünnepek, az Úr fogadónapjai, ö elvárja, hogy fölkeressük, hogy meglátogassuk, kérlemeinket, óhajainkat eléje terjessük, vágyainkat neki bemondjuk, ügyes-bajos dolgainkat előtte föltárjuk. Bejelentés nélkül közeledhetik hozzá mindenki a kihallgatás órájában, a szentmisse idején. És lám, nézzetek körül a templomokban, az Isten igaz, lélekben való imádói, a sok-sok tisztelgő, hódoló, hálálkodó, folyamodó, kérvenyező, mind egyszerre kér és nyer bebocsáttatást. Annyian vannak a legkülönfélébb ügyekkel! Mind egyszerre beszél, mindegyik a maga mondókáját hajtoga. És az Úr meghallgatja valamennyit, megérte őket, elérte szavukat és atyai szívjósága szerint felel mindannyinak, mert íme az arcok földerülnek, a gyűrött lelkek redői el-simulnak, a kétségeskedők megvagasztalódnak, a lankadtak fölegyeneselek, újra élednek, hisz érzik az Isten nagy szeretetét! . . .

De hát hogyan lehet, hogyan történik ez? — kérdei a tűnődő ember. Hogyan találja el annyi hódoló és kérlemező mindenzt a hangot, modort, azt a nyelvet, amellyel az Istenkel beszélhetni? Nincs senki vezető? Nincs ott valaki tolmácsoló? Hogyan volna! Odaáll ennek a tömegnek az élére maga az Isten egyszülött Fia, Krisztus Jézus, az Istenember. Ő átveszi mindenannyinak ügyét, ő mond köszönetet annyi ember nevében a gondviselés, a természet s a kegyelem megszámlálhatatlan jótéteményeiért, ő kér, könyörög a szükségben levők, a szenvédők, az elhagyatottak, a védelemre, támogatásra, pártfogásra, a kegyelmi megvilágosításra szorulók érdekében. Ha a nagy úrnak valami neheztelni valója van egyik-másik alattvalójára, annak ügyében is eljár; bocsánatkérő szavát saját érdemeinek latbavetésével nyomatékozza.

Ó, mily boldogan, mily megkönnyebbülten fog távozni, aki ügyét így rendben tudja, aki kötelességét elvégezte.

És hányan vannak mégis, akik saját érdekükkel mitsem törődve, Isten akaratán s az Anyaszentegyház parancsán magukat túltéve, ügyet sem vetnek, rá sem hederítenek az Isten napjának jelentőségére! Hányan vannak, akik hallják a hívó szót, de még sem vonzódnak Urukhoz, gondviselő Atyjukhoz, akik merő léhaságból, fösvénységből avagy éppen a gyönyörűségek hajhászása miatt elmaradnak a köteles hódolat, tiszteletadásról! Nem jönnek Istenet imádni, holott Ó azt megkívánja; nem jönnek botlásaiért, a szolgálatban tanúsított lanyhaságukért, vagy éppen hanyagságukért engeszettelni; nem jönnek szükségeiket fölfödni, sebekre írt, fájdalmaikra enyhülést; titkos, rejttett s épp azért veszedelmes kétyeikre, nehézségeikre orvoslást keresni, hanem elmaradnak, mi több, még távolodnak, távolodásaiKKkal tüntetnek! így történik azután, hogy amíg kegyelmet kellene és lehetne találniok, gyűlöletet és ellenszenvet aratnak; kitüntetés, királyi kegy, atyai melengető fogadtatás várna reájuk, ők pedig inkább választják a kegyvesztettséget; gazdagodhatnának erényben, kegyelemben, s a helyett azt is elvesztegetik, amijök eddigelé volt, elvesztek a földi szerencséjük talizmánját, Isten áldó kegyelmét. Elfelejtik az ilyenek az írás szavát, mely engedelmességre és háladatosságra sarkallja Izraelt és vele minden hívő lelket: «Vigyázz magadra és óvakodjál, hogy valamikor el ne feledkezzél Uradról Istenedről, föl ne fuvalkodjék szíved, hanem jusson eszedbe a te Urad Istened.» (4. Móz. 8, 11, 14, 18.) Mily vakmerő megsértése Isten napjának már az is, ha valaki elmarad a köteles szentmiséről, holott jelen lehetne, ha akarna.

De mit szólunk Kedves Híveim, azokról, akik éppen az istentiszteletre szentelt órákban üzik botrányaikat akár azáltal, hogy szolgai munkát végeznek, jóllehet megmondta az Úr, hogy: «hat nap dolgozzatok, a hetedik nap szombat, az Urnak szent nyugalma» (2. Móz. 31, 15.), akár azáltal, hogy szemtelen kedvteléseknek,

léhaságaiknak éppen ilyenkor engednek szabad folyást mások botránkoztatására, és az Isten haragjának kihívására, pedig «jaj a világnak a botrányok miatt» — mondja az édes Üdvözítő (Mt. 18, 8, 7.), Isten pedig, aikik ellene vétkeznek, azokat törli ki az ő könyvéből és a bosszúállás napján meglátogatja őket vétkökért. (2. Móz. 32, 33, 34.) Azon a munkán, amelyik Istantól lopja az időt, áldás sohasem leszen és a nyereség, amely ebül szerződött, ebül vész is el. Isten elég hatalmas ahhoz, hogy tiszteletének megrontóját, lealacsonyítóját semmivé tegye. Mi tehát a nyereség Istennek a szentmise-hallgatással való hűséges tiszteletéből? Először az a kitüntető méltóság, hogy az Úrnak fölségéhez méltóan és bennünket szerfölött megtisztelő módon szolgálhatunk; másodszor nyereségünket képezik azok a bőséges kegyelmi adományok, szent gondolatok, üdvös fölbuzdulások, nemes elhatározások, édes megvigasztalások, erényes törekvésekre való serkentések, melyeket a szentmisében megismertet és közöl velünk az Úr. Mi a veszteség egy misemulasztással megszentségtelenített vasár- vagy ünnepnapból? A lélek nemességének, tisztaságának elhomályosodása, finom érzékenységének csökkenése, Isten neheztelése, haragja, kézzelfogható bosszúállása: «Mivel lágymeleg vagy, elkezdelek kivetni az én számból».

De van még egy más szempont is Kedves Híveim, mely bennünket arra ösztönöz, hogy az Úr napjain minél lelkesebben sorakozzunk oltárai köré. Jól tudjuk azt mindenjában, hogy a családot családdá az együttélés, a közös munka, a közös öröm vagy szenvédés, a közös imá, egyszóval a közös sors, a közös élet teszi. Milyen fájdalmas szakítás az így összenőtt szívekre nézve, ha egyik-másikát valami ügy az édes kötelékből kiszakítja! Mekkora ellenben az öröm, valóságos ujjongássá fokozódik, ha ünnep- vagy vasárnapon újra befordulhat az élet száműzöttje az atyai ház pitvarába! A néma ajkak hogy válnak beszédesekké, a nyomott lelkek hogy fölelevenednek, hogy fölcsap újra a szeretet lángja!

Épígy vagyunk az Istenkel is. Az élet megkívánja a nehéz munkát a legtöbb embertől. Ezekben nemcsak a

karok és izmok, de legtöbbször a fejek és szívek is úgy le vannak foglalva, hogy vajmi kevés az, amit naponta Urunknak, Istenünknek szentelhetünk. Bizony sok igazán keresztény észjárású lélek is nem egyszer messze jár a jó Istantól. Az élet nehézségeinek, a tépelődéseknek, a kétélynek, a testnek és vérnek, a gögnak és hiúság-nak hány meg hány kísértése próbálja meg az embert csak egy árva napon is, hát még egy hét alatt! Hanem ha az a keresztény ember azon az óhajtva vár vasár-napon újra meg újra betér az atyai ház szentélyébe, a templomba; ha nem restelkedik fölkeresni az édes Üdvözítőt, aki már lelkendezve várja őt és eléje, feléje siet; ha újból bizalmasan beszélget az ő lelkének fárad-hatatlan gondozójával, ha látja, érzi az isteni Szív párat-lanul érdeklődő szeretetét, őszinte részvétét ügyei, bajai iránt, ó, akkor a köznapiság hamuja alatt pislákoló üszkei az ő istenszeretetének megint lobot vetnek és két szív, az atya és gyermeke, Isten és az ember egy tűzben olvad össze, a szent, a természetföldi szeretet lángjaiban és úgy megedződik az az emberi lélek, hogy képes lesz újra napokig győzelmesen megállani az Úr hív szolgálatában az élet harcmezején, a kísértések nehéz óráiban. Úgy beszél az Isten ilyenkor az imádkozó emberrel, mint beszélt Sinai-hegyén Mózessel; a botlásaiért el-nézést könyörgőnek siránkozására elsimulnak homloká-ról szent haragjának redői, elcsitulnak fenyegetései. Meg-ígéri neki, hogy orcája előtte fog menni és nyugalmat ad neki. (2. Móz. 33, 14.) Megújítja szövetségét a tévely-gésre olyannyira hajló emberi szívvel; új útbaigazítá-sokat, utasításokat ad neki, de a mellett a régi alapszabá-lyokat egyre ismétli, hangoztatja, nyomatékozza: «Őriz-kedjél, hogy azon föld lakóival soha barátságot ne köss, mely romlásodra lenne; ne imádj idegen istent; öntött isteneket ne csinálj magadnak; hat nap munkálkodjál, a hetedik napon szűnj meg szántani és aratni». (2. Móz. 34, 12, 14, 17, 21.) Amint Mózes arca fényes lőn az Úrral való beszélgetés miatt (2. Móz. 34, 29.), úgy éled föl a fakuló emberi lélek is az Isten kegyelmi fölvilágosítása folytán a hit tevékeny életére.

Hát az, aki az Úr látogatásainak eme napján elkerüli az Isten templomát, aki nem siet a lelkén ütött sebeket az égi orvossal gyógyíttatni, hogyan jár? Ellankad, elfogy; felemészti magát, mint a gyertyaszál; a hit, remény és szeretet tüze alábbhagy, a kötelesség iránt való érzék kivész belőle, fagyos lesz és hideg, közönyös és gúnyolódó. Egyre távolodik az ilyen Istantól, egyik bűnből a másikba tapos és elvész benne az ő lelke, nem ritkán teste, földi boldogsága is, mert ezeknek szól az Úr szava: «Átkozott leszen a városban, átkozott a mezőben, átkozott leszen méhed gyümölce. Megver az Úr téged ínséggel, forró lázzal és hideggel, gyulladozással és hősséggel, megrontott léggel és üldözni fog, míg elveszesz. Megver téged az Úr tébolyodással és elmeháborodással. Sok magot vetsz a földbe és keveset fogsz begyűjteni, szőlöt fogsz ültetni és kapálni és semmit abból be nem szedsz, mert elpusztítják a férgek. A jövevény, aki veled lakik a földön, föléd emelkedik és feljebbvaló lesz. És mivel nem szolgáltál a te Uradnak Istenednek örömmel és a szív vígágával minden dolog bőségéért, ellenségednek, kit az Úr rádbocsát, szolgálni fogsz, míg eltipor tégedet.» (2. Móz. 28, 16, 18, 22, 28, 38, 39, 43, 47, 48.)

Sajnos, Kereszteny Híveim, hogy mint bevezető beszédem elején is mondottam volt, az a megfejthetetlen közönyösség a szentmisével, hitünk e sarkalatos titkával, szent vallásunk e drágalátos gyöngyével szemben annyira elterjedt közöttünk! Persze a példa vonz! Azok a lelketlen emberek, akik a vasár- és ünnepnapon a szentmiséről való állandó távolmaradásukkal tündökölnek, mintaképek és utánzandó példák a könnyelműek szemében. Úgy okoskodnak sokan, hogy hiszen amazok részére sincs más mennyország készítve, hanem csak az, amelyik nekik; ha ők hütlenségük dacára is bizakodnak, hogy megnyílik előttük a mennyei Jeruzsálem ajtaja, miért ne juthatnának be ők is, akik hébe-korba mégis csak tesznek valamit az Úristen kedvére, meg a saját lelkük üdvösségeire. Pedig hát ez az okoskodás füle-farkatlan ám, mert azok után, amiket előbb az Isten szent könyvéből a vasár- és ünnepnapok megszentség-

telenítőinek fejükre olvastam, mégis csak nagy szellemi szegénység kell ahhoz, hogy valaki azzal áltassa magát, hogy igaz töredelmes bánat, gyökeres megjavulás, teljes, tökéletes átalakulás, tehát gyakorlati, a parancsok pontos megtartásában és lelkiismeretes teljesítésében megvalósuló kereszteny élet nélkül is üdvözülhet. Ha semmi-nemű más bűn nem terhelné is lelkiismeretünket, hanem csak ez az egy, hogy elégséges ok híján elmulasztják az istentiszteletet: épúgy zárva marad előttük az ég, mint a tolvajok, rablók, gyilkosok, zsugoriak, házasság-török, szóval a legszemenszedettebb gonosztevők előtt.

Rettenetes az, amit az ószövetségen az Úr törvényének megszegéséről olvasok, mert midőn a leviták szólának és mondák Izrael minden férfiához fennszóval: Átkozott, ki e törvény szavai mellett nem marad és cselekedettel azokat nem teljesíti, — monda az egész nép: Amen, azaz: Úgy legyen. (4. Móz. 27, 26.) Az újszövetségen maga az Ige mondja ki fölöttük az ítéletet, az a Jézus, aki üdvözíteni jött, hangoztatja, hogy az istentelenek nem mennek be mennyek országába. Íme a nép önmaga szórja fejére az átkot, a kárhozatot és évezredekkel később az Isten Fia megerősíti azt.

Mily ellentét az istentelenek kicsinylő nemtörődömségével szemben az a meghatóan szép példa, melyet buzdításul a jó lelkeknak és megszégyenítésére a lelketleneknek most el fogok mondani. A múlt század végén történt Franciaországban, hogy a forradalmi kormány a katolikus istentiszteletet beszüntette. Egyik község papja, a biztos halál elől, mely rá várt, Angolországba menekült. A templomot a hatóság ünnepélyesen bezárta. Rá másnap, éppen vasárnap volt, nagy álmélkodással hallják a rendőrhivatalban, hogy szólnak a harangok. Egy-kettő, fegyverre kapnak és a templomba sietnek. Mit látnak? A falu népe, apraja-nagyja, térdenállva a legnagyobb buzgósággal imádkozgat a temetőkertben. «Mit csináltok itt?» — rivall rájuk a rendőrbiztos. «Misét hallgatunk, kérem szépen!» — feleli egy élemedett korú férfi. Plébános urunk megígérte, hogy bárhol tartózkod-jék is, vasárnaponkint, ebben az órában, érettünk fog

misézni!» «Ti bárgyú népség — kacagott a rendőr — hát azt gondoljátok, hogy innen is hallgathatjátok azt a szentmisét?» «Már hogyne — felelé az öreg paraszt. — Az imádság nagyobb utat is megteszen ám nagyuram, még az égbe is fölhat ...» És a nép azután is összegyűlt vasárnaponkint, imádkozott és eszével-szívével mindenannyia ott volt lelkipásztora miséjén.

Ezt nevezem hűségnek, ezt hitbeli erős meggyőződésnek, ezt gyakorlati kereszteny életnek! A mi embereink még akkor sem érdeklődnek Isten iránt, mikor közöttük áll. Pár lépést kellene csak a templomig tenni és már az Úr színe előtt lennének. Akárhányszor tízszer is eljárnak egy vasárnap délelőtt a templom előtt, hallják az orgona bugását, hallják testvéreik énekét: «Jertek, kereszteny hívek, az Istant dicsérni», dehogy mennek, dehogy fordulnak be; nem küldi, nem ösztönzi őket semmi, hideg a szív, nincs benne szeretet, hódolat Isten iránt, nem tudják, nem érzik, hogy mi történik, mi van ott a szent falak között.

A szentmisse iránt való finom érzéket, szent lelkesességet kell magunknak megszerezni, ha megvan, gondosan ápolunk és másokba is átplántálnunk, Kedves Híveim! Megszerezni, ápolni, tökéletesíteni abból a belátásból és fölismerésből, melyet magunknak az előző három szentbeszédből gyűjtöttünk. Ha mi a szentmisében, az oltár hideg kövén, a kenyér és a bor színe alatt az élő Krisztust, a mi Úr Jézusunkat, a mi áldozatunkat, a mi engesztelőket, a mi közbenjárónkat, ügy védőket fogjuk keresni és látni, akkor mibennünk is gyökeret ver az erőteljes kereszteny áhítat szelleme, mi is az oltár köré fogunk sorakozni, oda fogunk tolakodni, onnan várva minden áldást, minden kegyelmet. «A békesség Istene pedig, ki a halálból kihozta juhai nagy pásztorát az örök szövetség vére által, a mi Urunk Jézus Krisztust, tegyen alkalmassá titeket minden jóra, hogy az ő akaratát cselekedjétek; azt munkálván bennetek, ami kellemes ő előtte Jézus Krisztus által, kinek dicsőség legyen mindenrőkön örökké.» Amen. (Zsid. 13, 20-21.)

MÁSODIK RÉSZ:

LITURGIKUS MEG-

BESZÉLÉSEK¹

1. A liturgia megokolása.

A mai evangélium¹² visszavezet bennünket ahoz a már nem egyszer feldolgozott téTELHEZ, amelyikről az Üdvözítő maga mondja, hogy az első és a legföbb parancsolat. Nem szándékozom újból és ismét ennek a legföbb parancsolatnak sem a jogosultságát, sem főbenjáró voltát, sem tartalmát feszegetni. Nem céлом ma figyelmeteket ismételten arra irányítani, amire a farizeusi tudákokosság, a kérdezősködő kíváncsiság révén Jézus feleletet kényszerül adni.

Ha mégis az első és legföbb parancsolat téTELES kI-nyilatkoztatásához fűzöm a mondanivalómat, ahoz, amelyik tudjuk, hogy így szól: — szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből stb. (Mt. 22, 37.), akkor ki-jelentem, hogy az én okfejtésemnek ehhez a téTELHEZ való kapcsolódása azzal a célzattal történik, hogy a belső istentiszteletnek külső keretet adjak, jelöljék; hogy a belső, a merőben szellemi, lelki istentiszteletnek, a liturgia vezetékén keresztül, mint a ti lelketeknek adóját, Istennel szemben cselekvőlegesen eszközölt tributumát próbáljam meg, mint egy átérvett, tradíciókból, gyakorlatból, iskolázottságból, a tudatosság magas-latára felemelkedett, nem pusztán Istenel szemben gyakorolt etikettet, hanem mint az istentiszteletnek lényeges szükségszerűségét, mint alkotórész-jellegű minőségét bemutatni. így erre ti is hajlandók lesztek több és nagyobb gondot fordítani, s megértitek az Egyház be-rendezkedését, egész istentiszteleti rendszerét. S ebben a beállításban emelkedve ki fog egészülni, fel fog épülni a ti egyéni magatartástokban is az a bizonyos — minek mondjam? — tiszteletadási többlet, s a szögletességek és furcsaságok letompításával tökéletesebb simaság, lendület, esztétikai tartalom, szépség, művésziség mutat-kozik, amely a keresztény katolikus Egyház szertar-

tásait, szertartásainak sorrendjét, egymásutánját föl-
érti és beleéltek magatokat abba a klimaxba és gra-
datióba, abba a fokozatosságba, amelyet ez mutat, és a
liturgia nem lesz teher, sem megkurtított félszeg akció,
hanem kialakul mindenjáratokban egyénileg a keresz-
ténynek az a szépen elgondolt, lélekkel megcsinált, áhí-
tattal átitatott kultusza, amelyik az Istenben az urak
Urát, a felségek Felségét, a szépségek, az igazságok Szép-
ségét és Igazságát tiszteli, s mint ilyennel szemben a
kultuszban nem fukarkodó, hanem túláradó, kicsorduló,
kiömlő — érzelmileg, belsöképen és külső plaszticitás-
ban egyaránt.

Keresztény Testvéreim! Azt kérdei tőlem valaki:
minek beszélni liturgiáról, minek szólni az Egyház szer-
tartástanáról, hiszen azok úgyis gördülnek a maguk
útján, gördítik azok a céhbeli emberek, akik azt válasz-
tották?.... Az Istennel szemben való járás-kelések,
tevés-vevéseknek megvannak a formái, amelyeket egye-
sek tartanak, úznek, — mi majd megmaradunk csendes
szemlélöknek, bírálóknak, nézőközönségnek! . . . No és
hátha épp hajlamosak leszünk távoli kiegészítőknek . . .
Nem így van!

Ez a kifogás a kényelmes emberé, aki se gondol-
kodni, se mozdulni nem szeret . . . Azért, hogy az ember
általam megengedett belső istentiszteleti készségéhez
segítséget nyújtsak, valami módon rá kell nevelni az
embereket a külső istentiszteleti tevékenység gyakor-
lataira.

Mert hiába mondja valaki, bármilyen kihelyezett
elmeéssel hangoztatja is, hogy elég a belső, elég az érzés,
a hangulat, a hódolat, a szeretet túlcordulása, elég az
elmének lendülete és meghajlása.

Nem elég!

Ha elég volna, senki sem keresne és kutatna egy élő
iránt sem érzést, melegséget, hódolatot, tiszteletet, meg-
értést. Hát elég az, ha az ember-fia a Fokföldön érez
egy másik iránt, ki a Kamcsatka-félsziget egy csücskén
van?! . . . Nini, lám, mennyire ad absurdum vihető ez
az okoskodás! . . .

Igenis minden, ami élet és ami lét, ami belső érzés és tudás és akarás, mindenek kifelé vetítésének, kifordításának a kimutatására szükségszerűség forog fönn. Ez kiált, ez sürget, ez követelődzik, ez a törvényhozás szigorával és keménységével kívánja, hogy ami benn dolgozik, ég, liheg, szenned, szeret, emelkedik vagy esik, az jöjjön elő, az törjön ki a felszínt, az igazolja, az hívja tetemre azt, amiről azt mondja, hogy van . . .

Vajjon az illat virágkehely nélkül, amelyikből árad; vajjon a fény, nap, hold és csillagok nélkül, amelyek azt sugározzák; vajjon a hang közvetítő nélkül, lett légyen az fa vagy billentyűzet, vagy fülemületorok, vagy emberi szólam, melyek által a felszínre jön, melyek által prezentálódik, képzeled-e, hogy mint állandóság és valóság szerepeljen, birtokba veszi-e szívedet, melegíti-e tartósan elismerésre?

A feleletem az, hogy: — nem. Nézd, az Egyház nem csinál egyebet, mint formát ad. minden régi kultuszán, visszamenőleg a mostantól az ősidőkbe veszően (az első istentiszteleti megnyilvánulásig: Káin és Ábel áldozatáig!), mindenütt ott szerepel a belső érzés, de a külső formai alakkal kapcsolatosan.

Ne hazudjunk önmagunknak! Nem lehet élni emberileg, kifelé való megnyilvánulások nélkül. Nem lehet élni úgy, hogy minden, ami bennem végbemegy, csak ad intra-tevékenység legyen. Kell kifelé törnie az ember akcióképességének! Sem hangulat, sem megértés, sem sejtés, sem akarat stb. nem rejtheti el önmagát. Ezeknek, hogy úgy mondjam, szükségszerű kisülései vannak. Ezek a kifelé való vetületek, ezek a kicsattanások formát követelnek, s nélküle el nem gondolhatok . . . De az én liturgiám más, mint a pápuáké, akik körtáncot lejtettek a rozsdás dugóhúzót tartalmazó, lefödött kosár körül. . . Bár itt is dül, követel és halasztást nem tűr megnyilatkozásában a kultusz . . .

Minden emberi érzés, akarat, sejtés, elveszett valami, elátkozott kincs kifejezetlenül. . . Tehát a liturgia nagyon megvan okolva. Ennél semmi sem indokoltabb,

jogosabb, szükségszerűbb és eldisputálhatatlanabb! Mint amilyen törvényszerű és való, hogy minden élő és érző embernek az élete addig és annyiban élet, ameddig és amennyiben ki tud bontakozni. . . , hozzá tud férfi legalább egy másik embernek, ad cor et intelligentiam, eszéhez és szívéhez.

Akinek az élete olyan, hogy nem talál soha utat egy, legalább egy másiknak az értelméhez és szívéhez, az nem élet, annak sem jelene, de jövője sincsen . . .

A liturgia az Istenrel szemben köteles emberi megnyilvánulásoknak kialakult formája. Tehát az a módszer és rendszer, az a következetes láncolat, amelyiken mint tapasztalaton, mint megállapításon, mint szelektív és eklektikus rendszeren keresztül formát és ki-jegecsekedett alakot öltöttek . . .

Közelebb akarom vinni a lelketekhez azt a Lelket, kinek annyi keze van, mint amennyi ember. Be akarlak vezetni titeket a szertartások szellemébe. Igen, mert a liturgia, melyet mi tartunk, olyan szer nekünk, olyan eszköz, amelyik gördít, amelyik visz, lendít, előre az Isten felé. Azt akarom, hogy az a sok közönséges emberi vonás, hogy az a nagyon sok humánum et individuale quid, emberi és egyéni valami ezáltal formát kapjon, kellő, illő foglalatba vé tessék. Mert bizony még a legnemesebben kitermelődött lelkiség is ezeknek a tökéletlen, iromba, sajátlagos, elfajzott, elkorcsosult emberies-ségünknek fonákságai között az Isten előtt is elveszíti értékét.

Igaz, hogy a jó mindig jó, a szép mindig szép. De a jó is, meg a szép is lehet deklasszifikált jó és szép a külső keret és közvetítés révén. Ellenben a szép mégis csak szebb, a jó mégis csak jobb konveniens, illő, megcsiszolt formában, nemesebb, egészségesebb, értékesebb alakban . . .

Mi az Egyház liturgiája?

A szív és a lélek belső tartalmának, mint a vulkánok dübörgő energia-tömegének, arányosítása, esztétizálása, a lélek attitude je, lenge, lejti, harmonikus külső mozgása. Az előtt, aki előtt most és egykor a lélek a

testet s a testben magát hódolatban, elomlásban, kultuszban kell, hogy bemutassa.

Beharangozó, figyelemkeltő, meghívó volt ez a szó a következőkre. Akik velünk lelki kapcsolatban vannak, akik az igét nemcsak hallgatják, de tudni és főképen öntudatosan gyakorolni is akarják, azok tartسانak velem lépést. Megyünk fokozatosan, lépcsőnkint előre és felfelé . . .

2. Liturgiánk ósisége.

Azzal kezdem, amivel a most felovastam evangéliumi szakasz¹³ végződik: — Látván pedig ezt a seregek, megfélemlének, és dicsőítik az Istenet, aki oly hatalmat adott az embereknek. (Mt. 9, 8.) Értsd: Jézusnak, akit puszta, merő emberi minősítéssel tekintettek, aki-ben mást és többet nem láttak, mert nem akartak látni. . . Minek kell történnie, hogy az emberek dicsőítsek az Istenet?! Minek kellett adódnia megannyi eseménysorozatban, hogy az emberek szíve ellagyuljon, felengedjen, megmelegedjék hangulatokban és forrpontra jusson érzésekben és kiteremje az Istenet megillető és neki kijáró hódolatot és imádást?! Az embereknek, azoknak az embereknek, annak a környezetnek valami különös, valami soronkívüli, példátlan, másanélküli való, valami méreteket és minősítéseket meg-haladó szokatlanság kellett!

Mikor a múlt vasárnap felhívtam a figyelmeteket arra, hogy sorozatos letárgyalást kezdünk, melyben az Egyház szertartástanát fogom itt veletek megbeszélni, már előrevetette az árnyékát az a súlyos, nagyfontos-ságú téTEL, hogy a belső, a lélek, a szív mélyén meg-húzódó kultusz, mellyel az ember Istenhez közelít, külső, fogható és gyakorlatilag is megjelenik.

A külső forma jelentősége nem csekély. Azt nem lehet lebecsülni. A mellett nem szabad elskiplani. Mert minden eszmeisség, minden eszmei tartalom lábon járni, szóban megnyilatkozni hivatott. És szükségszerűen kell is, hogy elvont, megérzett, a hangulatok hullámverésén

hánykódó eszmeiségek egy-egy zátonyon, egy-egy közsírten fennakadjanak és mint világító torony, mint rendszerbe öntött valami bizonykodjanak, igazságot jelentő argumentumként szerepeljenek a mellett, ami az emberben, lelkében, szívében, érzelmi apályok és dagályok alakjában végbemegy, dül vagy megvan.

Azért akarjuk, kívánjuk, szükségesnek tartjuk ismerni az Egyház liturgiáját, szertartásai módszerét és rendszerét. Szándékunk megismerni azokat a formai tökélyeket, amely formák között az Egyházban, ebben a nagy lelki együttesben, ebben a nagy gyűjtőmedencében, felgyülemlett, egymást kergető-hajszóló érzelmek és érzések, nekilendülések és akarások bennünk s mögöttünk a múltban és előttünk a jövőben kifejeződtek . . . Természetes tehát, hogy amikor mi ebbe az iskolába beiratkozunk, ezt *a kurzust* tartjuk, egy alapvető fogalommal kell tisztába jönnünk, hogy meghatározás-szerűen, a logika érveivel körülbástyázottan, az értelmes ész és helyes következtetés és történelmi tapasztalás fényszórójával megvilágítva egész tisztán álljon előttünk a téTEL, hogy *mi is a szertartás, a liturgia, mint ilyen*. Egy szövevénys és szeszélyes valami-e? Kronológiaszerűen a dolgok és események rendjében egyéni ténykedésekbe összetevődött formaság-e, vagy e mögött a fogalom mögött meghúzódik egy nagy, így mondomb: történelmi igazság? Ott áll-e őrt a maga térelszerűséggel, valami isteni jogon kialakult és emberi erővel, kötelességérzettel őrzött realitás? . . .

A felelet: — igen! Meghúzódik pedig az Egyháznak isteni tekintélytől nyert, isteni hatalomtól, magától Krisztustól adott tanítói, tehát lelkeket, embereket, népeket, rendszereket nevelő és formáló pedagógiája. Mert a Krisztus szólott: — menjek az egész világra és tanítsatok! (Mt. 28, 19.) Mire tanítsatok? Nem sétálni, nem dalolni, nem módit formálni, nem éldeGélni, nem valami módon lenni, nem egzisztenciális ötletszerűséget magunkban és magunkból egyénileg föl- és kiléptetni, hanem: — tanítsatok lelki életet, tanítsatok természet-fölöttileg élni. . . , tanítsatok annak a közeledésnek a

módjára, művészeti, melynek neve kultusz, istentisztelet, ember emelkedése föl, az Istenhez. Ez az én témám! . . .

Annak, ki az eszmeit nyújtja és a tartalmat adja, annak a formához is van köze. A kép, amely ezt magyarázza, az, amelyben az akolról, pásztorról és bárányról szól. A pásztorokhoz, kik az Ő megbízottai; kik az akolban, mint meghatározott keretben folytatnak működést; melyben készséges irányítást, nevelést, megmunkálást, megérző és megértő szívvvel és elmével elviselő alanyok, szubjektumok ti lesztek, a bárányok pedig a többi emberek ...

Az Egyház liturgiája, szertartásainak jogoszerűsége és tervszerűsége ott van adva abban a két üdvözítő Krisztusunktól jövő mondásban, amelyek közül egyik a misszióé. Ez ellen nem tiltakoztak az apostolok, de senki és hiába is lett volna minden síkra és térré állítás, mondvacsinált és erőszakosan hangsúlyozott tekintély, mert az apostolok megállottak és felállottak. Megállottak a viharban és felállottak abban az összevísszáságban, mely a nézetek, iskolák, rendszerek iránya volt akkor az embernek Istenhez való kapcsolódását illetőleg. Hiába rázta üstököt a pogány és tiltakozott a zsidó farizeusság: állott neki hol Péter a zsinagógában, hol Pál a római fórumon . . .

Az az apostoli erő, amely végre is annak a kultusznak keretei közé invitálta az embereket, melynek a valósága, a gyöngédsége, a hangulatossága, a finomsága olyan jelenetekből vesz motívumokat, mint aminő a nyolc boldogság, melynek tana az Úr Jézus isteni Szívből áradt szét; mint aminő az ötezer ember jöllakatása; mint aminő megrendezésű az utolsó vacsorának az a jelenete, mikor a Krisztus legnagyobb hatalmi tényivel önmagát kötötte le mint zálogot, s leborul és megmossa és csókolja az apostolok lábat...

Ezek a motívumok dolgoznak az Egyház liturgiájában és szertartásainak berendezkedésében . . .

Mikor az apostol szavai nyomán elindul a hitből fakadt szolgálatkészseg, melegség, az Istennek, a nagy-

nak és fölségesnek nem valami szeszélyes ízlése, furcsaságai, kieszelt formák szerint, hanem azon nagyszerű formák szerint, melyekre állanak a Malakiás szavai: — ebben telt nekem kedvem és így telt, mikor látlak benneteket érzelmileg telítetten, szívben felmagasztosulva, elmében megtermékenyülve, engedelmességen kiforrra. (V. ö. 3, 4.)

A liturgikus berendezkedések mögött ott bizonykodik az ősiség, mely folyton a régi hagyományok láncához köti magát; amelybe nem avatkozhat bele egy kalapos király Jozefinizmusa, mert beletörök a kése; melybe hiába üti bele kandisággal a szigonyát a regaiizmus, a gallikanizmus, Febrónius stb. Az apostoli tradíciók állanak a szikla tekintélyén, s még a püspöki joghatóság képviselői sem nyúlhatnak hozzá a liturgiához, nem adhatnak hozzá és nem vehetnek belőle el lényegest: ez a maga történeti tradicionalizmusában, következetességeiben változatlanul áll...

Ez a mi jogos büszkeségünk. Ez a fenséges következetesség és az a szívós ragaszkodás apáink, elődeink hagyományához, melyet nem kezdhet ki se az a hatalom, amely egyeseké, se az, amely tömegekkel, tömegekben dolgozik. Próbálkoztak vele, hogy medreket hasítanak és örvényeket vágjanak minden vonatkozásban. Hiába! Az Egyház liturgiája mellett apostoli tradíciók, apostoli leszármazás, múlt és történelem, tehát a legfőbb emberi tekintélyt megfejelte isteni tekintély örködik; mert az emberekbe belegyömöszölve, rásugalmazva, örökévé téve, gerincként ereszkedik bele a krisztusi misszió: a tanítás, tehát, fegyelmezés, irányítás, ösztönzés, visszatartás, szóval minden, ami lelkeket okossággal kormányoz...

Fel akartam fektetni ezt a tételt így, hogy az egyéni hangulatoknak, vagy kívülről jövő hozzászólásoknak, beavatkozásoknak, minősítéseknek fölhalmozódó sokasága között, amelyeknek magyarázója hol önzés, hol kényelemszeretet, hol a rossz természet vetülete, hol az ellenkezés kifogásolásai, hol az alakoskodás métyele, tisztán álljon előünk az a nagy, tör-

ténelmi nagy szakramentum, szentség a maga érintetlenségében, a maga formai befejezettségében és hűségében, mely az Egyház szertartásainban, azok folytonosságában, következetességében, állandóságában nyilatkozik meg...

Ismerjük be, hogy mi is voltunk megmételyezői és megmételyezettjei, kikezdői a liturgiának, mikor azt mondta róla, hogy sok, hogy különös, furcsa, elavult. Mikor modernizálni akartuk, vagyis a magunk képére és egyéni ízlésünknek s hajlamainknak megfelelően akartuk átformázni tartalmilag és alakilag az Egyházat és liturgiáját. Ne csinálunk belőle titkot, mert hisz a beismérés a javulás kezdete. Úgy gondolkoztunk, hogy elavultnak és fölöslegesnek találtuk. Hangulatainkkal szemben, mely ma ilyen, holnap ki tudja minő lesz — ez állandó, nem változó, becsületes, következetes ami számban sok, és esetben töméntelen elváltozó hajlamainkkal szemben.

Mennyi szépet rejt, mennyi nemes vonást és esztétikai, plasztikus formát önt és rögzít elénk az Egyház liturgiája!

Találjuk meg és órizzük tudatosan és öntudatosan ezt a gondolatot, hogy isteni küldetés megindította és állandóan felszínen tartotta, romolhatatlanul és az elpusztíthatlanság bizonykodik a liturgiából mifelénk, mint argumentum arra, hogy a legbelsőbb csendben és magányban és az elvontságok elvontságában hódolattal és imádassál körülrajongott Isten követeli tölünk, mert maga mondja szent Fia által: — Aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt a mennyei Atya előtt. (Mt. 10, 32.) Amen.

3. A liturgia nyelve és az áldozat.

Visszaemlékezve azokra, amiket ma egy hete a katolikus Egyház szertartásainak a nyelvére vonatkozólag megtárgyaltunk,¹⁴ azokhoz kapcsolódóan még némi fogalmi tisztázásra van szükség.

Nem szabad felületesen átsiklanunk ama nagy-

jelentőségű szempont felett, hogy éppen a liturgia nyelve képezte azt a bizonyos ütközöpontot, azokat az időközönként és koronként akár az Egyház kebelén belül, akár az Egyház keretén kívül adódott és kialakult nyugtalanságokat, melyek hol célzatos támadás jellegével bírtak, hol kifejezői voltak a megnemértésnek, annak a tudatlanságnak, ismeretekben való szükölködésnek, amellyel mi magunk az Egyház gyermekei, az Egyház liturgiájával szemben viseltettünk. mindenha és minden időben és minden ú. n. feladattal és tétellel szemben jelentős tényező volt az a bizonyos távolság, értelmi távolság, melyben az emberek, a hívek is állottak, melyben még jobban elhúzódók lettek bizonyos vonakodás, idegenkedés hatása alatt — a liturgiához. Ez az idegenkedés és vonakodás egyszerűen arra a számlára írandó, mely mindig állandó emberi tünet, hogy az, ami első látásra, hallásra, benyomásra nem megkapó, idegenszerű, kevésbbé foglalkoztató jellegű volt és olyan, a mellett az emberiség szeret elsiklani, keresvén minden dologban a könnyebbet, a minél közvetlenebbül hatót, az oleső sikert, befektetés nélkül az eredményt... Ez a körülménysorozat és halmazat volt oka idők jártában annak, hogy az Egyház liturgiájának holt nyelven való érvényesülése ellenében adódtak nyugtalanságok, többé-kevésbé hozzá nem értő hozzászólások garmadával...

A holt nyelvvel a lélek sohasem fonódhat együvé, — szóltak. De a változhatatlan hitnek valami kibillenthetlen kifejezője kell, hogy legyen. Bizonyos méltányos és tiszteletrémítő szent hangok miatt az Egyház egyetemességének, katholicitásának értelmetlenségét áldozatul adni nem lehet. Az egy akol Egyháza nem szakadhat széjjel nemzeti egyházakra. A nagy összefoglaló gondolat, a Krisztus beszervezte erőtelep nem lehet szétforgácsolódásoknak, a hit szétzüllésének alapja. Az igazság a maga kialakult voltában kell, hogy szétszedhetetlen legyen!.. Megközelíthetetlen! Szilárdan álljon, amilyen szilárdnak gondolta és akarta maga Krisztus» aki összeragasztotta a kereszten kiontott

vérével azokat a nagy, örökké döntő súlyú igazságokat, melyek mellé tanulóknak, de élvezőül is odaállított bennünket.

Ha még e mellé a szempont mellé egy másikat is felsorakoztatok, akkor ezzel a nézőponttal le akarom szerelni a mi mindig tépelődő, motívumokat kereső értelmünknek egy másik nehézségét, amely így érvel: — az egész kereszteny liturgiát, tehát mindenből, ami szertartás, hozzátok minél közelebb hozzánk és akkor lelkesen fogunk érte, sőt csak akkor fogunk tudni felolvasni benne! Akkor fogjuk megtalálni benne a nagy Tervezőt, a Krisztust, ha az ő gondolatait minél egyéb növekbé tudjuk tenni!

Ez a téTEL tagadhatatlanul rokonszenvesen hangzik. Ez a felállítás és követelés megtalálja az utat az én agyamhoz és szívemhez is. Bennem is kiválják ugyanazt a hajlamosságot, mint amellyel a téTELnek megkovácsolói tele voltak és ugyanazt a tüzes érdeklődést, mint aminőt ők magukban éreztek. Mégis szembe kell szállnom vele! Mégis érveket kell szegeznem ez érv ellenében, mert az Egyház liturgiájának nyelve, tehát az a körülmény, hogy az Egyház szertartásain keresztül a tradíció érvényesül, a hagyomány, a történelemszerűség tör elő, ellentétben a mi alanyi óhajtásainkkal, a mi érzelmi megnyilvánulásainkkal, — ez teljesen okadatolt. Ez elől kitérni, ennek a téTELnek az Egyház szertartásába utat nyitni, mint robbantó tényezőnek, egyenesen végzetes lehet. Az a szembeszegződés, az a kontra-argumentum pedig ezzel az emberi hangon megszólaló és emberi szívből előtörő kívánságokkal ellentétben, egyszerűen arra a kijelentésre zsugorodik össze. És ez nem baj, mert minél egyszerűbb az ellenérv, annál több a lökőereje, a megsemmisítő hatása, kiháríthatatlanabb az eredménye!

A téTEL vallók tehát tévelben vannak, s tévelben vagyunk mi, mikor ilyen követelésekkel lépünk fel az Egyházzal szemben, mert nem áll tisztán megfoghatóan előttünk az, ami az Egyháznak centruma, gerince; nem világos, nem nyilvánvaló, nem áttekinthetően kristály-

tiszta előttünk annak az ereje. Ha én megkeresem mindenazon apró részletekben, melyek a liturgiát kiteszik, hogy mi a gerinc, a vörös fonál, ha kikopogtam a szívét, akkor arra a megállapításra kell jutnom, hogy az Egyház szertartásainak centrális, velő jellegű ereje, egész ténykedése, nem a tanítás, nem a hangolás, nem a pedagózizálás, nem a formálásban és alakulásban merül ki, hanem a krisztusi ténykedés ma is, itt is, velünk is, előttünk is, — akkor, amikor a Krisztus az Ő egész vallási rendszerének, ezen nagyszerű épületnek a centrumául nem a tanítást, oktatást, kiesztergályozást, nem egyéni, személyi formákba való megnevelést, hanem az áldozatot teszi...

A liturgia, a szertartásoknak tehát gyökere és egyben koronája, hullámverése csak úgy, mint csendes tükrű tengere vagy tengerszeme az áldozat. Tehát nem a szószék, nem a beszéd, nem a felvilágosítás, nem az egyéni megdolgozás, nem a kapacitáció, nem iskolázunk és nem tanulunk, nem szuggerálunk és nem másolódunk egyéb gondolkodásra, érzésre, valami behatás, imperatívusz, simogatás, rábeszélés alatt, hanem folyik, végbemegy előttünk, sőt a mi részvétünkkel egy akció, egy folyamat. Egy meg nem szakított folyamat, Annak a részéről bevezetett és fenntartott, misszió révén inaugurált folyamat, aki ezt mondta: — veletek vagyok a világ végezetéig! (Mt. 28, 20.) — Egy állandó, soha el nem búcsúzó praesentia, jelenlevő és tevékenykedő szerepre, ténykedésre rászánt valakinek az életfolyamata megy végbe az Egyház szertartásain belül és azon keresztül: ez a vitalitása, ez a folytonos élet jelenségek kapcsolatából adódó folytonossága a Krisztus életének az, ami az Egyház liturgiájának a gyökere, szóval az élő Krisztus tevékenysége előttünk, közöttünk, velünk.

S ha az emlékezések és következtetések kapcsán megkeresem annak a Krisztusnak, aki megszerkesztette az Ő rendszerét és belekapcsolta a lelkek világába, történelmi életébe az aktivitást, — megtalálom az áldozatban.

Áldozatos jelleget mutat az Ő élete, s ugyanezt

tünteti föl annak a folytatása, ugyanilyen áldozatszerűség van itt, köztünk és velünk. Mondjam plasztikusabban? Az egész kereszténység az ő katolikus alakulatával, egyetemességevel, az Egyház az ő konzerváló őrtállása mellett odaszegződik az oltárhoz, az oltár áldozatához. Tehát nem ágál a szószéken, nem merül emberi hang hangoztatásába, nem prédikál, — hanem áldozik. Az Egyház liturgiájának hullámverése mindig az oltár, mindig a szikla, a kő, az áldozat köve felé özönlik. Mindaz, ami az emberekben az Istenkel szemben kijáró köteles hódolatnak, az Isten felé áramló, kérő és hálát adó lendületnek, fölséges kibékítésnek és engesztelésnek a megnyilatkozása, — az mind az oltár felé irányul...

A mi templomainkban az oltár a centrum.

Nincsen templomunk oltár nélkül.

Lehet az egy szép terem, lehet különben egy jó ízléssel megépített csarnok, egy ökonomikus ügyességgel megkonstruált csűr, csak nem templom. Ott minden szónak van jogosultsága, ott minden hajlam megnyilatkozhat, csak a lélek és Isten közötti kapcsolat foganatosítása lehetetlen, mert nincsen mód arra, hogy azt a rég feltűnt formát, mely az ószövetség furcságain, a pogányság lehetetlenségein keresztül végigbandukolt viharvert ösgondolat, fundamentális érzés, a legemberibb érzés Istenkel szemben és a legistenibb érzés, hajlam, készség, szenvédély, hogy az megtalálja a formáját áldozat nélkül. Hogy legyen áldozat oltár nélkül? Hogy legyen oltár erőpróba, teherbírás nélkül, hogy emberi balkezek tönkretevő igyekezetét kiállja?

Azért állunk, mert féltjük a szentségek effektív hatását, melyek láthatatlan kegyelmet adnak látható jelek révén. Féltjük a látható jelet, a beszervező, hatalmat adó szónak a megcsönkítását, emberi kezek révén való. elmodernizálódásának veszedelmét. Nem nehéz arra utalni, hogy maga egy körülmény, a Szentírás szövegének megannyi elaprózása, elferdítése, hány irányban vezette már, széjjeltépte valósággal a krisztuszi szavakat, mellyel hatalmat adott, missziót adott. Nem

félő-e, és ugyanakkor nem szörnyű-e, hogy az, amihez minden gondolatunk, hűségünk, odaadásunk, emberi szükségérzetünk, ragaszkodásunk tapad, a nagy áldozat, annak autenticitása, igazsága eltörjön, rombadőljön, semmivé váljék, emberi szótoldások, szófecsérlesek stb. révén?! . . . Ezt félti az Egyház. Az áldozatot, melyet nem lehet stilizálni szóval, de melyhez ragaszkodni kell egy a krisztusi vezényszót megértő engedelmeséggel ...

Tudjátok, hogy a keresztenység hányféle erezetben ágazott már széjjel. Hogy a krisztusi tan mindenféle hangulathoz, egyéni ízléshez, gondolkodáshoz, szenvedélyéhez alkalmazkodva veszítette el ősi patináját. Melyik nem? A katolikus fogalmazás, szóaiakulat, beszédalakulat, mely nem egyéb és nem más, mint a legelső századok, évtizedek, évek, napok, forró, perzselő lékgörében, mikor mintegy érezték az Üdvözítő lehellete melegét, mikor önmagát, szavát, szívét, lelkét, vérét, akaratát, készségét ide rögzítette belé az Egyház érző és értő lelkébe.

Az Egyháznak ez a nagyszerű konzervativizmusa, mellyel az egyszer megfogalmazott, megértett (isteni ihlet folytán!) korrektségen kivirágzott kincseitől semmi áron el és meg nem válik, nem azt félti, hogy ő sikkad el, hanem azt félti, hogy Krisztus sikkad el. Nem magát félti a pusztulás örvényeitől, hanem'fél, hogy az emberek Krisztusa, ez az áldozat, a liturgikus életből vész ki, az emberek lelkében lapsodik el.

Íme a motívum, az argumentum, miért nem enged az Egyház!

Hagyjátok, ne féltsétek, hisz a szót, mellyel az áldozat lehetővé van téve, nagy becsülettel lehet kezelní, lehető, lehet mellé szervezni testőrséget, gondolatőrséget, elvőrséget...

De ahová az emberi kéz nyúl, amihez hozzányúl, amire ráveti magát a szófogalmazások eszközével dolgozó tömeg, ott hangulatot lehet csinálni a szó mellett . . . Ott lehet disputálni nagyon vitás és nagyon szent értékek felett...

Ne nyúljatok hozzá! Egy áldozat adódott, amelyikről mondatott, hogy az Úrnak kedve telik benne. (Maiak. 1, 11.) És ahoz, ami ezt az áldozatot rögzíti, ahoz ne férjen csonkító emberi szó! Hagyátok azt lenni!

Nektek nem a szó kell, amelyet hallgattok, hanem a cselekményt kell tudnotok. A ti könyörgéstek szava, a ti engesztelések sóhaja, a ti hálaadástok imája, a ti imádástok hangja nem ezen a réven fog eljutni a magasságokig, hogy annak a szava milyen zengésű, hogy asszonánsza vagy alliterációja a ti fületeknek kellemes muzsika, hanem hogy hömpölyög az áram, ömlik a vér, folytatódik a folyamat, cselekszik a Krisztus és neked vele kell cselekedni, mikor csendül a csengő offertóriumkor, neked, nem beszélve, nem hallgatva, hanem az ő akciójába telefonódva kell résztvenned...

Offertóriumkor följánlod magad, életedet. Úrfelmutatáskor felmutatod az Úrnak önmagadat; hiányosságodat az Ő hiánytalansága mellett; tökéletlenségedet az Ő tökéletessége mellett és áldozáskor te is megsemmisítője vagy a magad lényének. Szóval áldozati kontinuitás és kongenialitás kell! Egység és azonosság! Ez a pecsétje az Egyház liturgiájának. Ez az anyajegye. A genialitás a fémpróbája. Nem gondolkodás csak, nem hangulat, nem érzés bennem, hanem egység és azonosság a cselekvényben és áldozatban...

Azt mondják, hogy az egység, az összetartás, — erő, hatalom . . . Hát ne csodálkozzatok, ha az Egyház ezt mutatja ragaszkodásával! Ezt kívánja ő is, meg Krisztus is tőletek: — egységet és azonosságot! Amen.

4. A liturgikus ének, zene, népének.

Azoknak a megbeszéléseknek során, melyeket itt vasárnaponként tartunk, nemde a külső, a külsőképen megnyilvánuló, az emberi szív mélyéből a felszínre törő istentiszteletet ismertetjük. Azt a külső liturgiát, mely bizonyára kivirágzása, kitörése, annak a benső értelmi és érzelmi hódolatnak, mellyel a teremtmény az ő Teremtője felé, az ember az ő Istenének adózik. Az a

külső istentisztelet, melynek, mint tudjuk, gyökere is és tengelye is, összetartó koronája is és gyönyörűségekben kicsattanó bimbója is: — az áldozat. És pedig az a folyamatos áldozat, mely nem emlékezés, hanem tény. nem történelem, hanem történés, mely folyamat és esemény.

Ennek az istentiszteletnek, amely külsőben megnyilvánulása a hódolatnak, nemde artikulálnak, valahogy az ember érzelmi világához is alkalmazkodottnak kell lennie?! Ez az áldozat, amely történés és folyamat, amely eseményhullámzás, amely a krisztusi cselekménynek, az egyetlen és utánozhatatlan isteni színjátéknak szünetnélküli ismétlődése, itt helyezkedett el az emberek között, itt keresett magának szcenikus berendezkedést a mi világunkban.

Hovatovább fel kellett, adódott, hogy így lett, fel kellett ruházkodnia olyan külsőségekkel is, amelyek az érzelmi hullámzásoknak és hullámveréseknek hol magasan, hol mélyén elhelyezkedő embernek a szívét kapják meg, hangolják föl, szóval minél több melegséget és érzelmességet, kifejeződött hálát és hódolatot juttatnak, vezetnek, jelentetnek meg a felszínen. Ezzel magyarázódik meg az, hogy bár a keresztenység csak magának, Krisztusnak folytatónak áldozati ténye és azt a tényt körülövező, ebből a folyamatból részesedő emberiség nem áll, nem térdel, nem hangtalan szó nélkül, némán, a csodálkozás szilenciumában a nagy egyéni és tömegtökéletlenségek néma beismerésében, hanem ami benne értelmi hódolat és érzelmi felmelegedés, azt ő artikulált hangokban, szívből kivirágzott dallamban, melódiában, az érzelem és értelem dallamosságában veti a felszíre...

És amint az erdők világa visszataszító lenne, ha az a lombozatokat színező klorofil egy változatlan, árnyékolás nélküli egységességen mutatná nekünk az erdő színét és valamint ölné a virágok illata, ha minden változatosság nélkül való, agyongyötrő egységgel minden csak azt adná és mutatná, azt az egyet, amivel az emberi szem és tudat eltelnék, — épügy itt is az ember érzelmi

és értelmi meghódolásának a kifejezésre juttatásában valami változót, valami a hangulatok emelkedését és esését, szóval az emberi szív hullámverését kifejezésre juttató változatosságnak kell lennie! Ezért környezi az emberiség istentiszteleti megnyilvánulási rendszerét az emberi szívnek artikulált hangokban, dallamosságban való felszínretörésével. Ezért van az, hogy mi azon nagy eseménynek, mely a kereszteny egyház istentiszteletében, mint a Krisztus véget nem érő áldozatát hálás szívvel ismerjük el. S ennek a be- és elismerésnek mi hol Uram irgalmazz, hol alleluja, könyörgő és kérő, hol fohászkodó, hol hálát adó, magasan szálló imában és dallamban adjuk meg a koloritját...

Ha belenézek az őskereszteny századok messzésségeibe, Szent Pál apostol két levelében is (Efez.-Kol.) megállapítást nyer, hogy az a nagyszerű áldozat, mely a keresztfá magasán, az utolsó vacsora termében lejátszódott, s onnan kezdődőleg végighömpölyög a világon, mint egy nagy, elméket és szíveket locsoló hullám, az emberi hangok staffagea között, az emberi szívből fakadt dallam körülkerevezése zúg tova, mint egy soha meg nem álló zúgó; — hogy ezt himnuszokkal és zsoltárokkal és énekekkel tüzdeli meg már maga az őskeresztenység, s azt a nagyszerű némaságot, amely lenyűgöző csendjében a Krisztus szederjessé vált ajkairól kiejti a nagy «beteljesedett!»-et... És azóta körülraj zza a kereszteny istentiszteletet az énekhangok dallamossága, megannyi csodás, fenséges, gyönyörűen kialakult szépsége.

Az első kereszteny századok liturgiájának éneke a régi, zsidó zsinagógából veszi eredetét és kiindulását és valami egyhangú recitativo voltát, mely némi emelkedést mutat a mondatok végén. így alakul ez a liturgiából minden szervesen kapcsolódóan. És bár kezdetben a liturgikus akció vele nincs kitöltve, csak lecke után és áldozás közben, utóbb kezd kialakulni az a szokás, hogy egyes részét a szentmise szövegének, hangos megnyilatkozással énekbe, dallamba foglalt hűségével szívből énekli a sokaság.

A recitatív ének elsőbbet azt a formát keresi és abban alakul ki, mely szóló-éneknek neveztetik. Egy hivatásos énekes elénekel a zsoltárok ból egy verset és a hívek zúgják utána. Máskor elénekel egy verset a zsoltárból és refrainszerűen: Áment, alleluját, kyrie eleisont mondanak mindaddig, míg egy újabb formát nem ölt ez a dallamos ének az antifonikus, váltakozó módszerben, mikor az éneklő hívek sokasága két karra oszlik.. Egy újabb formában összetömörítő ennek az éneklésnek a módja. Az ének nyújtotta szöveget a hívek közössége együtt énekli.

íme, ezek az ösegyház liturgikus énekének a megnyilatkozásai, így tart Nagy Szent Gergelyig, aki a már előbb szokásos szébb dallambeli megnyilatkozásokat összegyűjt és megveti ő és utódai a gregorián név alatt ismeretes egyházi éneket, az ú. n. korálnak alapjait, mely több viszontagságokon keresztülmervé holmi amatőrök hozzádörgölődzése révén bepiszkítva, veszítve, mégis kiállotta az idők viszontagságait és még ma is megvan. Ez az ének- és zenestílus húzódik máig. Igaz, hogy felváltja a XII-XIV. században ezt az egyhangú éneket a polyfonikus ének. Ez különösen az elfelejthetetlen nevű Palestrinánál (Missa Papae Marcelli!) emelkedik a tetőpontra, mikor az Isten tisztelő ének a hang közlése révén olyan megnyilatkozása az emberi szívnek, melyhez hasonlót csak a teremtő Isten kezéből kikerült, soha meg nem romlott madárka csal elő.

Ennek a dallami dinamikának segítségére, vagy ha úgy tetszik, ékitésre lépnek fel az Egyházban a hangszer, az orgona, melyről tudjuk, hogy mint alkalmazott hangszer szerepel a nagyszerű aacheni templomban, melyet Nagy Károly, ez az Egyháznak nemcsak történelmi érdekből, de a lelki értékekkel eggyéhangolódott fia, mint valami csodálatos művet vezet be és ad át a köznek.

Aquinói Szent Tamás mint egy élő tilatakozás emeli föl szavát a lanyhuló, a divattal lépést tartó korszellemmel szemben, mely az Egyházból kitiltott

minden egyéb, oda nem való, más egyéb hangszer ellen, mégis az utóbbi idők elvilágiasodása oda juttatták, hogy színpadi orchesztrumok berendezkedésével egyenlő hangok töltik be a templomok ívezetét. Ezek, megengedem, a fülnek tán kedvesek, hogy van bennük valamelyes szellemi gyönyörűséget keltő, melyek között azonban kapcsolatot nem lehet találnia az Isten tiszteleő meghódolás, egét ostromló könyörgés, bűnbánatos megnyilatkozás sodrába beálló és cselekvő emberi léleknek.

Ezzel a történelmi visszapillantással természetesen szűk keretekre szorítva bemutattam előttetek, hogy az Egyház az ő külső istentiszteletével lépést tartó énekes zenerendszere hogyan alakult ki idők jártában.

De még nem kapcsoltam bele egy kérdést, melyre több szót fogok vesztegetni. Ez a megkérdőjelezett valami a mi népénekünk, mely nem kísérője, nem velejárója, nem kiegészítője a liturgiának, de amely szokás-jogot szerzett magának.

Ennek a történeti kapcsolódása az Egyház istentiszteletébe odaesik valahová a reformáció korszakába. Igaz, hogy megelőzően már Németországban is találjuk valamelyes nyomát a népéneknek és nálunk is megvan már Mátyás király idejében, hogy például a délesti istentiszteleti könyörgést, a szentbeszédet megelőzően már szerepelt, tény azonban, hogy a népéneknek a liturgiára rácsavarodása, mint a repkénynek a falra, a reformáció idejébe esik bele. Mikor az egész istentiszteletet kellett valamelyes kárvallás veszélye elkerülése miatt közelebb hozni az emberekhez. A megtévedés ott volt, hogy a reformáció korszakában mint szenvedő, mint kipusztulásra szánt, mint az egész reformációmozgalomban legjobban megtámadott és veszélynek kitett áldozat: a szentmise, annak a tudata, gondolata, szükségérzete, lebonthatatlan volta, nélkülözhetetlensége kellett, hogy megmaradjon az emberekben, hogy az évszázados múlt egy új áramlatnak a hatása alatt kárt ne szenvedjen, — akkor az Egyház engedményeket tesz, melyeket amint értékelek, úgy fájlalok is. A dalos

szív, az érzelmileg túlcsordult szív, ha énekkel simul az Istenhez, valahogy többet mond, sokat beszél. De elkülönződik valamennyire a lélek az eltávolodás révén magától a cselekménytől, mely végbemegy, melyre már csak a három vagy négy csengetyűsző figyelmezhet. . .

A történelmi igazolás okából mondottam ezeket. Tény az, hogy mi itt vagyunk és körülálljuk az áldozatot népénekkel. Beidegződött jogszokás révén. Ám legyen! De ha van, akkor igazán legyen! . . .

Ha valaki megfordul Münchenben, szép tapasztalatot szerezhet e téren. Ott emberekkel telt templomokra talál, ahol a népének szárnyalásában imádkozva dalozó tömegekkel találkozhatok. Ott észrevehető, hogy jól öltözött (kénytelen vagyok így mondani, mert nálunk még most is rekeszéletet élnek az emberek és abból az Isten előtti szociális egyenlőségből semmit se látok még) I) «urak» és «hölgyek» nyúlnak a zsebükbe és veszik elő azt a kis énekeskönyvet, melyből kibetűzik a soron levő énekeket... És nálunk? Nálunk még az Üdvözlégyre is egy pár öreg néni felel, mert röstellik a szót, ők pozitúrába vágják magukat az Isten előtt; hát még énekszóra is kinyitnák az ajukat? ... Iml arcunkra borulunk?... Ez a jogszokás alapján és történelmi vált és értékes kifejező népének hangtalan-sága! Hol itt az érzés? Mi csinálunk egy általános egy-házi törvényellenes jogszokást, egy Mitteleurópát, egy nemzeti magyarságot lelkiekben, és öre megünk érte, és nálunk — száraz ágon hallgató ajakkal régen ülnek kopasz madarak, megtépett, megroggyant inúák és fiatalok . . . akiktől ugyan hangozhatik: Iml arcunkra borulunk . . . állnak, mint kövek! . . . Ez a némaság, megengedem, bizonyos körülmények között helyén-való . . .

Mára elég ennyi. Egy pont. Egy fejezet. Vonjunk tanulságot. Mi legyen az? *Cantate Domino!* Ne hall-gassatok, ne némuljatok el! *Cantate canticum novum!* Énekeljetek új éneket! Az imádás, hódolat, engesz-telés, hálaadás új énekét. Amen.

5. Ünnepeink.

Amit mi a halott leány feltámasztásáról szóló evangéliumi elbeszélésből ismerünk, az Jairusnak leányával történt. A természetes erők hatásának kereteit, teljesítőképességét túlhaladó, csodás eset: azt mondja maga az írás, hogy ennek az eseménynek híre ment abban az egész tartományban . . . (Mt. 9, 26.) Híre ment annak, ami történt, ami az Úr keze nyomán végbement; annak az emberek lelkében nyoma maradt és ez a hatás, mely sokak emlékezetében, szívében és lelkében, mint egy nagyszerű emlék merül föl. Bizonyára nem a nemtetszés, nem a tiltakozás, nem az idegenkedés, vagy más hasonló érzelmét váltotta ki belőlük, hanem valamit, amit csodálatnak nevezünk, hálás emlékezetnek minősítünk. Sőt talán nem egyben a résztvevők közül a hálás emlékezeten túl még valami egyebet is kíváltott . . .

Hová célozok ezzel?

Kapcsolatot kívánok teremteni ezzel a mai beszédem tárgyához, mely sorozatosan illeszkedik bele azon előadások láncába, melynek során elérkeztem a mai témához: — *mi az ünnep?*

Mi az ünnep?

Ami lefoglalja a hívő embernek eszét és szívét, mely az átlagtól eltérő hangulatok és érzelmek, a belső forrongásban, a lélek felforrásában, kohójában kialakuló és onnan eltérő érzelmek és hangulatok kifejezője.

Az ünnep mindig egy történelmi előzményre támaszkodik. Valamire, ami megesett. Ami adódott. Ami nem közönséges. Ami nem színtelen. Ami nem jelentéktelen, hanem valami nagy, mélyen járó, az elméket és érzelmeket egy-egy pillanatra, sőt azon túl is megállásra és elmélkedésre, megfontolásra és megnyilatkozásra készíteti; mely nem azé a röpke pillanaté, amelyben adódott, hanem azé a messze jövendőé is, amelynek emberei ama történelmi eseményre való emlékezés révén vele kapcsolatot tartanak.

Így jönnek létre az ünnepeket előkészítő, megala-

pozó, azoknak fundamentumot csináló motívumok, melyek a csendből ünneplésre serkentenek egyeseket és tömegeket. Ez az ünneplés a hálás emlékezés és kegyeletes érzések melegével állja körül a történelmet. így jönnek létre az ünnepek! A hálás emlékezet nyomába szegődő meleg érzelem diktálta, parancsolta kötelességérzet nyomán! Ez az, ami kiváltja a napok sorozatának szürkeségéből azokat az esemény- és reflexiódús történelmi napokat, amelyeken mi vidámabbak, érzelmekben emelkedettebbek vagyunk; amelyek előtök a többi napok kifejezettségétől.

Ünnep minden volt a világon, ami óta áll az. A sabbath, az a bizonyos ünnepnap, melyet a teremtő Isten az ember erkölcsi és fizikai megpihenésére rendelt; melyet a hívő nép kiépített és felsorakoztatott az életével összefüggő többi ünneppel. És jött az idők teljessége, jött a kereszténység, jött a krisztusi hitrendszer. Természetes, hogy nem lehetett érzelmenben szegényebb, maga a kereszténység, amely sokkal színesebb, ragyogóbb, kifejezőbb, magának az Istenek és az embernek viszonyát plasztikusabban kifejező vonásokkal telítette az Üdvözítő keze és akarata nyomán.

Ennek megfelelően voltak kezdettől fogva napok, melyeket eltérően a zsidó szokásoktól, mint az Úr napját ülte meg, mint ahogy ezt már az első körlevél nyomán megtaláljuk az ősegyházban is. E mellett bizonykodik egy másik nem kevésbé szent könyv, az Apokálipszis, amely épügy hangoztatja azt, hogy a keresztény községek az Úrnak napját, tehát a heti szünnapot nagy tisztességgel, mély erkölcsi érzékkel és a megülés gondolatát átérző lélekkel, szívvel, kegyelettel, szeretettel és ragaszkodással üljék meg. Ez az első jelenség az Úr ünnepeiben. (V. ö. Ap. csel. 20, 7.; II. Kor. 16, 2.; Jel. könyve 1, 10.)

Ezután vonulnak föl a többiek: a második században az Úr születésének ünnepe; a harmadik században lépnek föl egyenként a mennybemenetel, a szenvédésnek jele, a kereszt ünnepe. A negyedik században Jeruzsálemben már kifejezetten az Úrra vonatkozó bemuta-

tásának ünnepe, melyet mi Gyertyaszentelő nevén ünneplünk. Ugyané századba esik bele a Pascha és a Pentecostes, vagyis a húsvét és a pünkösdi megünneplése.

De mindegy, akármilyen egymásutánban alakuljon is ki ezen ünnepek sorozata, az elsők a sorrendben az Úr ünnepei: a hitnek misztériumai, mintegy csomópontjai, amelyet megünneplök, amelyre emlékezök, az első századok keresztenyei is letették a kalapácsot és felöltötték az ünneplő ruhát és azzal az ünneplő ábrázatot és az ünneplést kicicomázták meleg érzelmekkel, amely mindenkor a háláé volt azért, amit az Úr tett. . . Nekünk sincsen más ünnepünk, mint a Krisztus ténykedéseinek nyomába lépő lekötelezettségből kifakadó hálás emlékezeté. A kereszteny lelkület faji tulajdonsága szerint mindenkor valami elismerésszerű, megemlékezésszerű, túlcsorduló köszönnettől terhes lelkülettel kell beleállni az ünneplésbe. Ami kitör a lelkünkben és ami lefeszlik ajkunkról, imádság, az nem lehet más, mint: — gratias agimus Tibi!. . . Hálát adunk Neked! Hogy megcselekedted magad és hogy megtétted egyszülött Fiad által. . .

Értsük meg, nagyon fontos valami! Belevinni lelkünkbe a tartalmat, a kalendáriumos nyilvántartásba az ünnep motívumait, azok megértését, felkeltését, a megrendezés miértjének öntudatosítását! . . . Mert sajna, a gondolkodni és ünnepelni nem tudó lomha társadalom elsuhan minden ünnep előtt, és az ünnep tartalmát képező motívumokba alig vagy éppen nem kapcsolódik bele az öntudatos reflexióval.

Az Úr mellett aztán ott áll az Asszony, akitől mi úgy tudjuk, úgy mondjuk, ismételjük, hogy az Úrnak alázatos szolgálója. Azért az, mert ez az egyetlen minősége lelkiségének és egész egyéni alakulásának ez a tulajdonsága illeszkedik bele abba a nagyszerű rendszerbe, célirányos gondolatba, mellyel az Isten rekonstruálni akarja a megromlott erkölcsi világot. Mert jog a van ahhoz, hogy ne törmelékeket, ne szennyet, hitványságot lásson, hanem egy visszafordított, a megbecsülés vágányára állított világot: — s ehhez áll hozzá a Boldogsá-

gos Szűz. Lelküettel áll. Benne a munkatársnak valamelyes megnyilvánulását szemléli az ember, mert az Üdvözítőt az ölében és kezében látja és mert a keresztről testamentumában anyánkut rendelte. Látja hétnek mondott törrel a szívében a kereszt alatt és hallja az isteni szót: — íme a te fiad! (Ján. 19, 26.) Őt, az Úrnak ezt az alázatos szolgálóleányát nem közönséges, nem fakó, nem unó, lebecsülendő, átsuhanó tekintettel nézi az emberiség, hanem elnevezi Boldogságos Nagyaszszonynak, mindennek, amivel elismerő és indokoltan hízelkedő nyelven szólíthatja azt, akitől az Üdvözítő azt mondta: — Anyám!

Mária az a kereszteny katolikus vallásnak a rendszere kialakulásában, akire úgy tekintünk, mint ünnepeltre és mindig szeretettre, akinek egyéni varázsához épügy kapcsolódunk ma, mint a történelmi múlt. . . A régi írások azt mutatják nekünk, hogy Márának az egész Egyházban elterjedt tisztelete csak az ötödik század vége felé lép előtérbe, de már szórványosan felfeltűnik tisztelete (Liberiusi kápolna, *Maria antiqua!*)¹⁵ Az őskeresztenység lelki hullámverésében a lelki megelégedettségnak áldoztak imádságos hangon . . .

Az ötödik század végén lép föl két egészen kialakult Mária-ünnep: Gyümölcsoltó és Gyertyaszentelő. A hálás keresztenység odacsúszik elismerő készséggel és köszönti Máriában az Úr alázatos szolgálóját. . . Ezzel a két fenséges és magasztos motívummal nincsen kimerítve . . .

Az Egyház a háló és elismerő emlékezet kapcsán nem áll meg magánál a fenséges Istennél, nem a teremtett eszményképnél, mert van érzéke ahoz, amihez az emberiségnek, a világnak — nincs. Az emberiség, ez a nagy társadalom az a felejtő pimasz, amelyik végignézi és megélvezí az ő szentjeinek egymásutánjából azokat, akik dolgozó nagyok és teljesen érzéketlen és megbecsülést tanúsítani teljesen képtelen tömeg áll az Egyházzal szemben, amelyik meg tudja állapítani a jó és a rossz között, hogy az emberiség végeláthatatlan szakában voltak, vannak és lesznek olyanok, akiknek azonban egy a bajuk, az, hogy messze kiválók a többi profán és alan-

tas kísérletezök közül, kemény gerinccel, meg-nem alkuvó lelküettel, következetes szándékolással. . . Ezek a mi szentjeink, akik tudnak mártírok, hitvallók, szüzek és özvegyek lenni; ezek mellett áll meg az Egyház ünneplő szándékkal, dalos ajkkal, egy kiöltözködő készseggel, mikor díszt ölt magára, pl. in homorem Sancti Martini stb.

Ó, ha én végignézem azt, hogy mi mindenre és mindenért öltözködnek ki az emberek, mikor válik dalossá ajkuk és hogyan akasztják magukra szedett-vedett rongyaikat, kinek csinosítják magukat, árnyékol-ják feketére szemöldöküket, — akkor megértem azt az óriási erkölcsi distanciát, amellyel a maga közösségeből kivált nagyjai előtt tud díszt ölteni, énekelní az Egyház. . .

Mikor az Egyház a mártírok sírját úgy becsülte meg, hogy sírjuk fölé templomokat épített és stációkat és vigiliákat rendelt, ami nem egyéb, mint hála és hálás emlékezet, hogy még ilyen emberek is vannak, lehetnek, mert hogy mások és másminők is vannak, ó arról az ő beszédesen minősítő ajkuk de temérdeket tud mondani! . . . Nem ezeké a hálás emlékezet, hanem azoké, akik meghaltak az igazságért, akik meggyöke-reztek az igazságban és akik cselekedték és élték az igazságot . . .

Ezeknek szól az imádságos tisztelet!

Ez az Egyház ünnepei kialakulásának a képe, melyet én előttetek kiterítettem, s melyet még egy megjegyzéssel kiegészíték, hogy lecsendesítő írral szolgálják a kritikusoknak. Ezek azt mondják, hogy az Egyház egész ökonómiája egy kópia, holmi régi átstilizáció az ünnepekben.

Valami igaz is ebből, meg nem is! Igaz benne annyi, hogy az Egyház átvett dátumokat a régi pogány Róma kalendáriumából és ezt nagyon jól tette. Az Egyház a pogány római felvonulás dátumát átstilizálta az április 25-iki búzaszentelőre; december 25-ét megszenteli, hogy kiszorítson egy napot, mely a pogány Rómában a sol invictusnak, a legyőzhetetlen napnak volt szánva.

De vigyázzunk! Ne kavarjuk össze a motívumokat! Az Egyház helyesen pedagógizált, mikor ezeknek a pogány ünnepeknek homlokára odatűzte a keresztény-ség csillagát, mely világít, melegít, vezet és nevel. Ne felejtsük azonban, hogy az Egyház nemcsak magát a pogány ünnepnapot sajátította ki, hanem értsük oda a tulajdonképeni motívumot: — emlékezni akar, hálásan ünnepelve, megújulva emlékezni azokra a tényekre, amelyekből az egész emberiség lelket merít és amelyből lelke élete táplálkozik . . .

Nekünk vannak ünnepeink és akarjuk is hogy legyenek! . . . Bárcsak ezen ünnepek arcáról le ne her-vadnának azok a rózsák, melyeket a hálás emlékezet fon! Bárcsak ugyanazon poézissel, ragaszkodással, orthodoxiával, régi, elkophatatlan hit melegével ragaszkodnának a keresztények az ő ünnepeikhez, mint aminő szenvédélyes munkakésszéggel kellene a keresztény katolikusnak a munka napjait annak szolid és kemény napszámjába beleállítani. Mint a munka napjait szent és integer napoknak kell tekintenünk, úgy kell az ünnepnapok szentségének és integritásának az egészéhez a keresztény katolikusnak lelke egész átadásával simulnia, mivelhogy a mi ünnepeink a hálás emlékezés napjai. Amen.

6. Az egyházi év programmja.

Aki valamennyire ismeri a keresztény irodalmat, értem alatta nem a. ma és tegnap sokszor efemer értékű termékeit, hanem máig terjedően mindazt, amit az előző századok érdemlegesen és maradandónak kitermeltek, — az előtt ez a cím: Krisztus követése, nem ismeretlen. Tiszteletreméltó Kempis Tamás súlyos, kemény, tartalmas igazságoktól tele könyvet írt arról, mi módon kelljen és lehessen az embernek nemcsak túnödnie Krisztusról, nemcsak bókolnia előtte, nagyszerűen és kiválóan megstilizált kifejezésekkel holmi többé-kevésbbé szegényes és beteges hódolatokkal adózna neki, hanem könyvet írt arról, hogy miképen

kelljen azt a nekünk csodálatosnak, szentnek, Istennek tudott és vallott Krisztust megmintázni, magunkban utánozni, követni.

Amit Kempis e könyvben megírt, annak a jelszavát sok századdal előtte világgá kiáltotta Szent Pál: — öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust! (Róm. 13, 14.) Vegyétek fel, ne álljatok meg, ne rögzödjétek alatta, ne a felpillantónak, az égbe kacsintónak és pislogónak nézésével álljatok meg mellette, mert az nem kereszteny katolikushoz illő dolog, hanem öltsétek magatokra Őt . . . Vegyétek magatokra azt, ami rátok való és amit rátok szabott . . . nemcsak azt, ami nektek jó . . .

Krisztus élete, ez a nagy élettevékenységek sorozata, azok a megnyilatkozások, rajzolatok, képek, erkölcsi hegyek és völgyek nem azt célozzák, hogy ámulj világ, hanem minden azért lép benne előtérbe, azért érzékelhető benne és érezhető ki belőle, hogy azt ti vegyétek és magatokra vegyétek, ne magatok mellé, ne magatok elé tartsátok holmi kellemes, illatos nar-kotikumképen, nem azért, hogy Krisztust élvezzétek, magyarárnak mondva: ne nyalakodjatok ezeken a fenségeken és szépségeken, hanem azért, hogy legyen mibe öltözködnötök, legyen erkölcsileg hogyan és mi módon ruházkodnotok, hogy tudjatok természetfelettien érezni és gondolkozni . . .

Feladatnak ez nem csekélység. Vállalkozásnak ez nem közönséges. Mindenesetre teljes kizárasa a pilla-natnyi sikereknek és érvényesüléseknek. Ez egy egész életet felölelő, lefoglaló kemény munka!

Részleges magunkraöltésekre van bennünk haj-landóság: — amire mi adunk patentot; amiről meg-állapítjuk, hogy nekünk való . . .

De minden kell vállalnunk, az egészet, a teljes Krisztust!

Az egész krisztusi eszme- és gondolatmenetet, hadi-tervet, életfilozófiát, világnézetet!

Itt le kell mondanunk az eklekticizmusról, arról, hogy a maga önös egyéniséggel és teljesjogúnak hirdetett alanyiságával sajátítsa ki azt, akkor, ott és annyit,

amennyi jólesik, ami ízlik. Egészen kell vállalni Krisztus eszmemenetét, mely egyenlő az ember rekonstrukciójával. Egészen vállalni kell az egész krisztusi aszkézist, mely az embernek, e dekadens embernek megnevelését jelenti, realizálását minden irányelvnek, melyeket Krisztus a magáénak vallott azzal a következetességgel, mely az övé, amelynek kezdete Betlehem, s vége a Kálvária. Nem is vége! Kifejlődése, koronája az a felülemelkedés minden földi vonatkozáson, mely a megváltó Istenember felfeszített alakján látható . . .

Ezt egyénileg magunkévá tenni, ebbe magunkat beledolgozni, ebbe a munkába beleállni, ezt jelenti: — öltsétek fel!.. . Ez az, amire Kempis nem érezte az emberiséget elég tisztánlátónak, műveltnék, hogy azt egy mondatbeli felszólítással megértse. Ezért leült és írt egy könyvet, a Krisztus követésének mesterségéről, művészetről: és tételről-tételre elmondja, mitől kell az embernek elszakadnia és mire kell magát rávetnie; mi az, amit rabiátus akarattal kell letépnie magáról, s amire halasztást nem tűrő fanatizmussal kell ráesküdnie. Mert fanatizmus kell ide! A lity-loty, a hideg-meleg, a változó, a jellemtelen, a magukból kivetkőzni nem bírók alkalmatlanok erre! Egy ekkora nobilitásra, egy ilyen teljes és egészen következetes és az egész életre kiterjedő vállalkozókézségre valami nagyszerű jellemesség, nagy fanatizmus kell! Ezt próbálja adagolni Kempis . . .

De az ilyen könyvek, az ilyen vállalkozások, mint aminő az övé is, úgy látszik, legalább a gyakorlat azt mutatja, hogy nem megközelíthetők az emberiség számára, mert idők jártában kialakult kivirágzásai annak, aminek már ő előtte is és határozottan előtte is, mint teljes világosságban álló tanegységnak az akaró és vágyó emberiség előtt kellett lebegnie . . .

Tehát el kell vonatkoznunk az ilyen aprólékosan kicsiszolt, részletesen egyéni műtől. A mindenki számára szánt, a kezdet kezdetétől kifejlett programmot, a világkiáltványt akarjuk látni, azt a nagyszerű képet, amelyik bennünket odavezessen részint az elé a követendő Jézus elé, részint elég hozzáankszabott és eléggé részletező

legyen ahhoz, hogy mi azt a művészetet megcsinálni tudjuk.

Ezért lön, hogy az Egyház, amely Krisztus és a lelkek üdvét megvalósító programmjának intézményes véghezvivője, a lelkekhez közeledő minden berendezkedésével Krisztust mutatja nekünk . . . Öltsük magunkra! . . .

Ez az Egyház az emberek nagy tömegének mindig és mindenütt a lélekvilág eme centrumát, Krisztust mutatja: életét pergeti el előtte — nem akarom profaniázni! —, mintegy filmen berregteti le előttünk. A történelmi húség azon odaadásával, mellyel az evangélista megírta azt, amit Krisztus maga életéből szánt nekünk azzal a húséggel, mellyel ennek az evangéliumnak minden betűjét őrizte, felvonultatja előttünk a mi életünkhez mért, szabályozó rendszerébe, az év 365 napos kerék-peremén alkalmazva mindenzt, amit az Üdvözítő életében bennünket megragadó, megszentelő, átalakító, üdvözíteni hivatott tevékenysége, szereplése, munkája, kínya, verítéke, halála, megdicsőlése csak feltüntetett, így alakul ki az ú. n. *egyházi év*, mely bővül, módsul, tartalmasul, nyer kifejezésben, csöndes, rejtelmes, sejtelmes érzelmekkel és gondolatokkal telített gazdagásgban, így alakul ki az a 365 napos kurrikulum, időszak, melynek minden napját az elközönségesedés veszélyétől kell óvni, akkor, mikor a nobilis, a szép, a fönséges, az eszményi, az isteni, de mégis az embernek szánt szépséget odaállítja eléje, — titkon? Nem! Nyilvánosan: — *inspice et fac secundum exemplar!* Nézz rá, nézd bele magad, vonulj bele, temetkezzél, sordódjál bele mindenazzal, ami szemlőlő, érzéklő, értő, alkotó érték benned, és ha teleivakodtál belőle, azután térij önmagádba vissza és kezdj el cselekedni...

Ez az egyházi újév. Eltérően a polgári új esztendőtől, amikor az emberek buékot mondanak, hazudnak egymásnak és a mellett rontják egymás boldogságát. Ez nem kíván, hanem provokál. Ez nem hazudik, hanem figyelmeztet. Ez nem vájkál a szavakban, hanem ráteríti az emberek lelkére a szükségességet; mert rongynál, hul-

Iánkat romlásba hajtó kölöncöknél sokkal szükségesebb, hogy a lélek ne legyen pucér, silány, aszott, tönkretett, ösztövér, megfagyott

Öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust! De ne; úgy színészek módjára öltözködjetek bele, hanem egy élet szerint! Krisztust, ki érettünk születik, ki nekünk születik, ki érettünk dolgozik, érettünk és velünk fárad, szenvéd, megdicsőül és ki elküldi nekünk a Lelket.

Öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust! El ne közönségesedjetek! Fel ne szíjon ez az élet, melynek két összetevője a vér és sár; s ezekből adódik az az átkos eredő, melynek neve dekadencia, züllés.

Jézus életét adja az egyházi év.

Ezt fogjuk elemezni, bogozni. Addig is vigyétek el, — mit? — mint vezérgondolatot, mint tetőbokrétát, mint az emberi önzés kapufélfáját bedöngető buzogányt: — Öltsétek fel az Úr Jézus Krisztust! Amen.

7. Az egyházi év kerete.

Ez a megszólaltattam evangélium bevezeti az egyházi esztendőt, az adventet, az úrjövetnek idejét. Az Egyház gyakorlata az a lélektani és mély tárgyi érzékkel kialakult eljárásmód, hogy az embernek a vallásos gondolatokra eszmélését, öntudatos foglalkozását eseményekhez fűzi, melyek épp az emberi lelkek sorsa érdekében Jézus megtestesülésével, szóval a megváltás nagy és egyetlen ügyének megindításával vannak szerves kapcsolatban.

Az Egyház lelti életének, egész berendezkedésének, tehát élete rendszerének a tengelye is, de a középpontja is, hajtóereje is és fegyelmező, szabályozó ereje is: — Jézus Krisztus. Maga az élő Krisztus. De nemcsak amennyiben az Ő fenséges életét mutatja, hanem annyiban is, hogy amint mi, reá, értelmes észssel gondolunk és az érző szívnek ragaszkodásával kapcsolódunk: ez az emlékező és ragaszkodó hálás szív ugyanannak a Jézusnak is szól, aki szakadatlan életet él az Egyházban. Ugyanennek a Krisztusnak történeti életét, melyhez a

megváltásnak a lebonyolítása fűződik, tartja az Ő leg-nemesebb, legszentebb reminiscenciái között, ezekhez ragaszkodik a hálás szívnek köszönnettől párás lelkületével.

Ennek a Jézusnak, aki az Ő történelmi életét leélte, s aki a megváltás tényeit végigpergette élete folyamán, ennek az emlékezete és felfrissülő tényei, egész élete tartalma adja az egyházi év tartalmát is, mely két különösen előterbe lépő, személyi cselekményéhez fűződik: Egyik az Ő belépése, beköszöntése a világba, tehát a megtestesülés titkának valóra válása Krisztus születésében; a másik a földi élet, az istenemberi életnek áldozatos munkája egész a «*beteljesedett!*»-ig menő tevékenysége, kapcsolatban azokkal az érzelmi momentumokkal, melyek az utolsó vacsorához fűződnek.

Az Úr születése és szenvédése, alázatos emberré levésé és megdicsőüléssel kapcsolatos kivonulása, a *karácsony* és a *húsvét*. Ez a két kimagasló nagyszerűség, a naiv és a tragikus események centruma. Az örvény egy-felől s a csendes lakás másfelől; rohanó pusztító ár itt, csodálatos naivság mélysége ott, s az óriási csend, melybe beleszáll a könyörülő szeretet a maga melegével, szépségével, nagyszerűségével...

Ez a kettős tengely az, amelyre az egyházi év tartama ráhelyezkedik. Mindkét ünnep pszichológiája, erő-műtani cselekménysorozatának gyűrűzete, — mert a karácsonynak és a húsvétnak is megvannak a maga lélektani és mechanikai sajátságai, amik a lelket hangolják és az embert átalakítják, amik a szívet simogatják és a lelket tisztítják! — mely dübörgő erővel sziklákat görget, elhomályosítja a nap fényét, mely csodákat vonultat föl, mint beszélő és térdre roskasztó argumentumokat, ki összetöri és megsemmisíti a világot . . . ez a két momentum: emlékezet és köréje sodródó és elhelyezkedő kialakulás, preparálódás, a titkok titkának valórválas révén megművelődés és átalakulás . . .

Ez az, amit a kereszteny lélek az egyházi éven belül átél, melyhez mi az advent hangulatával vágyakozunk!

Ebbe az adventbe alakul át a vajúdásra, bizalomra,

emelkedésre felsíró, elátkozott és megviselt nemzedék a pusztulásból, a keseredettség éjtszakájából ki és fel az Isten felé, a jobb világok felé, a sugárzó nap felé! Ez az, ami odavezeti lelkünket a jászol elé, hogy tanulságaival és pozitív gyümölcseivel magunkat megtáplálva rójuk tovább életünket! . . .

Az egyházi év első szakasza az advent időtartama. Ez alatt azt az értékes időtartamot foglaljuk össze, amelyik egyezik talán, de minden esetre egy síkba esik az emberekben azzal az idővel, melyben a természetfeletti igazságok megértésére oly bőkezűen szór kegyelmeket az Isten. minden ember, aki lelkileg, kedélyileg, benső világát tekintve a természetfölötti élet világába meg-hivatott, mind ebben az időben termékenyül meg lelkileg, az advent alatt, a várás perceiben, az emberi szív foganásának időtartamában, mikor koncipálunk, mikor megtervezzük magunkban a könyörületnek és a leeresz-kedésnek isteni módját. . .

Milyen idevágók azok a prófétai megállapítások, melyek a blázírt, az unott, fáradt, torpadt, fonnyadt lelkű embernek, az enervált, dekadenciába beleszédült embernek, a világosság angyala mellé fényben idehelyezett embernek kiégett lelki világába odakombinálj à a Kisdednek, az ártatlannak, a naivnak csodálatosságát!

Mi lehet az, ami a váró emberiséget valahogyan még hangulatossá tudja tenni? Az az új, a friss, a meg nem romlott életnek, egy kisded, egy új jövevény alakjában feltűnő, attraktív vonzó megjelenése! Kiélt emberek, megviselt emberek, valahogyan kiáltanak a könyörület után. De úgy érzem, hogy elmegyünk mellettük. Mint az élet nyomorultjai mellett (evangéliumi kifosztott utas!) . . . Esetleg szörnyülködünk rajtuk, de elhúzunk mellőlük . . . Azonban a fejlődő élet mellett megállunk, akik a szépségnek, a bájnak megértői vagyunk.

Ezt jelenti az advent! Kilátást. Biztatást. Bizakodást. Reményt. . .

A másik, ami az Egyház életének rendszerében mint tengely, mint rögzített pont szerepel: — *a húsvét*. Az Üdvözítő fellépése azon munkatérre, amelyikre

nekünk, szegény embereknek csak a sóhajaink érnek fel, csak az utánzásra képtelennek nyögései hatnak el . . ., amely munkatérről hangzik a nagy szó, hogy: minek-utána fölmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonzók . . . (Ján. 12, 32.)

Tényleg egy mozgatóerő hatása alá kerültünk, mi mozgásra képtelenek! Tényleg, mi ilyen nagyszerű felvonulásnak lettünk besorozottjai, de nem mint vezérek, hanem mint valami vonzó halalom alá került tényezők! Ez az, ami az Úr cselekvésének, passiójának színteréről idevilágít hozzánk és betölti az eseményeket hetvened-vasárnaptról pünkösdi utánig . . .

A hét hosszú hétre terjedő *nagyböjt* voltaképen hangsos szomorúság, böjtös önfegyelmezés, letompulása mindenek, ami az emberiség életének hejehujás, búfelejtő zaja volna. Ez a másik nagy tény, mementó, szent megemlékezéseket kiváltó vonás, melyeket az Úr von bele az emberiség lelkébe a sajátmaga életének akcentusából. Ez az a másik gócpont, melyik körül az egyházi év élete elhelyezkedik. Ez az a tanulságos időszak, a gyakorlás időszaka. Mindazt, amit önmagunkbáteréssel mint programmot kiválasztottunk, azt ezen az időszakon át az élet gyakorlatába visszük. Ez az, amire bennünket, a vitézkedő, küszködő Egyházat, mint egy tágas Mars-mezőre, Rákosi-gyakorlótérre kihív a lelkiismeret kommandója, a kötelesség parancsszava, a kereszteny lelkület öntudata . . .

Ez az egyházi év: — a Krisztussal foglalkozás, a Krisztusba elmerülés, a személyén való függés . . .

Igaz, hogy kiegészítő részekkel! A Boldogasszony, mint porta speciosa, díszkapuja az Úr eljövetelének . . . így tűzdeli meg az Egyház az évet a Boldogságos Szűz Mária ünnepeivel, melyet aztán kiegészít még azoknak a sok harcot megharcolt, a hitet megőrzött, a futást bevégzett hőslelkeknek ünnepével, akikben nem az emberit keresi, nem a miénknél nagyobb szégyent, becstelenséget, gyalázatot, hütlenséget, hanem akikben, mert lelkileg meg nem törtek, felettünk hősies méretekkel küszködő isteni méltánylást, szeretetet celebrálja, szemben a

romokkal, a kerékbetörtekkel, akikre olyan könnyű ráismerni ...

A tisztelet szól a nagy karaktereknek, a vállalkozóknak. Ezeknek az emlékével tűzdeli meg az Egyház az évet. Ezeknek a sok sebhelyet szenvédett keresztenyeknek az emlékével egészít ki azt a nagy együttest, melynek bevezetője az újév, a mával.

De mert mindenhol belép, avatkozik, szól, magához közelhoz, tele kell hogy legyen színnel, hatással, az Egyház is mindenhol, ami egy egyházi éven belül lejátszódik, vonatkozzék bár magára Krisztusra, a Szent Szűzre stb. plasztikusan iparkodik liturgiájában elénkállítani, mindenhol hangulatokkal méri, melyekkel bennünket akar telíteni azért, hogy a nagy történetek szemlélete nincs elgondolt, de átélt valamivé is váljék. Innen van az, hogy az Egyház az advent idejét a penitencia hangulatainak szenteli: violaszínt ölt, elcsitul a Glória, a lelkek húrjaira szordinót tesz. Mintha ezt mondáná: — most ne gyönyörködjétek; most szomorkodjatok; most a mélybe nézzetek, most Keresztelő Szent János lelkével próbálkozzatok sajátmagatok hepe-hupáit lehordani. . . . tartasok bűnbánatot! . . .

A nagy események lezajlása után fiat applicatio, következzék az alkalmazás. Az Egyház külsőleg is kifejezi, mikor a vállalkozások emberét zöld színnel, a remény színével ráakarja bírni arra, hogy próbálkozzék, erőlködjék, hogy alakítsa ki magában a mintaképet . . . , melyre mondja az Úr: — kedvem telik benne! . . .

Látjuk és tudjuk, hogy az Egyház az ő gyönyörködő hangulatában, verőfényében magára ölti a szellemi megkeresztelődésnek szép színét, melynél szébb nincsen: — a fehérét. Látjuk, hogy mikor megemlékezik fiairól, hol ebbe a tündöklő fehérbe, hol pirosló vérre emlékeztető színbe öltözködik és megköszöni az Istennek azt, hogy az Egyház élete mellett emberek szerepelnek argumentumképen . . .

November másodikán feketébe öltözködik ... Az Egyház a nagy eseményeket nem hagyja a maguk száraz messzeségében, hanem azokat megcsodáltatandó ide-

hozza őket és felöltözteti, körülveszi bájjal, kellemmel, szépséggel, megfelelő hangulattal...

Ez az egyházi év szükreszabott kerete. Ebbe az egyházi évbe lépünk bele azzal a négyheti időszakkal, amelyiknek tartalmát, jelentőségét, egész lelki mechanikáját a jövő vasárnap lesz szerencsém veletek megismertetni.

Addig is tudjuk azonban, hogy az Egyház az emberrel teljesen azonos életet él, sőt az ember előtt él. S hogy ezzel az Egyházzal egyetértően hasonlót erezünk, ringassuk bele a lelkünket a Roráték hangulatába, abba a csábos, bájos, csodás, páratlan, meleg, egyetlen, karácsonyi hangulatba, melynek lágy, szelíd, párás szelét ki erezzük az advent felhívásából: — emberek, javuljatok, szépüljetek; gondoljátok meg, hogy a ti lelketeknek egy karácsonyi jászolt, minden lelki szépségek karácsonyfáját kell körülrajzania, hogy megszülessék lelkeket mélyén sok kínlódás, várakozás, bánat és tengerszomorúság közepette Az, akit nem a nemzetek, hanem a ti szomorú, sajgó, vesződő lelketek edepve vár. Amen.

8. Az advent.

Hallottuk az Üdvözítő ajkáról a bizonyságot János felől. Azt a bizonyságot, amelyik ékesen szól és súlyosan erősködik a mellett, hogy az a hivatás, amelyet az egészen különös életű és a többiektől eltérő és elütő cselekedetű János betöltött, az a hivatás nem minden nap, sőt annyira nem, hogy az Üdvözítő az ő angyalának, küldöttének, hírnökének nevezi, ki nagy célt szolgált, melyet az ember önmaga, egyedül, minden önszeretete dacára, minden önmagából kiinduló és önmagába visszatérő aktivitása dacára sem csinált meg addig, s az Üdvözítő azt látszik megállapítani, hogy meg sem tudja csinálni...

S mert az ember ennyire terhelt egyrészt és sajnálatraméltó másrészt, még a prófétánál is nagyobb szellemnek kell le- és beereszkedni az emberi lélekbe — sőt azt el kell foglalnia és meg kell termékenyítenie érzésre

és gondolatra —, mely az eddigítől eltérő és elütő. Azt az embert, akihez nagyon szól az írás szava: — tempus est jam de somno surgere . . ., itt az óra az álomból fölkel-nünk, (Róm. 13, 11.)

János személyében és tevékenységében, szóval abban a jelenségen, ami ő és abban a történésben, ami az ő élete, adva van a keresztény katolikus Egyház adventjének, az úrjövetnek ábrázolása. Adva van előre-vetített volta annak a négyheteres kapcsolatnak is, amelyet parusia, előkészület, karácsonyra való előkészület néven beiktatva visel az Egyház élete sok-sok száz éven keresztül . . .

Már az első század homályában feltűnik egy, mondanám, megérzés, egy ihletszerű, egy megvilágosítás-szerű tudat vagy tudatosság, amellyel Galliában (ma: Franciaország!) beillesztik az Egyház hivatott vezetői az úrjövet, az advent, a parusia kötelezettségét az akkor elrendelt heti háromnapos szigorú böjttel. De ne fogjon meg bennünket ez a külsőség, ez a dologi, anyagi cölöp-zet az advent alakulatában, mert a lényege a dolognak nem ott fekszik, hogy egy szükségképen kialakított testi megfegyelmezéssel, koplalással emelkedjenek fel a lelkek addig a magaslatig, amelyre karácsony szükség-kép megkívánja, hogy emelkedjünk. A dolog lényege mélyebben fekszik és magasabbra hág. Le a szívig és föl az értelemig, összekapcsolva mindenkitő tényeit, hogy a gondolkodás és érzés, a szeretet és hálás ragaszkodás, az átértés mélysége egy teljesen önfelelt és mégis öntudatos önáradást tudjon belőlünk előhívni . . .

Az ősi adventnek csakúgy, mint a mai úrjövet idejének szárnyacsapása örömet és szomorúságot, mély-séges penitenciát és ennek a nyomába hágó képzelhető legnaivabb, legzavartalanabb örömet van hivatva kel-teni. Ez az advent kapcsolata: mély megbánás és nagy fellendülés! Valami csikorgó, alázatos emberi beismérés a romlott múlt felett, melynek csak egy orvosa lehet: — a könyörülő Isten! S mikor eddig eljutok a beisméréssel és megalázódással, ugyanakkor tudatára jövök annak, hogy ez a kalkuláció, mely ad absurdum vitte le az én

eddig élettevékenységemet, mely megállapítja azt, hogy itt nagy és erős vontatóra van szükség — aki és nem amely és nem ami! —, aki a kátyúba jutott világot, ezt az értelemben és érzelemben megfonnyadt világot minden tényezővel kiemelje ebből a mélységből; a kalkuláció valóraváltása, realizálása, egészen tisztán bon-takozik ki előttem, mert az ígéret embere az ígéret asszonyán, mint diadalkapun keresztül vonul be az életbe: — embernek, de hogy a katasztfális esemény még egyszer meg ne ismétlődjék, Istenembernek . . .

En és mi mindenáján, megtöröttek és agyonviseltek akaratban, értelemben, érzésben porig alázódva beismérjük, tudjuk, hogy ezen a nyomoron és szégyenen nem mibelőlünk való valaki, hanem egy kívülről közelítő segíthet csak. Jön és közelít felém az ígéret embere, a magzat, az új vessző Jessze törzséről az ígéret asszonyán keresztül, kinek az anyasága is magasabbrendű, mint a többieké. De mert az ígéret emberi módon és emberségesen közelít, immunizálni kell az újabb veszedelem szükségszerűségének terhe alatt nem Őt, hanem minket. A mentesítés elemi formája és módja a divina natura, az isteni természet, mely az emberig leereszkedik s nem semmisíti meg, nem szívja fel magába, hanem tartja, hogy az az emberi természet, mely egy krízist ki nem állott, ebben a Krisztusban ne kerüljön veszedelembe . . .

Méltóztattok érteni ezt?

Miért kell az emberiségnak istenemberi Megváltó? . . .

Képtelen elem nem szül képesítő elemet. Itt minden szív beteg! Omne cor maerens! minden fej csüggeteg! Ezek önmaguktól felegyenesedni nem tudnak! . . . Az (ígéret Embere) az ígéret asszonyán keresztül megfejelve, megnagyobbítva, magasztalva, állandósulva jön az isteni természet révén.

Ebben adva van az advent hangulata, színe, levegője, egész akciója, menete, hullámverése, mely egyszer a mélységebe esik, máskor a magasságokba emelkedik. Az advent egész kereszteny világa, mely soha a szomorúságban és bánatban el nem pusztul, soha az

örömben nem mértéktelen, mert mindenkor tudja, hogy mikor nyomorult és nagyon ember, mellette és benne a felemelő Isten. S mikor az Isten felmagasztal, a kegyelmi özönben való felfrissülés által, ugyanakkor felelevenedik a mesebeli Ikarus esete, hogy nem tud és nem lehet a felemelkedés mellett elbizakodnia, mert az emberiség mellett mint árnyék húzódik végig a gyöngeség.

Az adventben ez a penitencia és öröme. Öröm az eljövendő felett, a Közelítő elébe, öröme a Megváltó Krisztusnak, annak a váltónak, kiegyenlítésnek az öröme, amelyiken most még a megviseltség stádiumában szorongok, nyomorúsága alatt vesződök, de jön a Megváltó és segítőm lesz.

Az advent plasztikus reprezentációja annak a fogalomnak, hogy a jövő a remény. minden jövőt váró, minden reményszálba kapaszkodó lelken szorongás, vesződés, félés, bizonyos kisszerűség, megviseltség van, melyet az Egyház violaszínbe öltöztet, mely példázza azt, hogy itt a lélekben hittartandós állapot van, szordinós hangulat van, valami megküzdő lelkes bizalom van, mely nézi a jelent, de a vergődés vonásainak kiegyenlítését, munkáját vezeti be az előrevetett bekövetkező örömnök reménye, mely maga a karácsony.

A mi adventünk ilyen-e? Főképen a mi lelkünk ilyen-e? Rajta van-e a violaszínű penitencia? Rajta van-e ez a szomorú állapot? Ez-e a mi lelkünkben annak a számadó kötelesség nyomán járó tudatnak és felelősségnak a terhe, amelyen egy morális életet élő emberről feltételezhető, hogy érdeklődik a sajátmaga lelki egyensúlya és ismerete iránt? Rajta fekszik-e, elhúzódik-e a mi lelkünkön a köteles reflexió, a meggondolás? . . .

Vigyázzunk és ne felejtsük, hogy öröme, becsületes öröme csak annak az embernek lehet, amelyik önmagába tévre nem fél önmagához nyúlni, önmagába tekinteni. Aki pedig önmagától fél, aki sajátmagának nem néz az arcába, aki minden megenged, minden helyesel, mindenre, amit csinál, saját énjét mintegy odadobja a felelősség tudata nélkül, annak nem lesz öröme, nem lehet öröme akkor, amikor más igazán örvend . . .

Azért kérdem: kimerül-e, megmerül-e a mi morális énünk az önismeret mélyiségeiben? Igényeljük-e lelkileg, követeljük-e magunktól számonkérőn az önismeret utcáiba tévedést, az emeletek megmászását, felsőbb lelki hajlékba való benyitást? . . .

Penitenciázunk-e? . . .

Sokan tán kicsinylően hallják e kérdést. Ámde szegre akasztott lelkiismeret az, amelyik kérdésre kér déssel felel: — minek és minek az a penitencia? Fáznak a penitenciától, pedig az nem kíván semmi más, csak úgy, mint az advent gondolata sem kíván másat, mint az önmagába-nézést és magára-eszmélist. Azt, amely megállapítja azt, hogy Harpagonok¹⁶ vagyunk az Istenkel szemben, fösvény kutyák, akik az Istennek minden érzésükkel, érzelmeikkel, értelmes megállapításaikkal fösvénykednek . . . Ezt beismerve szégyenlened kell ezt, hogy ember erre képes, hogy így képes tenni, ahogy mi csináljuk, annyi ledérséggel, annyi fölületes könnyedséggel, de tán érthetőben fejezem ki: annyi bohém arcátlansággal, mellyel elsiklunk az egyetlen nagy realitás elől, hisz minden összedől, pusztul, senyved, tönkremegy, csak az Isten örök eszménye él folyton és egyre. Üldöz és nyomon követ: ezért mondja a régi egyházyat�ák egyike, Szent Bernát, mikor Krisztus hármas eljöveteléről beszél, melynek elseje a megtestesülés, másika az emberi értelemben a kegyelem révén való behelyezkedés és az ú. n. contra omnes a harmadik, az Isten ellenakciója, hogy áll mögöttünk, meredez mellettünk Ő, aki van. S ha van ember, akinek nincs Istene, azért nem kell, mert az Ő egész léte egy nagy szemrehányás: az Istené, aki van, aki nem ma lesz és nem szűnik meg holnap, akinek ez a merevsége, ez a van-sága, ez a létele, melynél fogva nem hajlik el, nem bujtatható el, nem osztható meg, nem kommandírozható, nem ijeszthető el; ez a merev beillesztettsége időbe és örökkévalósága: — ez az, amellyel az Isten ellenére van az emberiségnek . . .

Ezzel számot tartasz-e és így csinálod-e az adventet egyénileg? Csinálysz-e ezek nyomán adventet magadban,

lelkedben, szorongásban, alázatos penitenciában magadért és magad felett, hogy ebből kialakuljon a jövő?

Erre való az advent. Ezt akarja. Ezt nemcsak jelenti, de ezt munkálja a lélekben. Ezen ténykedésekkel az Egyház közelebb hoz és visz a tisztulási és erősödési folyamathoz. Kedves, szép, megkapó és ami főképen döntő, nagyon üdvös gyakorlat, hogy a keresztyének lelki tisztulással és lelki megújhodással készülnek. Ez ugyan nincs paragrafusokba írva, nem kötelező, de aki munkás adventet csinál, aki azzal az akarattal él, hogy a penitenciát és örömet akarja a lelkén végigpergetni, az ott, a gyónószék szentélyében és az áldozórács előtt köt ki...

Ez az advent!

Az Egyház így csinálja. Hogy eljünk és érjük meg, hogy az «ígéret Embere» az ígéret asszonyán át megérkezve és leérkezve lelkünkig, úgy álljon előttünk, amint akihez a lelkünk így sóhajt: — vonj magadhoz a te keneteid illatával! (Ének. én. 1, 3.) Amen.

9. A karácsony előzménye.

Megelemeztük, hogy mit jelent a keresztyén katolikus emberre nézve az advent. Rámutattunk arra a munkára, amely lelki munkát az advent alatt el nem végezni, mely ténykedést programmatikusan és törvényszerű következetességgel végre nem hajtani nem jelent kevesebbet, mint annyit, hogy e határozottan kegyelmi jellegű időt, vagy ha úgy tetszik időszakot, időtartamot veszendőbe menni hagyni.

Hát hiszen az nem is olyan nagy újság, hogy az ember egyet és mást veszendőbe hagy menni! Nem is olyan szokatlan esemény vagy tünet az, hogy bizonyos előkelő fölényességgel engedünk tönkremenni értékeket és hagyunk kihasználatlanul elsuhanni talán soha többet vissza nem térő alkalmakat! Megannyi embernek az életében minő nagy számmal vannak gyászos és veszteségteljes, ki nem aknázott, elpasszolt alkalmak!

Ha mi ennek a tudatában és bizonyára nem alap-

talanul hangsúlyozottan sajátmagunk előző kárvallásaink alapjára támaszkodva sem emelünk ki az idei adventből ütött-kopott lelkünk számára valamelyes nekünk szánt, nagy bőséggel nekünk szánt malasztot, — ám lássuk! Az Egyház megteszi és megtette a magáét. A kereszteny katolikus hitrendszer értékelésével és felaprózásával dusan és bőkezűen végző krisztusi intézmény az Úr szándékainak megfelelően, felhívott és felhív még mindig a mai vasárnapi evangéliumnak szavával: — egyengessétek, készítsétek ki az utakat, mivel-hogy prope est iam Dominus, közel van az Úr!... .

Ezt a közelséget kétfélekép lehet magyarázni.

Egyik az a fenyedegető Damoklesz-kardszerű közel-ség, amelyikről minden idők embere nem szeret hallani, — sietek hozzátni: minden idők könnyelmű embere! — és úgy szokták feltüntetni, hogy ez az a bizonyos mumus, amellyel az Egyház rémítgeti az embereket. . . Az egyik közelség a minden felsőbbséges, a minden fönséges, fölényesen Úristennék világokat összedöntő hatalma.

A másik közelség azonban, amely most a mi szí-vünkhez érzelmileg és hangulatszerűen esik közelebb és amelyhez céloz a harmadik adventi vasárnap liturgiája, az a mi Megváltónk születésének emlékünnepe hangulatából derül mireánk, mely előreveti már a karácsony melegségét, üdeséget, szépségét, de ami minden meleg-ség, üdeség, szépség felett messzire felemelő és eltöltő érték, azt a megnyugvást és boldogságot, azt az ember-nek szánt megnyugvást és boldogságot, melyre múlt vasárnap is céloztam, mikor az «ígéret Férfiára» mutat-tam rá, aki az ígéret asszonyán keresztül lép be a világba szabadítónak . . .

Közel van az Úr! — így mondja az írás (Filipp. 4, 5.) és az írás szavával így rebegi el a mai szentmisében világszerte az áldozópap.

Közel van az Úr! — ezt kellene éreznie és átéreznie minden gyilkunknek. Ebbe az áramba, ebbe a sodrába a lelkiségnek kellene beleilleszkednie minden nyiunknak. Közel van az Úr!... .

Mindazok, akik nélkülözve, fázva, kínlódva panasz-kodnak és sírják azt, hogy nem érzik az Istenet, nem ismerik az Istenet, nem tudják az Istenet, hogy az Isten nincs velük, bennük, nincs érettük és nincs nekik és az ő számukra, mindeneknek a leleknek, akik ilyen kieletnek és üresek lelkileg avagy telítettek érzelmekben, egy-formán meg kell hallaniok: — prope est iam Dominus! Közel van az Úr!...

Erre a mindenkit megközelítő nekilendülésre, a karácsony ölon való elhelyeződésnek szellemi és lélektani megteremtésére áldozza az Egyház minden erejét. Azok az imádságok, melyekkel teletűzdeli a papi zsolozsmát, az ú. n. ó-antifónák mindegyike: Ó, Jessze gyökere, Ó, Dávid kulcsa stb. mind serkentések, mind fel-sírások, mind extenziói a leleknek, nyújtózkodásai a Végtelen felé, amely Végtelent a maga közepén, in medio nostri akarja tudni és óhajtja érezni az emberiség; az Egyház rimánkodó és kérő nyelvén mindmegannyi annak a rejtőzködő Krisztusnak megidézései hangzanak el...

Lássátok, minél közelebb perdül az idő kereke a karácsonyhoz, annál több van ebből a nagyszerű megérzésből és megsejtésből az Egyház szíve táján; annál többet tör a gyermekei számára ezekből a motívumokból, melyekkel csak egyet akar elérni: — hogy a karácsony éjtszakáján megcsendülő angyali zene ne hideg lelekkel, de legalább a pásztorok kíváncsiságát találja bennünk . . . , akik valami lelki telítettségnak és az előérzésük zsongásának eddig nem tapasztalt különösséggel mondják egymásnak: — menjünk el Betlehembe és lássuk meg a dolgot, melyet az Úr jelentett nekünk! (Lk. 2, 15.) Menjünk és nézzük meg az esetet, tekintsünk bele az események és történések forgatagába és lássuk azt, ami végbement, mert, mert, mert valami történik, a lelek feszültsége, az agy, az akarat, a szív mind sővárog, kiált és szükségei önmagából kielégülés után, a complementum rerum után . . .

Az Egyház így serkenti a lelekkel, hogy menjünk a betlehemi jászolyhoz, mely éppen olyan fából van

faragva, amelyből ki- és felnőtt, mint az a keresztfá amelyre ránőtt és ráedződött, amelyen a nagy Eleget- tevő szerepét beteljesítette . . .

Közel van az Úr! — Ezt súgja, zsongja és énekli a mi fülünkbe és mikor a lelkünk tele van már ezzel az ihletszerű hangulattal, akkor a karácsony kellős küszöbén ezt a telített lelket még egy megfegyelmezéssel is alkalmasabbá teszi vizionárius készségekre, meglátó áhítatokra akkor, amikor a karácsonyt megelőző napon, az előkészület napján, a Megváltó-várás napján, az új embertípus megjelenésének a napján önmegtagadó cselekedeteket kíván tölünk, mégpedig az önmegtagadás uniformisában: mikor az összkereszténységet nem egy egyéni gusztus szerint, ötletesen előkapott, vagy hasonlóan megcsinált, hanem az önfegyelmezés egységeségében, mindeneknak, akik várják az Urat nemcsak exténuait lélekkel, de a megfegyelmezett fizikumnak, az önfegyelmezésben megtisztított, megnemesült testnek az együttesében! . . .

Ez a böjtös vigília gondolata!

Legyünk már egy kicsit látó emberek! Lássuk meg a lelket, a szándékot, a gondolatot, a nobilis formát, az eleganciát, amelyikkel stílusosan, formásán és nemesen a többitől és köznapiastól elütően mintegy kivarázsoltan, elöhívottan várjuk az Urat. . .

A várakozás, a világ, a bolondok házának stílusa szerint ugrándoázásban, tipródásban, izgalmakban, kipirultságban adódik. Az Egyház nem így váratja az Urat, hanem a lélek megdolgozottságában, és a testi fegyelemben. Mennyivel szébb, imponálóbb ez, mint az, mikor mindenki jár és megy, mikor nem látok mászt, csak futkosást és nyugtalanságot! . . . Az Egyház az Urat, akiről mondja, hogy közel van, az utolsó nap küszöbén az önfegyelmezett, a vasba öltözködött, az akarat acélingébe és lemondásba öltözködött megtagadottságban várja . . .

En ebben egy nagy gondolatot, nagy stílust, hódolatot; látok, hogy akkor, amikor a lelkemet az úr jövet vasalójával simára tégláztam négy héten keresztül,

akkor azon a küszöbön, amelyet az Úr átlép, az ember lelkileg nevelt lelküettel, a fizikum diszciplinázottságával álljon várakozóba ... Ez a karácsony vigíliájának a gondolata! ... Ez a motívum rejlik a december 24-ének keresztes, böjtös napjában!

(Itt mondom meg zárjel között, hogy az új egyházi törvénykönyv, ha a vigília vasárnapra esik, a böjtöt felügyesztí, törli!)

Az előkészület tehát lelki kisimítás és testi megfejelmezés közös harmóniája. Ez jelenti az Egyház részéről a lelkeknek az úrjövetben való megdolgozását. Lássunk még valamit abból, hogy ezen az előkészületen, mely már a közvetlenül jövő Úr Krisztus megbecsülése, ugyanez a megbecsülés a karácsony ünnepén is valamiféle formában megnyilatkozik az Egyház szertartásai közt. Ez a megbecsülés magát a történelmi időpontot hegyezi és emeli ki, amelyet a mi Urunk születési eseményének emlékével környezünk: — az a bizonyos éjfél, amelyen az evangélium angyala jelenti a megtestesülést. Az éjféli mise, mely az Egyházban régi, megszámlálhatatlan évszázadok óta dívik, az a hangulatosság — mert mi csak ennek látjuk! —, mellyel körülzsongja az Úr születését, az a soronkívüli mód az ünneplésben Urunk születésének megbecsülését jelenti.

Aláhúzom, ismételem és nem szűnöm meg hangsúlyozni: — karácsonykor nem megünnepelni, nem örülni, nem érzelmekkel eltelni kell, hanem Urunk születésünnepének emléke iránt megbecsüléssel eltelni, ezeket az emlékeket és ezt a megbecsülést felfrissíteni és kiegészíteni, újradolgozni kell! ...

Az az éjfeli mise, melyhez oly sok kegyelettel és vonzódással ragaszkodik a keresztény nyilvánosság, az ennek a megbecsülésnek legyen a kifejezése ép úgy, mint az a körülmény, hogy az Egyház minden papjának Krisztus hármas születése emlékére három szentmisét enged mondani.

Ha az Egyház így gondolkozik, ilyenek a szándékai, ha ez a technikája a karácsony megbecsülésének a veze-

tésre hivatott tényező részéről, kérdem: — nem kell-e a mi lelkünkben is kialakulnia egy ilyen bensőséges megbecsülésnek? Nem kell-e nekünk is eltelnünk hálás köszönettel, hogy egyáltalán van az emberiségnek karácsonya? . . .

Az Üdvözítő, az «ígéretek Embere», talán épp azért lopakodott be — hogy szabadjon ezzel a kifejezéssel élnem! — azzal a sajátlagosan egyszerű bevonulási módszerrel az emberiség közepébe, hogy ennek az egyszerű és feltűnés nélküli rezidencia-foglalásnak minél egyszerűbb, kisszerűbb, minél emberibb, annál nagyobb legyen a visszhangja a mi lelkünkben. Kérdés: — vajon ez a visszhang végigzengi-e a mi karácsonyi hangulatainkat? . . . Kiváltja-e pl. a mi lelkünkben is, amit kiváltott az én rendalapítómnak, Assisi Szent Ferencnek a lelkéből, aki elsőül készítette el az ő rendtársaival azt a népszerű szokássá vált és templomainkban is elhelyezni szokott jászolt, amelyik mellett ő éjfeli misét mondat, s amelyen ő maga is mint szerpap szolgált vala? . . . Kicseng-e valami megértéses ragaszkodás ahhoz az egyszerűséghez, ahhoz a nagyszerű leereszke-déshez, mellyel a Krisztus, az ígéretek embere, tehát az Istenember megközelített bennünket, a nyomor, a számkivetés, a szégyen, a kegyelemtelenség fiait, hogy kegyelmet hozzon a mi lelkünkbe . . .

Assisi Szent Ferenc úgy érezte, hogy a karácsony hangulatát meg kell jelenetezni szcenikusan csak azért, hogy az ember eszébe, lelkébe mind jobban belevésődjék az, ami történt. . .

Lárm, ha a mi lelkünk annyira üres, szellemünk annyira ványadt, hogy mi nem tudunk ilyen beégetés, beedzés révén hangulatot nem kelteni, de állandóan a felszínen tartani a megbecsülő értékelésről, a karácsony és annak eseménye iránt, ó akkor hogyan tudnánk mi el- és felvergődni ama magaslatra, amelyikre a karácsony kikezdésén át a beteljesedésig eljutott. Aki ott a mellét akarja verni a kereszt tövében, aki ott le akar omlani, annak itt kell kezdenie a pásztorok, a három szent király között, s azok miliójében kell meg- és fel-

találnia önmagát, mert aki nem tud lélekben naiv lenni önmagáért, az tragikus sem tud lenni önmaga roncsain, az tragikailag sem tudja összediszponálni magát Krisztus-sal..

A keresztenység, az ember lelkének közeihozása Krisztushoz itt kezdődik a jászol mellett. Prope est iam Dominus! Közel van az Úr! Ez a helyzet, ez az eset közelebb van hozzánk, mint a Golgota. Próbálunk meg odakúszni az Úr mellé, aki a karácsony egyszerűségében, kedvességében és semmi megerőltetést nem kívánó közvetlenségen jön hozzánk, jön felénk. Amen.

10. Szent István vértanú, Szent János és aprószentek ünnepe.

Immár a karácsony fénye, az Úr születésének eseményével kapcsolatos hangulatok nyúlnak bele a lelkünkbe. Ne tagadjuk: — ami az advent elején és derekán még megülte a lelkünket, az a bizonyos szomorúsággal elegyes fájdalom, az mintha hüledezőben volna. Mint mikor az égen úszkáló felhők foszlányokká szakadznak és kikimosolyog mögöttük a napsugár, ilyenformán alakult az ember lelki arculata annak a közeledésnek a hatása alatt, mellyel mi az Üdvözítő születése felé diszponálódunk lelkileg.

Abban a beszédsorozatban, melynek fonalán az Anyaszentegyház szertartásos berendezkedéseinek egyes részletével ismertetlek meg benneteket, az utolsó, a múlt vasárnap megbeszélés, szemetek elé állította magát a karácsonyt. Bizonyára nem azért, hogy magának az adventnek karácsonyra előkészítő hangulatát szüntesse meg, de, sőt inkább nagyon is azzal a célgondolattal kihagyevze, hogy mikor magát a karácsonyt olyan eszmei magasságban látjuk magunk felett, s ugyanakkor közel érezzük magunkhoz, hogy igazán a mi ünnepünknek mondhatjuk, azért a lélek sajátságai, tulajdonságai, mineműsége, sőt ezekből kiáradó nagy megbecsülés, hálá, köszönet, boldogság és örööm, mint pára, illat, ózon szálljon fel a magasságok felé.

Ha én a mai nappal ugyané szertartást magyarázó beszédek során egy lépéssel odébb megyek és a karácsonyi hangulatot tovább szövöm vagy tovább nézek és beletekintek az Egyház szertartást alakító rendszerének a távlatába, akkor közvetlen a karácsony ünnepéhez simulóan három más, a köztudatba átment és a közérzésben több-kevesebb melegséggel átkarolt ünnepet látok, melyek abban a közelségben, amelyben vannak, kitűnő kifejezői annak, hogy micsoda lendületet képvisel az a betlehemi játszolban szendergő kicsi Gyermek. Aki mikor megjelenik a színen, érthetetlen, hogy angyali muzsika övezи ōt; érthetetlen, hogy egy csodás bájú éjtszaka teríti föléje az ō csillagos leplét; érthetetlen, hogy messze földröl királyok keresik. Érthetetlen, mert annyira naiv, annyira kisszerű, igénytelen ez az emberinek látszó jelenség, hogy minden különlegességet, hangulatosságot bizonyos szkepszissel, fej csóválgató napi-rendretéréssel venne, sőt vesz és vett az emberiség nem egy része.

Ellenben ama különlegességek egyszerre más színen tünnek föl előttünk, mikor az ō megjelenésének eseménye mellett látok egy vérstanút, aki vérstanú akarattal és cselekedettel; egy szellemőriást, aki hitet tevő Krisztus mellett akarattal, s cselekedettel; mikor látok egy csomó éles gyilokkal halomra hányt kisdedet, akik vérstanúbizonyságként szenvedtek az áldozat realitásában a nélkül, hogy az ō akaratus és értelmük arra előkészült volna.

Az a pillantás, melyet mi belevetünk az Egyház liturgiájába, azt megérteni, értékelni, kiízlelni kész lélekkel, ezt a perspektívát nyitja meg előttünk. így vezeti, így tisztítja meg azokat a tiszteletadásokat, amelyekkel mi pl. a karácsony másnapján hajtjuk meg az elismerés pálmáját... Mi csak annyit tudunk és ez az, amit megjegyzünk magunknak, hogy az az Egyház, amely tündöklő fehérbe öltözve örömmel celebrál ünnepet, s amelynek nem elég a nappal, de még az éjtszakát is rááldozza, ez az Egyház egy nappal később pirosba öltözködik és otthagyja az előző nap emlékét, esemé-

nyét és valami máshová irányított figyelemmel és egyéb gondolattal és hódolati megnyilvánulással mártírnak áldoz, vértanút köszönt.

Igaz, kevés hajlandósággal az iránt, hogy amit az első cselekedett, arra valamennyinek készen kellene lennie. Inkább azzal a célzattal, hogy a Krisztus születésének emléke a természetfeletti értelmi és érzelmi átalakulásnak olyan nagy kiválását, megnyilatkozását váltsa ki az emberből, amelyik nem sajnálja most már — hogy az Isten sem sajnálta! — az emberi lélek sor-sáért és örökkévaló boldogulhatásának biztosításáért a legnagyobb áldozatot letenni.

Mikor a második isteni Személy emberi természetbe öltözöködve annak a valaminek, amit a mi emberi, otromba kifejezésű nyelvünkön mennynek, túlvilágnak nevezünk, otthagysával és egy egészen alsóbbrendű módnak a magáraöltésével megcsinálta azt a nagy lemondást azért, amit léleknek neveznek . . . Ennek a refrénje semmi sem lehet és kell, hogy legyen inkább, mint a mi bennünk is felkerekedő, szélvész módjára neki-zúduló példátlanul más akarat és akarás, mint eddig, amelyik azért az értékért, amelyet léleknek neveznek, amelynek az értékét nem emberi kóstolgatás, hanem egy szuverén isteni aktus mutatta meg, hogy ennek az értéknek a realizálásáért, szerepettetéséért egy nagyszerű, lemondó, felkiáltó, felajánló készség alakuljon ki magában az emberi lélekben is . . ,

Ez a Szent István vértanú ünnepének jelentősége!

És ha ott áll mellette a következő ünnep keretében Szent János, akinek egy százegyhány esztendős roskatag és elaggott élete valami olyant mutat, ami lemondást és áldozatkészséget fejez ki, mikor az Úr akarata folytán ő sem az András, sem a Péter, sem a többi vérrel pecsételt sorsát nem osztva, mint egyetlen túlélő rója betükbe és sorokba azokat a nagy igazságokat, melyek-ből ki nem pusztítható nemzedékeknek kell elnie lelkileg; azokat az evangéliumban elhelyezett és azokat a csodás hatású, apokaliptikus mélységekbe meghúzódó és magasságokba felemelkedő igazságokat; mikor az

ember látja ennek a léleknek a beléletét, melyet ő a Krisztus szívére ráhajolva termékenyített önmagába, — akkor megérти a másik bizonykodó típust, kiben ott a készség, hogy vért áldozzon, de az Isten máskép akarta és nem vért, hanem gondolatot, érzelmet, hűséget és kitartást kellett áldoznia . . .

És ha e mellé a második mellé felvonultatjuk Ráma fiait és apró kisdedeit, Rachel és egyéb anyák síró panaszának áldozatát, a Heródes gyilkai alatt halomra pusztított kisdedeket, akiket önkényesen, méltatlannul és gonoszul sújtott le a földi trónját féltő, kisszerű ember keze, akkor látjuk bizonykodni egy nemleges argumentummal, a halottak némaságával ható érvvel a még ki nem fejlett, akarásban és öntudatban ki nem csapott életeket és megértjük azt, amit tán eddig csak sejtettünk, hogy nagy, végtelen nagy valakinek kell lennie Annak, aki a külső jelenségek és látszatok dacára, sőt azokba burkoltan jelenik meg a színen, áll az emberiség elé, és mikor eléje áll, akkor ünnepélyes hitelt, a ráesküvésnek ilyen bizonysságát adja, ezeknek az ártatlannul leöldösött kisdedeknek áldozatában, akik a Krisztus miatt, Krisztusért, sőt a Krisztus ellenére szenvédtek.

Kereszteny Testvéreim! Úgy járunk ez előtt a három tény előtt, mint akiket lenyűgöz a nagyság. Mint akik ügyefogyott kisszerűségükben lélekzethoz is alig jutnak. Mint Saul állott, mikor őrködött . . .; mint bármészok, mint gondolatnélküliek, mint a kínoknak szemlélői, de nem mint az esemény megértői. . . Úgy, mint akik egy evangéliumi Jánosnak az Üdvözítő rendeletéből megkimélt, pusztulásba nem hurcolt életét az evangélium bizonysságáért és valódiságáért, valami szerecsés véletlennek, előnynek látjuk . . .

Pedig nem úgy van!

Az Úrnak vele céljai voltak és egy hosszúra szabott életnek megannyi esése és emelkedése, hullámverése az, hogy ez az ember a maga életével és munkájával bizonykodjék az evangélium mellett . . . A Krisztus, ha maga halni tudott is a maga igazsága mellett, élő embereket is tudott állítani. Úgy állunk meg, mikor látjuk a jaj-

veszéklő anyákat, mint magunk is tehetetlenek érzésben és akaratban, akik magunk is pusztulásra érettek, egy zsarnokságnak az áldozatai: a romlott élet, az elferdült elme, az eltompult szív zsarnokságáé, akikben nem szabad semmiképen megszületnie a tiszta világosságnak, a lélek békéjének, kigyúlnia a betlehemi csillag izzító fényének, hanem akikre az éjtszaka teríti rá a szemfödelét, a bűn, az erkölcsi tehetetlenség világának non possumusa, mellyel szemben a kifejtő erkölcsi elvnek ereje nincsen...

Az Egyház az ellenkezőre tanít, figyelmeztet I. Mikor megállít a liturgikus állomások mellett, akkor arra tanít, amit a Simeon ajkai rebegnek a karjára vett isteni Kisded látásakor: — tételett pedig ez sokak romlására... (Lk. 2, 34.) Amekkora öröm, hogy születik, akkora borszalom is, hogy született a Krisztus... Mert amekkora szabadulási áram csap ki a betlehemi éjtszaka sötét mélyéből, époly szörnyűségek, pusztulások, negációk, kárhozatok vannak e mellé a tény mellé kötve...

Ki számára?

Az emberekére, a társadaloméra! Akikre ez az evangélium megállapítása: — in propria venit et sui eum non receperunt... Övéi közé jött és övéi be nem fogadák Őt. (Ján. 1, 11.)

Álljunk meg több gondolattal, több érzéssel a karácsonyi ünnepkör eme három első stációs ünnepe előtt és merítsük belőle azt, amit a karácsony angyali zenéjű éjtszakája fog kívánni nekünk az angyalok énekének zsongásában: — Békességet a földön a jóakarátú embereknek! Amen.

11. Jézus szent neve és vízkereszt ünnepe.

Aki az újévi, Urunk születésének nyolcadára rendelt evangéliumra figyelt, az ma megállapíthatta, hogy az az evangélium a Jézus szentséges neve ünnepére rendelt evangéliummal egyenlő. A magyarázata és az oka ennek az, hogy az év első napja, a karácsony ünnepének nyolcadára az Üdvözítő első nagy megváltói tényének, mun-

kásságának vérrel való megpecsételése, testi szenvedései-nek elseje; a mai nap pedig, mint az ő szent nevének ünnepe, szoros összefüggésben áll a megelőzővel, mert az ószövetségi keretek között nevet az újszülött akkor nyert, amikor azokon a bizonyos szertartási törvényeken átesett volt.

Innen az egy síkba esés a két egymást követő evangéliumi szövegek között!

És itt megállok azzal a kérdéssel, melyet egyiktek-másiktok ajkáról vesznek el: — Hiszen emlékezésem szerint Jézus neve ünnepe valamikor vízkereszt után második vaáron volt? ... Az emlékezés jó . . . Azt látszik tanúsítani, hogy együttéreztek, ünnepeltek, örvendeztek az Egyházzal ... De 1913 óta (X. Pius!) január első vasárnapjai valamelyikén (2-5. között) van! . . .

Ez tán száraz téma, ez talán érdektelen tárgy, de mi itt sorozatos megbeszélésekben iskolázódunk, művelődünk, fölfrissülünk . . ., sőt új meglátást is szerzünk. Aki hívő mivoltában nem közönyös az iránt, hogy a legszentebb kötelességek, szeretet, hála, ragaszkodás, rajongás érzései megfelelő formák között jussanak kifejezésre, az bizonyára nem veszi rossz néven.

Talán felesleges is lesz hangsúlyozni, külön aláfesteni, hogy mit jelent Jézus neve mindenek számára, akik benne bíznak, akik lelki életüket Reá, az Ő csodálatos isteni személyére alapozzák, akik mindeneket, ami benünk hiányos, félszeg, hibás, gyarló, épp Jézus szent személyének televényéből, gazdagságából akarják ki-egészíteni. Valóban, akik így gondolkoznak, azok tudják, hogy kiben bízva, kire építve magasztalják fel a sajátmaguk lelki életét, azoknak jó tudni, ismerni, érteni, megízlelni ezt a szent nevet.

Ez az ünnep a karácsonyi ünnepkörnek utolsóelőtti láncszeme. Ennek a láncnak, ennek az ékkövekből és igazgyöngyökből adódott láncnak csatja az az ünnep, mely reánk fog nyitni, s mellyel a karácsonyi ünnepkör bezáródik: a három király, a vízkereszt, a theofania, az epifania, a kinyilatkozás, a kinyilatkoztatás, a megnyi-

latkozás, az Isten-nyilatkozás ünnepe; mikor t. i. annak a Betlehemben született isteni Kisdednek agnoszkálása, az ő vonzkörébe való belépés történik meg a nagy világ, a messzeség részéről.

Aki az evangéliumot ismeri, az tudja, hogy miközben felkelt napkeleten a csillag és megállott Betlehem felett, amely csillag történetének kegyetlen, szenvedő lelkű nézője vala Heródes, azalatt ennek a csillagnak valami bűbájos hatása, megmozdító ereje, kibillentő dinamikája adódott abban a három személyben, akikre a kereszteny szeretet melege tekint vissza és akiket Gáspár, Menyhért és Boldizsár néven illet a kereszteny köztudat. . . , akik az isteni kegyelemnek, ha tetszik lelki szuggesztiónak — bánom is én, nevezzék annak! —, idegérzsnek, egy önmagukból való kilépésnek, elmozdulásnak a hatása alatt —, gyermeknyelven fogok szólani! — mennek, mennek, mendegélnek valahová, Betlehemnek, mennek valamit keresve, sejtve, akarva és elérkeznek azon hajlék elé, melyben megtalálnak egy kisdedet... És azután egy idillilus, kedves jelenetet rajzol az evangélium, mikor, amelyben több attitüddel, több ügyességgel, több fordulati, mozdulási esztétikával, no meg a keletieknel szokásos adományok előkelő minőségével történik meg a hódolás, a lelki kiömlés, felger jédes, amelyikre az evangélium jellemző szava: — adorabunt eum, imádák Őt, nem is akárhogyan, hanem leborulva. (Mt. 2,11.) Ez a történeti háttér . . .

Ez annak a nagy folyamatnak tengerszeme, mely a betlehemi Kisdedből szava és ereje láncolatán férfiúvá válásakor a világra áradott, mellyel maga elé idézte az emberiséget a vele létesítendő szellemi kapcsolatra, melynél fogva az Isten lehajlik az emberhez és ez fel-emelkedik a mélységek poklából, melyben kínlódik a magasságok Istenéhez ebben a jelszóban: *justitia et pax osculatae sunt, az igazság és béke váltott békecsókot!* . . . (Zsolt. 84, 11.)

Ez a theophania, ez az epiphanía. Ez a nagy mása nélküli megnyilatkozás Krisztus részéről az emberiség észére. Ez a nagy találkozás, ez a kölcsönös fölismerés!

Egyik lehajlik és a maga gyermeki Szívéhez öleli az emberiséget; a másik a fejedelmi bölcsesség és tekintély elismerésére érkezik el, nem oltárokhoz és nem szimbólumhoz, de magához a testté lett isteni Igéhez!

Ezt élénkíti, ha halványodik bennünk, ezt frissíti föl bennünk, ha hüledezőben volna, ezt rögzíti jelentőségénél fogva és történelmi mélységénél és mélyes lelki tartalmánál fogva évenkint a három szent király ünnepe. Ez ünnepnek tárgya még az a mély jelentőségű ceremónia is, amelynek cselekvő szereplője Keresztelő Szent János, szenvédő szereplője pedig az Úr Krisztus. Mikor Urunk folytatolagos megnyilatkozásai során jó néhány év múlva egy másik manifesztációját teszi a maga mérhetetlen, felfoghatatlan lelki szépségének. Mikor a magasságok helyett a mélységeket járja, a fenség helyett az emberi nyomorúság és szégyen fájáig ereszkezik le, s a bűnbánat keresztségét fogadja, a büntudat alatt való megtisztulás procedúráját, emberekhez való önmaga hasonlításának eszközlése céljából magára veszi Ő, akinek nincs szüksége tisztulásra, akinek nem kell bánnia semmit. Mikor az isteni felséget elismerik Benne a bölcsék, itt meg Ő maga mutatja be emberi természetét. A kereszteny hagyomány még egy harmadik jelentőséget is tulajdonít ennek az ünnepnek. Emlékünneppel akar lenni Krisztusnak a kánai menyegzőn művelt első csodájára.

Ez a három motívum szövődik egy hímes szönyeggé, egy gyönyörű rajzú szövetté, amelyiket a magyar közszólás a maga nyelvén vízkeresztnek nevez. Aki ennek a sajátságos elnevezésnek okát-fokát szeretné adni, annak a nyugati, latin Egyház gyakorlatából egy szökelléssel át kell nyúlnia a görög egyház gyakorlatába, és felfedeznie ott január 6-iki kelettel a vízszentelés szertartását, mely később átment és általános közgyakorlattá vált a latin egyházban is a XIII. században.

Ez akarja jelenteni a vízkereszt fogalmát, ez a cselekmény húzódik meg e mögött az elnevezés mögött.

Ugyanakkor van a tömjén, mirha, arany és kréta megáldása is ... Mit jelent ez? Nem babonát 1 Előkelős-

ködő hívek, csak egy kis kegyeletet, valami ragaszko-dást a régi tradícióhoz, a tisztes, gyöngéd vonzalmát azoknak a már-már tünedező múltbavesző időknek gya-korlataihoz, amelyekből mi agyongyötört és lelkileg megfagyott emberek már csak oly keveset őrizünk! Ezek nem furcsaságok, mert ezek mögött a szertartások mögött az értő és látó gyakorlott szem ott látni, ragyogni a múltat, az erős hit világát. Azt a sokat leszólt, de minden becsületet érdemlő orthodoxyát. Látja rajt-ragyogni az őskereszteny régiség patináját; azt a kemény, leverhetetlen emailt, mely megett megkophatatlannul, felszívhatatlan valóságban, szelídseg, türelem, katolikus temperamentum húzódik meg. Tűrő szelídseg, mely tartja a gyeplöt és temperamentum, amely az élet-képesség hőfokát tartja bennünk.

Kívánatos volna, hogy az a zománc ráverődjék, ez a patina megülje a mi lelkünket is és a vízkereszt ne azt jelentse, hogy itt a farsang, járjuk az élet bolondját, hanem azt a nagy visszagondolást és egy nagy hálát, hogy az isteni Üdvözítő nemcsak megszületett, nemcsak egy fenséges isteni mivoltát igazoló cselekményt gyakorolt, mikor karácsonyt szerzett, nemcsak átvillámlott a világon a jóság, szeretet és igazságosság, hanem ez a jóság, szeretet és igazságosság lerögzítette magát az emberek közé akkor, amikor kinyilatkoztatta magát nekik. Amen.

12. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe.

Amikor folytatálagosan megtárgyaltuk a karácsonyi ünnepkört, s a vízkereszt eseményének jelentőségét, akkor ezzel a megbeszéléssel lezáródott az Egyház szertartásának mibenlétét ismertető és a szent időket előttetek fejtegető megbeszéseknek első sorozata: — értem a karácsonyi ünnepkört, amelyiknek előkészítője az advent, betetőzje pedig az az ünnep, melyet vízkereszt néven ismerünk.

A szent idők tárgyalásánál a második csomópontot, a második nagy rovatot a húsvéti ünnepkör szolgáltatja.

Mielőtt ennek a tárgyalására áttérnénk, a közbeiktatódó egynéhány, a közbeeső időszak jelentőségén túlemelkedőleg, ki kell keresnünk ennek a közti időnek testéből azokat a jelentőségteljesebb momentumokat, melyek bennünket megelőzően kényszerítenek, ha a mi szertartástani ismereteinket, fogalmainkat hiány nélkül és a nagy átlag részére elég megfelelő módon akarjuk kiépíteni.

A közbeeső időszak legjelentőségteljesebb kiemelkedő eseménye — mert az ünneplés eseményt födöz, történésre, történelemre utal rá! — a Boldogságos Szűz és az Üdvözítő együttes életéből kiemelkedő mozzanat, melyet február 2. napjához kötünk s vagy *Mária tisztaulása*, vagy *Gyertyaszentelő Boldogasszony* címe alatt ismerünk a mi fogalmaink között.

A karácsonyi és húsvéti ünnepkör közé eső időszaknak a hangulatát — mondhatnám — ez az ünnep adja meg. A várakozásteljes és a hálától teljes hangulat. Tele a szív a köszönettől az Üdvözítő iránt, kit a Szent Szűz karjaira lát odaszgegezve az ő tekintete. Ámde valahogy a lelkünk mélyén ott duruzsol, sír, ajagat egy kívánságokkal teli várakozás: — hát mi is fog történni? Mint a mesteri festők ecsetje alól kikerülő karján, vajjon rögzítve marad-e mindenkorra, vagy pedig fehnövekedvén a gyermek, leszáll édesanya öléből és úgy áll-e bele az élet forgatagába és úgy illeszkedik-e rá a kötelességek sínpájára, mint ahogy róla a zsidó próféták messiási jövendölései megírták? . . .

Miközben az emberi lélek így tűnődik, feltűnik február 2-a és megszólal a Simeon jövendölése. Azé a Simeoné, akit a Boldogságos Szűz a jeruzsálemi templom portikuszában talál, ki egy hosszú, szinte végenélküli várakozásban méri végig nyugtalan léptekkel ezt a szent hajlékot és ki tudja már mióta. S közbe-közbe egy-egy fürkésző pillantást vet a maga diszkrét nőiességében csendben helyet foglaló profetisszára, Anna asszonyra: — hogy hát hozza-e már az idők méhe és rávirrasztja-e az emberiség nagy, panaszos sírása annak a nagy, világot megvilágosító Világosságnak világosságát?! . . .

Miközben libben a kárpit, s karján csodálatos kellemmel az ígéretek asszonya hozza az ígéretek Emberét. Mialatt a pár gerlicét és a két galambfiókát a rituális törvény előírása szerint felajánlja az Istennek, még inkább felajánlja az ő szívéről szívedzett gyermekét. Közben egy melodramához illő, minden tökéletes muzsikának összhangját magában foglaló kíséretet szolgáltat ehhez a szcenikailag is nagyszerű tényhez a Simeon mormogása: — tételett ez sokak romlására és feltámadására Izraelben és jelül, melynek ellene mondatik; a te lelkedet is tőr járja át.. (Lk. 2, 34-35.)

Ez a jelentősége és hajtóereje egyben február 2.-nak.

Megállunk ünneplő lélekkel e mellett az eseményhalmaz mellett. Egy nagyszerű törvénytisztelet a Bol-dogságos Szűz megjelenése a betükbe rött törvény előírása szerint. Sőt valami fenségesebb és emelkedettebb tisztelet, hódolat, az imádás hullámverése az, amikor a gerlék és galambfiókák helyett és ezek kiegészítéséül saját egyszülött Fiát ajánlja fel ajándék gyanánt az Istennek. E mellett a nagy felfelétörés mellett, amelyik igazán meghasogatja az égneket kárpitját, lent szól a diagnosztizáló prófécia, a helyzetet, a fejleményeket, a jövendőt kisillabizáló emberi szó — bizonyára isteni fölismerés nyomán! —, hogy ebből, aki most minden egyéb lélek példájára mint a Magasságbelinek felajánlott, feláldozott édes jelenség az édesanya karján, ebből lesz a Szabadító, Világosító, mindenekfelett legnagyobb tanácsot osztogató Angelus, a nagy Hírnök, aki a világoknak hírt fog tudni adni elfeledett és lehetlennek gondolt igazságokról és kivihetőségekről. S mikor látja Simeon az ő tágrányít szemével, látja a nagy fenekedést, a nagy ellenszenvet, a kiolthatatlan staffaget, a démonikus tilta-kozást minden megszentelődés ellen, látja a nagy vágyat, a beteges szenvédélyt, a nagy, örök perverzitást, mely abban áll, hogy a szentet profanizálni kell, hogy a nálam-nál nagyobbat, magasabbat le kell kényszeríteni magam mellé és magam alá szitokkal, gyalázattal, átokkal, gúnnyal, jelszavakkal, bármí áron, mert itt se az örökké-

valóság, se az üdvösség, se a pokol nem számít, ha én rossz vagyok, akkor legyen mindenki az, ha én profán vagyok, legyen minden közönséges, semmi jobbnak, nemesebbnek, szentebbnek, tisztábbnak, eszményibbnek nálam lenni nem szabad, akkor így szól: — Tétetett ez sokaknak romlására! És mert az ilyen összeütközések, mint amilyen Krisztusé lesz, és mert az ilyen találkozás, mint amilyen a Krisztusé lesz, a nézők közül is és a közelállók közül is megköveteli a maga áldozatát, azért hozzáteszi: — asszony, mondomb neked, a te lelkeket pedig tör járja át!... .

Február 2.-nak, a Krisztus kötelező bemutatásának, az újszültöt életrehivatottságának ez a jelentősége: — nagy elváltozások jára és rosszra és a nagy elváltozások felkiáltójele az a tör, mely a Boldogságos szívét járja át... .

Hogy ez mennyire beleékelődött az őskeresztenyé lélek szellemi életébe, onnan is kitűnik, hogy már a negyedik században vannak nyomai ennek az ünnepnek. Igaz, akkor még csak *occursus Domini* néven. Ha jól akarnám visszaadni, így fordítanám le: az Úr első beleütközése az emberiségbe; első találkozás, amelyiknél igazán tragikus hang csendül ki, nem messzeségből, mint amilyen Rachel fiainak felhangzó sírása Rámában, hanem közvetlenül felette, mikor a Simeon elmondja a keserves jövő szavait... .

Ez átmegy a köztudatba mindenkorban, sőt felszív, fölvesz maga mellé egy másik történeti, szent vonatkozású szempontot, amelyiknek a révén kialakul az ünnep abban a keretben, külsőben, melyben ma is elénk lép. A köznyelvi megjelölés: Gyertyaszentelő Boldogasszony, abból a külsőből veszi ezt az elnevezést, mellyel az Egyház gyakorlata felruházza ezt az ünnepet. Holott ez a külsőség csak járulék (a VII. században adódott adalékok I. Sergius pápa idején!), külső parádéja az ünnepnek, mely egy pogány szokást volt hivatva ki-küszöbölni, hogy azt kiirtsa vagy megszentelje. Ezért átmásította a megtartott körmenetet... .

Ha Urunk bemutatásának emléknapjához keresem a

logikai kapcsolatot az égő gyertya gyújtotta világosság és Jézus között, aki tényleg világosságává lett az embereknek, az emberiségnek, a lelkeknek és azzal, hogy rányitott és rágyújtott az emberiségre egy természetfeletti fény csóvát, a kegyelemnek fény csóváját, s ezzel elvágta a gyökérszálait azoknak a pogány szokásoknak, melyek az ambarvaliákban jutottak kifejezésre . . .

Ha február 2-án van még öröm, ha maradt még a karácsony és az epiphania örömből és azt el nem mosta a többé-kevésbbé bennünket is lázba ejtő karneválnak vidám zaja, ha még nem közömbösítette a természet-fölötti örömet az a világi zaj, az a profán zenebona, amely úgy körülzsong és megejtően ránehezedik nemcsak az idegszálainkra, hanem megüli jóformán az agyunkat is, ha még maradt öröm, akkor február 2-án ezeknek a megemlékezéseknek nyomán kél, melyek a Szent Szűzben is a megváltás megindulása felett nem költői hangulatban, de egy a Simeon lelkéből kialakult borzalmas prófériában ébred föl, s akkor van mód rá, hogy ezt az örömet, ezt a karácsonyi örömet igazán hozzákössük azzhoz a fellobbanáshoz, a kegyelem fellobbanásához, melyet az égő gyertya eszünkbe juttat. Ezzel az Egyház régi, ma már, sajnos, feledésbe menő gyakorlata szerint asszekurálja az ő kereszteny házát, otthonát. Ehhez van kötve az az áldás és szép szokás, hogy egy-egy szál megszentelt gyertyát őriznek a kereszteny otthonok. Miért? Vajjon miért? Kegyeletből? Nem. Ennél többől: — az Egyház áldásához, az áldás hatóerejéhez ragaszkodó lelkületből, mely nem tudná elnézni azt a maga kereszteny lelkületének, hogy amikor a bálványozott édesanya vagy a rajongásig szeretett édesatya vagy gyermek a közös emberi sors és mindeneket utólérő idő emberi végkövetkezményének intézkedése alakul, ezeket a végső vonaglásokat ezáltal a megszentelt gyertya által, mely Krisztusra, mint a világ Világosságára emlékeztet, a megüvesedett szemű haldokló elé ne tartsa . . . Mikor a szeretet nagy kifejezésére oxigént lehelnek, ömlesztenek a már-már oszló emberi testbe és mikor ennek a borzalmas nagy szeretetnek és el nem oltható és a síron túl is

— Ó jaj, jaj! — tartó szeretetnek bizonyiságaként még utolsó tűszúrásokkal — titulo éterinjekció! — kínozzák a haldoklót, akkor ezek helyett inkább a hívő lélek imádsága és a csendben elfogyó szentelt gyertya az ő fényével bizonykodhatnák arról, hogy a házban lélek is lakik, Krisztus lakik . . .

Testvéreim! Kell a dolgok jelentőségét és hatóerejét keresnünk! Kell a felszínesség helyett, a látszat és felületes kritizálás helyett és szellemes elütés helyett leszállás az igazság mélyére. Meg kell állapítanunk, hogy az Egyháznak, amely olyan régi — jaj, de minő régi! —, friss a lelke, aktuálisak az érzékei, rengeteg nagy, lüktető a ruganyossága és életereje és a ma és a most szükségleteivel küszködő lelek iránt olyan nagy a kongenialitása és a kollegialitása! ... Az Egyház igazán kollegialitásban van az emberrel és aki a kollegialitás mellett kongenialitásban is van, aki az ember mellett áll és vele érez és senki inkább, mint ő. Mert apa, anya, testvér vagy bárki jóbarátnak lehet más és a tiedtől egyéb érdeke és vannak is, melyek ütköznek nem egyszer a tieiddel; csak egynek nem ütköznek: — azé a reád világító, megszentelt gyertyával lelkedbe belevilágító Egyháznak érdekei! Ez a valódi kongenialitás és kollegialitás usque ad halitum! Az utolsó, a legvégső lélekzetvétel! . . .

Megtanuljuk február 2.-ából és jelentőségéből azt a nagy gondolatot, hogy amint az a megszentelt gyertya megszentelődik, meggyűjtődik, világol és elég, — ez az emberi életnek is a hü rajza: lesz, megszentelődik, meggyűjtik, ég, elhasználódik és — ellobban ... Mi marad belőle? Csak az, ami szent...

Nem kell ezeket a motívumokat keltegetni, ébreszteni?

Miért?

Mi okból? Az Egyház, mely a lelkekért él és a lelkekbe át- és végigviszi, ébresztgeti mindeneket a motívumokat, melyekkel ráébreszt arra a tudatra, amelyet öntudatra is kell magunkban emelni: — mindenek előtt és mindenek felett a lélek és semmi más és semmi egyéb! A lélek! Amen.

13. Hetvenedvasárnap. — Farsangi szentség-imádás.

Aki a mai szentmisét, ha csak külsőségesen is figyelemmel kísérte, észrevehette, hogy az Egyház ebben a hivatalos ténykedésében mintegy szakítani látszik azzal a mezzel, külsővel, amelyikbe a karácsony örömet, lelki felüdülest, magasra emelkedő hangulatokat jelentő ünnepével beleöltözöködött. A vezérszínt, amely az Egyház szertartásában az örömnök, hol csendes, hol repeső örömnök kifejezője, felcserélte azzal a viola köntössel, amelyikről mi — az Egyház szertartásában egy kevéssé is járatos emberek, hívek! — úgy tudjuk, hogy kifejezője annak a benső, penitenciális, magábatérő és szálló, bűnbánatot jelentő hangulatnak, amelyik a mai vasárnap-pal kezdődően hosszú heteken keresztül hivatva van a mi benső világunkban megcsinálni, megvalósítani azt az alakulást, mely bennünket méltóvá teszen Krisztus megváltó szervedéseiben való jogos részesülésre.

Hetvenedvasárnap. Egészen különös és jellegzetes elnevezés. Hogy jutunk bele már most a nagybőjtnek előszelétől áthatott lelki hangulatokba? Mit rejt maga mögött ez az elnevezés?

Jelenti az előkészületet a húsvéti ünnepekhez. Jelenti a praeambuláit, előzményeit annak a bizonyos lelki megneveltségnek és alakulásnak, amely lelki megneveltséggel és alakulással borul le az ember a nagypénteken leleplezett feszület előtt. . . Ecce lignum crucis, venite adoremus!

Lehet-e a világnak üdvöt hozó Megváltót megfelelő lelki szélességgel és mélységgel imádni, ha a lélek, ez a mindenünen egészségtelen, kártékony, romboló befolyásoktól elgyötört lélek, ehhez elő nem készül? . . .

Példa rá, hogy nem lehet, az az egész judaizmus, az a farizeus és szadduceus környék és környezet. Példa rá, hogy nem lehet, a Megváltó kortársainak, a Vele egyidőben élt és személyes kapcsolat révén annyira a megváltás vonzkörében elhelyezkedett lelkek sokasága, akik

közül csak egynéhány jutott el a kereszt felmagasztalásának jelenetéig, míg a tömeg, a nagy emberáradat bámszul és frivolan tűnődött afölött, hogy egynek meg kellett halni. . . Egynek, a szentnek, az ártatlannak, a jóságosnak, a becsületesnek, a tisztának, a kötelességérzet és tudás kivirágzásának, a szentség és követekezetes jellem kikristályosodásának, lehetett és kellett tönkremennie . . .

Nem értette . . .

Dehát a megváltást nem lehet ötletbői, pillanatnyi hangulatból sem megérteni, sem megközelíteni, sem megbecsülni! Ehhez hozzá kell nevelődni, finomulni, érlelődni! . . .

Amint két deszkát nem lehet egymáshoz pásszintani a nélkül, hogy azokat meg ne gyalulnánk, egymáshoz ne dolgoznók, ehhez, a megváltó kegyesség mibenlétének a felgondolásához is hozzá kell dolgozódnunk, nevelődnünk . . .

Ezért van az, hogy az Egyház, mint afféle jó dajka és jó anya, kézen fogja gyermekét és ennek a távoli előkészületnek az indításaival kezdi odairányítani a nagy-pénteki tragikum felé, amely nem a Krisztusé, hanem a mienk . . . Nem az a tragikum, hogy, hogy a Krisztus meghalt, hanem az, hogy ekkora és ilyen fizettség, ekkora kiáradása a nagyságnak, szépségnek és jóságnak, minden nap, ami nagy teljesítmény volt, szükséges aholhoz, ami emberi minusz, ami emberi negatívum, alacsotonyság, lefokozottság, hogy azt fel lehessen emelni. Ami szükséges volt, az nem nagy szó és hang, nem varázslatos szépség, nem mechanikai csoda, hanem a páratlan, mert istenivel átitatott emberség. Ez volt kívánatos és ellengedhetetlen, hogy azt a lépcsőzetet összeácsolja, amelyen a mélységekből közelíthessünk a magasságok felé.

Értitek már, hogy miért öltött már a mai, ú. n. hetvenedvasárnapnal violaszínt az Egyház?

Azért, hogy minél jobban beleneveljen bennünket a húsvét, a Krisztus szenvédése nyomán kicsattanó megbecsülésbe; annak a vágyába, hogy a megváltásban való participálás, részesedés belenkgyökerezett, meg-

győződésünké válta, beidegzett, beöszönözött akarás, törekvés, fáradság, nekilendülés legyen!

Ez jellemzi e napoknak és heteknek munkáját! A történelmi része, a fejlődési háttér ennek a hetvened-, hatvanad-, ötvenedvasárnak követeli, hogy utalják a régi századoknak lassan kialakult gyakorlatára, mely úgy gondolkodott, hogy a Krisztus nagy szenvédését, nagy áldozatát valami stílusos önfegyelmezéssel, önmegtagadással, önkínzással, a megtisztelő és megbecsülő készségek valami módján kell próbálni ábrázolni. . . Így alakul ki a bőji gyakorlat, mely a megfegyelmezett, Krisztussal lépést tartani akaró, szenvédő embert ábrázolja ... A Szent Pál apostolnak világos és a dolgokat fején csapó nyelvezetében és nyelvével ez így fejeződik ki: — Betöltöm testemben a Krisztus szenvédésének elmaradt részét. . . (Kolossz. 1, 24.)

Mit csinál az ember? Integrál. Kiegészít. Hozzáad a krisztusi teljesítményhez. Nem mintha az hiányos volna, hanem azért, hogy jelezze odatartozását, s hogy a Krisztust nincs csak csodálja, nincs csak beleszédüljön nagyságába, hanem maga is tegyen valamit. . . Mint mikor a kisgyermek nyújtózik édesapja és édesanyja felé . . . Azt a minimális részt, ami az emberre rávár, amit neki kell, neki kell végbevinnie, azt teljesíti . . .

A IV. században már teljesen kialakult a nagybőjt a maga egészében. De mert az ösegyházban a kapcsolat és a közlekedés nem volt olyan könnyű, mint ma, eltérések adódtak itt is, ott is. S így hét, nyolc, kilenc hétre is kiterjedt ez az önfegyelmező, szent idő . . .

Ennek az izgő-mozgó, penitenciális, bűnbánó lelkületnek kellene a lelkünkön végigsimítani már most, jól lehet a profán világ épp ezeken a heteken tobzódik legjobban, legfékezesztettebben . . .

Az Egyház már magára öltötte a bűnbánat violászínét, mikor lengén, vagy tántorogva vidáman és dalozva térnek virradat idején otthonukba a bálozok. Az Egyház akkor is imádkozik, mikor az az embernek nincsen eszében sem; s penitenciát hirdet, mikor az emberek arról még hallani sem akarnak; mikor karnevál

őfelségének hódolnak. . . Pedig nem tudják, hogy e mögött a szó mögött mi húzódik meg. Egy őskeresztényi gondolat: — caro vale! Búcsúvétel a húsevestől! Mikor az ősegház búcsút mond a szabadabb, a kevésbbé fegyelmezett életmódnak az emberek lelkéért és a Krisztus jobbik megbecsüléséért . . .

Látjátok, miféle ormótlan kilengést csinál az emberiség, mikor a fokozatos elvonatkozás módszere helyett a tobzódásnak, a kicsapongásnak, a neveletlenségek úsztatójába löki bele magát?! Ügy, hogy ennek az Egyháznak, mely le akarná szoktatni a bűn követéséről, szentségitmádásokat kell rendeznie, hogy a legméltságosabb Üdvözítő, ha kiül kegyelmi trónusára, talán megtalálja az utat hozzájuk, akik nem ismernek csak egy szót: a mértéktelenséget; mindenben, amit cselekesznek, az abszolút szabálytalanságot, a fékezesztett szabadosságot. Ezt akarja az Egyház ezeknek a szentségitmádásoknak során leimádkozni róluk és egy kis komoly gondolkodást lekönyörögni az ő hiúságokba fulladt leányaiba, és az ő hóbortok eszközeivé vált fiaiba, kibe-kibe az egészséges moderáment, mértéktartást, mely szerint az élet értékeit élvezni, de nem pocsékolni kell. S akikben ez az egyensúly felfordult és tótágast áll és nincs szívük, nincs kezük azt helyreállítani, azokban ezt visszaállítani ... Én becsülöm azt az embert, aki az erkölcsi defektusokat, az égesi foltokat sajátmagá gyógyítja, kezeli. Dehát ezt nem mindenki teszi. S ekkor jön az a bizonyos jóakaratú szamaritánus, az Egyház, és elkezd téríteni és észbekapatni... Ez a szentségitmádás háttere, mely farsang utolsó napjain szokásos mindenfelé.

A mai megbeszéléssel eljutottunk a hamvazószerdáig. Addig is ennek az egynéhány testvéri szónak legyen meg a visszhangja, hogy ezekben a sanyarúra keseredett magyar napokban necsak a dévaj és felületes hangulatok, de egy kissé a magábaszállás alaphangjai is megfogják a lelkünket. Amen.

14. A nagyböjt és a böjt.

Emlékeztek, hogy a múlt vasárnap ezeknek a szer-tartástant magyarázó szentbeszédeknek folyamán el-jutottunk a böjtünnepkört előkészítő időnek a tár-gyalásáig. Szóltunk a nagyböjtöt megelőző három vasár-nap által körülhatárolt amaz időszakról, amelyiknek az Egyház szertartásai szerint előkészítés a szerepe arra a nagyböjtre, amely a hamvazószerdával kezdődik és tart húsvéig, amely őrzi és mélyíti az Egyház kifogyhatat-lan kegyeletét Krisztus csodálatos és imádásra méltó szent szenvédéseinek emlékezetét.

A nagyböjti idő az az időszak, amelyik kiváltképen szolgálja azt a célt, hogy bennünket mindenkorban meg-fürdessen azokban a gondolatokban és érzésekben, ame-lyekkel a Krisztus békelyegét magán viselő kereszteny lélek kell, hogy elteljék a megváltás kifogyhatatlan értékű jótéteményei iránt. Mert ne tagadjuk, hogy ezen különféle benyomásoknak és szórakoztatónak hatásoknak kitett emberi lélek azzal a jól ismert feledékenységgel és könnyelműséggel megannyiszor elfelejtkezik arról, hogy a veszendőbe ment emberi lelket a személyes, no meg az áteredő bünnek az átkától is a Krisztus megváltó szen-vedése mentette meg. És ez a krisztusi teljesítmény, amely három év cselekvénysorozataiból és főképen annak utolsó napjai felmérhetetlen értékű szenvédéseiből verő-dik eggyé és alkot egy kompakt egészet; hogy ennek Istenről kitűzött célgondolata volt és minden időkre kiterjedőleg megmarad a megváltás, az ember vissza-vétele, a boldogulásra hivatott és teremtett, de vala-hogyan kibillent embernek visszahelyezése arra a vágányra, visszaterelése arra az útra, amelyen a lélek megszentelődése biztosítva, intézményesen biztosítva van...

A nagyböjt, tehát ez a hamvazószerdától húsvéig terjedő időtartam, ez a bánatos, merő moll-akkordokból egyberőtt lelkei zene, ezt az ébredést, ezt a gondolatra és eszmélkedésre kelést célozza. Ennek a szolgálatában áll. Ezért van. Ezért kristályosodott ki az Egyház életének

hosszú évszázadokon, immár két évezreden át kialakult rendszerében.

Az ősegyházban ezen kívül a célgondolaton kívül még egyéb szempontokat is szolgált a nagybőjti időszak. Szolgálta a katekumenek előkészítését a keresztségre. Szolgálta a nyilvános bűnbánatra kötelezetteknek a lelkei előkészítését abból a célból, hogy a nagybőjt előkészítési idejének lepergése után, mint méltókat, mint kellőleg megdolgozottakat, mint a beoltás kegyelmére megéretteket odaállítsa a Krisztus nevében és hatalmában irgalmat gyakorló Egyház elé, hogy mint Krisztus mondta: — menj és többet ne vétkezzél (Ján. 8, 11.), megbocsátvák bűneid... (Lk. 5, 20.), szabaduljanak fel attól a tehertől, nyügtől, amelyek az emberi gonoszság következményei...

A további és utolsó célja ennek az időszaknak a keresztség által osztályrészül jutott, de gyarló bűnös emberi tényeink által lelkünk ből eltávozott, kiszívott megszentelő malasztnak újból való megszerzése. Minek a révén? A penitenciában való részesedés és a húsvéti szentáldozás által...

Ez az a háttér, amely rámutat arra, amit az Egyház a nagybőjt alatt elérni akar. Ideszögellik ki minden munkája a lelkek megtermékenyítése körül. Ezt a főnkéit szent célt szolgálják mindenek a berendezkedések, amelyekkel az Egyház él, akár a nagybőjti fegyelmet vegyem, akár a Krisztus szenvedéseire való emlékezést, akár vegyem magát a lelkek talpraállításának intézményes és rendszerszerű bekapcsolódását az egyesek életébe a kötelezővé tett és vált szentgyónás és áldozás által.

Ha most a felsoroltakat valamiféle rendszerbe akarom állítani, hogy minél jobban beleivakodjék a lelkünkbe és meggyőződésszerű tudattá váljék bennünk a keresztény élet miképen való vezetésének módszere, három momentumot, csomópontot, tengelyt merevítünk meg és állítsunk fel. E köré a három csomópont köré szorítkozik, gyűrűzik, fonódik az Egyház és az Egyházat alkotó, tevő embereknek, lelkeknek a nagybőjt megszentelő idejét sajátmagá részére kiaknázó

értékesítő tevékenysége. Egyik a böjti fegyelem; másik az annyira indokolt, hálás lélek hangulatából fakadó elmélyedés, mérlegelés Krisztus szenvedésének történeti eseménye felett és a harmadik az az immár gyakorlati tényben, lelki manőverben megnyilvánuló készség, amely a penitenciát tartó és Krisztussal élő lelkületben bontakozik ki: — oly közel lépni Krisztushoz, a szenvedő, elegettevő, jóságos Jézushoz, amint csak egy meglágyult, felengedett, tisztni akaró lélek csak tud közeledni!

Essék szó először arról a *böjtről*, arról az idegenkedéssel fogadott gyakorlatról, amelyiknek több az ellenisége berkeken belül, berkeken kívül, mint a jóbarátja. Amelyiknek több az ellensége, mint a megcsélekvője.

A motívum pedig, amiért idegenkednek és amiért még a gyakorlók is ellenszenvvel gyakorolják, tisztára abban rejlik, mert a mélyenfekvő lélektani okokat nem ismerik, kellőképen öntudatra hozni nem. igyekeznek.

Mi a motívum? Mi az önmegtagadásra indító neveléstani ok? Mi az a mélységes pedagógia, amely meg húzódik e mögött a gyakorlat mögött?

Az, hogy a bőségekhez szokott, a nagyon ritkán, vagy soha meg nem fegyelmezett merő fizikai életnek útvesztőibe tévedett lelket bizonyos mértékig függetlenítők. Szellemiséget, főként akaratának valamelyes magaslatra emelését azzal a követelődző, igényeskedő, állati énünkkel szemben bemutassuk. És minthogy ezt a sokfejű embertőmeget ott kell megfogni, ahol a leginkább megközelíthető; olyan ponton kell valami módon a szellemi világ megkedvelésére, megbecsülésére ösztönözni, amelyen mindegyikéhez hozzá lehet férfi: — az Egyház természeteszerűen nem választott más tényezőt, minthogy mindenkire vonatkozóan megállapította azt, amivel a merő testi önkultusztól valami módon a szellemi akarati irány egy egységes voluntarizmusa felé kell és lehet magunkat ránevelnünk. Oda kellett kilyukadnia, hogy ennek a legáltalánosabban nagy szerepet játszó funkciónak, a táplálkozásnak a gyakorlatához odalépjen és ott figyelmeztesse az embereket, hol az akarat ura-

sága, szellemi iránya olyan könnyen elsikló: — ember, tagadd meg magadat! . . .

Mondjátok meg, hol választhatott volna az Egyház más terrénumot a maga részére, más talajt, hol mindenkit érdeklőén és mindenkitől végrehajtóan, megvalósítatóan, mint a megfegyelmezésnek, az önmérséklésnek, az önuralomnak, tehát értelmi és akarati felsőbbséges álláspontjának kidomborításában? És mivel nevelni csak imperatívuszokkal, parancsokkal kell és lehet, — ebben a legközönségesebb, közgyakorlásszámba menő élettevékenységen, mely nemcsak a szükségszerűség sajátságát viseli magán, hanem ezen túl szerepet játszik benne az ízlés is, ez a nagy szó: — kívánság . . . , szeretek valamit . . . , kívánok . . . ízik nekem valami?! . . .

Ez a háttere annak és semmi más, hogy az Egyház a bőjti fegyelmet odaállítja, mint kereszteny gyakorlatot, mint eszközt a lélek megtörésének, megművelésének programjába. Hogy ez a bőjti fegyelem valamikor hév volt és lelkesedés, a krisztusi parancs nagyszerűen imponáló tisztelete, a közelség ahoz a szenvédő Krisztushoz, hogy ez az ősegyházban kemény és erős és megviselően követelődző karakterrel bírt, — az természetes. Mutassatok csak egy szellemi mozgalmat is, mely kiindulása idején nem egészen fenéig ható hullámveréssel mutatkozott volna! Értékelő, taksáló, lelkesedő áramlatot, melynek hullámverése a kezdet kezdetén ne lett volna hasogató, feszítő erejű, robbantó és megsemmisítő, fanaticus odaadás, nagyokat cselekedni akaró ambíció! Ilyen az ősegyházban is a bőjti fegyelem keménysége. Mikor a szenvédő Krisztus iskolájába odaállította az embert, nem gyűszűvel mért önmegtagadást, forgáscot, fűrészport, hanem verítéket, vért, velőt, a keményebb önmegtagadás tényeit, teljesítményeit kívánta híveitől. Ez az ősegyház pszichológiája! Hogy ez a monophagia, xerophagia¹⁷ módszerében öltött alakot, vett formát, az természetes.

Minél közelebb volt valaki ahoz a negyven nap bőjtől Krisztushoz, ahoz a csodálatos és utánozhatatlan nagy munkát kifejtő Üdvözítőhöz, világos, hogy

mert lépést akart tartani Vele, az első kereszteny gondolat kivirágzása, buzgósága nem aprópénzzel dolgozott, hanem az ő akaratának, lendülő készségének ezres-bankójával férközött közelébe...

Az ösegház böjti fegyelme, amelyik előtt mi csodálkozva, ámulva, fejet csóválva, frivolul mosolyogva nézünk, a mi számunkra, korcsosult, elfajzott keresztenyek számára oly teljesítmény, amelyikre mi fizice is alkalmatlanok lettünk. De ez a csodálkozás nem ok arra, hogy a Krisztustól felruházott, küldetéssel bíró Egyháznak böjti fegyelmet módosító és az emberek nyomorúságos teljesítőképességéhez alkalmazkodó imperatívuszát azzal a készséggel ne fogadjuk, amelyikkel az ösegház első keresztenyei azt a kemény diszciplinát, amelyre mi már alkalmatlanok vagyunk.

De hasonlattal magyarázok. Járunk múzeumot és ott megcsodáljuk azokat a vértézeteket, amelyekkel ős-apáink valamikor vasbaöltözöködve harcoltak, azokat a fringiákat és szablyákat, amelyekkel hadakoztak, azonban ma már azok csak a mondában élő Botond alakjához hasonlóaké lehettek. Pedig voltak ilyen emberek! Voltak és emlékezetük nagy, szent... Az ösegház fegyelme is ilyen dübörgő lépésű, vasba öltözöködött lelkekben élt, kik tudtak és akartak lemondani ebben és abban, főképen amit imperatívuszokban állítottak előjük. És miként módosult a régi páncél, kelevéz és hitvány cérnápalácává soványodott a mi ficsúrajaink kezében a régi magyar buzogány, úgy alakult a régi fegyelem, az önmegtagadó böjti diszciplína azzá a kevéssé, szinte semmivé, amibe mi ma ezt összezsugorodni látjuk, de még mindig tiltakozva, arcfintorítással fogadjuk és lehetetlennek tartjuk...

A böjti fegyelem az Egyházban egy kapcsolat a múlttal. A lelki vitézkedésnek, az akarat pentenciájának műveletein keresztül a maivá formálódott eszméje, gondolata, melyről letenni nem szabad, mert amelyik pillanatban kivesszük, elvész az eszközzel a gondolat is, az, amit Krisztus kiirthatatlanul beleiktatott az evangéliumba: — tagadd meg önmagadat! ... Ha tehát az

Egyház a húsvéti előkészítő időben az ő gyermekeitől még ma is kíván önmegtagadást böjt formájában, akkor ébredjünk észre és kapunk rá a gondolatra, hogy ezzel az Egyház nem szolgál más célt, mint az emberi akarat megnevelését, azt, hogy a mi cselekvésünk Krisztushoz méltó legyen . . .

Nem terjeszkedem ki a nagybőjti fegyelem szabályaira. A lényeg az, hogy — nem lesz furcsa, ha így mondom? — kedvet csináljak az önmegtagadáshoz, hangulatot, hogy kiemeljem a kereszteny lélekből azt a szunnyadó érzést, amelynél fogva nekünk az akaratot kősziklára kell állítanunk, az önfegyelmezésre . . . Idézem azt a két-három sort Weber híres költeményéből, — hisz a fölfrissített igazságok nevelnek! — nem lehet a szőlővesszőt termővé tenni, csak ha karóhoz kötöm. S lám, némelyek sajnálkoznak, hogy szegény kicsi szőlővessző, hogy meg van kötözve! Pedig ha nem kötöznék meg, hát az a benne lévő erőnél fogva elkészna és ürmöst nem teremne! . . . Mint ahogy kikötjük a szőlőt, úgy fel kell emelni a lelket is valahogy a köznapiságokból, a megszokottságokból, a fizikumba való belesüllyedésből, ki kell emelni egy akarati tényel: — ez a böjt magyarázata, pszichológiája, amit tudni kell, hogy a parancsnak nagyobb készséggel engedelmeskedhessünk.

Az idő eljárt és mára végeznem kell.

A nagybőjt szelleméből folyó lelkület, motívum: — tagadd meg magad, ne az odiózus alávetettség gondolatától üzetve, hanem belső meggyőződéstől hajtva. Mert amely emberi fizikum állati vonatkozásaiban nem mentesíti magát, nem neveli, sugalmazza, szenteli meg magát egy-egy sorozatos lemondással, az az ember elvész a saját maga lelki szennyeben és a maga rosszra hajló fizikumának tajtékjában, amitől óvjon meg minket az Isten. Amen.

15. A húsvéti szentgyónás.

Akik a múlt alkalommal együtt voltunk és szellemi, gondolkodási közösségenben együtt töltöttünk egy kevés időt, emlékezünk még arra, hogy az a megbeszélt, letárgyalt böjti fegyelem voltaképen tengelye, vezető eszméje annak a nagy lelki mozgalomnak, mely a böjti időn keresztül bennünk, a mi lelki világunkban le fog játszódni.

Ha én ma erre a tengelyre egy lendítőkeretet alkalmazok, s ha azt egy zavarral megerősítem, akkor valamennyiben eltérek a múltkor megállapításomtól, mikor nem egy tengelyről szóltam. És hát eltérek! A másik két' erőtényezője közül az Egyház beléletének, liturgikus életének ezen a böjti időszakon keresztül van, amelyik a lendítőkerék szerepét, s ezen amelyik a kereket a tengelyhez erősítő závár, csavar szerepét tölti be. Ezt alkalmazom arra a penitenciális gyakorlatra, amely a közöstudatban a húsvéti gyónás és áldozás. A zárvának, a srófnak ténykedésével, hivatottságával magyarázom, mikor azt mondjam, hogy a böjti fegyelem és a kiengeszítődés szentsége. Mindazt, ami ennek az összefoglaló zavarnak, megerősítő csavarnak, rögzítő és ki nem mozdítható hatása alatt esedékes, aktuális és érvényes és érdemleges, eredményes és belőlünk tényleges lelki értékeket előhívó, ebben ez összetételben vonatkozatomban a Krisztus Urunk szenvédéséről való köteles, illelmes és becsületes megemlékezésre abban a meditációs folytonosságban, mely a nagyböjt folyamán keresztül állandóan szem előtt tartja az érettünk megszenvedett Üdvözítőnek szentséges tiszteletreméltó személyét és az ezzel kapcsolatos eseményeket. Azt a nagyszerű isteni színjátéket, melyet Ő nem a mi szemeink, nem esztétikai érzékeink gyönyörködtetésére és foglalkoztatására vitt véghez, hanem egy pozitív, kitűzött célgondolat megvalósításának akaratával és szándékával, amikor eleget akart tenni és tényleg eleget is tett az emberekért, jelesül és kifejezetten a dekadens, a bűnbe esett emberekért. A hamvazószerdával kezdődőleg ma a lendítő-

keréken arra a hatalmas mozgalmat és lélektani körforgást előidéző tényezőkre kívánok rámutatni, mint amelyek ennek a húsvéti előkészítő időnek legtipikusabb, legkifejezőbb tényei. A lendítőkerék a gyakorlati penitencia, a letérdelő bánat, a mellünket verő beismérés, az eleget tevő készség, s az ebből kivirágzó, kicsattanó ölelés, az a nagy vágy, tendencia, a szenvédésben megdicsöült Krisztushoz való odasorakozásban, a húsvéti lakomában a hozzánk leereszkedő Krisztushoz.

Erre akarok kitérni!

Mikor rögzíteni akarom magamat ennek a magyarázatára, akkor megkeresem természetesen a gyökérszálait ennek a régi gyakorlatnak. Annyival is inkább indokolt lesz — bár nem tehetem, hogy részletesen kiterjeszkedjem! — hogy a húsvéti penitencia-gyakorlatnak aktív és effektív értékét megértsük. Indokolt lesz, hogy erre egynémely magyarázó rá világítással odakapcsoljuk magunkat. Mert a szentgyónás kérdése körül minden voltak békétlenkedő és nyugtalankodó beavatkozások, hozzá nem értő szakértők, magát a kérdést és annak lényegét mindenkinél jobban értők és tudók . . .

Hogy tehát a történelmi visszaemlékezés rávilágító erejével ez a kérdés rokonszenvessé váljék, megkeressük ennek a penitencia-cselekménynek, ennek az effektív értéknek azon kiinduló rezgéseit, az ő vitalitásának mechanikai és lélektani mozgásait, melyeknek csoportosulásai az eggyéivakodásban kialakult, mint egy feltétlen osztó és szorzó valóság az emberiség, mint az a nagy és egyetlen tényező, amelyik tényleg jobb embert van hivatva alakítani a rosszakból a kereszténység, a katolicizmus belső életében. Amelyik a valamikor jobb és jobból rosszabbá csúszott embert hivatott és alkalmas visszaterelni azok felé a piedesztálok felé, amelyeken valamikor büszkén állott, öntudatosan állott, de amelyekről leesett, lezüllött, s a régi nagyság rongyaiba takaródzik akkor is, mikor már züllésének rondító hatását érzik, sinylik körülötte mások is, egyedek és tömegek . . . Igenis, az ősegyházban ott kavarog ez a régi, az első leesett embernek, szívéből, kivirágzott megbánás, szé-

gyenlés és bocsánatkérés indulata. Amelyik megvan minden emberben, ki soha semmit és senki másnak nem ártott, nem szegyeit, meg nem bánt, le nem koldult és le nem imádkozott: — ez az ember is olyan maga előtt, hogy szégyenli magát, bánja a vétkét, magától kér bocsánatot. Jó, ha ennek az embernek maradt az ő nagy züllése után még annyi ereje, értéke és értékelése önmaga iránt, hogy tud bocsánatot zsongani és hazudni sajátmagára számára, amely megigazol és kiigazol.

Nagy történelmi indulat! Előre unduláló, a rég-múltból ömlő nagy indulat, amelyik az ősegyház keresztenységében, mely vérben született, könnyben fürdött, Krisztus vérében fogant, kicsattant, forrott, nagyranőtt. Ki veszi rossz néven a vajúdó anyától, hogy sír és vicsorog? Az új életre kelt porontytól, hogy az első szó, mivel beköszönt, a sírásé? . . .

Ennek a nagy, vajúdó, vérben fogant, megtisztult, verejtéken megdedzett, nemesedni indult emberiségnak a legtermészetesebb szava, a legősibb indulata a penitencia-indulat. Azért látunk az ősegyházból nagyszerű, csodás jeleneteket, minőket azóta semmiféle történelmi megjelenítésben nem tapasztalunk: — nyilvános bűnbánatban bűnvallásokat. . .

Halljátok-e ti szakértők, ti negációsok, ti frivil ajakkal tagadók és kicsinylők, kik szörnyűlködtök, borzalmakat zúgtok, lehetetlenségeket kombináltok, kik megvadultok és tajtékoztok, az ősegyház nyilvános bűnbánatot tart, nem rendezett, nem tartatott, amelyiknek ouvertureje még ma is a hamvazószerda ... Az ősegyház tartott penitenciázó, nyilvános bűnbánati gyakorlatot és vallomást tartatott, mert elkezdte szerdán, hamvazószerdán és a hívek sírják a mulasztásuk, a lelki deklasszifikálódás ösztönös könnyeit, míg kitárol a kegyelem Krisztus vére nyomán felpattanó ajtaja.

Hát kedves sokat tudók és hozzá nem értők, a penitencia, a bűnvallás, az ott gyökerezik az ősegyház legrégebb diszciplinájában. Hogy ez módosult és ma nem kell ott jajgatni, kiáltani, nem az egész embertömeg előtt kell leolvasni, — hát mi ez más, ha nem egy könyörületes

és pszichológiai módosítása, kifejezője annak, ami a mi lelkünk mélyén ott bizsereg, mint érzés ...: —jaj, nagy az én kínom, de még nagyobb az Isten irgalma. Legyek hozzá, mikor megbocsátok, könyörülettel, diszkrécióval bocsássatok meg! . . . Ha a szegény ember — én, te, ő! — egy másik szegény ember elé viszi baját, a hatalom alapján ugyan, de a testvériség lélkörében Isten nevében hirdesse azt a szót, amelyet az vágyva vár: — a bocsánatát! . . .

Hozzá nem értök, akadékoskodó, piszkálóódó emberek fiai és leányai úgy álljatok meg emellett a lendítőkerék mellett és úgy érzékeljétek azt, mint a fejlődés, a menet, a kiindulás logikus következményét. És ha a IV. lateráni egyetemes zsinaton mint kötelességet állapítják meg a hívek számára a katolicizmuson belül, ez azt jelenti, hogy van az Egyházban érzék és erő, hogy ami az emberiség, ami gyermekei lelki megnyugvásának kíváncsára és eszköze is, hogy az törvényé váljék és nincs indulattá, és nincs vággyá, kényszerré, mint az evés és ivás, amelyik elől pusztulás nélkül nincs kitérés . . .

Érítétek-e most, mit jelent az Egyház gyakorlatában a húsvéti szentgyónás?

Jelenti a nagy, ősi indulat gyakorlatiasítását; a zsongó erők mechanikai tényezővé való kifejlesztését, amit mi nevelésnek, lélekfejlesztésnek nevezünk; azt, amiért Budapesten egy nagyszerű önkéntes testület dolgozik, mikor mennek a mentők és segítséget nyújtanak a testileg rászorulóknak . . . A léleknek is vannak balesetei, azt is kell menteni, azt is alá kell támasztani!... minden lélek után kell nyúlni! És ha a nagy tömegbe beleneveljük, hogy neki nem szabad elpusztulnia, hanem élnie kell lelkileg, — ez is mentés, nemes mentő művelet. És az az Egyház hatalma, ereje, értéke, hogy ki meri ezt a szót mondani a fázós, penitenciától húzódózók lelkére — kimondjam, tetszik, nem?! — meri oktroyálni, nem kínálhatni, nem szépet tenni, nem sugdosni, szuggerálni, belelophatni, odamosolyogni, odaművészkedni csupán . . . Ezek vagyunk mi! Mindig széptevéssel, csalással dolgo-

zunk, póżolunk a célok érdekében. Az Egyháznak nem ez a gyakorlata. Mond, mert tanít; szól, mert vezet; parancsol, mert szabadít. És ezért van szükség a kommandóra: — esztendőnkint legalább egyszer búneidet az Anyaszentegyház törvénye szerinti áldozópap előtt meggyónjad! . . .

Hol van itt a megkörnyékezés? A szépnevés? A magyarázgatás? A gyöngeségekhez alkalmazkodás?... Itt a kemény szó hallik. Nem simogatunk. Nem ujj-heggyel érintünk. Nem ráleheléssel operálunk! Kimondjuk, követeljük, kötelességgé tesszük bennük! És akiben van lélek és akiben az indulat igazán az, nem késlekedik és eleget tesz a parancsnak, mégpedig a nagybőjtí időben, mely legalább a bőjt harmadik vasárnapjától tart Szentháromság vasárnapig.

Megtalálhatjuk, mert Krisztus akarta, hogy meg-találjuk azt a szót, amellyel Ő bocsájtotta el a házasság-törő asszonyt: — menj és többé ne vétkezzél! (Ján. 8, 11.) Ez a feltétele annak, amit a gyónás jelez: — a megszentelő malaszt visszaszerzését és annak állandósítását minden hívő lelkében. Miként a keresztségek arra a kérdésre, hogy a hit mit ad nekünk, úgy hangzott a válasz, hogy örök életet, adjon nektek is az Isten a penitencia árán örök életet. Amen.

16. Virágvasárnap és nagycsütörtök.

Legutolsó alkalommal megbeszéltük azt az erőkapcsolatot, amelynek nyomán az ember dolgozik benső életén, hogy minél bensőségesebb legyen a kapcsolat Krisztus és a lélek között. Erők, hatalmak, átalakító motívumok adják egymásnak a szerepet, annak a leg-különlegesebb célgondolatát is, amit a nagybőjt szolgál. Most tovább kell mennünk; hisz a cél az, hogy minden lehetőleg szemügyre vegyük, ami az Egyház szer-tartásos életének nyilvánulásában és rendszerében előttünk többé-kevésbbé ismeretes ugyan, de aminek benső értékével és teljes jelentőségével nem árt, sőt szükséges megismerkednünk.

Egy nagy, óriási lépést kell tennünk! Ez a lépés u. i. innen, a nagybőjt küszöbétől átvisz egyenesen a nagy-péntek küszöbéhez. A közbeeső időt betöltik azok a gyakorlatok, lelki modulációk, melyeket a bőjt, a kín-szenvedés és penitenciázás váltott ki a lelkek ből. Épp azért megállunk a *pálmasárnak* hangulatos reggelén, mintha az nyitott volna reánk...

Ismeretünk úgy állítja e napot elő, hogy vele és különleges szertartásával, egész sajátlagos lélkörével nyitunk rá a nagyhétre, melyben összesűrűsödik minden, ami kereszténység, ami katolicizmus. Méltó tehát, hogy ezt a hetet ilyen külsőségekben is szokatlan nyitány vezesse be, amelyiknek két főmotívuma van, az öröm és a reá árnyékot vető szomorúság...

Öröm a fölött, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztust valamikor megbecsülték a földön; valamikor nem úgy, mint egyébként. Azzal, hogy körülülték; hogy folyamodások és kérelmek özönével áramlottak körül; hogy az emberek ajkán csüngve leste a szót, hanem egészen különös és szokatlan, spontán tüntetéssel, elő nem készített, meg nem rendezett formában, olyan módon, amely ott kezdődött, adódott, nőtt ki az útszélen, mikor az Üdvözítő megközelítette Jeruzsálemet és szájról-szájra csak annyi ment, szállt tova, hogy — jön Jézus... És ez elég volt arra, hogy az út porába rakja előkelő és pór a gúnyáját, hogy nekiszabadult kezekkel és előkerült vágó- és ütőszerszámokkal megfosszák az útszéli bokrokat alig kicsattant ágaiktól és lenyessék az Üdvözítő elé azzal a szóval: — üdvözlet Dávid Fiának! (Mt. 21, 9.)

A kereszténység nem érzéketlen a nagy történések iránt; főként kapcsolatban annak személyével, aki nek minden köszön, akiből él. Megcsodálni és megimádkozni való élettel szemben nem tud fásult maradni. Megáll e mellett az ünnep mellett is a részt kérőnek lelkével: — nahát, egyszer megbecsülték az Urat!...

De ehhez az örömhöz hozzászegődik valami, ami mindenél több, minden eseménynél páratlanabb, ami nagyon szokatlan. Hisz a hódoló emberiség agyának tipikus világa ez: — akit megneveltem, aki nek sokat

adtam, szépeket mondtam, azt én kihasználom . . ., abból valami előnyt húzok . . . Csodálatos, hogy ezzel, ami annyira emberi, sajátlagosan emberi ellentében, valami egészen más az árnyék ... Ez ni: — a köszöntött, a megcsodált, a megünnepelt, az üdvözölt, a hódolattal fogadott felé kurtán süvit a szó: — feszítsd meg őt!...

Ez az árnyék esik rá a virágvasárnap szépségeire. Ezt fejezi ki az, hogy a szertartásos körmenet után megcsendül a passió története Szent Máté írása szerint...

Az az árnyék, hogy az ünnepeltetés után, a spontán megnyilatkozások után következik a szomorú, a gyászos história, amelyiket a negyedik évszázad rótt hetükbe és rögzített *bele* az emberiség lelkébe, hogy minél jobban tudja, megemlékezzék róla, átvakodjék az ő vérébe és egész öntudatába, hogy milyen szép, milyen nagy, milyen eszményi és egyetlen az a Krisztus minden tényében, s mennyivel szébb, nagyobb, eszményibb abban a felülmúlhatatlan tényében, az Ő elegettevő szenvedésében. Nem szabad kiradírozni semmit szenvedéséből, mert voltak nagy szenvedők. A tudomány, az ipar, a kereskedelem áldozatot követel a merész emberek közül, kik életükkel fizettek bért és árat valami újabb gondolatért.

Krisztus szenvedése mellett a célgondolat ebben az egy szóban van összesűrítve: — elegettevő szenvedés. A cél, amiért, és a motiváltság, ahogyan teszi, valami végnélküli, valami befejezést, ráduplázást nem tűrő kihatás, actio in distans, távolba való hatás, áthidalás, amelyet kerestek, akartak, de nem találtak, s amire ő ráadta a fejét. A Krisztus szenvedése kitervezett, elegettevő szenvedés, tudatosan elegettevő szenvedés, melyre hivatkozik előzőleg minden tényével...

íme, ez az árnyék beleszorul abba a passziós énekbe, amelyiknek egy második felhangzását egy még sötétebb árnyékban a virágvasárnap viola-koloritja után a nagy-péntek fekete színében hallunk újra megcsendülni Szent János írása szerint...

És ez a passió felzavart, megidézett szenvedéstörténet, s ennek egyes etapejai, részletei, szépségei, ember-

ben undorító részletei, emberi cselekvésekben megnyilvánuló, megborzasztó eseményei, amelyek bennünket a virágvasárnap csendes hullámzásából átkísérnek a nagyhét előző napjain, mint hangulatok a nagy- vagy zöldcsüörtökig.

Miért zöldcsüörtök? A tudományos megállapítás eddig olyanformán hámorra ki, hogy német nyelvi eredetet ad ennek a nevezetnek. Grün annyi, mint ki nem kezdett, érintetlen, hibátlan ... Ez a kicsattanó, alig kifejlett gyenge ágacska, a még meg nem romlott életnek, a tiszta nobilis gyöngédség fogalmának kitűnő kifejezője. Ez a bűnnélküliséggel jövő csüörtök akar mutatni arra a lelki felszabadulásra, amelyre a nagybőj nyilvános penitenciájára ítélt lelkek oly nagyon várak ...

Egy másik nyelvi utánzás azt a síró-rívó szót juttatja észbe, amely annak a penitenciára kirekesztett embernek lelki sivalkodását akarja felidézni, amellyel utat tör magának befelé, abba a megszentelt templomba, melybe ezen a napon ünneplik az Oltáriszentség szerzésének tulajdonképpeni, igazi eseményét. . ., amelyik napra az Egyház nagyobb pompa céljából még egyszer utal ūrnakor. De a tulajdonképpeni coena Domini, Úrvacsora, mikor először hangzott el az átváltozás szava, ez a nap ...

Épp ezért nagyobb lendülettel, lelki megértéssel siet a keresztenység odajárulni megtisztult lélekkel, oda-omlani Eléje és mintegy az Ő legszentebb kezéből fogadni azt a testet, amelyikről Ő azt mondja, hogy az ő emlékezésére adatván az Ő lelkének erejét fogja bennünk magasra emelni és így megtartani.

Nagynak is mondjuk ezt a *csüörtököt*, mert szent hitünk egyik csomópontja ez a nap, mikor is az Egyház liturgiájában boldog örömmel köszöni meg a Krisztusnak azt, hogy Szent János megállapítása nemcsak szóban rögzített, hanem ő maga tényel rögzítette meg: — Jézus, mivelhogy szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket. (Ján. 13, 1.)

Szeretetének ez a szóba foglalt stabilitása, ez a rög-

zítése mi más, mint az utolsó vacsora kiindulásától a mai jelenig és a holnapon keresztül idők végéig nyúló jövőig intézményesítése az Oltáriszentségnek ... S így megértem, hogy az Egyház, amelyik hamuba és violába öltözik, miért kapcsolja ki a gyászt és ölt úrnapi fehér színt, miért dallamos az orgona bugása, miért a tömeg, mely ilyenkor enni kér természetfeletti kenyerset. Megértem. Mert ez adja meg neki azt az egységet, amelyre várja, húzza az ő üdvözítő Mestere azzal, hogy aki fáradt, aki megterhelve van, hozzá jöjjön és ő megnyugtatja. (Mt. 11,28.)

Ez adja a lelkeknek azt az erőt, amelynél fogva a felszabadulás, a lélekhántás tisztítóerejétől, s azon keresztül eljut a Szent Tamás lelkületéhez, hogy elkiáltsa és átérezze: — Én Uram és én Istenem! . . . (Ján. 20, 28.)

Ezzel, a zöldcsütörtöknek hangulatával zárom a mai megbeszélést, hogy mielőtt a nagypéntek gyásza és a nagyszombat derűje és a leksi felszabadulás húsvéti reggele ránknyit, addig sokat fogtok elgondolkozni azon az igazságon, tényen, melyet a nagycsütörtök liturgiája állít elénk az evangéliumban, melyben az üdvözítő Mester van leírva. Az a jelenet, amikor az Úr csodálatos, mert isteni alázatosságával sorba megmossa az apostolok lábait és kiváltódik a Péterból valami egészen emberi vonás, egy nagy tiltakozás: Uram, te mosod az én lábaimat? . . . Uram, hát nemcsak a lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is! (Ján. 13, 15.) S elég volt egy szó, mellyel figyelmezteti, hogy az akadékoskodás, az aprólékoság, a mondvacsinált pózoló jelenség és alázatosság örvény, mely kerítést, rekeszt hozhat közéje. S a Péter egoizmusa minden megenged, mindenre kész. Megadja magát. . . Tessék az emberi vonásokat észrevenni . . . Tiltakozik, ami komoly szó. Aztán elmállik, minden odaad, minden fogad, ígér, rimánkodik . . .

Excesszív, végletek típusa az ember!

Tiltakozik, büszkélkedik, nyilatkozik, excellai, aztán elnyúlik, mint a féreg. Végül is megnyugodik, hallgat.....

Ennek a képnek látjuk a jelentőségét? . . . Simulj

hozzá. Krisztus nem emberi szókkal beszél. Mint máskor is, kifejezésre juttatja: — a ti gondolataitok, nem az én gondolataim!

Jézusnak a nagycsütörtök liturgiájában megünnepték ténye nem annyira emberi, hanem oly sajátságosan isteni, az utolsó vacsora révén a világnak megszerzett annyira isteni cselekménye, hogy a mellett el kell csitulnia minden emberi ciripelésnek, el kell némulnia minden szónak, még a harang és az orgona szavának is, hogy csak a szív beszéljen a Szent Tamással:

Adoro Te devote latens deitas! Imádlak nagy istenség! Amen.

17. A nagypéntek liturgiája.

Mind közelebb jutunk a húsvéti ünnepkör középpontjához, magának a húsvétnak magyarázásához. De mert mindenütt és mindenha az élet fejlődése azt mutatja, hogy előkészítések kellenek nagy fejlemények, események megalapozásához, — az adott esetben is így vagyunk.

Ez az előkészítő stáció, amelyik az emberi lelket, felteszem, hogy a hívő szívét egészen átgyúrja és lefejt róla mindama salakot, mely egy hosszú esztendő vívódásai, küzdései egyrészt, másrészt az emberi természet könnyelműsége, felületessége és frivolitása arra a szenge ny, Krisztus révén megváltatni szándékolt lélekre csak ráterített, mindannak a lefejtése az emberi lélekről a húsvéti szent hangulatát megelőzően annak a fekete, gyászos napnak lelti munkája és ténykedése, melyet az egyik nyelv, a világon hegemonikusan uralkodó nemzet, az angol szólása *good friday*-nek, *«jó pénteknek»* nevezett el, — ellentétben a mi elnevezésünkkel, mely *nagypénteknek* mondja ezt a napot.

Akár nagy, akár jó, reánk nézve eredményében, hatásában, — teljesen mindegy. Fődolog az, hogy megfogja a lelkünket és átgyúrja a gondolkodásunkat minden, amit az Egyház lepörget a hívek elé szertartásainak rendszerében ezen a napon. Igaz, hogy nem

kötelező az ezeken való részvétel . . . Itt a keresztény kegyeletnek kell dolgoznia, az Üdvözítő személyéhez kapcsolódó szenvédéstörténet és hitcselekmények megértésére való készségnek kell előtérbe lépnie! . . .

Sorakoztassátok lelki szemetek elé a nagypénteki gyászszertartást a maga teljesen elütő, sajátságos liturgikus berendezkedésével. Azzal a sok előrebocsátott kéréssel, mellyel az Egyház imádkozik nagy érdekek, értékek és szándékok, tervek, kötelességek hordozóiért és megvalósulásáért, elkezdve az egyházi hivatalos fokozatuktól le azokig a tényezőkig, melyek koronával a fejükön nemzetek sorsát intézik, túl a keresztény közösség határain mindenkorért a lelkekért, kik vagy az evangélium fényében, vagy azon kívül mérik az élet napszámját, el egészen a pogányság sötétségéig, el, egészen a Krisztussal ellentétbe került judaizmusig . . .

Az Egyház mindenkiért hallatja rimánkodó szavát, és hogy az annál magasabbra hasson, s jobban átfürja az egeket, ezeknek a könyörgéseknek elismétlése, ugyanaz az Egyház síri hangon előveszi a János passzióját, amelyikben meg van írva, hogy mit tett az emberi gonoszság Azzal, akire semmi rosszat mondani nem tudott és kénytelen volt elismerni, hogy az Isten Fia . . .

A szenvédéstörténetek előneklése után egy egészen sajátságos, kedves, tömörségében fenséges jelenet következik. Az t. i., mikor a feketevásárnap kék vagy fekete lepellet lefödött kereszttet részletekben, bizonyára az Úr Jézus Krisztus szent szenvédése mellett lelkes és odaadó hangulat felkeltésére, a pap felfedi e szavakkal: —íme, a kereszt fája, melyen a világ üdve függött! S a felelet így zúg reá: —jöjjetek, imádjuk!

Bizonyára mindenjában jól emlékeztek ezekre!

Értelme, motívuma nem más, mint hogy a szemek és a szívek függeszkedjenek rá arra a megfeszített és megtépett véres testre, amelyikből a legszentebb, legnemesebb lélek elszállt az Atya elé, eleget tenni az emberiségért. Értelme és motívuma az, hogy rámutasson annak az áldozatnak emberfelettiségrére, amelyiket mint parancsot, mint szent szenvédélyt úgy engedett úrrá lenni

maga felett, hogy mint maga megmondta, bár volna módjában szabadulni attól, amit ellenségek készítettek neki, — azt mégsem tette! . . .

Ez a cselekmény, mely itt elégtétel gyanánt szerepel, ne valami felületes, ennek a nehezen méltányoló ember szemében kicsinynek látszó cselekmény legyen! Hadd nyikorogjon a világ, dűljenek össze külliői, hadd legyen valami különös eset az, mikor Krisztus befejezi a munkát! . . .

Ennek a történésnek és isteni szándéknak és tervnek kifejezője a kereszt felemelése! S ez után következik egy nagy megalázódási ténye a keresztenységnek: mikor hódolatára indulnak, miközben énekelik, hogy szent és halhatatlan Isten, aki erő is, mert győzi, így győzi meg a mi bűnös és szennyes, — mert sajátmaga tette szennyessé és bűnössé! — a leket, a fellázadt embert . . .

Lássátok, semmi mellett sem szabad a liturgiában a könnyelműség pillantásával elmenni! . . . Hányszor emelték fel a keresztet előttünk és mi eszme-szegényen állottunk meg mellette, s nem is sejtettük, mit fejez az ki! . . .

Ezután a nagypéntek liturgiájában kialakul egy menet, amelyik a zöldcsüörtök szentmiséje után külön, a díszétől megfosztott oltártól külön helyen elrejtett Oltáriszentséget, jelesül a nagypénteki csonkamisében a szertartás középpontját jelentő és adó Oltáriszentséget elhozza egy gyászos menetben az oltárra, az árva, a hideg oltárra, amelyiken ezen a napon nem történik átváltoztatás, nem mondatnak ki az átváltoztatás igéi a kenyér és a bor felett. Úgy látszik azt fejezi ki az Egyház liturgiája, hogy a Krisztus halott, az élet folyama itt megapad, az élet árama itt megáll, és ha ennek az éhező Egyháznak mégis kell az a táplálék, mely erősít és vigasztal, fenntart és bátorít, akkor utána kell nyúlni az egy nappal előbb félretett Krisztus testének . . . Mert ez a nap nem termel, nem nyújt Oltáriszentséget, nem tördel és nyújt kenyéret a maga gyászába beletemetkezett Egyházunk. Innen van, hogy szünetel a legméltóságosabb Oltáriszentségnek kiosztása

egészségesek számára . . . Aki az oltárnak Ura, Istene, aki mindenek fenntartója, aki él a kenyér színe alatt, ezen a napon a kereszt magasán vívódik és meghal az emberiségért, hogy azután sírba helyezzék, amelyik baráti sírba került azért, mert maga akarta . . . Ennek a szent sírak, amelyikben kiszenvedett embersége pihen, ennek az ábrázolása a nagypénteki templomzsúfoltság-nak centrumát alkotó szentsír, amelyikbe mi a Krisztus holt testét ábrázoló kép fölé egész Közép-Európában kihelyezzük az Oltáriszentséget . . .

Ne gondoljátok, hogy mert aprólékos, hát felesleges munkát végeztem. Tapasztalásból tudom, hogy híveink nagy része bizonyos értelmi abszenciával, távolmaradással van ezek iránt. Ne legyen egy se köztünk, aki nem tudja mindezeket, mindazt, ami vallásunk tana, gyakorlata, benső mélységekből a külső felületre kitörő vetülete. Olyan jól kell ismerni mindezeket, hogy ne tehessen szemrehányásokat senki önmagának, hogy csak a környékén jár az ő hite tani és szertartási összessége egyes részének. Ilik, kell tudnunk ezeket! Szánalmas látvány, mikor a maga otthonán belül háza szokásaival valaki nincsen tisztában! . . .

Ez a tudás vigyen minket minél közelebb ahoz a krisztushoz, akinek a megváltást köszönjük, ainek értünk adott kezessége, elégtétele eredményességében bízunk és bízni meg nem szününk. Amen.

18. A nagyszombat liturgiája.

Az elmúlt alkalommal ismertettem a nagypéntek szertartásait. Felkeltettem lelketekben azokat a be-nyomásokat, melyeket azok szokatlanságukban és ki-fejezésteljességükben belőlünk kiváltanak. Hálás emlékezettel álltunk meg a szentsír nagypénteki gyászában, szomorúságában kialakult ama nagy vigasztalásánál, mely a mi számunkra meghozta és biztosítja az érzésnek állandóságában a reményt, hogy a nagypéntek szenvé-désteljes elégtétele nem veszett kárba a mi lelkünkben.

Most úgy-e, mi, akik feltettük magunkban, hogy az

Egyház liturgiáját végigtanulmányozzuk részint fel-frissítésképen, részint ismereteink elmélyítése okából, nem állhatunk meg, bármennyire is lekössön a nagypéntek. De nem is célunk, annyival kevésbbé, mert rövid egynéhány hét múlva ránk fog nyitni és minden, ami bennünk ma tudás, akkor érzelmi magaslatra fogja emelni azon eseménysor, melyet a szertartások hivatottak megeleveníteni. . .

Egy lépéssel továbbmegyünk és áttérünk a *nagy-szombatra*, mely már a húsvét vigiliája. Ez az a küszöb, amelyiken túl a feltámadás kicsorduló öröömünnepének az az addig nem tapasztalt melege, soha nem tagadható éltető hatása ömlik rá a lelkekre . . .

Nagyszombat a húsvét vigiliája. Előestéje annak a nagy ünnepnek, melyet az Egyház köznyelve az ünnepék ünnepének nevez. Valami fő-főlökészítő, sokat jelentő, sokat kifejező nap.

Ha az Egyház liturgikus fejlődésének múltjába tekintünk vissza, akkor a nagyszombatot illetően azt az értesülést nyerjük, hogy az egy szertartások nélküli nap volt. Csak a késő délutáni, esti órákban kezdődtek, mikor a tűzszenteléssel, ószövetségi szakaszok felolvasásával, gyertyaszenteléssel belenyúlt ez az egész szertartássorozat a késő éjtszakába úgy, hogy a katekumenek, vagyis hitújoncok csak a késő éji órákban hajtották meg fejüket a szent keresztvíznek. Ekkor szolgáltatta az Egyház a feltámadás reggelének hajnal miséjét annak emlékére, hogy hajnalban lón ama föld-indulásszerű felcsattanása a lezárt sír kapujának, amelyiken az Úr, a halárvált, a megdermedett, önerejéből újra kikelt, életre kelt. . .

Csak valamikor a X. században alakult a szertartás úgy, hogy a liturgia, mind a szentmise, mind egyéb járulékok, visszatolónak nagyszombat reggelére.

Miért?

Mert azt a nagy várakozó napot valahogy méltatlannak tartották minden szertartásos kibélelés nélkül. Visszakoztatták ezeket az esti és éjjeli szertartásokat és betűzdelték vele a nagyszombat délelőttjét.

Ezektől a szertartásokból, amelyek régiek és most is állandóan kiegészítő részei a nagyszombat liturgiájának, ismerünk egynéhányat. Ilyen a tűzszentelés, melynek során abból a kovából és taplóból csiholt tűzbe beledobjuk, hogy elégjen és elpusztuljon az előző esztendőben a szent olajok körüli szolgálatban elhasznált minden vattadarab. Ez a tűz, melyet az Üdvözítő nevében hívnak elő, melyből ezután meggyújtjuk a templom eloltott világítótestjeit. Mert sötétség van: a világosság kizárt valami; hiszen a sír mélyén fekszik az, aki a világ Világossága . . . Ugyanebből a tűzből gyújtják meg a háromágú gyertyatartó gyertyáit, melyeket éneklő hangon kiált ki az Egyház, mint Krisztus világosságát. Ezzel a tűzzel gyűlik ki a húsvéti gyertya is, mely magát Krisztust jelképezi és a templom többi világítótestjei, hogy kifejezésre jussanak ezzel a lelki szabadulás tényei, az igazság világosságára való ráébredés, az a szellemi tény, amelynek a tengerében akarjuk megfürdetni lelkünket, akaratunkat, hogy le nem nyűgözve, tudjuk az evangéliumi igazságokat és bírjuk azokat önmagunkban diadalmasan valóra is váltani. . .

Egy további liturgikus momentum aztán, ami megfogja a szemlélőnek, a résztvevőnek nemcsak a szemét, de a szívét is, az, hogy a minden szentek litániája alatt a pap arcára borulva terül el az oltár lépcsőjén.

Miért?

Hogy könyörögjön, rimánkodjék. Hogy kiegészítse azt, ami mint szenvédélyes vágy van itt bennünk az evangélium térszínébe, bűvkörébe való beilleszkedésre, melyet hoz a Krisztus, s mely érvényesül a szentekben, akik nem közönséges, hanem szent emberek, akiknek vallásosságát az életük is bizonyította, s az, mint ilyen, átalakító és megnevelő erő. Hát megidézi őket az Egyház, hogy velük együtt minél jobban, minél kifejezőbben ömöljék ránk az ő közbenjárásukkal a feltámadott Krisztus világossága.

Aztán megszólal az ének, melyben kérjük a Krisztust, hogy irgalmazzon nekünk, majd egy három napig nélkülvilágban diadalkiáltásként szólal meg a Glória, a

harang szava, ebbe belebúg az orgona hangja és egy fokozatos magasra hágó, kifejezésteljes énekben először halljuk a szót, mely az egész húsvéton át el nem tűnik az ajkunkról, az allelúját . . .

Már a nagyszombat liturgiájában felcsendül ez az idegen zsidó szó, mely szószerint ezt jelenti: Dicsérjétek az Isten! Ma már általános kifejezője akar lenni a túlcsorduló örömnök . . .

Tehát az alleluja ebben a felszabadult leksi megnyilatkozásban nem akar mást jelenteni, mint azt, hogy a lélek örül, hogy az ember lelkesedik, hogy az emberben valami, minden nyomorúság érzetétől messze elszabadult örvendezés vesz erőt, s ezért nem tud, de nem is akar szabadulni ennek a szónak zsendítő erejétől . . .

Aztán a nagyszombat liturgiája kiegészítődik még a feltámadási körmenetben. A szent sírral kapcsolatos feltámadási körmenetet sem ismeri az összegyház.

Ez a manifesztáció logikai folyománya egyrészt a nagyszombat hangulatának, másrészt magának a berendezkedésnek, melynél fogva a szent sír a húsvéti előkészületnek egyik szemléltető része. Az egész feltámadási körmenet valami láttató, megmutató, eszméítő, elfogadtató, megismertető berendezkedés, ami a mi hitünkben, tudásunkban megvan, azt kihozzuk, jelenítjük, ábrázoljuk, látni akarjuk. Olyat követünk el, mint Tamás apostol, aki mindenáron látni akarta a feltámadott Urat. Ilyen valami van ebben a kereszteny gondolatban, amelyik tudja, hogy Krisztus történelmileg kiszenvedett, sírba került, feltámadott. S ez a kereszteny lelkület akarattal intézményesíti az ő emlékezetében elraktározott történelmi folyamatokat és csinál szent sírt, hova Krisztust befekteti, hova elmegy látogatni kegyeletből, honnan előhívja . . . Nem örömben, csendes, magános lelkendezésben, mert nem elég, hogy ő örül, hanem kitör belőle, kimegy vele a nyilvánosság elé, viszi, hurcolja a Feltámadott gondolatát, bele akarja önteni a lelkekbe a feltámadás megélvezését, akarását, szenvédélyes átkényszerítését, hogy a «feltámadunk!» nincsak a temető felett, hanem mintegy imperativus,

mint akarat benne legyen mindeniben. Az, hogy nem senyvedni, nem szemétté válni, nem elveszni, hanem élni akarunk és tudunk, porrá lenni, sárrá lenni pedig ne akarunk, hanem élni Krisztus útmutatása szerint . . .

Ez a magyarázata annak, hogy a katolikus gondolkodás, hogy mi nem tudunk beelégedni azzal, hogy elmondjuk és átérezzük, hogy feltámadt Krisztus, hanem azt el akarjuk játszani, színessé akarjuk tenni, kifejezésre akarjuk juttatni. Nem azért, hogy időt töltünk vele. Nem! Hanem hogy a lelkünket töltük meg vele, az akaratunkat töltük meg vele, s a vágyát, ennek a teljesülési lehetőségét kötjük oda a feltámadáshoz . . .

Ezzel végződik a mi nagyszombatunk és azzal, hogy miután a feltámadási alleluja felhangzott, a negyvennapos böjt is megszűnt. Szétrepesztette az emberi léleknak az a diszpozíciója, amely bizonyos örömteljes lelki átalakulásban, hangulatosságban ütközött ki. Az Egyház nem szereti, hogy a hangulatosság miatt szaporodjanak a törvényszegések . . .

És ezzel zárom az előkészítést, mely most már a húsvét szent ünnepével eljut arra a szellemi csúcsra, amelyiken nem könnyű az Üdvözítő mellett a megállás. Mert minden szépség, jóság, igazság, gyönyörűség, de minden keménység, próba, erőkötés előtt is, ami az evangéliumban összesűrítődött, mi hol a csodálkozás; hol a megkívánás hangulatával állunk meg, s a felsoroltak minden a húsvét ünnepe körül jegecsemének, mint Krisztus tanításának erőpábája, fémpróbája körül. . . Nem hiába mondta Szent Pál: ha pedig Krisztus fel nem támadott, hiába való a mi prédikálásunk és hiába való a ti hitetek.

De mert feltámadt, akkora bizonysságot tett maga mellett, oly írtó erővel sújtott rá a tagadásra, a kétke-désre, a kicsinylésre, a meggyanúsításra, hogy megsemmisítette azt.

Most azután kezdődik majd annak a kivizsgálása, hogy a húsvét és az azzal való szellemi egység mit jelent. Mit jelent az emberre, a hívőre nézve? Mit követel és mit tételez föl? Férfiaktól és leányoktól mit tételez föl és vár el, kiknek krédója a feltámadott isteni Üdvözítő?

Eljutottunk eddig. A készítéshez a rá világítás utolsó fénykévéjét is felhasználtuk. Már most várjuk azt, hogy a húsvét reggelének földrengető és biztoságot nyújtó ereje a mi lelkünkbe is beleivakodjék, hogy nemsak ajkunk dicsérje az Istant, hanem sejtse, ismerje a kicsattanás és élnivágás telítettségével is. Amen.

19. Húsvét, fehérvásárnap, Márk-nap és a kereszт járó napok.

A múlt vasárnap megütöttem azt a hangot, amelyik kifejezi a húsvétnak nemcsak hangulatait, hanem egész tartalmát, értelmét. S tettem ezt akkor, amikor rámutattam arra, hogy az Egyház szertartásainak keretében ez a zsidó eredetű szó: alleluja, dicsőség Istennek, ez az egyébként értelmetlenné és kifejezéstelenné vált szó egy általános, bennünket, agyunkat, szívünket hatalmába kerített örömnék a kicsattanását jelenti. A túlcorduló öröm kifejezőjévé lett...

Mindezt csak azért mondtam, hogy rámutassak arra, hogy a húsvét, Krisztus feltámadásának ünnepe megnyitja az emberi szív zsílipjeit, a felszabadulásra vágyva-vágyó léleknek fohászos megnyilvánulását, azt az egyébként több-kevesebb sejtelmességgel zsongó titokzatos belvilágot, amelyiknek csak egy nagy vágya, ösztönös és természetes minéműsége van és ez a lélek szabadsága a nyomorúságok, a szégyenek, az egyéni gyalázatok, elhasználtságok önkínzó poklából való kiszabadulás vágya. És ez lesz beszédedessé a *húsvét ünnepén*!

Többet ünneplünk, mint csak azt, hogy az a történelmi sír felpattant, hogy Krisztus kilendült sírjából. Ünnepeljük Krisztussal és nyomában sajátmagunk egyéniségeben azt az akaratot, ambíciót, becsvággal telített szorgalmazását lelki életünk olyan elrendezésének, hogy mennél kevesebb szégyenleni, megsiratni, kivetnivalót termeljen a jövőben...

Ezt jelenti a feltámadás ünnepe, melyet húsvét néven ismerünk, mely semmi egyebet nem fejez ki, mint azt, hogy a régi keresztény gyakorlat az önfegyel-

mezes kemény negyven hústalan napja után ilyenkor szabadult rá az ú. n. ünnepek ünnepe felvirradásának eimén arra a szabadságra, melyet fegyelembehajtás, keményebb elbánás, elegettevő cselekedetekre való szertevés címén ott nyirbált meg, ahol minden emberhez hozzá tud férközni . . .

Ez a húsvét, a letiltott húsnak újból való vétele, mint járulék szökött oda a feltámadás ünnepe mellé, melyet a kereszteny gyakorlat kifejezővé tett azzal, hogy azokat az ételeket nem úgy Veszi, mint más alkalmmal, hanem azokra először lekönyörgi az Isten áldátát, a hivő lélek bensőségével az Egyház imájának csa-tornáján, vezetékén át azt a jótékony hatást, hogy mindez valami túláradó, valóságos imaáldás juttassa nekünk. Innen van, hogy a VII. század óta gyakorlat, üdvös, illedelemes szép szokás az ételek megáldása . . .

Ha magyarázom még a húsvéttal kapcsolatos egyéb szertartási tudnivalókat, akkor arra a napra is ki kell térnem, mely vele benső összefüggésben van és ez a *fehérvasárnap*. Ez az elnevezés nem a fehér ruhában való megjelenésből származik, nem arra céloz ez a közelnevezés. Ennek más történeti háttere van.

A húsvét nyolcadát jelentő fehérvasárnap onnét nyerte nevét, hogy ezen a napon tették le az újonnan megkeresztelt hivők, kik nagyszombaton vették föl a keresztségét, azt a fehér köntöst, melyben régi, őskereszteny szokás szerint addig jártak. S e fehér köntös mit jelképez? Kifejezője annak a lelki, belső, kegyelmi telítetségnek, érettségnek, melyre a keresztség felvétele által jut az ember . . .

Ezt a hitet juttatja kifejezésre az Egyház a fehér köntössel, melyet viseltek, s a húsvétot követő vasár-nappal tettek le, melyen azóta maradt rajta a fehérvasárnap elnevezés.

A húsvéti időszak két jellemzetes dátummal áll még elénk.

Alighogy elhelyezkedtünk a húsvét örömenek hangulatszáryain a tavasz zsongó, élettől duzzadó időszakában, az Egyház az ő mindig emberi lélekszükségleteket,

emberi gondolatmenetet, érzelmhullámzást szem előtt tartó gondoskodásával megint kiemel egy motívumot a sok közül, melynek kapcsán az ember benső világának hangulatát belekapcsolja a külső történésekbe, eseményekbe.

Ez történik április 25-ével, melyet *búzaszentelő napnak* nevezünk. Nem ünnep ez a nap. Az Egyház nem ünnepeltetni akar. Inkább imádkoztat, könyörögöt. A maga kiapadhatatlan bőségű fohászkodásainak mélységeiből hoz föl egy-egy újabb hullámverést, hogy azokkal az ő gyermekeinek titkos óhaja, mint valami nagy kérés, nagy érdek állítassék oda a könyörülő, világot teremtő és konzerváló Isten elé.

Búzaszentelés napján az Egyház körmenetet is tart. Ennek a külsőségeihez tartozik, hogy a hívek csoportja kivonul a határba és minekutána négy evangéliumi szöveget felolvast, elimádkozott és könyörgött, megszenteli a vetéseket, miközben egyre emelkedő dinamikával könyörög a minden szentek litániája egy kérésének szavával: Hogy a földnek termését megadni és meg-tartani méltóztassál, kérünk, téged hallgass meg minket! A háromszoros emelkedő hang formájában mindenki által kifejezésre jutó bizalommal fordul a növekedést adó Istenhez és esdekelve hangoztatja, énekli, belekiáltja a nagy természetbe, a felhők mögé, melyekből az eső hull le a földre, s melyekből villám és zápor is leszakad, hogy adjá meg és tartsa meg a föld termését...

Mindenek történeti háttere is van. Még pedig az, hogy 589-ben óriási dögvész pusztított Rómában. Nagy Szent Gergely pápa a baj ellensúlyozására rendezett egy nagy nyilvános bűnbánó menetet. Ennek a maradványa a körmenet...

Egy másik vélemény szerint pogány körmenet maradványa, tehát egy pogány szokás átkeresztsé-sítése. Rómában t. i. a mai korzón, vagyis a Via Flaminián régen egy pogány istennék kutya és bak belét áldozták fel azért, hogy a tavasz, a felső, rügyező, fejlődő élet ne pusztulássá, halállá, dögvésszé, hanem bő terméssé, életté fejlődjék az idők jártában...

Mindegy, akár egyik, akár másik szokást vette át és nemesítette meg az Egyház és tette az eredetileg pogány istentiszteletet komoly és lelki rimánkodások kifejezésre juttatásával közbenjáró eget ostromlássá. Egy bizonyos. Az, hogy nagyon jogos, helyénvaló és föltétlenül indokolt, hogy az ember, aki a földet tárja, de abból él, ami abból kiserken, ami annak a terméke, — emelje föl az ő kérő szavát, rimánkodó imádságát az apostol szerint minden jót onnan felülről adójához, az Istenhez, hogy annyi veríték, annyi fáradtság, annyi remény, ha Ő is úgy akarja, kárba ne vesszen...

A második húsvéti időn belül elhelyezkedő liturgikus esemény az a három szinte külső megnyilvánulások előkészítette ú. n. kérő nap, a *keresztjáró napok*, melyek körülbelül ugyanolyan külsőségek mellett zajlanak le, mint az április 25-én végbemenő búzaszentelés. Ez a három egymásután következő kérő nap a mennybenetel ünnepét megelőző, hétfő, kedd és szerda.

Az Egyház körmenetileg megy egyik templomból egy másikba mindenegyes nap. És mit csinál? Kér. Innét a hivatalos neve e napoknak: *dies rogationum*, kérő napok. Mit kér? Hát édes Istenem, azt lehetne mondani: — minden, amire szükség van. Mert hiszen imáiban éppen azok a kérések jutnak kifejezésre, amelyek kapcsán és szárnyán a mi egyéni rimánkodásaink megtalálják az utat a Magasságbelihez...

A keresztjáró vagy kérő napok rendezése Galliában kezdődött és a IX. század óta mint bevett gyakorlat, mint az imádság nyilvános formája szerepel. S ha még hozzávesszük, hogy az elnevezés honnan származik, minden elmondtam. Onnan, hogy különösen kisebb helyeken, hol egy templom van, a faluvégi vagy temetőkereszthez vonul a körmenet...

Úgy-e, felidéztem néhány fogalmat az Egyház liturgiájának köréből. Felfrissítettem egynéhány halványult ismeretet. Kívánatos volna ezután, hogy ez a kis lelki megbirizgálás, felfrissítés egy kis rezonanciát is váltana ki belőlünk. Mondjuk, az a visszhang verődnék fel a lelkeketben, amelyik e szertartások jelentőségének mélyebb,

egyéni, lelki rokonszenvét váltaná ki belőletek. Mert minél kevesebb a megértés, annál kevesebb a rokonszenv a dolgok iránt . . . Valahogy olyan tűnődéssel állunk az ismeretlen vagy kevessé ismert dolgok látásakor! . . . Mindennek van magyarázata, mélységes oka; érthető, hogy az Egyház nem engedi elszíkkadni a minden nap élet közönségességében ezeket a nagy motívumokat, melyek pl. csak ebben az egyben sűrítődnek össze: — hogy sem aki szánt, sem aki vet, hanem aki a növekedést adja, Isten az(l. Kor. 3, 7.), kinek világok, élet, jelen, jövő van nem a kezében, hanem akaratában, mert függ tőle . . .

És hogyha a kereszteny lélek egy bizonyos megnevelésen át külső figyelmeztető eszközök felhasználásával figyelmessé válik arra, hogy nem szabad a minden nap élet sodrában elfeledkezni arról, aki in medio nostri, köztünk áll . . . az Ő akaratával, mellyel teremtett valamikor és fenntart most, s hogy az Egyház ettől vezetve külső eszközökkel, ébresztőkkel kelti fel a figyelmet, akkor értsük meg és ne biggyesszük el szájunkat, mikor kísérjük ezeket az ébresztőket, melyekkel rá akarja terelni a figyelmet arra, amit az írás úgy fejez ki, hogy nemcsak kenyérből él az ember, hanem minden igéből, amely az Isten szájából jön. (Mt. 4, 4.) Amen.

20. Áldozócsütörtök. Pünkösд.

Adósságot kell még letörlesztenem a mai beszéddel, amelyikkel tartozom nektek. A húsvéti ünnepkör még hátralévő és kimagasló tényezőivel kell még beszámolni.

A húsvéti ünnepkör záróköve a *pünkösд* szent ünnepe, azzal a hozzá csatolódó egy héttel, amelyik ennek nyolcada. Kifejezője annak a nagy tanulási vágnak, eltöltekezési igénynek, mellyel az emberi telkek-ből együvé kovácsolódott Egyház a felülről jövő, lelki Megvilágosító hatásából minél többet óhajt lefoglalni azért, hogy tudjon élni az evangéliumi igazságok felhasználásával, igazán azt az életet lefolytatni olyan is, amelyikről az Üdvözítő mondotta volt, hogy annak nem

lészen halál a vége. Nem testi halálról van szó, hanem a lelki pusztulásról ... A húsvéti ünnepkör utolsó nyúlványa aztán kivirágzik *Szentháromság* ünnepén, amelyik a maga mivoltában a kereszteny katolikus hitvallásnak, credónak, amelyet tartunk, vallunk, intézményesítése.

A húsvéti időbe esik még és a feltámadott Üdvözítő halhatatlanságba öltözöködött életének jelentős eseménye az önerejéből való eltávozás ebből a földi életből, amelyik pandanya a feltámadásnak; annak a triptichonnak, mely a három isteni méretben kialakult, de egy eszmét és gondolatot hármas beállításban ábrázol isteni tevékenységet juttatja kifejezésre, mikor az önerejű isteni cselekedetek egyikét vagy harmadikát, Urunk szenvédését is egy ilyen önerejéből való nagy akciónak minősítem. Úgy-e, nem ártok a Krisztusnak, hogy amit az emberekért tett, szenvedett, önmagát, érző énjét azzal az akarattal és állhatatossággal áldozta fel, mint amelyikkel azt eszközölte, hát akkor ez is egy ilyen önerejű, istenileg önerejű tevékenység volt. És így adódik a hármas nagy krisztusi cselekmény: a szenvédés cselekménye, a testi eltávozással erről a földről, életből, az életsorból; az önerejéből való visszaébredés az élet keretei közé és ezután egy közbeeső negyvennapos földi tartózkodás után önerejéből való eltávozás magáról a földről.

Amit most mondottam, összeesik egy IV. századbeli szentágostoni megállapítással, amelyikben van hit is, hitágazati kijelentés is és az Egyház liturgikus életének rögzítése is: — a szenvédés, feltámadás és mennybenetel eseménye évenkint visszatérő ünnepek által rögzítődik itt közöttünk. Ezek a kimagasló tényei az Üdvözítőnek: ezek az Ő tényei! Cselekvésfolyamatának azok a csomópontjai, amelyek közül a megsemmisülésnek egy részről, felbuzdulásnak másrészről, tűnődő kínálódásnak és lelkes odaadásnak a lelkületével áll meg nem egy-két hűséges csatlós, nem hűséges legények, nem egy megpuhult, szuggerált, ellágyult, megtelített lélek, hanem megáll az Egyház, egy beláthatatlan, önmagát

sokszorozó tömeg, egy becsületes és következetes és a hagyományok átvételeben a szükkeblüséget épúgy kizáró, egyenes, hűséges család. És ebből a családból, lelkületből, megfogyatkozhatatlan pszichológiából egyrészt, történelmi hűségérzetből másrészt származik át az az ünnep, amelyiket mi magyarok *áldozócsütörtöknek* nevezünk. Amelyiknek eseményét, történelmi jellegét az Üdvözítő tanítványai köréből, a földről való eltávozása nyújtja. Mikor megdicsöült fizikai valója, embertestvéreitől búcsút vesz annak a viszontlátásnak reményében, amelyikben Ő biztos, de amelyikben olyan ingadozóak, semmitmondóak, időnkint megfogyatkozó szegények vagyunk mi.

Ezt az áldozócsütörtököt ne tartsuk kisebb jelentőségűnek az Egyház ünnepei között. Mert beteg annak az embernek a lelke és megtévedett az agya és megmérgezett az egész lelkisége, aki az üdvözítő Mester személyével való, szigorúan, történelmileg logikusan kapcsolatos események iránt a fogékonyságot nem ápolja magában. Úgy jár az, mint a rothadt magyarok, akik kiherélték a lelküköből azt az emlékezetet, azt a hivatottságot, amelyik földhöz, nemzethez, hazához, múlthoz, dicsőséghez, becsülethez, kötelességhez láncolja őket és lettek rothadt lelkek, régi fákról, ősi vérről ojtott ojtványokról rothadtan, bűzhödten, koravéheden leesett férgek gyümölcei — dehogyis gyümölcei! —, piszka és szennye öntestüknek. És amint vannak ilyen romlott magyarok, lehetnek ilyen keresztenyek is, kikból az Üdvözítő személyéhez, életéhez kapcsolódó események színe, íze, emléke, valósága valami megfakulási, elveszelődési folyamatban keresztül a feledettségig vagy jelentéktelenséggig vagy nincstelenséggig ment...

Ezt az ünnepet valamikor a kereszteny katolikus Egyház manifesztációval ülte. Kiment az ő templomai-ból, ki az utcákra, terekre és hirdette azt, hogy azzal a mennybemenő, égbevágó Krisztussal adva van a gondolat, hogy nincs itt maradandó városunk, hanem másikra várakozunk. Ez idők jártában eltűnt. Lehet azt is mondani, hogy kár. Mert az embernek minden-

kellenek ösztönző, diszponáló tényezők, melyek őt az eszmélésben, gondolkodásban, következetességen serkentsék, előbbre vigyék, hogy megmaradjon ama fokozaton, amelyik ihletettség és kegyelem is. De másrészt meg nem is kár, mert sokan vagyunk, akik a külső megnyilvánulás, az ünnepélyes kibontakozások lendítőerejét beleveszni engedjük a megszokottságnak abba az útvesztőjébe, hol azután még jobban eltűnik még az azt adó eszme is . . .

A régi időben vigiliával, böjtöléssel várták, mert a kereszteny lélek többet akart foglalkozni azzal a gondolattal, hogy nekem nem az a legnagyobb javam, hogy vagyok, hogy jobban vagyok, mint tegnap, hogy jól és kényelmesen vagyok, hanem hogy én haladok az Úr után . . .

Mi magyarok különös vonatkozásban áldozócsü-törtöknek nevezzük ezt az ünnepet. Magyarázata az, hogy a régi szokás szerint ezzel az ünnepel záródott le a húsvéti kötelességek végzésére kijelölt időtartam. Ma már másként van . . .

A mennybemenetnek ünnepéről kapcsolódik az örökk hazá vágyával, a tölünk eltávozott Krisztusra emlékezés melegéből táplálkozik a mi lelkünk a *pünkösdi ünnepére*, amelyikről a magyar közszólás azt mondja, hogy *piros pünkösdi*. S a közszólás nyomán a lelki misztikus vonatkozású elmélyedés szerint ez az ünnep valami bíborszínben megnyilatkozó, annak intenzitásával felépő nagy szellemi mozgalom, valami szokatlan jelenség, tavaszi csicsergés, valami az ösztönösen túl a kegyelem-től mozgatott megindulás és megindultság, amelyiknek legjellemzőbb tulajdonsága — nem! —, tünete annak a pünkösdi imádságnak, amelyet az Egyház rebeg, sóhajt, könyörögve, esengve intéz a lelek Lelkéhez, hogy mettisztítsa, ami szennyes, megöntözze, ami aszú, fellegyenesítse azt, ami lekonyult, meglágyítsa azt, ami rögzött és megközelíthetetlen, elkendőzze azt, ami sebesült és utálatos. Szóval egy nagy felforgatás és megváltódási folyamat, a következetesen, mert szükségszerűségből visszatért pünkösdi ünnepség . . .

A szükségességet kettő állapítja meg: az egyik az ember, ki örökösen vijjogja elégedetlenségét; a másik az Üdvözítő, aki azt mondja, hogy el kell jönnie a Léleknek, a megindító, megtisztító, megmozdító, megtanító, világosító Lélek kiáradásának, kinek egész jövetele azonban és immanens működése nem egy szeszélyes, független, ötletszerű valami, hanem egy folyamat, melynek Krisztus a mestere s eredménye a lelki toilette, a szellemi öltözék, a díszruha...

Tudjátok, mi a pünkösd? Az, amit az ember kíván: a lelki szatiszfakció, megelégülés. Az, ami a pont az írás után. Felkiáltójel, mellyel a szómat végzem. Az az amen, melyet az Isten mond és amikor mondja, akkor előbb tanítja, hogy mi hogyan legyen. És azért tér hozzá az emberiség minden esztendőben nem hálás emlékezettel, hanem azzal a lelki éhséggel, szomjjal, kapaszkodó, vágyó, kikaparó szenvédélyességgel, amelyikkel maga a minden segítségre szoruló, minden megvilágítást igénylő lelkisége számára igényli azt a hol kiegyenesítő, hol megláttató, elkendőző, de minden és minden körülmények között felsegélő jó gondolatot, szót, jó irányítást...

Ezt juttatja eszünkbe a Krisztus feltámadása utáni negyvenedik és ötvenedik nap, a mennybemenetel és a pünkösd napja. Ne hagyunk elmúlni negyven, még kevésbbé ötven napot, hogy ezeket a titkokat ne keresnénk, melyben az Úr járt előtünk, az Ő lelke süvít el közöttünk, hanem állunk mint a liturgia megértői és méltányolói azzal a lélekkel a hálásan emlékező, a Szent-lelket megidéző és lehívó Egyház mellé sorakozott tömegek gyűrűzetébe, amelyik Egyház sohasem esdekel másért, amelyiknek nincs egyéb érdeke, mint az ő híveié, a ragaszkodóké és bizalmatlanoké, kik tőle talán még távol vannak, de bízik, hogy hozzá azért majd közel jutnak. Amen.

JEGYZETEK.

¹ — 9. lap: E beszédsorozatot P. Buttykay 1936 okt. 11-én, mely a pünkösdi után következő 19. vasárnap volt, kezdte.

² — 34. lap: A ferencesek pesti templomában, a délelőtti beszédek féltizenegy órára befejeződtek, s utánuk mindenkor szentmíse vette kezdetét. Erre történik célzás.

³ — 155. lap: V. ö. Homü. in Joan. η. 3.

⁴ — 191. lap: Ez és a következő tíz beszéd P. Buttykay kéziratában maradt meg, melyeket 1937 szept. 14. és dec. 25. között mondott,

⁵ — 219. lap: Ez a szentségimádási beszéd megjelent a Kolozsvárt kiadott *Bernardinus* című hitszö-noklati folyóirat 1912. (első) évi.-nak 43. s köv. lapjain.

⁶ — 226. lap: Megjelent u. o. a 112—122. lapokon.

⁷ — 231. lap: Nyomtatásban megjelent az Isten igéje c. hit-szónoklati folyóirat 1900. évf.-nak 506. s köv. lapjain.

⁸ — 240. lap: Megjelent u. o. az 529—539. lapokon,

⁹ — 249. lap: Megjelent u. o. az 540—550. lapokon.

¹⁰ — 258. lap: Megjelent u. o. az 550—563. lapokon.

¹¹ — 269. lap: E konferencia-beszédsorozatot P. Buttykay 1920—21-ben mondta.

¹² — 271. lap: Ez az első konferencia a pünkösdi után köv. 17. vasárnap kezdődött.

¹³ — 275. lap: Pünkösdi után köv. 18. vasárnap.

¹⁴ — 279. lap: Sajnos, a feljegyző másirányú elfoglaltsága miatt a sorozat előző beszédje — mely liturgiánk nyelvének megokolásáról szólt — kímaradt.

¹⁵ — 294. lap: V. ö. Mihályfi Ákos dr.: A nyilvános istentisztelel (Bpest, 1918. Szent István-Társulat) c. művének 78. '.

¹⁶ — 309. lap: Célzás Molière L'Avare c. vígjátékának hősére, ki a fösvénység östípusa.

¹⁷ — 337. lap: az egyszeri étkezés és a száraz eleedelfogyasztás műszavai.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Előszó	5
Első rész: Az eucharisztia dogmatikából.	
I. Az áldozat fogalma, jelensége	9
II. Az áldozat jelentősége, összetevői	14
III. Az áldozat célja	20
IV. Az áldozat tárgya	28
V. Az áldozati cselekmény	34
VI. Az áldozat bemutatója	39
VII. A keresztáldozat és a szentmise kapcsolata	47
VIII. Krisztus önáradó szándéka a szentmisében	53
IX. A szentmise megváltó áldozat	59
X. A szentmise cselekményének lényege az átváltozás	66
XI. A szentmise áldozati cselekményének kiegészítő része az áldozás	73
XII. A szentmiseáldozat megígérése	81
XIII. A szentmisi áldozat megvalósítása	87
XIV. A szentséges lakoma intézményesítése	94
XV. Az ősök bizonyósága az Eucharisztia mellett	101
XVI. Az ész bizonyósága az Eucharisztia mellett	107
XVII. Az átlényegülés szerepe	113
XVIII. Értelmünk és az átlényegülés	120
XIX. Krisztus a kenyér és bor színe alatt	127
XX. Krisztus jelenléte a legmeltóságosabb Oltáriszentségben	132
XXI. Imádás Krisztusnak az Oltáriszentségben!	138
XXII. Az Oltáriszentség hatása. (I.)	145
XXIII. Az Oltáriszentség hatása. (II.)	151
XXIV. A szentmise engesztelő hatása	158
XXV. A szentmise szereplői	165
XXVI. Az Oltáriszentség minisztere: a pap	171
XXVII. Az Oltáriszentség méltó elvezője	179
XXVIII. Az Oltáriszentség méltó vétele erkölcsi szükségesség	185
XXIX. Az áldozati külöségekről	191
XXX. Az áldozati cselekményről	194
XXXI. Az Oltáriszentséget fel kell fedezni 1	197

	Oldal
XXXII. Az Oltáriszentség a kereszteny élet napja.....	200
XXXIII. A szentmise és a vallási élet	202
XXXIV. Krisztus áldozati ténye a kereszten és a szent- misében	205
XXXV. Jézus, az öröök főpap.....	208
XXXVI. A szentmise Krisztus öröök áldozata	210
XXXVII. A szentmise az Egyház öröök áldozata	213
XXXVIII. A szentmise az Egyház tagjainak öröök áldozata	216
XXXIX. Emmanuel, velünk az Isten az Oltáriszentr- ségen!	219
XL. A kenyér és bor színe alatt Jézus van velünk!	226
XLI. A szentmise Isten legmélítőbb imádása	231
XLII. A szentmise mint engesztelő áldozat.....	240
XLIII. A szentmise a legtökéletesebb kérő ima	249
XLIV. A vasárnap megszenteléséről a szentmisén való részvétel által.....	258
 Második rész: Liturgikus megbeszélések.	
1. A liturgia megokolása	271
2. Liturgiánk ősisége	275
3. A liturgia nyelve és az áldozat	279
4. A liturgikus ének, zene, népének	285
5. Ünnepéink.....	291
6. Az egyházi év programmja	296
7. Az egyházi év kerete	300
8. Az advent	305
9. A karácsony előzménye	310
10. Szent István vártonú, Szent János és aprószentek ünnepe	316
11. Jézus szent neve és vízkereszt ünnepe	320
12. Gyertyászentelő Boldogasszony ünnepe.....	324
13. Hetvenedvasárnap. — Farsangi szentségitmádás . . .	330
14. A nagyböjt és a bőjt	334
15. A húsvéti szentgyónás	340
16. Virágvasárnap és nagycsütörtök	344
17. A nagypéntek liturgiája	349
18. A nagysombat liturgiája	352
19. Húsvét, fehérvásárnap, Márk-nap és a keresztjáró napok	357
20. Áldozócsütörtök. Pünkösdi	361
Jegyzetek	366